

βιβλ. 17

Επιμ. Σχολ. Διευθυντ. Κερ. Παιδ.

ΔΗΜ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Διευθυντού Σχολικής Ύγεινης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας

ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

(ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ - ΟΔΗΓΙΑΙ - ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ)

*Πρωτότυπα χρον. 1950-51
Σε τιμή 9 ππερ. 425*

ΑΘΗΝΑΙ

τυπ. : Ι. Λ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23-23Α

1946

ΔΗΜ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Διευθυντού Σχολικής Ύγιεινής του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας

Χρ. 17.

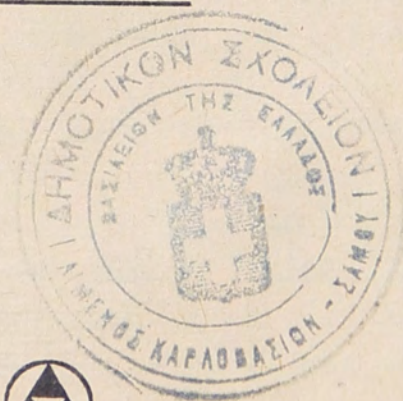

ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

(ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ - ΟΔΗΓΙΑΙ - ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ)

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠ. : Ι. Λ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23-23Α

1946

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Πρὸ δέκα ὀκτώ ἐτῶν (1928) ὑπεγράφη εἰς τὴν Γενεὴν παρὰ τῶν συμμετεχόντων τότε εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. Κρατῶν δήλωσις σχετικὴ μὲ τὰ καθήκοντα τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ παιδί καὶ μὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ. Παραθέτομεν τὴν δήλωσιν ἐν περιλήψει:

» Ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδί ὅ,τι καλλίτερον ἔχει, διαδηλώνουσα τὰ καθήκοντά της ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν ἐθνικὴν ἢ θρησκευτικὴν ἀντίληψιν.

» 1. Πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸ παιδί ἡ δυνατότης νὰ ἀναπτυχθῇ φυσιολογικῶς ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς καὶ πνευματικῆς.

» 2. Τὸ παιδί, πού πεινᾷ πρέπει νὰ τραφῇ. Τὸ ἄρρωστο νὰ νοσηλευθῇ, τὸ καθυστερημένο νὰ βοηθηθῇ, τὸ παραστρατημένο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν καλὸν δρόμον, τὸ ὄρφανὸ καὶ ἐγκαταλελειμμένο νὰ περισυλλεγῇ καὶ νὰ προστατευθῇ.

» 3. Εἰς κάθε δύσκολον περίστασιν τὸ παιδί πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ ἀντικείμενον βοήθειας.

» 4. Πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸ παιδί ἡ δυνατότης νὰ κερδίξῃ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ προστατευθῇ ἀπὸ πάσης ἐκμεταλλεύσεως.

» 5. Τὸ παιδί πρέπει νὰ ἀνατραφῇ μὲ τὸ αἶσθημα, ὅτι ὀφείλει νὰ διαθέσῃ τὸ καλλίτερον ἐγὼ του δια τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀδελφῶν του.

Αἱ ἀνωτέρω διακηρύξεις, ἀποτελοῦσαι πραγματικὸν στάθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνικῆς καθόλου ἀλληλεγγύης, περιλαμβάνουν εἰς ὀλίγας γραμμὰς πᾶν ὅ,τι θὰ ἠμποροῦσε νὰ λεχθῇ σχετικῶς μὲ τὰ καθήκοντά καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου πρὸς τὸ παιδί καὶ μὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐξ ἄλλου. Δι' αὐτῶν ἐξαγγέλλεται, ὅτι τὸ κοινωνικὸν σύνολον ὀφείλει νὰ δώσῃ ὅ,τι καλλίτερον ἔχει ὑπὲρ τοῦ παιδιοῦ, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ φυσιολογικὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Ὅφείλει νὰ τὸ διαθρέψῃ, ὅταν πεινᾷ, νὰ τὸ ἐνδύσῃ, ὅταν γυμνητεύῃ, νὰ τὸ νοσηλεύσῃ ὅταν ἀρρωστήσῃ, νὰ βοηθήσῃ, νὰ περισυλλέξῃ καὶ προστατεύσῃ τὸ καθυστερημένο, τὸ ὄρφανὸ καὶ ἐγκαταλελειμμένο. Τὸ παιδί δὲ δικαιούται νὰ προηγηθῇ παντὸς ἄλλου κατὰ τὰς δυσκόλους

περιστάσεις εις τὴν ἐκ μέρους τῆς Κοινωνίας παροχὴν βοήθειας καὶ προστασίας. Δικαιοῦται νὰ τύχη πάσης ὑποστηρίξεως διὰ νὰ καταστῇ ἱκανὸν νὰ κερδίῃ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ μὴ γίνεταί ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως.

Τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἀνωτέρω διακηρύξεις ἔγιναν τότε δεκταὶ παρ' ὄλων τῶν Κρατῶν, τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον τῆς Κ.Τ.Ε., ἀποδεικνύει, ὅτι αὐταὶ εἶχον ἀναγνωρισθῆ καὶ ἐπιβληθῆ πλέον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ παιδί ἀνέκαθεν καὶ πάντοτε συνεκίνει τὴν λαϊκὴν ψυχὴν καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη ἐξεδηλοῦτο ζωηρότερον καὶ κατὰ προτίμησιν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναξιοπαθοῦντος καὶ πάσχοντος. Καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὡς γνωστὸν, διεκήρυξε καὶ αὐτὴ τὸ καθῆκον τῆς πρὸς τὸ παιδί στοργῆς διὰ στόματος αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος « Ἄφειτε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με ».

Ἄλλ' ἡ βοήθεια καὶ προστασία τοῦ παιδιοῦ παρέρχεται μέχρι καὶ πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν κατὰ τρόπον ἀτελῆ καὶ ἀσυστηματοποιήσιον, ὅπως ἀσυστηματοποιήσιον ὑπῆρξαν αἱ ἐν γένει ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, μὲ ἀποτελεσματὴν τὴν ἄσκοπον, εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων, καὶ ἀνωφελεῆ σπατάλην πόρων καὶ δυνάμεων. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ὅμως ἔτη ἐμφάνισις καὶ ἀλματώδης ἐξέλιξις τῆς νέας ἐπιστήμης, πὺν λέγεται **κοινωνιολογία**, ἐδημιούργησε νέας ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἀσκήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ ἤδη ἄλλα συστήματα καὶ μεθόδους. Διότι εἶχε κατὰ τὴν ἐκδηλὸς πλέον ἢ ἀνάγκη, ὅπως ἡ ἀντίληψις καὶ πρόνοια, αἵτινες ἠσκούντο παρὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἄνευ συντονισμοῦ ἐνεργειῶν, ἄνευ ἐπιβλέψεως καὶ ἐλέγχου, ἄνευ πείρας καὶ εἰδικῶν γνώσεων περὶ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν σχετικῶν ἔργων καὶ ἰδρυμάτων, συστηματοποιηθῶν, ὀργανωθῶν καὶ λειτουργήσων ἐπιστημονικῶς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῶν Κρατῶν, μὲ πᾶσαν ἐκ μέρους αὐτῶν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν βοήθειαν. Ὅπως κατέστη ἀκόμη φανερόν, ὅτι ἡ **κοινωνικὴ πρόνοια** πρέπει ν' ἀντικαταστήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν **ἀντίληψιν**, δεδομένου ὅτι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συμφέρει ὅπως προλαμβάνωνται ἡ νόσος, ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀθλιότης τῶν ἀτόμων, τὰς ὁποίας ἐπερχομένας ἀντιμετωπίζει ἡ ἀντίληψις, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἰατρικῆς μὲ τὰς κατακτήσεις τῆς μικροβιολογίας καὶ τῆς ὑγιεινῆς καταβάλλεται πᾶσα προσπάθεια νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ θεραπεία τῶν νόσων μὲ τὴν πρόληψιν αὐτῶν.

Τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν τῶν σχολείων καὶ τοὺς διδασκάλους ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουν, ὡς εὐνόητον, ἡ μαθητικὴ ἀντίληψις καὶ πρόνοια.

Τὰ προβλήματα τῆς προστασίας καὶ βοήθειας τῶν ἀσθενικῶν, πασχόντων καὶ ἀναπήρων, τῶν ἀπόρων καὶ ἀναξιοπαθούντων ἐν γένει μαθητῶν ἔχουν ἤδη προσελκύσει εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας ζωηρόν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων καὶ τῆς κοινωνίας. Καὶ αἱ ἀντιλήψεις τῆς συγχρόνου κοινωνίας ὅπως ἐδημιούργησαν τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν ἀντίληψιν καὶ πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων καὶ δοκιμαζομένων λαϊκῶν τάξεων, προήγαγον ἐξ ἴσου καὶ τὴν μαθητικὴν ἀντίληψιν καὶ πρόνοιαν, ἡ ὁποία ἄλλως τε ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὅλης κοινωνικῆς

τοιαύτης. Διότι κατενοήθη, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ μέριμνα διὰ τὴν διατήρησιν καὶ προαγωγὴν τῆς ὑγείας τῶν ὑγιῶν καὶ ὑπὸ καλᾶς συνθήκας διαβιούντων μαθητῶν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει λίαν σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐκ τούτων ἀρρώστων, ἀναπήρων καὶ πτωχῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ Κράτη καὶ αἱ Κοινωνίαι ὀφείλουν νὰ παρέχουν ἀμέριστον τὴν βοήθειαν καὶ προστασίαν των. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἤρχισαν δημιουργούμενα διάφορα ἔργα καὶ ἰδρύματα μαθητικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως (μαθητικὰ συσσίτια, μαθητικαὶ ἐξοχαὶ καὶ κατασκηνώσεις, ὑπαίθρια σχολεῖα, πρεβαντόρια, σχολεῖα ἀνωμάτων κλπ.), τὰ ὁποῖα ἀνυπολογίστους προσέφεραν καὶ προσφέρουν ὑπηρεσίας. Δι' αὐτῶν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀσθενικά, ἀρρώστα καὶ ἀνάπηρα παιδιά ἐπανεῦρον τὴν ὑγείαν των καὶ ἄλλα κατέστη δυνατόν διὰ τῆς καταλλήλου ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως νὰ ἀποκτήσουν ἐν βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, διὰ νὰ μὴ παραμείνουν ἐφ' ὄρου ζωῆς βάρος καὶ κίνδυνος κοινωνικός.

Κατενοήθη ἐπίσης, ὅτι τὸ παιδί, πὺ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον, ἔχει ἀνάγκην σχετικῆς εὐζωΐας, διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς ἐργασίας. Διότι ὁ ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας, οἰκογενειακὰς καὶ οἰκονομικὰς, διατελῶν μαθητῆς, ὁ πεινῶν, ὁ γυμνὸς ἢ ρακένδυτος καὶ ἀνυπόδητος δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ. Διηρῦνθη λοιπὸν οὕτω μεγάλως τὸ πεδίον τῆς μαθητικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι ἰκανὴ νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ προστατεύσῃ ὅλους τοὺς μαθητὰς, πὺ θὰ προσέτρεχον νὰ ζητήσουν τὴν συνδρομὴν της κατὰ τῶν στερηῶσεων γενικῶς ἢ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας των.

Ἄλλ' ὅπως ἡ ὅλη κοινωνικὴ πρόνοια καὶ ἀντίληψις, οὕτω καὶ ἡ μαθητικὴ τοιαύτη κατ' ἀρχάς, ἐλέχθη τοῦτο ἀνωτέρω, ἦτο ἀντικείμενον ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῆς ἰδιωτικῆς μόνον πρωτοβουλίας, ἡ ὁποία, παρὰ τὴν ἀξίειπαινον δρᾶσιν της, ἦτο βεβαίως ἀνεπαρκῆς καὶ ἀνίσχυρος νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τοιαῦτα βάρη, ἐκτὸς καὶ τοῦ ἀσυστηματοποιήτου γενικῶς τῶν προσπαθειῶν της. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως ἐπεβλήθη ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἦτο καθῆκον τοῦ Κράτους καὶ τῆς Κοινωνίας νὰ ἔλθουν συνεπίκουροι εἰς τὰ δοκιμαζόμενα καὶ ἀνάξιοπαθοῦντα γενικῶς παιδιά. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ μαθητικὴ πρόνοια καὶ ἀντίληψις ἔχουν ἤδη καταλάβει πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ὑποχρεώσεων τῆς συγχρόνου ἐκπαιδεύσεως.

Ἄνεγνωρίσθη δηλαδὴ γενικῶς, ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ Κράτη κατέστησαν ὑποχρεωτικὴν τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, ἦσαν καὶ ὑπεύθυνα διὰ τὰς βλάβας, τὰς ὁποίας ἐνδέχεται αὕτη νὰ προκαλέσῃ εἰς βάρος τῆς ὑγείας τῶν μικρῶν μαθητῶν καὶ ὅτι ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐφ' ὅλων τῶν παιδιῶν καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λόγῳ σωματικῶν, πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν ἀναπηριῶν δὲν εἶναι ἰκανὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν διὰ τὰ ὑγιᾶ προοριζομένην παιδείαν. Τοῦτο ἄλλως τε ἐπέβαλεν ἀπολύτως καὶ ἡ σκοπιμότης, δεδομένου ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τῶν ἀνάξιοπαθούντων, ἀσθενικῶν, ἀναπήρων κλπ. μαθητῶν εἰς τὴν τύχην των, μοιραίως θὰ ἐδημιούργει κινδύνους καὶ δὴ σοβαροὺς δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῶν Κρατῶν, διὰ

τῆς βαθμιαίας ἐξασθενήσεως καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ, πὸν ἀναποφεύκτως ἢ κατὰ-
στάσις αὕτη ἀπεργάζεται. Ἐπέβαλεν ἀκόμη τοῦτο καὶ τὸ κοινωνικὸν συμφέρον,
διότι οὗτοι θὰ εἶναι αὔριον βάρος καὶ κίνδυνος διὰ τὰς κοινωνίας, ἐν μέσῳ τῶν
ὁποίων κατ' ἀνάγκην θὰ ζήσουν.

Ἀνεγνωρίσθη ἐπίσης, ὅτι καὶ οἱ διδάσκαλοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ συμβά-
λουν, κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν ἔργων καὶ ἰδρυ-
μάτων μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει, εἶναι
ἀνάγκη νὰ συνηθίσουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἔργον τῶν ἀποκλει-
στικῶν δὲν εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας τῶν μαθητῶν τῶν, ἢ διδασκαλία
μὲ ἄλλους λόγους τῆς περιεχομένης εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα ὕλης.
Διότι ὁ μικρὸς μαθητὴς δὲν εἶναι μόνον πνεῦμα καὶ δὲν ἀρκεῖ συνεπῶς ἡ καλ-
λιέργεια αὐτοῦ καὶ μόνον. Ἐχει καὶ χαρακτῆρα καὶ σῶμα, τῶν ὁποίων ἡ ἁρμο-
νικὴ ἀνάπτυξις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος καὶ ἔργον κατ' ἀκο-
λουθίαν τῶν διδασκάλων. **Διάνοια, χαρακτῆρ** καὶ **ὑγεία** εἶναι, ὡς γνωστὸν, τρία
πράγματα ἀναποσπάστως συνδεδεμένα, ἱκανοποιητικὴ δὲ παίδευσις, δημιουργία
χαρακτῆρος καὶ διατήρησις καὶ προαγωγή τῆς ὑγείας εἶναι ἔννοιαι ταυτόσημοι.
Τὸ Σχολεῖον ὅθεν ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ παιδί ὑγείαν, ἰσχυρὸν χαρακτῆρα
καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας του. Ἀναφέρομεν δὲ κατὰ πρῶτον τὴν ὑγείαν,
διότι ἄνευ αὐτῆς ἡ διάνοια καὶ ὁ χαρακτῆρ σοβαρῶς ἐπηρεάζονται καὶ παρακω-
λύονται εἰς τὴν ἀνάπτυξίν των. Οὐδεὶς σήμερον παραγνωρίζει τὴν σημασίαν τῆς
ὑγείας τοῦ μαθητοῦ καὶ ὅλοι παραδέχονται, ὅτι ἡ προστασία αὐτοῦ, — ὑγιεινολο-
γικὴ καὶ κοινωνικὴ, — ἀποτελεῖ ἀνάγκην διαρκῆ καὶ ἐπείγουσαν, ὅπως καὶ κα-
θῆκον ἐκ τῶν πλέον ἐπιτακτικῶν τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο.

Οἱ διδάσκαλοι, ἐν τῇ ἐκτιμῇσει τῶν ἀνωτέρω, πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει των,
ὅτι μία ἀνεπαρκῆς παίδευσις εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ
αὕτη ἀκόμη ἢ ἀμάθεια καὶ ὁ ἀναλφαβητισμός δὲν ἀποτελοῦν δυστηχήματα ἀνε-
πανόρθωτα, δεδομένου ὅτι καὶ κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἶναι
δυνατὸν νὰ ἀναπληρώσουν τὰς ἑλλείψεις των καὶ νὰ γίνουν καὶ σοφοὶ ἀκόμη.
Ἡ ἑλλειψις ὅμως τῆς ὑγείας καὶ ἡ διαστροφή τοῦ χαρακτῆρος των ὀδηγοῦν τα-
χέως εἰς μονίμους δυσαρέστους καταστάσεις, εἰς ἀνεπανορθώτους πλειστάκις
συμφοράς.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις περὶ τῆς σημασίας τῆς μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προ-
νοίας. Καὶ ἐφεξῆς ὁ λόγος περὶ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

Σκοπός.

Σκοπός τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἶναι ἡ χορήγησις τροφῆς εἰς μαθητάς, διὰ τοὺς ὁποίους ἤθελεν ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ χορηγουμένη κατ' οἶκον τοιαύτη δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀυξήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ των καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς εἰς τὸ σχολεῖον ἐργασίας των. Ἡ τροφή παρέχεται ἔναντι μικρᾶς χρηματικῆς εἰσφορᾶς καταβαλλομένης παρὰ τῶν συσσιτούντων μαθητῶν ἢ καὶ δωρεὰν ἐπὶ τελείας ἀδυναμίας πρὸς καταβολὴν αὐτῆς.

Τὰ μαθητικά συσσίτια ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς συγχρόνου μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ἐπὶ πεινῶντων καὶ ἐν ὑποσιτισμῷ μαθητῶν. Ἀντιπροσωπεύουν τὸ πλεόν θετικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν μέτρον πρὸς προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀπόρων μαθητῶν κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὰ σχετικὰ ζητήματα ὑγιεινολόγων, κοινωνιολόγων καὶ παιδαγωγῶν, ὅπως ἀποτελοῦν ἀκόμη ὑπόθεσιν κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν ὅλην Ἐκπαίδευσιν, δεδομένου ὅτι οἱ ἐν λόγῳ μαθηταὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσουν τὴν εἰς τὸ σχολεῖον ἐργασίαν των.

Ἐθεωρήσαμεν ὅθεν ἐπιβεβλημένην τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀνα χεῖρας τεύχους πρὸς πλήρη διαφώτισιν καὶ καθοδήγησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν καὶ σχολιάτρων ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Ἐφορειῶν Μ. Σ., εἰς τὰς ὁποίας ἡ σχετικὴ νομοθεσία ἔχει ἀναθέσει τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν.

Ποῖοι λόγοι ἐπέβαλον τὰ μαθητικά συσσίτια.

Τὰ μαθητικά συσσίτια εἰσήχθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας ἐκ λόγων **ὑγιεινολογικῶν, κοινωνικῶν καὶ παιδαγωγικῶν**, τοὺς ὁποίους ἐκθέτομεν δι' ὀλίγων.

Ἐπιχειρηματικοὶ λόγοι. Τὸ σχολεῖον, ὡς ὅλως ἰδιαιτέρα μορφή συμβιώσεως, κέκτηται, ὡς γνωστόν, ἰδίας ὑγιεινολογικᾶς συνθήκας καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἰδίων κινδύνων, οἵτινες ἀπαιτοῦν καὶ ἴδια μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισίν των. Ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τῶν σχολείων, διὰ τὴν ἐπαρκεῖαν τῆς ὁποίας τόση σημασία ἀλλαχοῦ ἀποδίδεται καὶ ἄλλη ποικίλη μέριμνα λαμβάνεται διὰ τῶν διαφόρων ἔργων καὶ ἰδρυμάτων μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας (μαθητικῶν ἰατρείων καὶ πολυκλινικῶν, μαθητικῶν ἐξοχῶν, ὑπαιθρίων σχολείων κ.λ.π.).

Τὸ μαθητικὸν συσσίτιον τάσσεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐν λόγῳ μέτρων. Καὶ δικαίως. Διότι θὰ ἦτο ἀκατανόητον καὶ θὰ ἀπετέλει πραγματικὴν

είρωνείαν οἰαδήποτε ἄλλη μέριμνα διὰ μαθητὰς μὲ κενὸν τὸν στόμαχον. Οἱ διδάσκαλοι ὅλου τοῦ κόσμου, πού ζοῦν τὴν ζωὴν τοῦ σχολείου, γνωρίζουν τὸ δρᾶμα τῶν μικρῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔρχονται νὰ παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα ἀδύνατοι, νηστικοὶ ἢ ἐν θλιβερῷ ὑποσιτισμῷ, ἐξ ἀπορίας τῶν γονέων των ἢ διότι στεροῦνται μητρικῆς ἢ οἰκογενειακῆς φροντίδος ἢ ἐξ οἰωνδήποτε ἄλλων δυσμενῶν οἰκογενειακῶν συνθηκῶν. Ὅπως γνωρίζουν καὶ ἐκείνους, πού ἀρκοῦνται τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ὀλίγον ξηρὸν ἄρτον ἀντὶ ἑνὸς θερμοῦ καὶ θρεπτικοῦ φαγητοῦ, διότι ἀδυνατοῦν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν οἰκίαν των λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων ἢ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Πρὸς ἀντιμετώπιν τῆς θλιβεραῖς αὐτῆς πραγματικότητος ἠκούσθη, τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἡ παρήγορος κραυγὴ «*πρῶτα ψωμὶ εἰς τὰ παιδιὰ καὶ ἔπειτα γράμματα*», τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε ζωηροτάτη κίνησις διὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἀπόρου μαθητοῦ, ἐπεκταθεῖσα μετὰ τὸν πρῶτον ἰδίᾳ παγκόσμιον πόλεμον εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας. Διότι αἱ παρατηρήσεις εἶχον διαπιστώσει, ὅτι ὁ ὑποσιτισμὸς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν δὲν παρέρχεται ἄνευ συνεπειῶν καὶ ὅτι ἡ ὑγεία τοῦ ὑποσιτιζομένου παιδιοῦ διατελεῖ εἰς σοβαρώτατον κίνδυνον. Ἡ μείωσις τῆς ζωτικότητος καὶ ἐνεργητικότητος αὐτοῦ, ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς ἀναπτύξεως, ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀντοχῆς του ἔναντι τῶν λοιμώξεων, ἡ πνευματικὴ νωθρότης, ἰδού ἐκδηλώσεις τοῦ παιδικοῦ ὑποσιτισμοῦ, καθ' ὧν ἀντετάχθησαν ἐπιτυχῶς τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Ὁ ὑποσιτισμὸς εἰδικώτερον προετοιμάζει τὸν δρόμον πρὸς τὴν φυματίωσιν. Ἡ πείρα τῶν πολέμων, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ τοιαύτη ἔχει ἀποδείξει, ὅτι ἡ ἀνεπαρκὴς διατροφή συμβάλλει ἰσχυρῶς καὶ διευκολύνει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐν λόγῳ νόσου. Τὰ μαθητικὰ λοιπὸν συσσίτια, ἀντιμετωπίζοντα τὴν ἀνεπαρκῆ διατροφήν τῶν παιδιῶν τοῦ σχολείου, ἀποτελοῦν τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον τῆς προληπτικῆς περιθάλψεως, πᾶσα δὲ ἐνίσχυσις τούτων σημαίνει συμβολὴν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς φυματιώσεως καὶ τῆς νόσου γενικῶς ἄμυναν. Ὁ ἀντιφυματικὸς ἀγὼν κατὰ μίαν ἐπιτυχῆ καὶ ὤμην ἔκφρασιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Λωζάνης Qalli-Valerio εἶναι ζήτημα πρὸ παντὸς «μπιφτεκίου».

Κοινωνικοὶ λόγοι. Κατενοήθη ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ σκληρὰ ἐγκατάλειψις τῶν παιδιῶν, ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς των, εἰς τὴν δυστυχίαν τῆς πείνης, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι ταῦτα ὑπεύθυνα, ἐκ μέρους ἐκείνων, πού εἶναι ὑποχρεωμένοι καὶ δύνανται νὰ τὰ βοηθήσουν, θὰ ἐδημιούργει εἰς τὴν ψυχὴν των αἰσθητάματα πᾶν ἄλλο ἢ ἀγαθὰ διὰ τοὺς ὑπευθύνους τῆς ἐγκαταλείψεως, θὰ τὰ ὠδήγει ἐνδεχομένως εἰς σκέψεις βραδύτερον καὶ ἐνεργείας ἀντικοινωνικάς. Ἴδου λόγοι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνικῆς ὀλότητος.

Παιδαγωγικοὶ λόγοι. Τέλος καὶ ἀνάγκαι καθαρῶς παιδαγωγικαὶ ἐπέβαλον τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος θεσμὸν. Διότι πεινῶντες μαθηταὶ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς ἐργασίας, εἶναι ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσουν εἰς ἀπόδοσιν τοὺς ἐπαρκῶς τρεφομένους συναδέλφους των, δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι καλοὶ μαθηταί. Ἡ ὑποθρεψία τοῦ μαθητοῦ συνεπάγεται καὶ τὴν μείωσιν τῆς πνευματικῆς του ἀξίας, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ κυττάρου ἀπαιτεῖ ἐπίσης τροφήν. Ἐπὶ ὑποσιτισμοῦ (J. Vintsch) ἡ ἐγκεφαλικὴ ἄρδευσις παραμένει πενιχρὰ καὶ ἄτακτος.

Ὅπου ἔλειτούργησαν μαθητικὰ συσσίτια οἱ διδάσκαλοι διεπίστωσαν τὸ γεγονὸς μιᾶς ἀξιολόγου σωματικῆς καὶ πνευματικῆς βελτιώσεως τῶν συμμετασχόντων εἰς αὐτὰ μαθητῶν. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας εἰς τὴν Γαλλίαν προέβη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς μίαν εὐρυτάτην ἔρευναν πρὸς διαπίστωσιν τῶν

ἀποτελεσμάτων τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν. Αὕτη δ' ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις μιᾶς ἀφθονωτέρας τροφῆς ἐπὶ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίας ἀποβαίνει ἀμέσως αἰσθητή. Ἡ ἀπόδοσις τῶν μαθητῶν γίνεται καλλιτέρα, ἡ προσοχή των πλέον ἔντονος, ἡ νοημοσύνη ζωηροτέρα. Αἱ ἀπουσίαι ἐπίσης αὐτῶν αἰ ὀφειλόμεναι εἰς συνήθεις μικροαδιαθεσίας ἀποφεύγονται καὶ συνεπῶς ἡ ἀγαθὴ ἐπίδρασις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἐπὶ τῆς κανονικῆς σχολικῆς φοιτήσεως εἶναι ἀναμφισβήτητος. Παντοῦ ὅπου ταῦτα ἐλειτούργησαν οἱ διδάσκαλοι διεπίστωσαν τὸ γεγονός τῆς κανονικωτέρας φοιτήσεως.

Μορφωτικὸν μέσον μεγίστης σημασίας. Ἄλλ' ἡ πείρα ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ ἀπέδειξεν ἀκόμη, ὅτι τὰ μαθητικά συσσίτια εἶναι καὶ μορφωτικὸν μέσον πρωτίστης σημασίας εἰς χεῖρας τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ συσσιτίου καὶ ὑπὸ τὴν διηνεκῆ ἐπίβλεψιν αὐτῶν οἱ μαθηταὶ συνηθίζουσι νὰ λαμβάνουν τὴν τροφήν των κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς ὑγιεινῆς, ὀρθῶς δὲ διαπαιδαγωγούμενοι καθοδηγοῦν μετέπειτα καὶ τοὺς γονεῖς των. Καὶ τὸ κέρδος τοῦτο εἶναι σημαντικόν, δεδομένου ὅτι ὁ ὑποσιτισμὸς τῶν μαθητῶν ὀφείλεται ἐνίοτε περισσότερον εἰς τὴν ἀμάθειαν, τὰς κακὰς συνηθείας καὶ τὰς προλήψεις τῶν γονέων καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν ἀπορίαν αὐτῶν. Τὰ μαθητικὰ λοιπὸν συσσίτια δύνανται ν' ἀποβοῦν θαυμάσια σχολεῖα ὑγιεινῆς διὰ τοὺς συσσιτοῦντας μαθητάς, ἀφοῦ εἰς αὐτὰ μανθάνουν ὄχι μόνον νὰ τρώγουν καθαρὰν καὶ ὑγιεινὴν τροφήν, ἀλλὰ καὶ τὴν θρεπτικὴν ἀξίαν τῶν διαφόρων τροφίμων, ὅπως καὶ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς των. Διὰ τῆς λειτουργίας ἐξ ἄλλου συσσιτίων ἐντὸς τῶν σχολείων οἱ μαθηταὶ ἀποκτοῦν ἀκόμη καὶ στοιχειώδεις γνώσεις οἰκιακῆς οἰκονομίας, αἱ δὲ μαθήτριά εἰδικωτέραν οἰκοκυρικὴν μόρφωσιν τόσον ἀπαραίτητον εἰς τὴν μετέπειτα ζωὴν των. Τὰ μαθητικά συσσίτια οὕτω μεταβάλλονται ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἰς πρότυπα σχολεῖα οἰκοκυρικῆς μορφώσεως, διὰ τὴν παρασκευὴν ἰδία ὑγιεινῶν καὶ οἰκονομικῶν φαγητῶν.

Εἰς πλείστας χώρας (Γερμανίαν, Ἑλβετίαν, Σκωτίαν κλπ.) τὰ μαθητικά συσσίτια πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν παρασκευάζονται ἤδη ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Ἡ οἰκοκυρικὴ δὲ μόρφωσις αὐτῶν θὰ ἐπιτύχη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς διατροφῆς τῶν ἀπόρων ταξέων, ἣτις ἐπιτυγχάνεται, κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην τῶν εἰδικῶν, καὶ διὰ τῆς σχετικῆς διαφωτίσεως καὶ ἀγωγῆς. Ὁ τρόπος τῆς διατροφῆς τῆς ἀπόρου οἰκογενείας ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὰς σχετικὰς ἱκανότητάς τῆς μητρὸς.

Ἱστορία τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

Ἡ ὀργάνωσις των εἰς τὰς διαφόρους χώρας.

Τὰ μαθητικά συσσίτια εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα κοινωνικῆς ὑγιεινῆς καὶ ἡ ἱστορία των ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα.

Ι. Τὰ πρῶτα τοιαῦτα ἰδρύθησαν εἰς τὴν **Γαλλίαν**. Τὸ 1868 ὁ V. Duruy, ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, συνίστα εἰς τοὺς Νομάρχας νὰ ἐπιβλέπουν τὴν διατροφήν τῶν παιδιῶν τῶν ἀσύλων καί, εἰ δυνατόν, νὰ τὴν βελτιώσουν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη καὶ νόμος (Νόμος Duruy), δυνάμει τοῦ ὁποίου ἰδρύθησαν **σχολικὰ ταμεῖα**, σύνδεσμοι κατ' ἀρχὰς ἐθελοντικοὶ καὶ προαιρετικοί, εἶτα ὑποχρεωτικοὶ καὶ ἐπιχορηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Κράτους, διὰ νὰ διανέμουν εἰς τὰ ἄπορα παιδιὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων βιβλία, ἐνδύματα καὶ

τροφὴν. Διὰ τὴν διατροφήν βραδύτερον τὰ σχολικὰ ταμεῖα διοργάνωσαν τὰ σχολικὰ συσσίτια.

Τὰ πρῶτα συστηματικὰ μαθητικὰ συσσίτια ιδρύθησαν εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1880 ἀποτελοῦντα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, συνέχειαν τοῦ ἔργου τοῦ Duruy. Ἡ διοργάνωσις των ἐν Γαλλίᾳ ἀνήκει κυρίως εἰς τα σχολικὰ ταμεῖα, ιδρύματα χαρακτῆρος ὅλως εἰδικοῦ, κρατικὰ ταυτοχρόνως καὶ ἰδιωτικά, τὰ ὅποια ἐπιχορηγοῦν πλουσιοπαρόχως οἱ δήμοι καὶ ἐνισχύουν σημαντικῶς δωρεαὶ ἰδιωτικά.

Εἰς Παρισίους, Λυὼν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μεγάλας πόλεις τῆς Γαλλίας τὰ σχολικὰ ταμεῖα ὀργανώνουν καὶ διευθύνουν τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Εἰδικῶς δ' εἰς Παρισίους ἡ διεύθυνσις αὐτῶν ἔχει ἀφεθῆ εἰς τὸν δήμον καὶ τὰ σχολικὰ ταμεῖα. Ἡ εἰδικὴ δ' αὕτη ὀργάνωσις προσδίδει εἰς αὐτὰ αὐτονομίαν τινὰ καὶ παρακινεῖ εἰς ἐπωφελεῖ ἄμιλλαν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ἐπιβλέψεως τεχνικῆς καὶ ἱατρικῆς. Κατὰ τὸ 1928 ἐλειτούργουν καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν 5965 μαθητικὰ συσσίτια, ἡ δὲ πόλις τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1931 εἶχεν ἀναγράψει εἰς τὸν προϋπολογισμὸν αὐτῆς ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων 3.900.000 φργ. Πλὴν τῶν σχολικῶν ταμείων καὶ ἄλλαι ὀργανώσεις ἐξωσχολικαὶ συντρέχουν τὴν ὀργάνωσιν μαθητικῶν συσσιτίων.

Κατ' ἀρχὴν, οἱ συσσιτοῦντες μαθηταὶ εἰσφέρουν τὴν ἀξίαν τῆς μερίδος, πλὴν τῶν ἀπόρων τοιούτων, λειτουργεῖ δὲ πρὸς τοῦτο σύστημα εἰδικῶν δελτίων, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται γνωστὸν, διὰ λόγους εὐνοήτους, ποῖοι συμμετέχουν δωρεὰν καὶ ποῖοι ἐπὶ πληρωμῇ. Πάντως ἡ συμμετοχὴ τῶν γονέων εἰς τὰς δαπάνας τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου ὀρίζεται κατ' ἔτος παρὰ τῶν σχολικῶν ταμείων καὶ εἰς ποσοστὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν οἰκονομικὴν των κατάστασιν (ἡμισυ δαπάνης, ἐν τέταρτον αὐτῆς, δωρεὰν κλπ.).

Εἰς Παρισίους ἕκαστον σχολεῖον ἢ ὁμὰς σχολείων ἔχει τὸ συσσίτιόν του. Ἄλλ' εἰς μερικὰ διαμερίσματα πρὸς ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν ἐγκαταστάσεων καὶ παρασκευῆς τῶν συσσιτίων λειτουργοῦν κεντρικὰ μαγειρεῖα καὶ ἐκεῖθεν διανέμεται τὸ συσσίτιον εἰς τὰ γειτονικὰ σχολεῖα μὲ εἰδικὰ δοχεῖα (νορβηγικὰ) διὰ νὰ διατηρῆται θερμόν.

Τὰ συσσίτια διευθύνονται παρὰ τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν διοικούντων τὰ σχολικὰ ταμεῖα, οἵτινες ἐπιβλέπουν τὴν ποιότητα τῶν τροφίμων κλπ. Τὸ φαγητὸν παρατίθεται συνηθέστερον εἰς τὰς αὐλὰς τῶν σχολείων, εἰς ἰδίας τραπέζας κλπ., ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδίας αἰθούσας ἐσπιατορίων. Τὰ νέα ὅμως σχολεῖα διαθέτουν ὅλα ἰδιαίτερας τοιαύτας αἰθούσας. Εἰς ὅλα τὰ μαθητικὰ συσσίτια καταβάλλεται φροντίς διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ διαιτολογίου, τὸ ὅποιον εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν συσσιτούντων (μαθηταὶ νηπιαγωγείων, δημοτικῶν σχολείων κλπ.) καὶ διὰ τὴν ἐπάρκειαν τῆς χορηγουμένης τροφῆς, ποσοτικὴν καὶ ποιοτικὴν. Ἡ καλὴ λειτουργία ἐν γένει τῶν συσσιτίων ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς συστηματικῆς ἐπιβλέψεως παρ' ἀτόμων προσφερομένων πρὸς τοῦτο καὶ παρεχόντων τὰς ὑπηρεσίας των δωρεὰν.

2. Μεγάλη Βρετανία. Ἀπὸ τοῦ 1866 συνεκροτήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν Σύλλογος πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὀργανώσεως συσσιτίων διὰ τὰ ἄπορα γενικῶς παιδιὰ. Ἄλλὰ μαθητικὰ συσσίτια ἤρχισαν ὀργανούμενα πρωτοβουλία τῶν «ἐθελοντικῶν συνδέσμων», διὰ νὰ συνεχισθῇ κατόπιν ἡ ὀργάνωσις των παρὰ τοῦ Κράτους. Βραδύτερον διὰ νόμον (1906) ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀρχή, ὅτι τὰ μαθητικὰ συσσίτια εἶναι θεσμὸς παιδιγωγικὸς καὶ ὄχι φιλανθρωπία, ὡς καὶ ἡ ἐποχρέωσις τοῦ Κράτους νὰ συμπληρῶνῃ τὴν διατροφήν τῶν ἀπό-

ρων μαθητῶν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν ἀκόμη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συσσιτούντων μαθητῶν ἐν Ἀγγλίᾳ αὐξάνει διαρκῶς, ὥστε ἀπὸ 265.000 κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1929—30, μετὰ διετίαν νὰ ἀνέλθῃ οὗτος εἰς 400.000. Αἱ μερίδες τροφῆς παρέχονται εἰς μεγάλην ἀναλογίαν δωρεάν, κατ' ἀρχὴν δὲ εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητάς. Ἀπὸ τὰ συσσίτια δὲν ἐξαιροῦνται τὰ παιδιά τῶν νηπιαγωγείων (δημοσίων), ἐφ' ὅσον ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τοῦτο. Ἡ ὑπόδειξις τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συμπληρωματικῆς τροφῆς μαθητῶν διενεργεῖται παρὰ τῶν σχολιάτρων, ἡ ὁργάνωσις δὲ καὶ ἡ λειτουργία ἐν γένει τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἀκολουθεῖ τὰς ἐξῆς βασικὰς ἀρχάς :

α) Ἐπιμελὴς διαλογὴ τῶν πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ συσσίτια μαθητῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑγιεινῆς καὶ κοινωνικῆς τῶν καταστάσεως β) Ἐπάρκεια διαιτολογίων, πλήρης ὁργάνωσις ὑπηρεσίας καὶ ἐπίβλεψις λειτουργίας. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ σχολικοῦ προσωπικοῦ. γ) Παρακολούθησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν συσσιτίων ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἀναγραφὴ τούτων εἰς τὰ σχετικὰ δελτία. δ) Συμμετοχὴ τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν γένει ὁργάνωσιν τῶν συσσιτίων, ἣτις ἐλέγχει καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν διαιτολογίων. Ἡ Ἐκπαίδευσις συμμετέχει τῶν δαπανῶν τῶν συσσιτίων κατὰ τὸ ἥμισυ (50 %). Τὰ ἐπιπλα, σκεύη κλπ. αὐτῶν βαρύνουν τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν σχολείων, θεωρούμενα ὡς ἐξαρτήματα τούτων. Ὅλοι οἱ μὴ ἄποροι μαθηταὶ καταβάλλουν τὴν ἀξίαν τοῦ συσσιτίου, τὰ δὲ τυχόν ὀφειλόμενα εἰσπράττονται ὡς δημόσιον ἔσοδον παρὰ τῶν γονέων. Ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἔχουν ἐπιβληθῆ εἰδικοί κοινοτικοὶ φόροι. Χορηγοῦνται δὲ ταῦτα κατὰ τὰς 5 ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται νὰ χορηγῶνται καὶ κατὰ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν, ὅπως ἐπίσης καὶ κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθητῶν. Τὸ συσσίτιον παρασκευάζεται εἰς τὸ σχολεῖον ἢ εἰς ομάδας σχολείων, ὅπως καὶ εἰς κεντρικὰ μαγειρεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων διανέμεται δι' αὐτοκινήτων εἰς τὰ σχολεῖα. Εἰς μερικὰ ἐκ τούτων ἡ παρασκευὴ τοῦ συσσιτίου γίνεται ἀπὸ μαθητρίας καὶ παρακαλοῦνται νὰ παρευρίσκονται καὶ οἱ γονεῖς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ, τὸ ὁποῖον οὕτω καθίσταται εὐχάριστον καὶ παιδαγωγικόν. Εἰς τὰ παρουσιάζοντα ἔκδηλον δυσθρεψίαν παιδιά χορηγεῖται ἐπιπροσθέτως μουρουνέλαιον ἢ ἄλλαι σκευασίαι περιέχουσαι βιταμίναν κλπ.

3. Νορβηγία καὶ Σουηδία. Καὶ εἰς τὰς χώρας αὐτὰς λειτουργεῖ ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Ἀπὸ τινων δὲ ἐτῶν καταβάλλεται προσπάθεια ἀντικαταστάσεως τοῦ φαγητοῦ τῆς μεσημβρίας διὰ τοῦ προγεύματος τῆς πρωΐας, ἐκ τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι τοῦτο δίδει καλλίτερα ἀποτελέσματα.

4. Ἰταλία. Προηγῆθη εἰς αὐτὴν ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Εἰς τὸ Μιλᾶνον ὁργανώθησαν τὰ πρῶτα μαθητικὰ συσσίτια ὑπὸ τοῦ «Συλλόγου Παιδικῆς Προνοίας» τὸ 1894. Ἦδη συμμετέχουν αὐτῶν τὸ πλεῖστον τῶν μαθητῶν, εἰς οὓς παρέχεται τὴν μεσημβρίαν μερὶς περιλαμβάνουσα τὸ ἥμισυ τῆς ἀπαιτουμένης ἡμερησίως ποσότητος θερμομονάδων.

5. Γερμανία. Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἱστορία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἤρχισαν ταῦτα λειτουργοῦντα μετὰ τὴν διὰ Νόμου ἀπαγόρευσιν τῆς ἐργασίας εἰς τὰ παιδιά καὶ τὴν ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐλάττωσιν τοῦ εἰσοδήματος πολλῶν οἰκογενειῶν. Ἐκτεταμέναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔρευναι εἶχον ἀποδείξει, ὅτι μέγας ἀριθμὸς μαθητῶν μετέβαι-

νεν εἰς τὰ σχολεῖα χωρὶς πρόγευμα καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐπίσης δὲν εἶχον φαγητὸν τὴν μεσημβρίαν.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐδημιουργήθησαν τότε τὰ μαθητικά συσσίτια, συντηρούμενα δαπάναις τοῦ Κράτους ἢ ἰδιωτικῶν φιλανθρωπικῶν καὶ θρησκευτικῶν ὀργανώσεων. Σπουδαία δ' ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοῦ καθηγ. Rubner, γνωστοῦ διὰ τὰς ἐπὶ τῆς διατροφῆς ἐργασίας του, ὅστις εἶχε συστήσει τὴν ἰδρυσιν συσσιτίων διὰ τοὺς μαθητάς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς εἶχον εἰσόδημα ἐτήσιον μικρότερον τῶν 900 μάρκων καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἐντὸς τῶν σχολείων. Πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου (1914—18) ἡ λειτουργία των ἦτο ἄνευ συστήματος καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς αὐτὰ τῶν μαθητῶν, εἰς μερικὰς πόλεις μέχρι 50 %, δὲν ἐστηρίζετο εἰς ὠρισμένας προϋποθέσεις. Ἡ μεγάλη ὁμως ἔλλειψις τροφίμων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πολέμου καὶ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ τοιαῦτα καὶ ἡ ἀΐξισις τῆς φυματιώσεως καὶ τῆς παιδικῆς ἐν γένει θνησιμότητος συνέτελεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἐνιαίας ὀργανώσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, μὲ πραγματικὴν συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο διαφόρων Ἀμερικανικῶν φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων. Καθιερώθη ἔκτοτε (1920) ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἰατρικῆς ἐξετάσεως καὶ μόνον, κατόπιν προεκλογῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ διευτυπώθησαν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὠρισμέναι κατευθυντήριαι γραμμαί. Συμφώνως πρὸς αὐτὰς οἱ σχολικοὶ ἰατροὶ κατέτασσαν τοὺς μαθητάς εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

α) Εἰς μαθητάς μὲ ἱκανοποιητικὴν ὀπωσδήποτε κατάστασιν ὑγείας.

β) Εἰς ἐλαφρῶς ὑποθρεπτικούς, εἰς τοὺς ὁποίους μία πρόσθετος τροφή θὰ ἦτο μὲν ἐνδεδειγμένη ἀπὸ ἰατρικῆς ἀπόψεως, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐπειγόντως ἀναγκαία.

γ) Εἰς τοὺς μαθητάς μὲ ἔκδηλον ὑποθρεψίαν, ἰδίᾳ καθυστερημένους τὴν σωματικὴν των διάπλασιν (βάρος, ἀνάστημα), χοιραδικούς, ῥαχιτικούς ἢ ἰσχυρῶς ἀναιμικούς.

καὶ δ) Εἰς μαθητάς μὲ βαρεῖαν ὑποθρεψίαν, διατελοῦντας εἰς ἐπικίνδυνον κατάστασιν συνεπείᾳ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς ὑποθρεψίας των, χρονίους ἀρρώστους κλπ. Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τῆς ἐκδήλου καὶ βαρείας ὑποθρεψίας ἡ ἐπιπρόσθετος τροφή ἐθεωρεῖτο ἐπειγόντως ἀναγκαία. Ἀνάλογοι ἀρχαὶ ἴσχυον καὶ διὰ τὰ συσσίτια τῶν μικρῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἐφήβων (14—17 ἐτῶν).

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην συστηματοποίησιν τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων αἱ δυσχέρειαι δὲν ὑπῆρξαν οὔτε ὀλίγαι, οὔτε μικραὶ, λόγῳ τοῦ τεραστίου ἀριθμοῦ τῶν συμμετεχόντων εἰς αὐτὰ μαθητῶν καὶ τῆς ἀθρόας καθημερινῆς ὑποβολῆς νέων αἰτήσεων συμμετοχῆς, δυσαναλόγων ἐντελῶς πρὸς τὰ διατιθέμενα οἰκονομικὰ μέσα. Οἱ σχολικοὶ ἰατροὶ ἐπίσης εὐρέθησαν πρὸ ἀλύτων προβλημάτων, ἐφ' ὅσον καὶ μόνη ἡ ἐξέτασις τόσον μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν ἀπῆται μακρότατον χρόνον.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν τοιούτων δυσκολιῶν διευτυπώθησαν νέαι κατευθυντήριαι γραμμαί. Διτηρήθη βεβαίως ἡ κατάταξις τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω τέσσαρας κατηγορίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐξετάσεως τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος αὐτῶν κλπ., ἀλλὰ καθωρίσθησαν λεπτομερέστερον αἱ ἐνδείξεις, αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἐπείγουσαν χορήγησιν συσσιτίου. Καὶ λόγῳ τῶν μὴ ἀσφαλῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα παρεῖχεν ἡ ἄνω ἐξέτασις, εἶχε δοθῆ καὶ εἰς τὸν σχολίατρον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰατρικῆς του ἐκτιμήσεως μέχρι 30 % ἐκ τῶν δικαιουμένων συσσιτίου.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1921 ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ συγκρότησις ἐν Γερμανίᾳ εἰδικοῦ συνεδρίου διὰ τὰ μαθητικά συσσίτια, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον πλείστοι ἰατροὶ καὶ ἄλλοι ἐπαγγελματίαι. Ἐκ τοῦ συνεδρίου δὲ ἐκείνου προῆλθον πρακτικὰ συμπεράσματα διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μαθητῶν, χρησιμοποιοιθῆντα ἔκτοτε. Ἐδόθησαν οὕτω νέαι βάσεις, ἀφοῦ διετηρήθη πάντως ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἰατρικῆς ἐξετάσεως καὶ ἡ σύμπραξις, συμβουλευτικῆ, τῶν μὴ ἰατρικῶν μελῶν τῆς κοινωνικῆς προνοίας (διδασκάλων καὶ γονέων τῶν μαθητῶν).

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰατρικῆς ἐξετάσεως οἱ μαθηταὶ διεκρίνοντο :

α) Εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἀνάγκην συσσιτίου.

β) Εἰς ὅσους θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένη μία συμπληρωματικὴ τροφή.

καὶ γ) Εἰς τοὺς ὑπολειπομένους τὴν σωματικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἔχοντας συνεπῶς ἐπείγουσαν ἀνάγκην ἐπιπροσθέτου τροφῆς.

Διὰ τὴν διαλογὴν τῶν τελευταίων ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

α) Ἀνάρρωσις ἐκ λοιμωδῶν νόσων, αἵτινες ἐπηρέαζον δυσμενῶς τὴν θρέψιν τῶν μαθητῶν τούτων, β) μεγάλη δυσαναλογία μεταξὺ ἀναστήματος καὶ βάρους τοῦ σώματος, γ) ὑποτροπιάζουσαι φλεγμοναὶ ὀφθαλμῶν, ὠτων ἢ κατάρροι τῶν ἀνωτέρων ἀεροφόρων ὁδῶν, δ) σημεῖα βαρείας ῥαχίτιδος, ε) ἀποδεδειγμένη κλειστὴ φυματίωσις, διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ὁποίας δὲν ἐθεωρεῖτο ἀρκετὴ ἢ διὰ φυματίνης ἀντίδρασις.

Διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεως ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἑξῆς :

α) Ὅτι ἡ ἀπλὴ καθυστέρησις τῆς αὐξήσεως τοῦ παιδιοῦ (οἰκογενειακὸν μικρὸν ἀνάστημα) ἄνευ ἑτέρων νοσηρῶν φαινομένων δὲν ἀπετέλει λόγον συμμετοχῆς εἰς τὸ συσσίτιον. β) Αἱ νευροπάθειαι θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν συμμετοχὴν μόνον ἐφ' ὅσον θὰ εἶχον σχέσιν μὲ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς τροφῆς. γ) Αἱ καρδιοπάθειαι καὶ νεφροπάθειαι ἄνευ ἄλλων λόγων δὲν εἶχον ἀνάγκην συσσιτίου. δ) Ἡ διαρκὴς ὥχρότης ἐπίσης. Καὶ ε) Αἱ διαταραχαὶ τῆς κανονικῆς διαπλάσεως ἐξ ἰδιοσυστατικῶν λόγων, ὡς μὴ δυνάμεναι νὰ βελτιωθοῦν διὰ τροφῆς.

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς διαλογῆς τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συσσιτίου μαθητῶν.

Ἡ μορφή ἐξ ἄλλου καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου ὑπέστησαν εἰς τὴν Γερμανίαν σὺν τῷ χρόνῳ πολλὰς μεταβολάς. Κατ' ἀρχὰς ἡ χορηγούμενη τροφή εἶχε τὸν χαρακτῆρα *ἐπιπροσθέτου (συμπληρωματικῆς)* τοιαύτης καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐχορηγεῖτο κατὰ τὰς πρώτας ὥρας (μέχρι τῆς 10ης πρωῖνης) ἵνα ὑπάρξῃ ἡ ἀπαιτούμενη ὄρεξις τῶν παιδιῶν διὰ τὸ κύριον φαγητὸν τῆς μεσημβρίας. Βραδύτερον ὅμως προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα *ἀναπληρωματικῆς τοιαύτης* καὶ παρείχετο ὡς φαγητὸν τὴν μεσημβρίαν.

Αἱ δαπάναι τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου κατεβάλλοντο εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων.

β. Σοβιετικὴ Δημοκρατία. Τὰ μαθητικά συσσίτια ἀποτελοῦν διὰ τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν μίαν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς τῆς πολιτικῆς, τὸ τρίτον δὲ τῶν μαθητῶν λαμβάνουν μέρος εἰς αὐτὰ ἐντελῶς δωρεάν. Τὰ συσσίτια λειτουργοῦν εἰς τὰ σχολεῖα πρώτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ καὶ εἰς τοὺς παιδικοὺς κήπους. Ὁ μαθητὴς τῶν πρωτοβαθμίων σχολείων λαμβάνει ἐν γεῦμα ἡμερησίως, τῶν δευτεροβαθμίων δύο τοιαῦτα (70 % τοῦ καθημερινοῦ σιτηροεσίου), εἰς δὲ τοὺς παιδικοὺς κήπους παρέχονται τρία γεύματα, ἀναλόγως τοῦ χρόνου παραμονῆς εἰς αὐτοὺς τῶν παιδιῶν. Ἰνστιτούτον Διατροφῆς ἀσχολεῖται μὲ τοὺς τύπους διατροφῆς κλπ. τῆς σχολικῆς ἡλικίας.

7. Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι. Τὰ μαθητικά συσσίτια εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι λίαν διαδεδομένα καὶ καλῶς ὀργανωμένα, ἀλλ' ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα ὄλως σημασία εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκογενεῖα διὰ τῆς διαφωτίσεως τῶν μητέρων. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἰδρύθησαν τὸ πρῶτον *εἰδικαὶ τάξεις* γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Nutrition Class» διὰ μαθητὰς εὐρισκομένους εἰς κατάστασιν ὑποθρεψίας. Περὶ αὐτῶν θέλει γίνεαι λόγος κατωτέρω ἰδιαιτέρως.

8. Ἰαπωνία. Καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εὐρίσκειται εἰς πλήρη ἐφαρμογὴν, ἀξανομένου ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συσσιτούντων μαθητῶν. Οὕτω, κατὰ τὸ ἔτος 1933 συμμετέσχον τῶν συσσιτίων 380.548 μαθηταὶ (ἐξ ὧν 338.329 δωρεάν), τὸ δὲ 1934 ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς ἔφθασε 637.425 (ἐξ ὧν 512.632 δωρεάν). Ἡ τοιαύτη αὐξήσις ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἔχει δεόντως ἐκτιμηθῆ παρὰ τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν γονέων. Τοῦ Κράτους αἱ ἐπιχορηγήσεις ἀνῆλθον κατὰ 1933 εἰς 1.089.536 yen.

Παραλείποντες τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἰς ἄλλας χώρας, θέλομεν ἀσχοληθῆ κατωτέρω εἰς ἴδιον κεφάλαιον περὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξελίξεως τοῦ θεσμοῦ τούτου παρ' ἡμῖν.

* * *

Καὶ ἤδη ἐρχόμεθα εἰς τὴν διευκρίνησιν καὶ ἰδιαιτέραν ἀνάλυσιν ὀρισμένων σημείων τοῦ θεσμοῦ τῶν Μ. Σ., ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουν παρ' ἡμῖν ἐμφιλοχωρήσει πλάναι καὶ παρανοήσεις καὶ ἡ ἄρσις αὐτῶν εἶναι ἐπιβεβλημένη.

I. Τὰ μαθητικά συσσίτια εἶναι ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς καὶ ὄχι ὑπόθεσις φιλανθρωπίας.

Κατὰ πρῶτον δέον νὰ διευκρινισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο, βασικῆς πράγματι σημασίας. *Τὰ μαθητικά συσσίτια δὲν εἶναι ὑπόθεσις φιλανθρωπίας.* Συνεπῶς δὲν δύνανται νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματα οἰωνδήποτε πρὸς τὰ ἄπορα καὶ ἀναξιοπαθοῦντα παιδιά τῶν σχολείων. Ὁ πτωχός, ὁ ἀδύνατος, ὁ ἀναξιοπαθὼν μαθητὴς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνῃ τὴν τροφήν, πού χρειάζεται διὰ τὴν ὑγείαν του, διὰ τὴν ζωὴν του αὐτὴν, ὑπὸ τὴν μορφήν, πού παρέχεται αὕτη εἰς τὸν ἄπορον καὶ ἐξηθλιωμένον ἐνήλικον. *Δικαιοῦται νὰ τὴν ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ τὴν κοινωνίαν ὡς δικαίωμα καὶ ὄχι ὡς οἴκτον.* Εἶναι ἐντελῶς ἀπαράδεκτος ἡ φιλανθρωπικὴ μορφή τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη καθιερώθη καὶ νομοθετικῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Ἐκτὸς τοῦ προεκτεθέντος λόγου, καὶ εἰς ἄλλος ἐξ ἴσου ἰσχυρὸς ἐπιβάλλει, ὅπως τὰ μαθητικά συσσίτια ἀποβάλουν τὴν μορφήν τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀποβοῦν θεσμὸς καθαρῶς ἐκπαιδευτικὸς, ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὄλης σχολικῆς ζωῆς. Εἰς τὴν κοινὴν τοῦ σχολείου τράπεζαν, ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων των καὶ ἄλλων εὐπόρων ἀκόμη συμμαθητῶν των, οἱ συσσιτούντες ἄποροι μαθηταὶ δὲν θὰ ἔχουν τὸ συναίσθημα τῆς κατωτερότητος, πού δοκιμάζουσι κατὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰ κοινὰ μετὰ τῶν ἀπόρων ἐνηλίκων συσσίτια καὶ δὲν θὰ τραυματίζεται ἡ ψυχὴ των ἀπὸ αἰσθήματα πικρίας, φθόνου καὶ ἐχθρότητος ἀκόμη, τὰ ὁποῖα αὐτομάτως δημιουργοῦνται εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Θὰ ἀπετέλει ὄθεν σφάλμα βαρύτερον, οὐχὶ δ' ἄνευ συνεπειῶν, διὰ τε τὰ Κράτη καὶ τὰς Κοινωνίας, ἡ ἐγκατάλειψις ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων τῶν

ἀπόρων μαθητῶν εἰς τὸν οἶκτον καὶ τὸ ἔλεος τῶν διαφόρων φιλανθρώπων. Εὐθύς ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ μας εἰς τὴν Δ)σιν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς τοῦ Ὑπουργείου, ἐθεωρήσαμεν καθήκον μας νὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ νὰ περιέλθουν τὰ μαθητικά συσσίτια εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν σχολείων ὡς θεσμὸς ἐκπαιδευτικός, συνδεδεμένος μὲ τὴν ὅλην σχολικὴν ζωὴν. Καὶ ἐπετεύχθη τοῦτο κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1937, ἀναγνωρισθείσης τῆς ὀρθότητος τῶν ἀπόψεών μας. Περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος εἰς τὸ Κεφ. περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι συσσιτίων.

II. Συμμετοχὴ εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια. Ἐνδείξεις.

Ποῖοι μαθηταὶ πρέπει κατὰ προτίμησιν νὰ συμμετέχουν τῶν μαθ. συσσιτίων ;

Πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια οἱ μαθηταὶ ἐκλέγονται ἐπὶ τῇ βάσει **κοινωνικῶν καὶ ὑγειονολογικῶν ἐνδείξεων**, ἡ δ' ὀρθὴ διαλογὴ αὐτῶν ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς καλῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπαντῶνται πράγματι δυσχέρειαι, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητοι αἱ διατυπωθεῖσαι παρὰ τινων ἀμφιβολίαι ἐπὶ τῆς δυνατότητος μιᾶς ὀρθῆς ἐκλογῆς τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συσσιτίου μαθητῶν.

Κοινωνικοὶ ἐνδείξεις. Τὰς κοινωνικὰς ἐνδείξεις ἐκτιμοῦν οἱ διοικοῦντες τὸ συσσίτιον (Ἐφορεία τοῦ συσσιτίου κλπ.), βοηθούμενοι εἰς τοῦτο παρὰ τῆς ἐπισκεπτρίας ἀδελφῆς ἢ σχολικῆς νοσοκόμου, ὅπου ὑπάρχουν τοιαῦται. Αὐταὶ παρέχουν, ὡς ἐκ τοῦ ἔργου των, πολυτίμους πληροφορίας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καιαστάσεως τῶν γονέων καὶ τῶν λοιπῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων πληροφοριῶν δύναται νὰ βασισθῇ ἡ ἐκλογή. Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀπορίας τῶν μαθητῶν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τυχὸν κατάλογοι ἀπορίας πολιτῶν συνταχθέντες παρ' ἄλλων ἀρχῶν καὶ δι' ἄλλους σκοπούς.

Κατ' ἀρχὴν προτιμῶνται πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια :

α) Μαθηταὶ τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς εἶναι ἀποδεδειγμένως ἄποροι, μὴ ἐπαρκοῦντες εἰς τὴν διατροφὴν τῶν τέκνων των.

β) Μαθηταὶ ἄνευ μητρικῆς φροντίδος (μήτηρ ἀποθανοῦσα, ἀσθενοῦσα, ἐργαζομένη ἐκτὸς τοῦ οἴκου κλπ.) ἢ ὑπὸ οἰκογενειακὰς ἐν γένει συνθήκας, αἵτινες δὲν ἐξασφαλίζουν ἱκανοποιητικὴν εἰς τὸν οἶκον διατροφὴν (πατὴρ ἄεργος, μέθυσος κλπ.).

γ) Μαθηταὶ διατελοῦντες εἰς ἐκδηλον ὑποσιτισμόν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ χορήγησις συμπληρωματικῆς τροφῆς εἶναι ἀπαραίτητος.

καὶ δ) Μαθηταὶ μακρὰν τοῦ σχολείου διαμένοντες καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἐπιστροφὴ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν οἶκον καὶ ἡ διατροφὴ (μαθηταὶ μακρυνῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν, χειμῶν, κακαὶ ὁδοὶ κλπ.).

Ὑγειονολογικαὶ ἐνδείξεις. Τὰς ὑγειονολογικὰς ἐνδείξεις καθορίζει ὁ σχολίατρος κατόπιν εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἐρεῦνης καὶ ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ ἢ ἀδυναμίᾳ ἕτερος κρατικὸς ἰατρός ἢ καὶ ἰδιώτης.

Λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

1) ἀνάρρωσις ἐκ λοιμωδῶν νόσων, 2) ῥαχιτισμὸς, ἀναιμία, 3) ἀδενοπάθεια καὶ πᾶσα ἐν γένει κλειστὴ φυματίωσις, 4) καθυστέρησις σωματικῆς διαπλάσεως, 5) ἢ ἐκδηλος ἐλάττωσις τῆς θρέψεως μετὰ χαλαρώσεως τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ (ἐλάττωσις προσοχῆς, εὐκόλος κόπωσις κλπ.), 6) μεγάλη δυσ-

ναλογία μεταξύ βάρους και ἀναστήματος και 7) παρόμοιαι ἄλλαι καταστάσεις, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὁποίων εἶναι ἀναγκαῖα ἢ ἄμεσος ἐνίσχυσις τοῦ ὀργανισμοῦ διὰ τῆς πόρευομένης τροφῆς.

Ὁ καθορισμὸς τῶν ὑγιεινολογικῶν ἐνδείξεων δὲν εἶναι εὐχερῆς. Βεβαίως, ἡ διαπίστωσις τῆς ἀναρρώσεως μαθητῶν ἐκ λοιμωδῶν νόσων καὶ ἡ ἐξακριβωσις μιᾶς καταστάσεως ἀναιμικῆς ἢ ὀαχιτικῆς, ἀδενοπαθείας ἢ κλεισιτῆς ἐν γένει φυματιώσεως κλπ. δὲν συναντοῦν συνήθως δυσκολίας, ἀναγομεναι εἰς τὸ καθαρῶς ἰατρικὸν ἔργον. Ἡ ἐκτίμησις ὅμως τῆς **καταστάσεως τῆς θρέψεως τοῦ μαθητοῦ**, καὶ δὴ τῆς **ὑποθρεψίας τῆς σχετιζομένης με ἀνεπαρκῆ αὐτοῦ διατροφῆν, δηλ. τοῦ ὑποσιτισμοῦ** ὡς ἐνδειξεως συμμετοχῆς εἰς τὸ συσσίτιον, συναντᾷ πραγματικὰς δυσχερείας. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν ὑπάρχουν εἰσέτι μέθοδοι μὲ εὐκόλα κριτήρια πρὸς ἐκτίμησιν τῆς θρέψεως τοῦ μαθητοῦ καὶ μὲ μέσα δυνάμενα νὰ εὑρεθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὰ σχολεῖα.

Τὰ σχετικὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, περιλαμβανόμενα εἰς ἴδιον τεῦχος τοῦ τμήματος αὐτῆς τῆς Ὑγιεινῆς (Μάρτιος 1939) εἶναι ἀξιοσημεῖωτα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, συμβάλλοντα εἰς τὴν διαλεύκανσιν τοῦ προβλήματος. Κατωτέρω πρὸς διαφώτισιν ἰδίᾳ τῶν σχολιάτρων παραθέτομεν σύντομον ἀνάλυσιν τῶν μεθόδων καθορισμοῦ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

III. Ἐπικρίσεις.

Σχετικῶς μὲ τὰς μεθόδους πρὸς ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐνδείξις συμμετοχῆς εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν καὶ τὰς διατυπωθείσας ἐν Γερμανίᾳ ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτιμήσεως τῆς θρέψεως καὶ τῆς ὑγιεινῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωματομετρικῶν κριτηρίων (βάρους τοῦ σώματος κλπ.) καὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῶν ἐμφανίσεως. Αἱ ἐπικρίσεις αὐταί, σημαντικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐπεξετάθησαν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

Ὑπεστήριξαν δηλαδή τινες, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρέψιν τοῦ ἀτόμου ἀποφασιστικὸν ρόλον παίζει ἡ καλουμένη «ἰδιοσυστασία», ἥτοι ἡ κληρονομικὴ σωματικὴ καταβολή, ἡ ὁποία εἶναι διάφορος ἐπὶ διαφόρων ἀτόμων. Εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν ἰατρικὴν ὁ λεγόμενος «λεπτόσωμος ἢ ἀσθενικὸς τύπος», ὅστις περιλαμβάνει τὰ ἰσχνά, ἐν μέρει ὑψηλόσωμα παιδιά, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἔχουν τελείως ὑγιᾶ ὀργανισμόν. Καὶ ἀκριβῶς τὰ παιδιά αὐτὰ ἔχουν συχνάκις μεγαλυτέραν ἀντοχὴν τῶν παιδιῶν τοῦ ἄλλου ἰδιοσυστασικοῦ τύπου, ὅστις περιλαμβάνει τοιαῦτα μετὰ προδιάθεσιν πρὸς τὴν παχυσαρκίαν. Ἀναλόγως τοῦ ἰδιοσυστασικοῦ τύπου, ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἐνὸς παιδιοῦ ἰσχυρότερα διάπλασις τῶν ὀστέων, ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἰσχυρότερον μυϊκὸν σύστημα, ἐπὶ ἄλλων πάλιν ἔχομεν τὸν συνδετικὸν καὶ ἐρειστικὸν ἰστὸν ἢ τὸν λιπώδη τοιοῦτον ἰσχυρότερον ἐκδηλουμένους. Κληρονομικῶς λεπτόσωμα παιδιά δύνανται νὰ εἶναι πολυφάγα καὶ μετὰ αὐτῶν εὐρίσκονται παιδιά λίαν ἰσχυρᾶς δυνάμεως καὶ σωματικῆς ἰκανότητος, τὰ ὁποῖα δι' οὐδεμιᾶς διατροφῆς δύνανται νὰ ἀποβοῦν παχύτερα. Κατὰ κανόνα, ὑπεστηρίχθη, σπανίως εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξηθῇ τὸ βάρος τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔχουν προδιάθεσιν πρὸς μικρὸν βάρος καὶ μικρὰν ἐναπόθεσιν λίπους, διότι τὰ διάφορα ἄτομα χρησιμοποιοῦν ἐντελῶς διαφόρως τὰς τροφάς, πὺ προσλαμβάνουν, ἐξ οὗ ἔχομεν τοὺς «ἰσχνοὺς πολυφάγους» καὶ τοὺς «πειναλέους παχεῖς».

Δεύτερον, ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ παιδιοῦ, ἡ «ἐρυθρότης τοῦ δέρματος», ἣτις τόσον πολὺ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κληρονομικῆς ιδιοσυστασίας, δὲν ἔχει ἀναγκαίως σχέσιν τινὰ μὲ τὴν ὑγίαν, τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν ἱκανότητα, διότι τὸ πάχος τοῦ δέρματος εἶναι ἐντελῶς διάφορον ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνθρώπων. Εἰς ἄτομα μετὰ λεπτοῦ δέρματος φαίνεται πολὺ περισσότερον τὸ αἷμα τῶν λεπτῶν ἀγγείων καὶ συνεπῶς ταῦτα παρουσιάζουν ἐρυθρὸν δέγμα, χωρὶς τοῦτο ν' ἀποτελῆ τεκμήριον περισσοτέρας ὑγείας. Ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ὄψις ἐξαρτᾶται ἐξ ἄλλου καὶ ἐκ τῆς ἐναποθέσεως χρωστικῆς, ἣτις εἶναι διάφορος ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀνθρώπων.

Τρίτον, ὑπεστήριξαν, πραγματικὴ ὑποθρεψία δύναται νὰ διαπιστωθῆ, παρ' ὅλην τὴν σημερινὴν ὄχι εὐχάριστον οἰκονομικὴν κατάστασιν, μόνον εἰς ὀλίγας περιπτώσεις. Διότι ὡς ὑποθρεψία νοεῖται ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνον ἡ **ἀπίσχυανσις συνεπεία ἐλλείψεως τροφίμων**. Ὑπὸ τοιαύτην ὅμως ἐννοίαν ὀλίγα ἐκ τῶν παιδιῶν δύναται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ὑποθρεπτικά, ἐνῶ ἡ ἰσχνότης τῶν ἄλλων δέον ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸν ιδιοσυστασικὸν τύπον κλπ. Ἡ λέξις ὑποθρεψία παρέμεινε χαραγμένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πολέμου καὶ ἐντεῦθεν. Σήμερον ὅμως ἀποτελεῖ εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων μίαν συμβολικὴν λέξιν, ἃν δὲ παρουσιάζονται ἰσχνοὶ 30—40 % ἐκ τῶν μαθητῶν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς φυσιολογικὰς καὶ ιδιοσυστασικὰς αὐτῶν συνθήκας. Εἶναι σφάλμα λοιπόν, λέγουν οἱ ἐπικριταί, νὰ νομίζωμεν, ὅτι προάγομεν τὴν ὑγίαν τῶν μαθητῶν διὰ τῆς χορηγήσεως ἐνὸς προγεύματος π.χ. ἐξ 75 δραμίων γάλακτος μετὰ ἢ ἀνευ τεμαχίου τινος ἄρτου ἢ παξιμαδίου. Ἐπὶ τοῦ μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα συνεπεία τῆς ιδιοσυστασίας τῶν ἔχουν τάσιν πρὸς τὴν ἰσχνότητα, ἡ παροχὴ τοῦ προγεύματος τούτου εἶναι ἀνωφελής, διότι δι' αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβληθῆ ἡ ὑφισταμένη κληρονομικὴ ιδιοσυστασία. Ἐξ ἄλλου ἡ θρεπτικὴ ἀξία τοῦ χορηγουμένου γάλακτος καὶ τοῦ ὀλίγου ἄρτου ἢ παξιμαδίου εἶναι τόσον μικρὰ, ὥστε οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου νὰ ἔχωμεν νὰ ἐλπίσωμεν διὰ τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν πραγματικὴν βλάβην ὑποθρεψίας.

Ὡς τέταρτον ἐπιχείρημα ὑπεστηρίχθη, ὅτι πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ὡς ἄξια προσοχῆς καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν διδασκάλων, ὅτι καθημερινῶς παραμένουν μεγάλαὶ ποσότητες ὑπολειμμάτων ἐκ τοῦ προγεύματος καὶ ὅτι τὰ παιδιὰ πολλάκις παραιτοῦνται τῆς παρεχομένης τροφῆς ἐκ τῆς βίας νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Συνεπῶς μεγάλην σημασίαν ἔχει τὸ ἐν ἡσυχίᾳ λαμβανόμενον εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν πρῶτον πρόγευμα, διότι οὕτω θὰ ἐδικαιούτο τις νὰ ἀναμένη φυσιολογικὴν πείναν μέχρι τῆς μεσημβρίας. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, δηλαδὴ ἐπὶ παρατεινομένης ἐπὶ πολὺν χρόνον προμεσημβρινῆς διδασκαλίας, θὰ ἠδύνατό τις νὰ συστήσῃ τὸ πρόγευμα τοῦ σχολείου. Εἰς τὴν περίπτωσιν λοιπὸν πραγματικῆς ἐλλείψεως τροφῆς, ὑπεστήριξαν, ἐνδείκνυται νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς τοὺς γονεῖς τὴν δυνατότητα τῆς διατροφῆς τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἢ διὰ καταλλήλων μέτρων νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπικουρίαν τῶν παιδιῶν, ὡς π.χ. διὰ τῆς προσλήψεως αὐτῶν εἰς τὰ ὑπαίθρια σχολεῖα καὶ τὰ παρόμοια. Μεγάλην ὄθεν σημασίαν διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν ἔχουν τὰ ὑπαίθρια σχολεῖα, διὰ τῶν ὁποίων προάγεται ἡ ὑγιεινολογικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν, ὡς καὶ ἡ αὔξησις τῆς συνόλης ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης διὰ τῆς καλῆς περιποιήσεως τοῦ δέρματος, σωμασκιῶν κλπ. Διὰ τὴν ὀργάνωσιν δὲ ὑπαίθριων σχολείων κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν πρόσληψιν ὅλων τῶν ἐχόντων ἀνάγκην παιδιῶν ἀπαιτοῦνται βεβαίως ὑλικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν εὐρίσκονται εἰς ἀναλογίαν πρὸς τὰς ἀσκόπους μεγάλας δαπάνας τῶν σχολικῶν συσσιτίων.

Αὐταὶ περίπου ὑπῆρξαν αἱ κατὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων γενικῶς δια-

τυπωθεῖσαι εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπικρίσεις. Κατὰ τῶν ἀντιλήψεων ὁμοῦς τούτων ἀντιτάχθησαν ζωηρῶς διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ἰατροὶ καὶ παιδαγωγοί.

Ὁ Schröder τονίζει, ὅτι σκοπὸς τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου δὲν εἶναι «νά παχύνῃ» τὰ ἰδιοσυστασικῶς ἀδύνατα παιδιὰ, τὰ ὅποια ἔχουν μικρὰν τάσιν πρὸς ἐναποθήκευσιν λίπους. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ βοηθήσῃ διὰ μιᾶς προσθέτου τροφῆς τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, δι' οὓς ἡ ἐξωσχολικὴ διατροφή δὲν εἶναι ἐπαρκῆς, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς αὐξήσεως τοῦ σώματός των καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς διδασκαλίας. Τὸ μαθητικὸν λοιπὸν πρόγευμα ἀποτελεῖ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἓν μέτρον ὑγιεινολογικῆς προνοίας καὶ ὡς τοιοῦτον πρέπει νὰ κρίνεται καὶ ὄχι νὰ ἐξετάζεται ἡ ἀτομικὴ ἀποψις ἢ ἡ τοῦ «κλινικοῦ» ἀποτελέσματος τοιαύτη. Ὁ αὐτὸς δὲ Schröder διακρίνει δύο κατηγορίας παιδιῶν, πρὸς ἔχουν ἀνάγκην συσσιτίου, αἵτινες σχετικῶς διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων.

1) *Τὰ ὑποθρεπτικά πρὸς παιδιὰ, πτωχῶν οἰκογενειῶν*, τὰ ὅποια δὲν δεικνύουν πάντοτε ἔκδηλα νοσηρὰ συμπτώματα, οὔτε αἰσθητὰς διαταραχὰς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σώματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁμοῦς παρατηρεῖται μία χαλάρωσις τῆς ὅλης λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ, ἢτοι ταχυτέρα κόπωσις, ἐλάττωσις τῆς προσοχῆς, τῆς τάσεως πρὸς κινήσιν κλπ. Ἐκ τῶν μὲ «πτωχικὴν τροφήν» διατρεφομένων τούτων παιδιῶν στρατολογοῦνται αἱ μᾶζαι τῶν πνευματικῶς καὶ σωματικῶς ἡμιανικάνων, οἱ βραδύτερον βοηθητικοὶ ἐργάται καὶ ἄεργοι καὶ 2) τὰ «ὀλιγοφάγα», τὰ χωρὶς ὄρεξιν, τὰ ὅποια ἂν καὶ διαθέτουν εἰς τὸν οἶκον των ἐπαρκῆ τροφήν, τρώγουν ἓν τούτοις ὀλίγον συνεπείᾳ νευροπαθείας. Εἰς αὐτὰ τὸ σχολικὸν πρόγευμα ἐπιδρᾷ καλῶς.

Ἐντονώτερον ὁμοῦς ἀντιτάσσεται εἰς τὰς διατυπωθείσας κατὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων κατηγορίας ὁ Roeder, ὅστις κηρύσσει μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ περαιτέρω ἐξελίξεως αὐτῶν. Θεωρεῖ οὗτος τὸ μαθητικὸν συσσίτιον ὡς μέτρον κοινωνικο-ὑγιεινολογικὸν μεγίστης ὠφελιμότητος. Τὸ διατυπωθὲν ἐπιχείρημα, ὅτι τὰ 40 % ὅλων τῶν παιδιῶν εἶναι ἐξ ἰδιοσυστασίας ἰσχνὰ καὶ ὅτι ἡ κληρονομικὴ αὕτη ἰδιοσυστασία δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ διὰ τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου, τὸ θεωρεῖ ὡς μὴ σοβαρὸν. Διότι φρονεῖ, ὅτι ὑπερβάλλεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἰδιοσυστασικὸς παράγων, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀμετάβλητον αὐτοῦ καὶ ὑποτιμῶνται ἐξ ἄλλου αἱ κοινωνικαὶ ἐπιδράσεις. Ὑποστηρίζει δηλαδή, ὅτι δὲν χρησιμοποιεῖται ἐπὶ τοῦ προκειμένου καλῶς ἡ ἔννοια τῆς ἰδιοσυστασίας. Διότι, λέγει, τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ἰδιοσυστασίαν;

Ἰδιοσυστασία εἶναι τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν μορφολογικῶν καὶ λειτουργικῶν ἰδιοτήτων καὶ ἰκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, αἵτινες στηρίζονται ἐπὶ κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην των ἔννοιαν. Ἡ τοιαύτη ἰδιοσυστασία δὲν εἶναι ἀμετάβλητος, ἀλλ' εὐρίσκεται τοῦναντίον εἰς διαρκῆ μεταβολήν. Κληρονομικοὶ καὶ ἐπίκτητοι παράγοντες εἶναι τόσον στενῶς συνυφασμένοι πρὸς ἀλλήλους καὶ μεταξύ των ὑπάρχει μία τόσον ἔντονος ἀλληλεπίδρασις, ὥστε πρακτικῶς ἀποβαίνει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδύνατον νὰ τοὺς χωρίσωμεν. Ἐπὶ πλέον, ἀκριβῶς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἡ ἐπίδρασις τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκει καὶ ἡ διατροφή, εἶναι ἰδιαζόντως ἀποτελεσματικὴ. Αἱ πρῶτῶς ἀποκτηθεῖσαι βλάβαι τοῦ σώματος δροῦν προκαλοῦσαι ἐπ' αὐτοῦ δυσμορφίας (παραμορφώσεις). Ἀλλὰ καὶ αἱ βαθύτεραι ἀκόμη βλάβαι, αἵτινες δύναται νὰ ἐκδηλωθοῦν ὑπὸ μίαν γενικὴν ἐλαττωματικότητα τοῦ ὅλου σώματος συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, δὲν εἶναι ἀμετάβλητοι, ἀλλὰ μέχρι βαθμοῦ τινος ἵαται ἢ τοῦλάχιστον ἐπιδεχόμενοι βελ-

τίωσιν. Ἡ διάγνωσις δὲ περὶ τοῦ ἂν μία σωματικὴ ἐλαττωματικότης στηρίζεται ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς καταβολῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων εἶναι συχνὰ ἐξαιρετικῶς δύσκολος ἢ ὅλως ἀδύνατος. Ὁ Roeder ἀναφέρει, ὅτι συχνὰ καὶ ἐπὶ καθυστερημένης αὐξήσεως τοῦ σώματος ἐπέρχεται κατόπιν τοῦ συσσιτίου μία βελτίωσις τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ παιδιοῦ, αὐξήσις τῆς προσοχῆς του, καλλιτέρα μνήμη, εὐκολωτέρα μάθησις, ὀλιγωτέρα κόπωσις, μικροτέρα ἐρεθιστικότης κλπ. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ὑποπίπτουν κυρίως εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν διδασκάλων καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ διδασκαλικὸν σῶμα διακείται εὐμενῶς πρὸς τὰ μαθητικὰ συσσίτια.

Ὁ συγγραφεὺς οὗτος διακρίνει κοινωνικὰς καὶ ὑγιεινολογικὰς ἐνδείξεις διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ μαθητικὸν συσσίτιον.

Ὡς κοινωνικὰς ἐνδείξεις θεωρεῖ: α) τὰς δυσμενεῖς οἰκιακὰς συνθήκας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει μέριμνα διὰ τὰ παιδιά, β) τὴν ἔλλειψιν μητρὸς, γ) τὴν ἔξω τοῦ οἴκου ἐργασίαν ἢ τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς καὶ δ) τὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων νὰ παράσχουν εἰς τὰ παιδιά των θερμὸν φαγητὸν τὴν μεσημβριαν. Ἡ μαθητικὴ πρόνοια διὰ τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου ἀποσκοπεῖ εἰς τὰς ἄνω ὀριζομένας περιστάσεις τὴν χορήγησιν τῆς ἔλλειπούσης τροφῆς, ὑπὸ τὴν μορφήν ἐνὸς θερμοῦ προγεύματος ἢ ἐνὸς γεύματος (φαγητοῦ μεσημβρίας). Περὶ τῆς ἀνάγκης δὲ τῆς προνοίας ταύτης ἀποφασίζουσιν τὰ ὄργανα αὐτῆς καὶ οἱ διδάσκαλοι. Τὰς ὑγιεινολογικὰς ἐνδείξεις πρὸ παροχῆν συσσιτίου κλπ. καθορίζει ὁ σχολίατρος, τοῦ ὁποίου ἡ συνεργασία εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ οἰκογενειακὴ ἐνδεῖα ἀποτελῇ τὸ αἷτιον τῆς βλάβης τῆς υγείας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων δύναται νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι τόσον αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ παράγοντος τῆς ἰδιοσυστασίας, τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ πραγματικῆς ὑποθρεψίας ἐκ πείνης εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν κλπ., ὅσον καὶ αἱ ἀμφισβητήσεις ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐν γένει τῶν μαθητικῶν συσσιτίων δὲν στηρίζονται ἐπὶ σοβαρᾶς βάσεως. Διότι ἢ μέχρι τοῦδε παρατήρησις καὶ πείρα ὑγιεινολόγων καὶ παιδαγωγῶν ἔχουν ἀποδείξει κατὰ τρόπον ἀδιάσειστον, ὅτι τὰ μαθητικὰ συσσίτια παραμένουν ὡς τὸ ἀποτελεσματικώτερον μέσον πρὸς προστασίαν τῆς υγείας τῶν ἐξησθενημένων καὶ ἀνεπαρκῶς διατρεφομένων παιδιῶν.

Ἄλλὰ τελευταίως κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Μ. Σ. διευπλώθη καὶ μία ἄλλη ἐπίκρισις. Καὶ αὕτη ἐκ μέρους μερικῶν ἰδικῶν μας ἐκπαιδευτικῶν καὶ γονέων μαθητῶν, ἦτις μάλιστα εἶδε τὸ φῶς καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ καθημερινοῦ τύπου. Ἰσχυρίζονται οἱ ἐπικρίνοντες, ὅτι τὰ λειτουργοῦντα ἐντὸς τῶν σχολείων συσσίτια ἀπασχολοῦν μεγάλως τὸ διδασκαλικὸν προσωπικὸν ἐπὶ βλάβη τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἔργου καὶ ὅτι εἰς τοὺς διδασκάλους ἀνετέθησαν ἔργα παντοπωλῶν καὶ μαγειρῶν!, ἐνῶ θὰ ἦτο δυνατόν καὶ ὀρθὸν νὰ διανέμονται τὰ ἀναλογοῦντα εἰς τοὺς μαθητὰς τρόφιμα εἰς τὰς οἰκογενείας των διὰ τῶν παντοπωλείων. Θεωροῦντες τὴν ἐπίκρισιν ταύτην καλόπιστον, μολοντί ἐπὶ τοῦ προκειμένου δικαιολογοῦνται καὶ τινες ἀμφιβολίαι, ἀπαντῶμεν δι' ὀλίγων.

Πρῶτον, ἡ διανομὴ τροφίμων διὰ τῶν παντοπωλῶν ἢ ἄλλῶς πως εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν μαθητῶν οὐδεμίαν σχέσιν δύναται νὰ ἔχη μὲ τὸν θεσμόν τῶν Μ. Σ., τοῦ ὁποίου ὁ σκοπὸς ἐξετέθη ἐν ἀρχῇ, ὡς καὶ οἱ ἐπιβαλόντες αὐτὸν ὑγιεινολογικοί, κοινωνικοὶ καὶ παιδαγωγικοὶ λόγοι.

Δεύτερον, εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὰ μαθητικὰ συσσίτια λειτουργοῦν ἐντὸς τῶν σχολείων καὶ μὲ τὸ γνωστὸν σύστημα, πὺν ἐξυπηρετεῖ τοὺς ἀνωτέρω σκοπούς. Μαθητικὴ πρόνοια καὶ ἀντίληψις δὲν νοεῖται, οὔτε εἶναι δυνατὴ ἐκτὸς τῶν σχολείων καὶ ἄνευ τῆς συμβολῆς τῶν διδασκάλων. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τόσον εἶναι ἀληθὲς τοῦτο, ὥστε σήμερον εἰς ὅλας

τάς χώρας ἀπαγορεύεται ἡ ἀνέγερσις διδασκαστηρίων ἄνευ μαγειρείων καὶ ἐστιατορίων διὰ τὰ Μ. Σ.

Τρίτον, δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἀπασχολεῖται ὁλόκληρον τὸ διδασκαστικὸν προσωπικὸν τῶν σχολείων. Ὁ σχετικὸς Κανονισμὸς ὀρίζει ὀδητῶς, ὅτι ἀπασχολεῖται εἰς μόνον ἐκπαιδευτικὸς διὰ τὴν διαχείρισιν ἐν γένει τῶν τροφίμων. Διότι τὴν λοιπὴν εὐθύνην τῆς λειτουργίας τῶν Μ.Σ. ἔχει ἡ κατὰ νόμον Ἐφορεία, μὲ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ ἀσχολεῖται τὸ ἀμειβόμενον προσωπικόν, διὰ τὴν διανομὴν καὶ λοιπὰς ἐργασίας εὐελοντικὸν τοιοῦτον ἀπογοεῖς μαθητῶν κλπ. Συνεπῶς ἡ μὴ ἀπασχόλησις τοῦ διδασκαστικοῦ προσωπικοῦ πέραν τοῦ ἐνὸς εἶναι ζήτημα καλῆς ὀργανώσεως ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων.

Τέταρτον, εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος ἀπληρολήθη τὸ διδασκαστικὸν προσωπικὸν περισσότερον τοῦ καθοριζομένου ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ μὲ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, εἰς ὅσα βεβαίως σχολεῖα ταῦτα ἐλειτούργησαν πραγματικῶς, ἀλλὰ τοῦτο λόγῳ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὰ διὰ πρώτην φορὰν ὅλων τῶν μαθητῶν ἀνεξαιρέτως. Παρέλκει δὲ νὰ ἐξηγηθῇ διὰ ποῖον λόγον ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ ἦτο ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη. Διότι καὶ οἱ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι μὲ τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐξεστράπη τὸ διδασκαστικὸν προσωπικὸν εἰς . . . ἀλλότρια καθήκοντα ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ σχολικοῦ ἔργου, δὲν ἀγνοοῦν τὰς αὐτόχρομα τραγικὰς συνεπειὰς ἐκ τοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς ὑποσιτισμοῦ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν. Ἐξετέθησαν αὐταὶ ἐν ἐκτάσει εἰς τὸ πρό τινοσ συγκληθὲν ἐνταῦθα συνέδριον προστασίας παιδιοῦ ὑπὸ τῶν ἀρμοδιωτέρων πρὸς τοῦτο, παραπέμπομεν δὲ σχετικῶς καὶ εἰς τὴν εἰσήγησίν μας, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν «Σχολικὴν Ὑγιεινὴν» (τεῦχος Ὀκτωβρίου). Δὲν ἐπιτρέπεται ἀκόμη νὰ ἀγνοοῦν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ ἡ ἐκπαίδευσις ἐπὶ πεινῶντων ἢ ὑποσιτισμένων μαθητῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐπιδιώκεται καὶ ἐπιτυγχάνεται ἀπανταχοῦ διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ὄχι διὰ τῶν παντοπωλείων, θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ φρονῶμεν, ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν τῆς διασώσεως τῶν παιδιῶν τῆς μαθητικῆς ἡλικίας, τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς αὐτῶν ὑγείας, εἰς τὸν ὁποῖον καθήκον ἔχουν νὰ συμβάλλουν ὅλοι οἱ δυνάμενοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἀμέτοχον τὸ Σχολεῖον καὶ ἀδιάφοροι οἱ διδάσκαλοι ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι . . . παρακωλύεται τὸ ἐκπαιδευτικὸν τῶν ἔργον. Ὑπενθυμίζομεν τὸ ἐξ Ἀγγλίας σύνθημα «πρῶτα ψωμὶ εἰς τὰ παιδιὰ καὶ ἔπειτα γράμματα». Primum vivere.

IV. Ἐκτασις μαθητικῶν συσσιτίων. Ποσοστὸν συμμετοχῆς μαθητῶν.

Ποία ἐκτασις πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια; Κατὰ ποῖον ποσοστὸν δέον νὰ συμμετέχουν αὐτῶν οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ σχολεῖα μαθηταί; Ποίων σχολείων; Θὰ συμμετέχουν καὶ οἱ μὴ ἄποροι; Ἐνδιαφέροντα ζητήματα, ζωηρῶς ἀπασχολήσαντα κατὰ τὸ παρελθὸν τοὺς ἀρμοδίους καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐξακολουθοῦν εἰσέτι αἱ συζητήσεις.

Ἐφ' ὅσον τὰ μαθητικὰ συσσίτια κατὰ κύριον σκοπὸν ἀντιτάσσονται κατὰ τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ, εὐνόητον, ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ λειτουργοῦν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, πὸν ὑπάρχουν ἀδύνατοι, ἀσθενικοί, ἄποροι καὶ ὑποσιτιζόμενοι μαθηταὶ ἔχοντες ἀνάγκην τροφῆς. Ἀπορία καὶ ὑποσιτισμὸς ἀπαντῶνται, ὡς γνωστὸν, εἰς τὰ ἀστικά κέντρα συνηθέστερον καὶ ὑπὸ μορφὴν μάλιστα ἀπαιτοῦσαν πολλάκις ἄμεσον τὴν ἀντίληψιν, παρὰ εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας. Σχετικῶς δὲ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὑπάρχουν χωρία καὶ ἀγροτικαὶ

περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας δὲν παρατηρεῖται πραγματικὴ ἀπορία συνεπαγομένη ὑποσιτισμὸν καὶ αἱ τοιαῦται τυχὸν περιπτώσεις ἐπὶ μαθητῶν πρέπει νὰ ἀποδίδονται μᾶλλον εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις τῶν χωρικῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν διατροφήν τῶν τέκνων των, παρὰ εἰς ἀδυναμίαν των πρὸς χορήγησιν εἰς αὐτὰ τῆς ἀπαιτουμένης τροφῆς.

Κατ' ἀρχὴν εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ἡ ὑπέρομετρος αὔξεις συσσιτούντων καὶ λόγῳ τῶν ὑπερβολικῶν δαπανῶν, τὰς ὁποίας ἡ λειτουργία των ἀπαιτεῖ καὶ διότι αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ διατιθέμενα ἄλλα μέσα δὲν δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσουν ἀπεριόριστον ἀριθμὸν συσσιτούντων. Συνεπῶς εἰς τὰ συσσίτια δέον νὰ λαμβάνουν μέρος, κατὰ προτίμησιν, οἱ ἔχοντες πραγματικῶς ἀνάγκην τῆς παρεχομένης εἰς αὐτὰ τροφῆς. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν εὐθύνην ἔχουν οἱ ἐντεταλμένοι τὴν διοίκησιν τῶν συσσιτίων (Ἐφορεῖαι κλπ.), οἱ ὁποῖοι δέον μετὰ προσοχῆς, δικαιοσύνης καὶ ἀμεροληψίας νὰ προβαίνουν εἰς τὸ ἔργον τῆς διαλογῆς τῶν μαθητῶν. Οὗτοι κατὰ τὸν καθορισμὸν ἰδίᾳ τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς πρέπει νὰ ἔχουν πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάγκην οἰκονομιῶν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν χρηματικῶν πόρων ἐκ τοῦ Κράτους, Δήμων, Κοινοτήτων ἢ τῆς ἀγαθοεργοῦ ἰδιωτικῆς προτοβουλίας προερχομένων, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν, ὅτι **τό μαθητικὸν συσσίτιον δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς γονεῖς τῆς ὑποχρεώσεώς των πρὸς διατροφήν τῶν τέκνων των, δταν οὗτοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκρίνωνται ὅπωςδῆποτε εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο.**

Ἡ ἀρχὴ αὕτη θίγει μίαν εὐαίσθητον πλευρὰν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, διότι, ὡς ἡ πείρα ἀλλαχοῦ ἀπέδειξε, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται καὶ τὸ ἐνδεχόμενον, ὅτι ὠρισμένοι γονεῖς δυνάμενοι νὰ διατρέφουν τὰ τέκνα των θὰ προσεπάθουν νὰ ἀποφύγουν τὴν ὑποχρέωσίν των ταύτην, ἐξαναγκάζοντες διὰ παντὸς τρόπον τὰς διοικήσεις τῶν συσσιτίων εἰς τὴν πρόσληψιν αὐτῶν.

Ὁ ἡμέτερος πρὸ τοῦ πολέμου Κανονισμὸς μαθητικῶν συσσιτίων ἀνέγραφε σχετικῶς μὲ τὸ ποσοστὸν συμμετοχῆς, ὅτι τοῦτο «κυμαίνεται μεταξὺ 10—20% ἐπὶ τῶν φοιτῶντων, μὴ δυνάμενον νὰ ὑπερβῇ τὸ ἀνώτερον τοιοῦτον εἰμὴ ἐπὶ ὅλως ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν (λίαν δυσμενεῖς οἰκονομικαὶ συνθῆκαι μιᾶς περιφερείας, θεομηνίαι κλπ.), τὰς ὁποίας ἐκτιμᾷ ἡ Ἐφορεῖα τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου καὶ μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῆς Ἐπιτροπῆς μαθητικῶν συσσιτίων ἐπὶ τοῦ προκειμένου, πρὸς ἣν αὕτη ἀναφέρεται». Διὰ τοῦ ὡς ἄνω δὲ ποσοστοῦ, δεδομένου ὅτι οἱ μαθηταὶ τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως ἀνήρχοντο εἰς 1.000.000 περίπου, θὰ ἠδύναντο νὰ περιληφθοῦν εἰς τὰ συσσίτια 200.000 μαθηταί, διότι κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν τό ποσοστὸν τῶν ὑποσιτιζομένων μαθητῶν δὲν ἐθεωρεῖτο μεγαλύτερον, καὶ μὲ τὴν εὐχέρειαν ἐκ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τούτου εἰς ὠρισμένας περιφερείας ἢ τῆς ἐλαττώσεως ὅπου τοῦτο θὰ ἐπετρέπετο.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριετοῦς πρὸ τοῦ πολέμου λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων μας (1937—40), πολλοὶ ἐπιθεωρηταὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ διευθύνται σχολείων κατέβαλλον προσπαθείας αὐξήσεως τοῦ ποσοστοῦ τῶν συσσιτούντων μαθητῶν των, μὲ τὴν αἰτιολογίαν, ὅτι τοπικαὶ συνθῆκαι ἰδιαιτέρως δυσμενεῖς ἐπέβαλον τοῦτο. Ἀξιέπαινοι βεβαίως αἱ προσπάθειαι καὶ δικαιολογημένα ἐνταῦθα τῶν αἰτήσεων αὐτῶν, τὰς ὁποίας προεκάλουν προφανῶς καὶ πιέσεις καὶ διαμαρτυρίαι ἐνδιαφερομένων γονέων. Ἡ Κεντρικὴ ὁμως τῶν συσσιτίων Διοίκησις ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἀπόψεις, δυσκόλως ἐνέδιδεν εἰς αὐξήσεις τοῦ καθοριζομένου ποσοστοῦ, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐπὶ

τῶν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων προέβλεπεν, ὡς ἐξετέθη, τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Κανονισμοῦ.

Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς συνεπείας εἰς βάρος ἰδίᾳ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δὲν δύναται νὰ γίνεταί πλέον λόγος περὶ τοῦ προπολεμικοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐν ὑποσιτισμῷ μαθητῶν μας καὶ ἐχόντων συνεπῶς ἀνάγκην συμπληρωματικῆς διατροφῆς. Διότι ἐπιστοποιήθη καὶ ἀνεγνωρίσθη, ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χώραν ἐδοκιμάσθη τόσον σκληρῶς ὁ πληθυσμὸς καὶ περισσότερον βεβαίως ἢ παιδικὴ ἡλικία ἐκ τοῦ ὑποσιτισμοῦ καὶ τῶν στερήσεων ὅσον εἰς τὴν ἰδικὴν μας. Αἱ συνέπειαι τοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐξετέθησαν εἰς τὸ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον συγκροτηθὲν Συνέδριον προστασίας παιδιοῦ παρὰ τῶν ἁρμοδιωτέρων πρὸς τοῦτο καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Σχολικὴν Ὑγεινήν» λίαν ἐνδιαφέρονται εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐνταῦθα. Σημειοῦμεν ἀπλῶς, ὅτι ἤδη τὸ ποσοστὸν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συμπληρωματικῆς διατροφῆς μαθητῶν πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ τοῦλάχιστον εἰς 50% καὶ τοῦτο σημαίνει, ὅτι τῶν μαθητικῶν συσσιτίων πρέπει νὰ μετᾶσχουν 600.000 μαθηταὶ τὸ ὀλιγώτερον καὶ οὗτοι, ἐὰν ὑπάρχουν τὰ ἀπαιτούμενα οἰκονομικὰ μεσα, θὰ πρέπη νὰ μετέχουν ἐπὶ τι ἀκόμη χρονικὸν διάστημα 3—4 ἐτῶν, ὅσον δηλαδὴ χρειάζεται διὰ νὰ ἀνακτήσουν τὸ φυσιολογικὸν τῶν βίρος καὶ τὴν ὑγείαν τῶν. Μετὰ τὸ χρονικὸν δὲ τοῦτο διάστημα θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ποσοστὸν συσσιτούντων 20—25%.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτιθεμένων προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ πρόβλημα τῶν μαθητικῶν συσσιτίων λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συμπληρωματικῆς διατροφῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐξ ἄλλου καταλλήλων ἐγκαταστάσεων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν εἰσεῖται αἱ ἐπιτάξεις τῶν διδασκῶν, ἢ συστέγασις τῶν σχολείων καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνωμαλίας, παρουσιάζεται ἤδη ὡς δύσκολον καὶ δυσεπίλυτον καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ θὰ χρειασθοῦν δαπάναι καὶ κόποι, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀγαθὴ θέλησις, ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν.

Ἡγέρθη παρ' ἡμῖν ζήτημα ἐὰν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων δέον νὰ συμμετέχουν καὶ μαθηταὶ τῶν νηπιαγωγείων καὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, διὰ τὴν μὴ πρὸ τοῦ πολέμου συμμετοχὴν τῶν ὁποίων διευτυπώθησαν καὶ ἐπικρίσεις. Νομίζομεν, ὅτι τοιοῦτον ζήτημα δὲν ὑφίσταται κατ' οὐσίαν καὶ οὔτε ἡ νομοθεσία μας παρεμποδίζει τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐν λόγῳ μαθητῶν. Τὰ παιδιὰ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας (προσχολικῆς), ὅπως καὶ τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἀδύνατα, ἐν ὑποσιτισμῷ καὶ ἄπορα, ἔχουν ἐξ ἴσου ἀνάγκην συμπληρωματικῆς τροφῆς καὶ ὑποχρέωσις τῆς Πολιτείας εἶναι νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς αὐτὰ συνεπίκουρος. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῶν ἰδικῶν μας μαθητικῶν συσσιτίων δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι ἡ ὀργάνωσις τῶν εὐρίσκετο προπολεμικῶς εἰς τὰ πρῶτα τῆς βήματα καὶ συνεπῶς δὲν ὑπῆρχεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἢ δυνατότης συμμετοχῆς καὶ τῶν νηπιαγωγείων, ἧτις προσέκρουεν, ὡς γνωστόν, καὶ εἰς τεχνικὰς δυσχερείας λόγῳ τῶν ἀπαιτουμένων ἰδιαιτέρων διὰ τὰ νήπια φροντίδων, ἀσχέτως καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι νηπιαγωγεῖα λειτουργοῦν παρ' ἡμῖν μόνον εἰς περιφερείας τινὰς τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τοὺς μαθητὰς τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως ἐκρίθη, ὅτι ἔδει νὰ ἱκανοποιηθοῦν πρῶτον αἱ ἀνάγκαι τῶν μαθητῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὁποίων ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ ἐν καιρῷ καὶ τῶν μαθητῶν Μ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως ἢ δυναμικότης τῶν μαθητικῶν συσσιτίων θὰ ἐπέτρεπε τοῦτο. Μετὰ τὸν πόλεμον οὐδεμία διά-

κρίσις ἐτέθη μεταξύ μαθητῶν Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια.

Ἡ συμμετοχὴ εὐπόρων μαθητῶν εἰς τὰ συσσίτια δὲν ἀποκλείεται, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι οὗτοι θὰ κατέβαλλον εἰς ἀκέραιον τὸ ἀντίτιμον τῆς χορηγουμένης εἰς αὐτοὺς μερίδος. Ἀλλαχοῦ μάλιστα τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν θεωροῦν ἀπὸ ἠθικῆς πλευρᾶς ἀναγκαίαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν παιδαγωγικῶν ἀπόψεων τοῦ συσσιτίου. Διότι ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ συσσίτιον τοῦ σχολείου καὶ εἰς κοινὴν τράπεζαν ἀπόρων καὶ εὐπόρων μαθητῶν ὄχι μόνον δὲν εὐνοεῖ αἰσθήματα πικρίας καὶ ἐχθρότητος εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀπόρων, τὰ ὅποια δημιουργεῖ ἡ συναισθησις τῆς κοινωνικῆς διαφορᾶς των καὶ τῆς ἔννυι τῶν εὐπόρων συναδέλφων των «κατωτερότητος», ἀλλὰ συντελεῖ διὰ τοῦ χρόνου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συναισθημάτων ἐγκαρδιότητος, συναδελφότητος, ἰσότητος καὶ ἀλληλεγγύης. Εἰς τὴν Γαλλίαν χρησιμοποιεῖται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁμοιον διὰ τοὺς ἀπόρους καὶ εὐπόρους συσσιτοῦντας μαθητὰς δελτίον συμμετοχῆς, ἐξασφαλίζον τὴν μὴ διάκρισιν. Καὶ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ Κανονισμοῦ μας διαλαμβάνει, ὅτι «οὐδεμία διάκρισις ἐπιτρέπεται μεταξύ τῶν ἐπὶ πληρωμῇ, μικρᾷ εἰσφορᾷ καὶ δωρεὰν συσσιτούντων μαθητῶν, ἀπαγορεύεται δ' ἐξ ἄλλου ἢ καθ' οἷονδήποτε τρόπον γνωστοποίησις τῶν ὀνομάτων τῶν δωρεὰν σιτιζομένων. Δὲν ἐπιτρέπεται ἐπίσης εἰς τοὺς συμμετέχοντας τοῦ συσσιτίου μαθητὰς νὰ συναποκομίζουσιν ἐκ τοῦ οἴκου των οἰαδήποτε τρόφιμα πρὸς χρησιμοποίησιν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ συσσιτίου».

V. Μορφή καὶ περιεχόμενον τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

Τὸ μαθητικὸν συσσίτιον παρέχεται εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν *πρωῖνοῦ ῥοφήματος*, εἴτε *πλήρους γεύματος* τὴν μεσημβρίαν μετὰ ἢ ἄνευ πρωῖνοῦ ῥοφήματος.

Τὸ πρωῖνὸν ῥόφημα, ὡς συμπληρωματικὸν τῆς χορηγουμένης εἰς τὸν οἶκον τροφῆς, χορηγεῖται συνήθως μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πρώτου μαθήματος ἢ κατὰ τὸ μέσον τῆς διδασκαλίας (10 π.μ. τὸ βραδύτερον), εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεάζεται ἡ ὄρεξις τῶν μαθητῶν διὰ τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας. Ὡς πρωῖνὸν δὲ ῥόφημα δίδεται γάλα (75—100 δρμ.), ὅπου τοῦτο καθίσταται δυνατόν, μετ' ὀλίγου ἄρτου ἢ κακάον ἢ σοῦπα ἐξ ὀρυζῆς ἢ φιδὲ ἢ ῥιζόγαλον κλπ. ἢ τυρὸς μετ' ἄρτου ἢ ἄρτος μετὰ μαρμελάδας, φροῦτα ἐποχῆς κλπ. Θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ παρ' ἡμῖν ὡς πρωῖνὸν ῥόφημα καὶ ἡ σοῦπα ἀπὸ τραχανᾶν μὲ ὀλίγον τυρὸν ἢ καὶ ἄνευ τοιούτου. Ὁ τραχανᾶς εἰς οἴαν μορφήν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν χώραν μας, ἀποτελεῖ εὐγεστον καὶ ὀρεκτικώτατον παρασκεύασμα.

Τὸ θερμὸν πλήρες γεῦμα τῆς μεσημβρίας ἔχει πλέον ἐπικρατήσῃ σχεδὸν ἀπανταχοῦ ὡς μορφή συσσιτίου (Ἑγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι κλπ.), τὰ τῆς συστάσεως δι' αὐτοῦ (διαιτολόγιον) ἐκτίθενται ἐν λεπτομερεῖα κατωτέρω.

Εἰς τινὰς χώρας εἶναι εἰς ἐφαρμογὴν καὶ τὸ σύστημα τοῦ ἐν τῷ σχολείῳ γεύματος, συναποκομιζομένου ὁμως τούτου παρ' ἐκάστου μαθητοῦ ἐκ τῆς οἰκίας του (*κάλαθος τροφίμων*). Καθοδηγοῦνται μάλιστα καὶ προτρέπονται οἱ γονεῖς ὅπως βελτιώνουσιν εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα τὴν τροφήν, τὴν ὁποίαν θὰ συμπεριλάβουν μεθ' ἑαυτῶν τὰ τέκνα των. Τὰ παιδιά φέρουσιν τὸ φαγητὸν των εἴτε ἐντὸς κυτίου ἐκ λευκοσιδήρου, οὔτινος τὸ τρουπημένον σκέπασμα ἐξασφαλίζει τὸν ἀερισμὸν, εἴτε ἐντὸς καλάθου ἐπιστρωμένου διὰ λευκοῦ χάρτου. Κάθε

τρόφιμον περιτυλίγεται καθαρῶς καὶ ἰδιαιτέρως, τὰ δὲ παιδιὰ καθοδηγοῦνται νὰ ἀνοίγουν μὲ προσοχὴν τὰ τρόφιμά των καὶ νὰ καθαρίζουν ἑκάστοτε τὸ κύτιον ἢ τὸν κάλαθόν των. Δίδεται προσοχὴ ὅπως αἱ τροφαὶ περιέχουν ὅλα τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς διατροφῆς, ἤτοι πρωτεΐνας, ὕδατάνθρακας, λίπη, μεταλλικὰς οὐσίας καὶ βιταμίνας. Θεωροῦμεν ὅμως σκόπιμον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ σύστημα «τοῦ καλάθου τροφίμων» παρουσιάζει ἓν σοβαρὸν μειονέκτημα ἠθικῆς φύσεως. Καθιστᾷ δηλαδὴ ἔκδηλον καὶ ἐντυπωσιακὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς διατροφῆς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν πτωχῶν καὶ εὐπόρων μαθητῶν. Ἐνῶ ὁ κάλαθος τῶν ἀπόρων θὰ εἶναι πενιχρὸς εἰς περιεχόμενον, ἀντιθέτως ὁ τῶν πλουσίων θὰ παρουσιάζεται πλήρης ἐκ ποικίλων καὶ προκλητικῶν ἐδεσμάτων. Καὶ αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι εὐνόητοι ἐπὶ τοῦ ψυχισμοῦ τῶν πρώτων.

Τάξεις διατροφῆς (Nutrition Class). Ἰδιαιτέρα μορφή μαθητικοῦ συσσιτίου. Αἱ τάξεις διατροφῆς, χρησιμοποιούμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατὰ τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ, ἐπενοήθησαν παρὰ τοῦ ἱατροῦ Emerson τῆς Βοστώνης (1908). Οὗτος εἶχε διαπιστώσει, ὅτι ἡ ἐφαρμοζομένη παρ' αὐτοῦ θεραπεία ἐπὶ ὠρισμένων παιδιῶν δὲν εἶχε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Ὁδηγήθη ἐκ τούτου εἰς τὴν συγκέντρωσιν μιᾶς ὁμάδος μαθητῶν ἀδυνάτων καὶ ἐν καταστάσει ὑποθρεψίας εἰς ἰδιαιτέραν τάξιν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπ' αὐτῶν θεραπείαν μὲ ἴδιαν ἀγωγὴν διατροφῆς.

Ὁ μαθητὴς τῆς τάξεως ταύτης ἔχει ἓν δελτίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σημειώνει τὰ λαμβανόμενα γεύματα καὶ τὴν ποιότητα αὐτῶν, τὸν χρόνον τοῦ ὕπνου, τῶν εἰς τὸ ὑπαιθρον παιδιῶν κλπ. Ἐπίσης ἐπὶ ἐνὸς ἄλλου δελτίου μὲ δύο διαγράμματα, τοῦ κανονικοῦ βάρους καὶ τοῦ πραγματικοῦ, σημειώνει ὁ ἴδιος τὸ βᾶρος του κάθε ἑβδομάδα, βραβεύεται δὲ ἐὰν ἐπιτελέσῃ πρόοδον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς. Ἐὰν αὕτη δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ, ἀναζητεῖται παρὰ τοῦ ἱατροῦ τὸ αἷτιον καὶ εἰδοποιοῦνται σχετικῶς οἱ γονεῖς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὥρῶν διδασκαλίας εἶναι ἡλαττωμένος. Τὸ πρόγραμμα περιλαμβάνει ἀνάπαυσιν καὶ πρόγευμα περὶ τὴν 10½ π. μ. ὥραν, ἡμίωρον ἀνάπαυσιν πρὸ τοῦ γεύματος τῆς μεσημβρίας καὶ μικρὸν γεῦμα τὸ ἀπόγευμα. Παραθέτομεν κατωτέρω βασικὰς τινὰς ἀρχὰς τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν εἰδικῶν τούτων τάξεων διατροφῆς διὰ μαθητὰς εἰς κατάστασιν ὑποθρεψίας.

1. Σκοπὸς τούτων εἶναι ἡ ὑγεία καὶ κατὰ δεύτερον ἐντελῶς λόγον ἡ ἐκπαίδευσις.
2. Δίαιτα κατάλληλος, ἀνάλογος πρὸς τὴν τῶν φυματικῶν παιδιῶν.
3. Διατροφή ἄφθονος, περιλαμβάνουσα μεγάλην ποσότητα γάλακτος,
4. Ἀναψυχὴ καὶ κατὰ διαστήματα ἀναπαύσεις.
5. Ἐπίβλεψις καὶ ἐφαρμογὴ ἀτομικῆς ὑγιεινῆς.
6. Μέτρησις συχνῆ τοῦ βάρους τῶν παιδιῶν, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κατ' ἀρχήν, τοῦλάχιστον ὅμως ἅπαξ τοῦ μηνός. Εἰς περίπτωσιν δ' ἀνεπαρκείας αὐτοῦ, φροντίς πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ αἰτίου καὶ λήψιν ἀναλόγων μέτρων. Ἰατρικὴ ἐξετάσις, ἐν ἀνάγκῃ ἐργαστηριακὴ καὶ ἀκτινολογικὴ.
7. Γνωστοποίησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐξετάσεων τούτων εἰς τοὺς γονεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους παρέχονται συμβουλαὶ ὑγιεινῆς καὶ ὁδηγίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τῶν ἐν ὑποσιτισμῷ παιδιῶν των.
8. Τὸ προσωπικὸν τῶν τάξεων διατροφῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ἱατρὸν ἐξετάζοντα καὶ ἐπιβλέποντα τὴν ὑγιεινὴν τῶν μαθητῶν, τὴν νοσοκόμον ἐκτελοῦσαν τὰς ὁδηγίας τοῦ ἱατροῦ καὶ τοὺς διδασκάλους ἐπιφορτισμένους τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν. Αἱ τάξεις διατροφῆς ἐν ἀρχῇ ἦσαν προσηρτημέναι εἰς παιδιατρικὰς κλινικάς, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως μετετράπησαν εἰς ἴδια σχολεῖα. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀξιόλογα, διότι, ὡς αἱ σχετικαὶ ἐρευναι ἀπέδειξαν, τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἐν ἀναλογία 80% ἀνέκτησαν τὸ φυσιολογικὸν των βᾶ-

ρος, ἔκτος καὶ τῆς ὑγιεινολογικῆς των εἰς αὐτὰς διαπαιδαγωγήσεως.

VI. Διατροφή τοῦ μαθητοῦ. Διαιτολόγια μαθητικῶν συσσιτίων.

Τό μαθητικόν συσσίτιον παρασκευάζεται ἐπὶ τῇ βάσει διαιτολογίου, τὸ ὁποῖον δέον κατ' ἀρχὴν νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τοὺς συσσιτοῦντας φαγητὸν ἑπαρκές, ὑγιεινὸν καὶ ποικίλον καὶ ἄφ' ἑτέρου νὰ προσαρμόζεται ἐκάστοτε πρὸς τὰ διατιθέμενα οἰκονομικὰ μέσα, τὰ ὑπάρχοντα κατὰ περιφερείας εἶδη τροφίμων, ἐποχὴν τοῦ ἔτους κλπ., ἀκόμη καὶ πρὸς τὰς περὶ διατροφῆς τοπικὰς καὶ ἐθνικὰς γενικώτερον συνηθείας.

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχολικῶν διαιτολογίων, θεωροῦμεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ προτάξωμεν γνώσεις τινὰς καὶ γενικοὺς κανόνας ἐπὶ τῆς διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς του καὶ δὴ κατὰ τὴν σχολικὴν τοιαύτην.

Ἡ διατροφή τοῦ παιδιοῦ γενικῶς καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως τοῦ μαθητοῦ ἔχει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ῥυθμισθῆ συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐπιστήμης τῆς θρέψεως. Ὡς προμετωπίδα τῆς παιδικῆς διατροφῆς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ θέσωμεν ὅ,τι ἄλλοτε σοφώτατα εἶχε διακηρύξει ὁ ἀθάνατος Ἴπποκράτης: «Τ' αὐξανόμενα πλείστης δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ ἀναλίσκεται». Καὶ σήμερον ἰσχύει τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ εἰς συνεχῆ ἀνάπτυξιν ὄργανισμὸς τοῦ παιδιοῦ ἀπαιτεῖ ἄφθονον τροφήν, ποικίλην καὶ περιέχουσαν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα δι' αὐτὸν θεραπευτικὰ στοιχεῖα. Καὶ ἔχει ὁ παιδικὸς ὄργανισμὸς ὄντως ἀνάγκην ἀφθονωτέρας τροφῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ὄγκον αὐτοῦ ἢ ὁ ἐνήλικος, διότι χρειάζεται ὑλικὸν πρὸς αὔξησιν τῆς μάζης τῶν ὀργάνων του καὶ διότι ἔχει ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης ἐντονωτέραν καὶ καύσεις πολὺ πλεον ἐντόνους.

Ὅλαι αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν διατροφήν τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἔρευναι ἔχουν ἀποδείξει, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ διαταράσσεται καὶ ἐπιβραδύνεται ὅταν ἡ παρεχομένη εἰς αὐτὸ τροφή δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Καὶ λέγοντες ἀνάπτυξιν ἐννοοῦμεν βεβαίως καὶ τὴν πνευματικὴν τοιαύτην. Ἡ πρώτη καὶ δευτέρα παιδικὴ ἡλικία εἶναι περίοδοι, κατὰ τὰς ὁποίας τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐλαττωματικῆς θρέψεως ἀποβαίνουν πολὺ σοβαρώτερα καὶ δύνανται ν' ἀποβοῦν καὶ ἀνεπανόρθωτα.

Ἀπὸ ἀπόψεως διατροφῆς ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ διακρίνεται εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, τῆς *ἀναπτύξεως*, τῆς *ἀκμῆς* καὶ τῆς *παρακμῆς*. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνον ἡ πρώτη, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ σχολικὴ ἡλικία. Ἡ διατροφή κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεως πρέπει νὰ ἱκανοποιῇ τρεῖς κυρίως ἀπαιτήσεις, τῆς συντηρήσεως τοῦ ὄργανισμοῦ, τῆς αὔξεσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐργασίας. Διὰ τὸν καθορισμὸν δὲ αὐτῆς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν γενικὰς τινὰς ἀρχάς, κατωτέρω ἀναφερομένας, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ μᾶς καθοδηγοῦν.

Ἡ διατροφή τοῦ παιδιοῦ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀπλᾶ προβλήματα τῆς ὑγιεινῆς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορίσωμεν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν τροφῶν, πὺν χρειάζεται ἐν ἄτομον εἰς περίοδον ἀναπτύξεως, ἔφ' ὅσον ὁ ὄργανισμὸς του δὲν εἶναι ἀπλῆ μηχανὴ ἀπαιτοῦσα ὠρισμένην ποσότητα ἀνθρακος. Διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ δὲν ἀρκεῖ ἡ προσαγωγή τροφῆς ὠρισμένης ποσότητος, ἀλλὰ χρειάζονται σιτία καὶ ὠρισμένης συνθέσεως καὶ μορφῆς. Διὰ νὰ θεωρηθῆ πλήρης ἡ τροφή πρέπει νὰ ἀντιμετωπιζῇ καὶ νὰ ἱκανοποιῇ, ἔκτος τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ἀναγκῶν, καὶ τὰς βιο-

λογικὰς τοιαύτας. Ἡ ἀξία συνεπῶς αὐτῆς δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς εἰς θερμίδας ἐπαρκείας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς βιοπλαστικῆς τῆς ἱκανότητος. Σχετικῶς δὲ προσθέτομεν, ὅτι ἔχουν ἀναθεωρηθῆ κατὰ πολὺ αἱ παλαιαὶ μας ἰδέαι περὶ διατροφῆς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀφ' οὗτου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξηκριβώθη ὁ ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ὄργανισμοῦ ὁλός τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων καὶ τῶν βιταμινῶν καὶ ὅτι αὕτη ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὸ κλίμα, γεωγραφικὴν θέσιν, ἐποχὴν τοῦ ἔτους, τὴν ζωὴν, τὴν ἐργασίαν, τὴν ἰδιοσυστασίαν κλπ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι διὰ τὴν διατροφήν τοῦ παιδιοῦ γενικοὶ τινες κανόνες δύνανται νὰ διατυπωθοῦν, ὡς π. χ. οἱ ἀκόλουθοι: α) Καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς αὐξήσεως τοῦ ὄργανισμοῦ αἱ τροφικαὶ ἀνάγκαι εἶναι περισσότεραι, β) αἱ ἀνάγκαι εἰς λεύκωμα μεγαλύτεραι, γ) ἐπὶ πτώσεως τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας, ὡς καὶ ἐπὶ αὐξήσεως γενικῶς τῶν δαπανῶν τοῦ ὄργανισμοῦ εἶναι χρήσιμος ἢ αὐξήσις τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, δ) ἀναγκαῖα ἢ αὐξήσις τῶν λευκωμάτων εἰς περιόδους ταχείας καὶ ἀποτόμου ἀναπτύξεως ἢ ἐπὶ περιπτώσεων ἀναιμίας, ὠχρότητος κλπ., ε) χρήσιμος καὶ ἀξιοσύστατος ἢ προσθήκη γάλακτος εἰς τὸ σιτηρέσιον τῶν παιδιῶν, τῶν ὁποίων ἐπηρεάζει εὐνοικῶς τὸ βάρος, ἀνάστημα καὶ τὴν ἐν γένει γενικὴν τῶν κατάστασιν κλπ.

Πρὸς πληρεστέραν διαφώτισιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ κατανόησιν τῶν κατωτέρω ἐκτιθεμένων, θεωροῦμεν χρήσιμον νὰ παραθέσωμεν στοιχειώδεις τινὰς γνώσεις σχετικὰς μὲ τὰς χρησιμοποιουμένας διὰ τὴν διατροφήν θρεπτικὰς οὐσίας, τὴν μέτρησιν τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν αὐταὶ παρέχουν, τὴν μετατροπὴν δηλαδὴ αὐτῶν εἰς θερμομαντικὰς μονάδας καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ παιδιοῦ εἰς θερμίδας.

Ὡς γνωστὸν, αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν διατροφήν ἡμῶν θρεπτικαὶ οὐσίαι εἶναι τὰ **λευκώματα**, τὰ **λίπη**, οἱ **ὑδατάνθρακες**, τὰ **ἄλατα** καὶ αἱ **βιταμίναι**. Αἱ λευκωματοῦχοι οὐσίαι προσφέρουν τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν φθορῶν τοῦ ὄργανισμοῦ ἄζωτον, ὀνομάζονται δὲ καὶ **πλαστικά**, διότι παρέχουν τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν παραγωγὴν ἰσθῶν καὶ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν. Αἱ λιπαραὶ οὐσίαι καὶ οἱ ὑδατάνθρακες χρηγοῦν εἰς τὸν ὄργανισμὸν τὴν ἀναγκαῖαν διὰ τὰς πολλαπλᾶς λειτουργίας του ἐνέργειαν, ἀποκαλούμεναι καὶ **δυναμογόνοι**. Ἡ σημασία ἐξ ἄλλου τῶν ἀλάτων καὶ τῶν βιταμινῶν εἶναι μεγίστη διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ὅλην ὑπόστασιν τοῦ ὄργανισμοῦ.

Ἡ ἀναπτυσσομένη κατὰ τὴν ἐν τῷ ὄργανισμῷ καῦσιν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν θερμότης μετροῦται μὲ **τὴν μονάδα θερμότητος (Θ.Μ.)**, ἣς ἰσοδυναμεῖ μὲ ποσότητα θερμότητος δυναμένην νὰ θερμάνῃ ἐν λίτρον ὕδατος κατὰ ἓνα βαθμόν. Κάθε εἶδος ἐκ τῶν ἀνωτέρω θρεπτικῶν οὐσιῶν ἔχει ἰδιαιτέραν θερμομαντικὴν ἀξίαν, οἱ δὲ φυσιολόγοι ἔχουν καταρτίσει πίνακας τῶν θερμομονάδων, τὰς ὁποίας αὐταὶ καιόμεναι ἀποδίδουν. Ἐπίσης ἔχουν ὑπολογισθῆ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ὄργανισμοῦ μας εἰς θερμομονάδας κατὰ 24ωρον, δηλαδὴ ἔχει ὑπολογισθῆ τὴν δαπανᾶ οὗτος εἰς θερμομονάδας καὶ ἀπὸ πόσας τοιαύτας ἔχει ἀνάγκην ἡμερησίως καὶ συνεπῶς τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν, τὰς ὁποίας δεόν νὰ προσλαμβάνῃ. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει σημασίαν σπουδαίαν ἀπὸ διαιτητικῆς ἀπόψεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ στηρίζονται ὅλοι οἱ καταστρωθέντες διὰ τὴν διατροφήν τοῦ ἀνθρώπου πίνακες κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ζωῆς του.

Σημειοῦμεν κατωτέρω τὰ ἀφορῶντα τὴν μετατροπὴν τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν εἰς θερμομονάδας καὶ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὄργανισμοῦ εἰς τοιαύτας.

Ἔχει καθορισθῆ, ὅτι 1 γρ λευκωματούχων οὐσιῶν καιόμενον ἐν τῷ ὄρ-

γανισμῷ δίδει 4.1 Μ.Θ., 1 γρ. ὑδατανθράκων 4.1 καὶ 1 γρ. λιπαρῶν οὐσιῶν 9. 3.

Διὰ τὰ εὐρεθῆ δὲ πόσας Θ.Μ. χρειάζεται ὁ ὄργανισμὸς ἑνὸς οἰουδήποτε ἀτόμου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ μία ἀπλῆ μέθοδος τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βιέννης H. Reichel. Μετρᾶται δηλαδὴ τὸ ὕψος τοῦ σώματος τοῦ ἀτόμου αὐτοῦ, καθημένου εὐθυτιενῶς, εἰς ἑκατοστόμετρα (ἀπὸ τοῦ καθίσματος μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς), πολλαπλασιάζεται ὁ ἀνευρισκόμενος ἀριθμὸς μετὰ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν (τετραγωνισμὸς) καὶ διαιρεῖται τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 3. Οὕτως ἀνευρίσκειται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαιτουμένων δι' ἕκαστον ἄτομον θερμομονάδων (π. χ. ἐάν τὸ ὡς ἄνω ὕψος εἶναι 85 ἐκμ. ἔχομεν $85 \times 85 : 3 = 2408$ Θ.Μ.). Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι ἔχουν σχετικὴν μόνον ἀξίαν.

VII. Φυσιολογικαὶ βάσεις τοῦ μαθητικοῦ σιτηρεσίου

Αἱ δαπάναι τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ εἰς Θ. Μ. ποικίλουν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας. Τοιαῦται δὲ δαπάναι εἶναι αἱ τοῦ βασικοῦ μεταβολισμοῦ, τῆς ρυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, τῆς πέψεως, τῆς ἐξωτερικῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως (1).

Αἱ συνολικαὶ ὡς ἄνω δαπάναι εἰς Θ. Μ. κατὰ 24ωρον καὶ καθ' ἡλικίαν ὑπολογίζονται διαφοροτρόπως παρὰ τῶν διαφορῶν ἐρευνητῶν, ὡς ἀποδεικνύει ὁ κατωτέρω πίναξ τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑγιεινῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ δὲν εἶναι ἀπόλυτοι, διότι ὑπάρχουν διαφοραὶ ἐξαρτώμεναι ἐκ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, τοῦ κλίματος, τῆς διαμονῆς εἰς τὴν πόλιν ἢ εἰς τὸ ὑπαιθρον κλπ., ὅπως ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ ἀτομικαὶ διαφοραὶ, δεδομένου ὅτι κάθε παιδί ἔχει τὴν ἀτομικὴν του φυσιολογίαν. Πάντως οὗτοι ἀποδεικνύουν, ὅτι τὸ παιδί χρειάζεται κατὰ χιλμ/μ. βάρους διπλάσιον περίπου ποσὸν τροφῆς τοῦ ἐνηλίκου.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ἀναγκῶν τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ εἰς ἑκάστην τῶν ἀπαραιτήτων ὡς ἄνω θρεπτικῶν οὐσιῶν (λευκώματα, λίπη, ὑδατάνθρακες, ἄλατα καὶ βιταμίνοι) εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Ἡ φυσιολογία τῆς διατροφῆς μᾶς διδάσκει, ὅτι ἐκ τοῦ ὅλικοῦ ποσοῦ τῶν θερμίδων, πὺν χρειάζεται ὁ παιδικὸς ὄργανισμὸς 15% πρέπει νὰ καλύπτεται μὲ λεύκωμα, 20—25% μὲ λίπος καὶ 60—65% μὲ ὑδατάνθρακα.

α'. Τὰ λευκώματα ἀποτελοῦν ἐν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ, διότι ἀντιπροσωπεύουν τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Καὶ

(1) Ἡ βασικὴ δαπάνη ἀναγομένη εἰς τὸ βάρος τοῦ παιδιοῦ ἀντιπροσωπεύει εἰς ἡλικίαν 2 ἐτῶν 95 Θ. Μ. κατὰ χιλ/γραμ. βάρους, 6 ἐτῶν 80 κατὰ χιλ/γραμ. καὶ 12 ἐτῶν 80 Θ. Μ. κατὰ χιλ/γραμ. Ἡ δαπάνη τῆς ρυθμίσεως τῆς θερμοκρασίας εἶναι βεβαίως ὑπολογίσιμος προκειμένου περὶ εὐκράτων καὶ ψυχρῶν κλιμάτων. Ἀλλὰ τὸ ἄτομον διὰ τῶν προόδων τοῦ πολιτισμοῦ ἀμύνεται κατὰ τοῦ ψύχους διὰ τεχνικῶν μέσων. Ἡ δαπάνη τῆς πέψεως ὑπολογίζεται μέχρι 30% τῆς βασικῆς τοιαύτης. Ἡ δαπάνη τῆς ἐξωτερικῆς ἐργασίας εἶναι λίαν σημαντικὴ ἐπὶ τῆς σχολικῆς ἰδίᾳ ἡλικίας, διότι ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον καὶ αἱ παιδιαὶ ἐν γένει ἀποτελοῦν δραστικὴν λίαν δαπανηράν, ἥτις δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι 100% τῆς βασικῆς τοιαύτης ἐπὶ ἑνὸς λίαν ζωηροῦ παιδιοῦ. Καὶ ἡ δαπάνη τῆς ἀναπτύξεως ἔχει ὑπολογισθῆ εἰς 2 Θ. Μ. περίπου κατὰ 1 γρ. αὐξήσεως βάρους.

ἐνῶ ἡμερησία εἰσφορὰ 1—1.5 γρ. λευκώματος κατὰ χιλ/μ. βάρους καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἐνηλίκου, αὕτη ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἀνωτέρα, περίπου διπλασία τῆς τοῦ ἐνηλίκου. Ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑγιεινῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν μᾶς παρέχει σχετικῶς τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

Ἐπὶ ἡλικίας 1—3 ἐτῶν ποσὸν λευκώματος κατὰ χιλ/μ. βάρους 3.5 γρ.
 » » 3—5 » » » » » 2 »
 » » 5—15 » « » » » » 2.5 »

Ὁ Muller ἐν Γερμανίᾳ παραδέχεται ὡς ἀναγκαῖον ποσὸν λευκώματος ἀπὸ 2—8 ἐτῶν 2—2.5 γρ. κατὰ χιλ/μ. καὶ ἀπὸ 8—15 ἐτῶν 1.8—2 γρ. κατὰ χιλ/μ. Ὁ δὲ Nobécourt ἐν Γαλλίᾳ ἀρκεῖται εἰς ἡλικ. 3—12 εἰς 2 γρ. Πάντως ποσὸν λευκώματος 2—2.5 μέχρι 3 γρ. κατὰ χιλ/μ. βάρους ἀρκεῖ πρὸς κάλυψιν τῶν ἡμερησίων ἀναγκῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ αὐξηθῇ κατὰ τι κατὰ τὸ 13ον—14ον ἔτος ἡλικίας, κατὰ τὰ ὁποῖα παρατηρεῖται μεγάλη ᾠθησις ἀναπτύξεως. Αἱ εἰς λευκώματα ἀνάγκαι τοῦ παιδιοῦ δεόν νὰ ἱκανοποιῶνται καὶ μὲ ζωϊκῆς προελεύσεως τοιαῦτα, τῶν ὁποίων τὴν ποσότητα (20—30 γρ. ἡμερησίως εἰς παιδιὰ 2—6 ἐτῶν καὶ εἰς μεγαλύτερα 30—40 γραμ.) μερικοὶ

Ἐπιτροπὴ Ὑγιεινῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἡλικία	Ἐκθεσις	Ἐκθεσις	Muller	Atwater	Nobécourt	Bicwood
Ἔτη	1922	1938				
	Θ.Μ.	Θ.Μ.	Θ.Μ.	Θ.Μ.	Θ.Μ.	Θ.Μ.
1	810	1000	900	—	—	800
2	810	1000	1000	1400	810	920
3	1080	—	1100	—	900	1080
4	1080	1300	1200	—	990	1240
5	1350	—	1300	—	1110	1240
6	1350	1400	1400	1750	1210	1360
7	1620	—	1350	—	1350	1620
8	1620	—	1600	—	1520	1620
9	1890	—	1750	—	1660	1830
10	1890	—	1850	2100	1800	1930
11	2160	—	1950	—	1920	2150
12	2160	—	2050	—	2220	2220

ἐκτιμοῦν εἰς τὸ ἡμισυ τῆς χορηγομένης καθ' ἑκάστην ὀλικῆς ποσότητος λευκώματος, διότι τὸ ζωϊκὸν λεύκωμα ὡς μεγαλυτέρας βιολογικῆς ἀξίας καλύπτει μὲ μικροτέρα ποσότητα τὰς πλαστικὰς ἀνάγκας τοῦ ὄργανισμοῦ.

β) **Τὰ λίπη** μὲ τοὺς ὑδατάνθρακας (δυναμογόνοι οὐσίαι) παρέχουν εἰς τὸν ὄργανισμὸν τὴν ἀναγκαίαν ἐνέργειαν διὰ τὰς πολλαπλᾶς του λειτουργίας. Ὁ αὐξανόμενος ὄργανισμὸς τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ καλύπτη μὲ λίπη (ζωϊκὰ ἢ φυτικά) τὰς ὀλικὰς του δαπάνας εἰς ἀναλογία 20%—25%. Ἡ ἡμερησία μερὶς αὐτῶν δεόν νὰ ὑπολογίζεται εἰς 3 γραμμάρια κατὰ χ)μον βάρους καὶ τοῦτο ἀν-

τιστοιχεῖ εἰς 30—40 γρμ. βουτύρου διὰ τὰ μικρότερα παιδιά καὶ 40—60 γρμ. διὰ τὰ μεγαλύτερα.

Τὸ βούτυρον, ὡς γνωστόν, δὲν χρησιμοποιεῖται διὰ τὰ μαθητικά συσσίτια παρ' ἡμῖν καὶ διότι εἶναι δυσεύρετον καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης του τιμῆς. Ἀντικαθίσταται κατὰ κανόνα σχεδὸν μὲ ἔλαιον ἑλαιῶν, τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊόν τῆς χώρας μας, τοῦ ὁποῖου τὴν χρησιμοποίησιν ὑποβοηθεῖ θαυμασίως ἡ ἰδιοσυστασία μας καὶ ὁ ἥλιος. Αἱ ἑλλείψεις αὐτοῦ εἰς βιταμίνας Α καὶ C συμπληροῦνται δι' ἄλλων σιτίων. Ἰδιαιτέρως δὲ ἀξιοσύστατος εἶναι ἡ συμπλήρωσις διὰ μουρουνελαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι πολύτιμον σιτίον, βιολογικῆς ἀξίας καὶ πλούσιον εἰς θερμίδας. Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται εὐρεῖα αὐτοῦ χρῆσις εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου, δεδομένου, ὅτι διὰ τὴν χρησιμοποίησιν του πολὺ ὀλίγαι ἀντενδείξεις ὑπάρχουν. Ἡμερησία δόσις 20—30 γρμ. διὰ τὰ μεγαλύτερα παιδιά καὶ 50 γρμ. διὰ τοὺς ἐφήβους.

γ) **Ὑδατάνθρακες.** Τὸ ὑπόλοιπον τῶν θερμιδικῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ καὶ μεγαλύτερον, 60—65% καλύπτεται μὲ ὑδατάνθρακας. Ὁ ὀργανισμός μας προσλαμβάνει τὸ ἀναγκαῖον ἄμυλον κυρίως μὲ τὸ ψωμί, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω, ὅπως καὶ μὲ τὰ διάφορα ζυμαρικά, ὄρουζαν, γεώμηλα κλπ.

δ) **Τὰ ἄλατα** εἶναι πρωτίστης ἀνάγκης εἰς τὴν διατροφήν τοῦ ἐν ἀναπτύξει ὀργανισμοῦ. Συμμετέχουν εἰς τὴν κυτταρικήν δημιουργίαν ἐν εἴδει πλαστικῶν οὐσιῶν καὶ ἀπαντῶνται ἐν ἀφθονίᾳ εἰς ἅπαντα τὰ τρόφιμα ἐνὸς ποικίλου καὶ ἀρτίου διαιτολογίου. Μεταξὺ αὐτῶν τὴν πρωτεύουσαν θέσιν διεκδικεῖ βεβαίως τὸ **ἄσβέστιον**, δεδομένου ὅτι εἰς τὸν ἀνθρώπινον σκελετὸν τὸ στοιχεῖον τοῦτο εὐρίσκεται εἰς σημαντικὴν ἀναλογίαν.

Ποῖαι αἱ ἀνάγκαι τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς ἄσβέστιον; Μολονότι καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὑφίστανται διαφωνίαι, ὑπολογίζονται παρὰ τινων εἰς 1 γρ. περίπου κατὰ τὸ 24ωρον ἐπὶ μαθητῶν 7—12 ἐτῶν. Τρεῖς δὲ κυρίως τροφαὶ προσκομίζουν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τὸ ἄλας τοῦτο, ὁ ἄρτος, τὸ γάλα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ διὰ τοῦτο δὲν δυσκολεύεται οὗτος νὰ ἱκανοποιηθῇ τὰς ἀνάγκας του ταύτας. Ὡς δὲ γνωστόν, ἡ ἀφομοίωσις αὐτοῦ συντελεῖται κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὑπεριωδῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ φωσφόρον ἐλαχίστας πληροφορίας ἔχομεν περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς του (ὑπολογίζονται εἰς 1.20 γρ. κατὰ 24ωρον), ὅπως ἐπίσης καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας εἰς σίδηρον καὶ χαλκόν, τῶν ὁποίων ὁ ῥόλος εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι σπουδαιότατος.

ε. Σχετικῶς μὲ τὰς **βιταμίνας** εἶναι γνωστόν σήμερον, ὅτι αὐταὶ ἀποτελοῦν ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς θρέψεως τοῦ παιδιοῦ. Δὲν ἐπεκτεινόμεθα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Σημειοῦμεν μόνον, ὅτι καθημερινῶς ὑποπίπτουν εἰς σφάλματα ἐν τῇ διατροφῇ τῶν τέκνων γονεῖς χορηγοῦντες σιτία περιέχοντα βιταμίνας (φρούτα, λαχανικά κλπ.) πέραν τοῦ ἐπιτρεπομένου λογικοῦ ὁρίου. Μᾶς λείπουν ἀκριβῆ στοιχεῖα περὶ τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὸν ὀργανισμὸν ποσότητος μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν. Ἐν τούτοις τινὲς ὑπολογίζουν αὐτὰς ὡς ἑξῆς: Βιταμίνη Α 350—400 Δ. Μ., Β 300 Δ. Μ., C 500 Δ. Μ.

Τὸ πρόβλημα τῶν βιταμινῶν πάντως ἐμφανίζεται εἰσέτι πολύπλοκον καὶ ἡ δρᾶσις μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ἰσορροπίας τῶν θρεπτικῶν στοιχείων εἰς τὴν διατροφήν τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ. Διότι δὲν πρόκειται πραγματικῶς νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς τὸ παιδί τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖον τῆς διατροφῆς, ἀλλὰ τὸ καλῶς ἰσορροπημένον κατάλληλον ποσὸν σιτίων. Πλήρεις ἀβιταμινώσεις σπανίως παρατηροῦνται παρ' ἡμῖν. Παροδικαὶ μόνον ὑποβιταμινώσεις, συχνὰ ἐπίπλοκοι καὶ συνηνωμέναι

μετ' ἀλλήλων ἢ μὲ ἔλλειψιν λευκωμάτων καὶ λιπῶν, αἵτινες ἐκδηλοῦνται μὲ φαινόμενα ἀναιμίας, μυϊκῆς ὑποτονίας, δυσπεψίας, τερηδόνης ὀδόντων, διαταραχὰς ὀστεώσεως κλπ.

VIII. Σιτία μαθητικοῦ διαιτολογίου.

Εἰς τὴν διατροφήν τῶν παιδιῶν ἀκολουθοῦνται μὲν γενικοὶ τινες κανόνες, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ διαφοραὶ, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀνάλογοι κατὰ ἔθνη, περιφερείας, κλίμακα, ἔξεις καὶ συνηθείας, ἐποχὴν ἔτους κλπ., τὰς ὁποίας δεόν νὰ σεβώμεθα. Δὲν δυνάμεθα νὰ ῥυθμίσωμέν τὴν διατροφήν τῶν παιδιῶν μιᾶς χώρας ἀκριβῶς καὶ ὡς αὕτη ἱκανοποιητικῶς ῥυθμίζεται εἰς ἄλλην, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ σιτίων κοινῆς συνηθείας καὶ χρήσεως. Καὶ περὶ αὐτῶν θεωροῦμεν ἀναγκαίως ὀλίγας γραμμάς.

Τὸ γάλα καὶ τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα, τὸ κρέας, τὰ αὐγά καὶ τὰ ψάρια ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν πηγὴν τῶν ἀνωτέρων βιολογικῶς λευκωμάτων. Μολονότι δὲ τὰ διάφορα ταῦτα σιτία ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀξίαν καὶ συνεπῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀντικαταστήσουν ἀλλήλα, φαίνεται ὅτι ἡ βιοπλαστικὴ τῶν ἐνέργεια διαφέρει καὶ συνεπῶς εἶναι ἀναγκαία ἡ πρόσληψις ἐξ ἴσου τούτων.

Καὶ πρῶτον τὸ γάλα διατηρεῖ τὴν θέσιν του ἐπὶ τῆς διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἐλαττοῦται ὁμως ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ προϊούσης τῆς ἡλικίας καὶ καταλαμβάνει μικρὰν θέσιν εἰς τὸ μαθητικὸν διαιτολόγιον. Κατὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν ποσότης 250 γρ.—300 ἡμερησίως ἀρκεῖ. Εἰς τὴν χώραν μας ὁμως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ εὐρείας χρησιμοποίησεως τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου σιτίου εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια, διότι τοῦτο δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς περισσοτέρας τοῦλάχιστον περιφερείας.

Τὸ κρέας εἶναι πολύτιμον βεβαίως σιτίον, δεδομένου ὅτι αἱ πρωτεΐναι καὶ τὰ ζωϊκὰ λίπη εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ χρησιμοποίησις τούτου εἰς ἄλλας χώρας εἶναι καθημερινὴ σχεδὸν εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια (εἰς τὴν Γαλλίαν καθ' ἑκάστην, Ἡνωμένας Πολιτείας 4—5κις καθ' ἑβδομάδα, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκ τῶν 5 γευμάτων τῆς ἑβδομάδος τὰ 4 περιέχουν κρέας). Παρ' ἡμῖν χρησιμοποιεῖται δὶς τῆς ἑβδομάδος ἐπιτυχῶς, ἀντικαθιστάμενον ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος μὲ ψάρια ἢ βακαλάον. Ἡ ἡμερησία αὐτοῦ ποσότης ὑπολογίζεται εἰς 10 γρ. κατ' ἔτος ἡλικίας καὶ ἄνω τῶν 10 ἐτῶν εἰς 13—14 γρ., (35—50 δρ. κρέας καθαρὸν, ἄνευ ὀστέων κλπ.).

Τὰ αὐγά εἶναι ἐπίσης πολύτιμος τροφὴ διὰ τὸ παιδί, ἡνωπὰ βεβαίως καὶ καλῆς ποιότητος, 2—3 ἑβδομαδιαίως. Εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια δὲν χρησιμοποιοῦνται, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν.

Ὁ ἄρτος εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια κατέχει κυρίαν θέσιν. Περιέχει, ὡς γνωστόν, καὶ λεύκωμα 7—10%. Καὶ ὁ λευκὸς καὶ ὁ πιτυροῦχος ἔχουν τοὺς ὀπαδούς των, ὅσον καὶ τοὺς ἐπικριτάς. Δύναται ὁμως νὰ λεχθῆ, ὅτι ἐὰν ὁ λευκὸς εἶναι περισσότερο εὐπεπτος καὶ εἰς ἴσον βάρος πλέον θερμογόνος, εἶναι ὁμως καὶ ἀτελέστερος τοῦ πιτυροῦχου περιέχοντος βιταμίνην Β₁ καὶ εὐνοοῦντος τὰς περισταλτικὰς κινήσεις τοῦ ἐντέρου. Ὁ πλήρης ἄρτος περιέχει καὶ τὰ βιολογικῶς ἀνώτερα λευκώματα τοῦ σίτου, τὰ ὁποία εὐρίσκονται ἀκριβῶς εἰς τὰ τμήματα τῶν κόκκων, πού ἀπομακρύνονται ὡς πίτυρα. Συνεπῶς ἡ προτίμησις ὑπὲρ τοῦ δευτέρου. Ὡς λογικὴ μερὶς αὐτοῦ κατὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν ἀλλαχού θεωροῦνται 25 γρ. ἡμερησίως κατ' ἔτος ἡλικίας. Παρ' ἡμῖν ἡ ποσότης εἶναι ἀνεπαρκής, διότι εἴμεθα λαὸς κατ' ἔξοχὴν ἀροτοφάγος καὶ μὲ ἄλλας εἰς τὴν διατροφήν μας συνηθείας.

Σχετικῶς μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ κρέατος εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια σημειοῦμεν, ὅτι αὕτη ἦτο προπολεμικῶς σχεδὸν ἀδύνατος ὅσον ἀφορᾷ τὸ γάλα καὶ δύσκολος διὰ τὸ κρέας, διότι ἡ ἐγγωρία παραγωγή δὲν ἠδύνατο νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰς καταστροφάς, πού ὑπέστη ἡ κτηνοτροφία μας, τὰ πράγματα παρουσιάζονται περισσότερον δύσκολα. Συνεπῶς θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐπὶ πολλὰ ἔτη νὰ προμηθευώμεθα τὸ γάλα, τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα καὶ τὸ κρέας ἀπὸ τὰς ξένας ἀγοράς.

Σχετικῶς μὲ τὸ γάλα ἡ ἀξία αὐτοῦ, ὡς γνωστόν, ἔγκειται εἰς τὴν ποιότητά του. Καὶ πρέπει νὰ κατανοηθῆ, ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας μόνον τὸ βιομηχανοποιημένον γάλα μᾶς παρέχει ἐγγυήσεις καλῆς ποιότητος, τὸ πλῆρες δηλαδὴ γάλα ὑπὸ μορφήν σκόνης ἢ ὑπὸ ὑγρὰν μορφήν (συμπεπυκνωμένον) κλπ. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ παιδιὰ καὶ γονεῖς δὲν χρησιμοποιοῦν εὐχαρίστως τὸ βιομηχανοποιημένον γάλα, δεόν νὰ ἐξηγηθῆ εἰς αὐτούς, ὅτι τοῦτο ὑπερτερεῖ ἐν τῷ συνόλω τοῦ νωποῦ γάλακτος, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ θερμοῦ ἡμῶν κλίματος, ὅπερ εὐνοεῖ τὴν ἀλλοίωσιν αὐτοῦ. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ, ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητος ἡ δυσπιστία πρὸς τὸ διατηρημένον καὶ κατεψυγμένον κρέας καὶ τὰ ἀλίπαστα. Ταῦτα καὶ εὐπεπτα εἶναι καὶ ποιοτικῶς ἀνώτερα τῶν ἐγγωρίων, διότι προέρχονται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ ζῶα τρεφόμενα εἰδικῶς διὰ τὸ κρέας τῶν καὶ κτηνιατρικῶς ἐπιτηρούμενα. Συνεπῶς δεόν νὰ χρησιμοποιοῦνται εὐρύτατα εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Τὰ ψάρια ἐπίσης εἶναι τροφὴ πολύτιμος ὡς λευκωματοῦχος τοιαύτη καὶ ἀξιοσύστατα εἶναι καὶ τὰ νωπὰ καὶ τὰ διατηρημένα. Ἐκ τῆς εὐρείας δὲ χρήσεως συντηρημένων γενικῶς κρεάτων καὶ ψαριῶν οὐδεὶς κίνδυνος ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν βιταμίνης C, διότι ὁ ὀργανισμὸς παραλαμβάνει τοιαύτην ἀπὸ ἄλλα τροφικὰ προϊόντα.

Ὁ τυρὸς ἐν γένει ἀποτελεῖ πολύτιμον τροφήν, εὐπρόσδεκτον καὶ καλῶς ἀφομοιουμένην ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ὅπως καὶ τὸ νωπὸν βούτυρον. Δυστυχῶς τὰ προϊόντα ταῦτα δὲν χρησιμοποιοῦνται εἰς τὰ συσσίτια μας καὶ ἐκ λόγων οἰκονομικῶν καὶ διότι εἶναι σπάνια εἰς τινὰς περιφερείας.

Τὰ ὄσπρια γενικῶς (φασόλια, κουκιά, ρεβίθια, φακές, μπιζέλια κλπ.) εἶναι σπουδαίας θρεπτικῆς ἀξίας, χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τὴν ὄριμον αὐτῶν μορφήν ἢ καὶ τὴν ἄωρον τοιαύτην, δηλαδὴ μετὰ τοῦ περιβλήματός τῶν (φρέσκα κουκιά, φασόλια κλπ.). Διὰ τῆς καταλλήλου παρασκευῆς προέρχονται φαγητὰ εὐγευστα καὶ λόγῳ τοῦ εὐώνου αὐτῶν χρησιμοποιοῦνται εὐρέως εἰς τὴν διατροφήν τοῦ λαοῦ μας. Ἡ θρεπτικὴ τῶν ἀξία ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὴν εἰς λεύκωμα περιεκτικότητα (23%—26%), ἣτις εἶναι διπλασία τῆς περιεχομένης εἰς τὰ δημητριακά, τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾶται εἰς ἀναλογίαν μέχρι 70%. Τὰ ὄσπρια δὲν ἠμποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται συνεχῶς, ὅπως ὁ ἄρτος καὶ τὰ γεώμηλα, λόγῳ τοῦ κόρου, πού προκαλοῦν. Εἰς τὰ διαιτολόγια τῶν μαθητικῶν συσσιτίων περιλαμβάνονται ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος.

Τὰ ζυμαρικὰ (μακαρόνια, κριθαράκι, спаγγέτο, λαζάνια κλπ.). Ἐφ' ὅσον παρασκευάζονται ἐξ ἀλεύρου σίτου ἔχουν τὴν ἰδίαν μὲ τὸν ἄρτον θρεπτικὴν ἀξίαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διαφέρουν, ὡς γνωστόν, κυρίως ἐκ τῆς μὴ χρησιμοποίησεως ζύμης κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τῆς μὴ ἐψήσεως τῶν εἰς τὸν κλίβανον. Ἐκ τούτων παρασκευάζονται φαγητὰ εὐγευστα καὶ θρεπτικώτατα. Εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια χρησιμοποιοῦνται μετὰ κρέατος ἢ καὶ ἄνευ τοιούτου, ὅποτε προστίθεται κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀνάλογος ποσότης φυτικοῦ ἢ ζωικοῦ λίπους κλπ.

Ἡ ὄρυζα παρασκευάζεται μόνη ἢ μετὰ κρέατος, ζωμοῦ, χόρτων (σπανάκι κλπ.), γάλακτος κλπ. Πολύτιμον τροφίμον καὶ εὐπεπτον. Περιέχει μὲν μικροτέραν ποσότητα λίπους καὶ λευκώματος τῶν δημητριακῶν, ἀλλὰ σημαντικὴν ποσότητα ὑδατανθράκων, τῶν ὁποίων εἶναι εὐκόλος ἢ ἀπορρόφησις. Χρησιμοποιεῖται συχνὰ εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια,

Τὰ γεώμηλα ἔχουν σημαντικὴν θρεπτικὴν ἀξίαν λόγῳ τῆς μεγάλης ποσότητος ὑδατανθράκων, πού περιέχουν, οἵτινες ἀπορροφοῦνται εἰς ἀναλογίαν 90% περίπου. Παρασκευάζονται κατὰ ποικίλους τρόπους καὶ χρησιμοποιοῦνται εἴτε μόνα, εἴτε ἐν συνδυασμῷ μὲ ζωϊκὰ λευκώματα κλπ. πρὸς παρασκευὴν φαγητῶν λίαν εὐχαρίστων τὴν γεῦσιν. Εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια παρέχονται συχνά, διότι εἶναι εὐωνα καὶ τρώγονται εὐχαρίστως ἀπὸ τὰ παιδιά, χωρὶς νὰ προκαλοῦν κόρον.

Οἱ νωποὶ καρποὶ καὶ τὰ νωπὰ χορταρικά ἀποτελοῦν σπαιδαίαν πηγὴν ὑδατανθράκων, ἀλάτων καὶ βιταμινῶν, ἐκτὸς δὲ τούτου εἶναι οὐσίαι πολύτιμοι ὡς διεγείρουσαι τὰς ἐντερικὰς περισταλτικὰς κινήσεις. Εἶναι συνεπῶς θρεπτικαὶ οὐσίαι ἀξιόσυστατοι διὰ τὴν διατροφήν τῶν παιδιῶν. Τὸ μαγεῖρευμα τῶν λαχανικῶν δέον νὰ γίνεταί κατὰ τρόπον ἀσφαλίζοντα τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὰ ἄλατα.

Τὰ φρούτα γενικῶς δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς πολυτελὲς συμπλήρωμα τροφῆς. Ἐν μέρος τῶν ὑδατανθράκων πρέπει νὰ προσλαμβάνεται μὲ τὰ φρούτα, τὰ ὁποῖα εἶναι σπουδαῖα διὰ τὰς βιταμίναις των καὶ τὰ ἄλατα.

Ποτὸν ἀριστον καὶ μοναδικὸν διὰ τὰ παιδιά τὸ νερό. Ἀπαγορεύεται οἶνος, τείον, καφῆς κλπ.

ΙΧ. Διαιτολόγια μαθητικῶν συσσιτίων

Τὰ διαιτολόγια μαθητικῶν συσσιτίων διαφέρουν κατὰ χώρας ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύνθεσιν τῶν γευμάτων καὶ τὰς χρησιμοποιουμένας ἀκόμη ποσότητας σιτίων διὰ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν. Εὐνόητον τοῦτο κατόπιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων. Δὲν παρέχομεν λοιπὸν τύπους διαιτολογίων μαθητικῶν συσσιτίων ἀλλαχοῦ ἀκολουθουμένους. Καταχωροῦμεν μόνον κατωτέρω ὑπόδειγμα διαιτολογίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου παρασκευάζοντο πρὸ τοῦ πολέμου τὰ μαθητικὰ μας συσσίτια καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς εὐνόητον, προσηρμόζετο ἐκάστοτε πρὸς τὰ διατιθέμενα οἰκονομικὰ μέσα, τὰ ὑπάρχοντα κατα περιφερείας καὶ ἐποχὰς τοῦ ἔτους εἶδη τροφίμων κλπ.

Κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος καὶ κατὰ τὸ τρέχον, ἐφ' ὅσον τὰ τροφίμα δὲν προήρχοντο ἐκ τῆς ἐλευθέρας, ἀγορᾶς, ἀλλ' ἐχορηγοῦντο καὶ χορηγοῦνται εἰσέτι παρὰ τῆς Οὐνρεα ἢ τοῦ Κράτους, τὰ διαιτολόγια ἐρρυθμίσθησαν παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Παιδικῆς Διατροφῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχόντων τροφίμων εἰς εἶδη καὶ ποσότητας. Τὰ διαιτολόγια δὲ ταῦτα συχνὰ ὑπέστησαν μεταβολὰς τόσον εἰς τὸ Κέντρον ὅσον καὶ εἰς τὰ Διαμερίσματα λόγῳ τῆς ἐξαντλήσεως ὠρισμένων εἰδῶν τροφίμων ἢ τῆς μὴ ἐγκαίρου προωθήσεως αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα Κέντρα Διανομῶν καὶ ἐξ αὐτῶν πρὸς τὰ σχολεῖα.

Προπολεμικὸν διαιτολόγιον μαθητικῶν συσσιτίων
(Σύνθεσις μερίδος, ποσότης τροφίμων εἰς δράμια)

Ἡμέρα Εἶδος γεύματος	Σύνθεσις μερίδος	Ποσότης εἰς δράμια	Ἄλλαι συνθέσεις μερίδος
ΔΕΥΤΕΡΑ	πατάτες	80—90 δραμ.	ἢ κολοκυθ. 40 δραμ. μὲ πατάτες δραμ. 60 (γιαχνί)
Πατάτες για- χνί κλπ.	ἔλαιον κρεμμύδια ντομάτα ἄρτος μέλας	6—7 » 6 » 2 » 50—75 »	ἢ μακαρόνια (γιαχνί) 30 δραμ. ἔλαιον δραμ. 6—7 κρεμμύδια δραμ. 6 ντομάτα » 2 ἄρτος μέλας δραμ. 50—75
ΤΡΙΤΗ	κρέας	45 δραμ.	ἢ κρέας μὲ μακαρόνια ἢ μὲ πα- τάτες
κρέας σοῦπα κλπ.	κριθαράκι ντομάτα σέλινο ἄρτος μέλας	20 » 2 » — » 50—75 »	κρέας δραμ. 45 μακαρόνια » 25 βούτυρο » 2 ντομάτα » 2 κρεμμύδια » 4 τυρὸς » 12
ΤΕΤΑΡΤΗ	φασόλια	30 δραμ.	ἢ φακὲς σοῦπα δραμ. 30
Φασόλια σοῦ- πα κλπ.	ἔλαιον κρεμμύδια ντομάτα καρότο-σέλινο ἄρτος μέλας	6—7 » 6 » 2 » — » 50—75 »	ἔλαιον » 6—7 κρεμμύδια » 6 ντομάτα » 2 καρότο — ἄρτος μέλας » 50—75
ΠΕΜΠΤΗ	μακαρόνια	30 δραμ.	ἢ γιουβερλάκια
Μακαρόνια κυμὰ κλπ.	ἢ κριθαράκι κυμᾶς βούτυρο κρεμμύδια ντομάτα ἄρτος μέλας	15 » 3 » 5 » 2 » 50—75 »	κυμᾶς δραμ. 30 βούτυρο » 3 ντομάτα » 2 ρύζι » 8 ἄλευρον » 1 κρεμμύδια » 6 μαϊδανὸς —
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ	σπανάκι	25 δραμ.	μελιτζάνες φούρνου ἢ κολοκυθ. μελιτζάνες δραμ. 75
Σπανακόρουζο κλπ.	ρύζι ἔλαιον κρεμμύδια ἄρτος μέλας	20 » 6—7 » 6 » 50—75 »	κολοκυθάκια ἢ ντομάτες γεμιστὲς δραμ. 80—90 ἔλαιον δραμ. 7 κρεμμύδια » 6 ρύζι δραμ. 15 ντομάτα » 2 ἔλαιον » 7 μαϊδανὸς κρεμμύδια » 7 ντομάτα » 2 μαϊδανὸς —

Ἡμέρα Είδος γεύματος	Σύνθεσις μερίδος	Ποσότης εἰς δράμα	Ἄλλαι συνθέσεις μερίδος
ΣΑΒΒΑΤΟΝ	βακαλάος	30 δραμ.	ἢ βακαλάος πλακί ἢ ψάρι πλακί φούρνου
Βακαλάος χόρ- τα κλπ.	χόρτα	25—30 »	βακαλάος δρμ. 30 ψάρι δρμ. 35
	ἔλαιον	7—8 »	ἔλαιον » 7 ἔλαιον » 7—8
	κρεμμύδια	6 »	κρεμμύδια » 30 κρεμμύδ.» 30
	ντομάτα	2 »	ντομάτα » 2 ντομάτα » 2
	ἄρτος μέλας	50—75 »	

Τὸ ἀνωτέρω διαιτολόγιον εἶχεν ἐγκριθῆ παρὰ τοῦ Ἑπουργείου Ἑθν. Παιδείας διὰ τοῦ ἰσχύοντος Κανονισμοῦ λειτουργίας μαθ. συσσιτίων (δι' ὑπουργ. ἀποφάσεως 102.915/15/10/39). Ἐνεκρίθη ἐπίσης καὶ παρὰ τοῦ Ἀνωτάτου Ἑγ. Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ δέουσα εἰσήγησις δι' ἐκθέσεως τοῦ διευθυντοῦ Σχολικῆς Ἑγχεινῆς κ. Δ. Στεφάνου, τὴν ὁποίαν καταχωροῦμεν διὰ τὰ περιεχόμενα ἐν αὐτῇ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα.

Π ρ ὶ ς

τὸ Ἀνωτάτον Ἑγειονομικὸν Συμβούλιον

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ἀντίτυπον «Κανονισμοῦ μαθητικῶν συσσιτίων», τεθέντος ἐν ἐφαρμογῇ παρὰ τοῦ Ἑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας ἀπὸ τοῦ τρέχοντος σχολικοῦ ἔτους, μετ' ἐκθέσεώς μου ἐπὶ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τῆς ἐν γένει διατροφῆς τοῦ ἑλληνος μαθητοῦ, μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ θέσητε ταύτην ὑπ' ὄψιν τοῦ Ἀνωτάτου Ἑγειονομικοῦ Συμβουλίου.

Τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καὶ τῆς σχολικῆς τοιαύτης, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει, δὲν ἔχει εἰσέτι, ὡς γνωστόν, μελετηθῆ εἰς οἷαν ἔκτοσιν τὸ τῆς διατροφῆς τοῦ βρέφους καὶ τοῦ ἐνηλίκου, οὐκ ὀλίγαι δὲ ὑπάρχουν ἀμφισβητήσεις καὶ ἀντιγνώμια ἐπὶ τῆς θρέψεως ἐν γένει τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ, τόσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ποσότητος, ὅσον καὶ τῆς ποιότητος τῶν ἀναγκαιούτων εἰς αὐτὸν θρεπτικῶν στοιχείων. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν χώραν μας, ἐκτὸς ἀτελῶν τινων, ἀνευ συστήματος καὶ ἐν λίαν περιορισμένῃ κλίμακι ἐρευνῶν ἐν τῷ παρελθόντι, δὲν ἤρευνήθη ἢ κατ' οἶκον διατροφή τοῦ μαθητοῦ κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα νὰ ἔχωμεν ἄξια λόγον συμπεράσματα ἐπὶ τῆς διατροφῆς, ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς, τοῦ ἑλληνος μαθητοῦ.

Παρὰ ταῦτα, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῆ, ὅτι παρ' ἡμῖν, ὅπως καὶ εἰς τὰς πλέον πλουσίας ἀκόμη χώρας, ἐν ποσοστὸν μαθητῶν, ἴσως μάλιστα ὄχι μικρόν, ποικίλον πάντως κατὰ περιφερείας, τρέφεται πλημμελῶς καὶ ἀνεπαρκῶς. Τὸ τοιοῦτον διαπιστοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ διδασκάλων, οἵτινες ἐκ τοῦ πλησίον παρακο-

λουθοῦν τὴν ζωὴν ἐν γένει τῶν μαθητῶν των, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν παρατηρήσεως.

Τὰ αἷτια τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ εἶναι ποικίλα. Τὰ οἰκονομικὰ αἷτια εἶναι βεβαίως τὰ κύρια, ἢ ἀπορία δηλαδή τῶν γονέων μὴ ἐπαρκούντων εἰς τὴν διατροφήν τῶν τέκνων των. Ἐπειτα αἱ δυσμενεῖς ἐν γένει οἰκογενειακαὶ συνθῆκαι (μήτηρ ἀσθενῆς, ἐργαζομένη ἐκτός τοῦ οἴκου κλπ.), αἱ ὁποῖαι παρεμποδίζουν τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐν τῷ οἴκῳ διατροφήν τοῦ φοιτῶντος εἰς τὸ σχολεῖον παιδιοῦ. Αἱ μεγάλαι ἐξ ἄλλου ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ σχολείου, αἱ παρακωλύουσαι τὴν ἐπιστροφήν πολλῶν μαθητῶν, μετὰ τὸ πέρασ τῶν πρωτῶν μαθημάτων, εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ δὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος. Ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου παραμένοντες οὗτοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ σχολείῳ περιορίζονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς ξηρὸν ἄρτον, διὰ νὰ μοιρασθοῦν τὸ ἔσπερας τὸ λιτώτατον δεῖπνον τῶν γονέων των. Τέλος ἀναφέρομεν ὡς παράγοντα τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ καὶ τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ὑγιεινὴν διατροφήν τῶν τέκνων των.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ γνωστῶν συνεπειῶν, πρωτοβουλία τῆς Ὑπηρεσίας Σχολικῆς Ὑγιεινῆς εἰσήχθη καὶ παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, λειτουργήσας ὅμως ἐν ἀρχῇ εἰς ὠρισμένα μόνον κέντρα, λόγῳ τῆς μὴ διαθέσεως ἐπαρκῶν οἰκονομικῶν μέσων.

Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀποσκοποῦν τὴν ἐν τῷ σχολείῳ χορήγησιν ἐνὸς θερμοῦ καὶ ὑγιεινοῦ γεύματος εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ τὸ ἔχουν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ εἰς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἢ κατὰστασις τῆς ὑγείας των ἐπιβάλλει τὴν συμπληρωματικὴν ταύτην τροφήν. Τὰ γεύματα ταῦτα παρασκευάζονται βάσει διαιτολογίου καταλλήλου διὰ τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν καὶ παρέχονται εἴτε δωρεάν, εἴτε ἐναντι μικροῦ τιμήματος.

Ἐπὶ πλέον τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἔχουν καὶ ἀξιόλογον μορφωτικὴν ἀποστολήν, καθότι οἱ συμμετέχοντες αὐτῶν μαθηταὶ διδάσκονται τὰς ἀρχὰς τῆς ὑγιεινῆς διατροφῆς, αἱ δὲ μεγαλυτέρας ἡλικίας μαθήτριαι γνώσεις οἰκοκυρικῆς σχετικὰς μὲ τὴν παρασκευὴν τῶν συσσιτίων. Οἱ μαθηταὶ καλῶς διατρεφόμενοι ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἀποκτήσαντες διὰ τοῦ χρόνου ἕξεις ὑγιεινῆς, θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ τὰς τηροῦν μετ' εὐλαβείας καὶ ἐν τῇ οἰκογενειακῇ των ζωῇ, διηγούμενοι δ' εἰς τοὺς γονεῖς των καὶ εἰς τοὺς μεγαλυτέρους των πᾶν ὅ,τι εἶδον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ πᾶν ὅ,τι ἐδιδάχθησαν σχετικῶς μὲ τὴν ὑγιεινὴν τῆς διατροφῆς, συνεχίζουσι ἀποτελεσματικῶς ἐν τῷ οἰκογενειακῷ περιβάλλοντι τὴν ἀποστολήν τοῦ σχολικοῦ συσσιτίου.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐλειτούργησαν παρ' ἡμῖν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὰ λαϊκὰ τοιαῦτα μερίμνη τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος καὶ εἰς ἄς πόλεις ὑπῆρχον παραρτήματα αὐτοῦ καὶ ἦτο δυνατὴ ἢ παρασκευὴ συσσιτίων. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο τοῦ κοινοῦ συσσιτίου — λαϊκοῦ καὶ μαθητικοῦ — δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς σκοποὺς τοῦ μαθητικοῦ τοιοῦτου. Πρῶτον καὶ κυρίως διότι τὸ διαιτολόγιον τοῦ κοινοῦ συσσιτίου δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰς θρεπτικὰς ἀνάγκας τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ μαθητοῦ, τούλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως ποιοτικῆς καὶ δεύτερον διότι τὰ οὕτω παρασκευαζόμενα φαγητά, μονότονα καὶ ἄνευ τῆς τόσον ἀπαραιτήτου διὰ τὰ παιδιά ποικιλίας, διενέμοντο εἰς τὰ σχολεῖα ὅχι θερμὰ καὶ εἰς κατὰστασιν μὴ διεγείρουσαν τὴν ὄρεξιν τῶν μαθητῶν, οἵτινες τὸ ἐγκατέλειπον πλειστάκις ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, ἐξ ἄλλου δὲ διὰ τοῦ κοινοῦ συσσιτίου ἢ ὑποχρέωσις τῆς διατροφῆς τοῦ ἀπόρου καὶ ἀσθενικοῦ μαθητοῦ προσελάμβανε μορφήν φιλανθρωπίας, ἀπαραδέκτον ἀπὸ παιδαγωγι-

κῆς ἀπόψεως καὶ κοινωνικοῦ συμφέροντος, χωρὶς νὰ ἰκανοποιῆ καὶ τοὺς ἐπι-
διωκομένους ἐκπαιδευτικούς καὶ μορφωτικούς σκοπούς.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρους λόγους ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους κατεβλήθη πᾶσα
προσπάθεια παρὰ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας
ὅπως τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀποχωρισθοῦν τῶν λαϊκῶν τοιούτων καὶ ὡς ἐκ-
παιδευτικὸς θεσμὸς ἀποτελέσουν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὅλης σχολικῆς
ζωῆς. Καὶ τὸ τοιοῦτον ἐπειτεύχθη, λειτουργησάντων κατὰ τὸ παρελθὸν σχολι-
κὸν ἔτος ἰδίων μαθητικῶν συσσιτίων μὲ συμμετοχὴν εἰς αὐτὰ 47.000 ἀπόρων
μαθητῶν.

Κατὰ τὸ τρέχον σχολικὸν ἔτος ὁ θεσμὸς οὗτος ἐπεκτείνεται βαθμιαίως
βάσει Κανονισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰς διατάξεις ἀκολουθοῦν ἐν τῇ ὀργανώσει καὶ
λειτουργίᾳ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων αἱ κατὰ τόπους Ἐπιτροπαὶ καὶ Ἐφο-
ρεῖαι αὐτῶν. Ἐν τῷ Κανονισμῷ τούτῳ περιέχεται ὡς ὑπόδειγμα τύπος ἔδεσμα-
τολογίου διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, τὸ ὁποῖον ἐθεωρήσαμεν κατάλληλον διὰ
τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν (ἀπὸ 7—12 ἐτῶν) καὶ δυνάμενον νὰ ἐφαρμοσθῆ παρὰ
τῶν Ἐφορειῶν μαθητικῶν συσσιτίων, μὲ παραλλαγὰς βεβαίως ἀναλόγως τῆς
ἐποχῆς τοῦ ἔτους, τῶν ἐν ἐκάστη περιφέρειᾳ προϊόντων, διατιθεμένων οἰκονο-
μικῶν μέσων κλπ.

Τοῦ ἔδεσματολογίου τούτου παρεκλήθη ὁ κ. Λογαρᾶς νὰ μελετήσῃ τὴν
σύστασιν καὶ νὰ καθορίσῃ τὰ θρεπτικὰ συστατικά, ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς,
τῶν περιλαμβανομένων φαγητῶν.

Τὰ πορίσματα τῆς μελέτης ταύτης εἶναι τὰ κάτωθι : Διὰ τοῦ ὡς ἄνω ἔδε-
σματολογίου παρέχονται εἰς ἕκαστον μαθητὴν ἡμερησίως (ἀναλόγως τοῦ κατα-
ναλισκομένου ἄρτου ἀπὸ 50—75 δραμ.).

α') Λεύκωμα 36,6—41,7 γρ. (ἐξ ὧν 18,5 γρ. ζωϊκὸν λεύκωμα).

β') Λίπη 17,3—18 γρ.

γ') Ὑδατάνθρακες 124—163 γρμ.

Θερμίδες δὲ 817—1004.

δ') Ἀσβέστιον 0,126—0,150.

ε') Φωσφόρον 0,66—0,84.

στ') Σίδηρος 7,3—9,0 mgr.

ζ') Βιταμίνη A 526 Δ. Μ.

η') Βιταμίνη B 153—180 Δ. Μ.

καὶ θ') Βιταμίνη C 308 Δ. Μ.

Καθορίζων δ' ἐν συνεχείᾳ τὰς εἰς τὸ 24ωρον θρεπτικὰς ἀνάγκας μαθητῶν
7—12 ἐτῶν :

Εἰς θερμίδας 2000—2500.

Λεύκωμα 65—75 γρμ.

Ἀσβέστιον 1 γρμ.

Φωσφόρον 1,20 γρμ.

Σίδηρον 11—15 mgr.

Βιταμίνη A 350—400 Δ. Μ.

Βιταμίνη B 300 Δ. Μ.

Βιταμίνη C 500 Δ. Μ.

Καταλήγει εἰς τὰ ἐξῆς συμπεράσματα :

α') "Οτι τὸ ἐν τῷ Κανονισμῷ διαλαμβανόμενον σιτηρέσιον δὲν εἶναι ἐντε-
λῶς ἐπαρκές ἀπὸ ἀπόψεως θερμίδων, ἐφ' ὅσον ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ γεῦμα τῆς
μεσημβρίας λαμβάνει συνήθως τὸ ἥμισυ τῶν σιτίων ὀλοκλήρου τῆς ἡμέρας.

β') "Οτι εἶναι ἔλλειπές ἀπὸ ἀπόψεως ζωϊκοῦ λευκώματος, ἐφ' ὅσον συνή-
θως κατὰ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα λαμβάνεται σχεδὸν τὸ ἡμερήσιον ποσὸν τοῦ
ζωϊκοῦ λευκώματος.

γ') "Οτι εἶναι ἐπίσης ἔλλειπές ἀπὸ ἀπόψεως ἀσβεστίου καὶ βιταμινῶν, ἀπα-
ραιτήτων διὰ τὴν ὑγείαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ.

καὶ δ') παρέχει τὰ 60% τῶν θερμίδων διὰ τοῦ ἄρτου, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀνω-
μαλίαν ἐν τῇ διατροφῇ τοῦ παιδιοῦ.

Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν μειονεκτημάτων τούτων προτείνει : 1) τρεῖς τῆς
ἐβδομάδος (καὶ καθ' ἃς ἡμέρας παρέχονται ὄσπρια, πατάτες ἢ ρῦζι) νὰ συμπλη-
ρώσωμεν τὸ σιτηρέσιον τοῦ μαθητοῦ μὲ 50 δρ. γάλακτος ἢ μὲ 15 δρ. τυροῦ,
ὁπότε θέλει ἀυξηθῆ τὸ ἡμερήσιον ποσὸν τοῦ ἀσβεστίου ἀπὸ 0,150 εἰς 0,383,
τῆς βιταμίνης Α ἀπὸ 526 Δ.Μ. εἰς 1276 καὶ τοῦ ζωϊκοῦ λευκώματος ἀπὸ 18,5
εἰς 23,0 γρ. καὶ 2) τρεῖς τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος νὰ χορηγήσωμεν φροῦτα
(πορτοκάλια π. χ.) ἢ σαλάταν ὠμὴν (ντομάτα ἢ λάχανο) πρὸς ἀύξησιν τῆς βι-
ταμίνης C.

Ἐπὶ τῶν ὡς ἀνω συμπερασμάτων καὶ προτάσεων κρίνομεν σκόπιμον νὰ
παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς :

α') Νομίζομεν, ὅτι τὸ σιτηρέσιον τοῦ Κανονισμοῦ δὲν εἶναι ἀνεπαρκές ἀπὸ
ἀπόψεως θερμίδων καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑποθέσωμεν, ὅτι κατὰ τὸ γεῦμα τῆς μεσημ-
βρίας ὁ μαθητὴς λαμβάνει τὸ ἥμισυ τῶν σιτίων ὀλοκλήρου τῆς ἡμέρας, δεδομέ-
νου ὅτι τὸ γεῦμα τοῦ διαιτολογίου περιέχει 1000 θερμίδας ἐπὶ συνόλου θερμίδων
2000—2500, αἵτινες ὑπολογίζονται ἡμερησίως ἐπὶ παιδιῶν 7—12 ἐτῶν. Ἄλλ'
ὡς γνωστὸν, τὰ ἀναγκαιοῦντα δι' ἡμέρας σιτία ὁ μαθητὴς τὰ λαμβάνει τοῦλά-
χιστον εἰς 2—3 γεύματα (γεῦμα, ἀπογευματινὸν καὶ δεῖπνον), πολλοὶ δὲ τού-
των λαμβάνουν καὶ πρόγευμα καὶ συνεπῶς αἱ 1000 θερμίδες τοῦ γεύματος τοῦ
διαιτολογίου δέον νὰ θεωρηθοῦν ἐπαρκεῖς. Καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἄλλῶς τε ὄγκου
νομίζομεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀυξήσωμεν τὰ θρεπτικὰ συστατικὰ τοῦ γεύ-
ματος.

β') "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ζωϊκοῦ λευκώματος θὰ εἶχομεν νὰ
παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς : Ὡς ποσὸν ἀναγκαῖον λευκώματος γενικῶς, τοῦ κυ-
ριωτέρου τούτου στοιχείου διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ, ἀντιπροσωπεύοντος τὴν ὑπο-
δειγματικὴν τροφήν τῆς ἀνάπτυξέως του, παρέχονται ἐπὶ παιδιῶν 5—15 ἐτῶν
κατὰ μέσον ὄρον 2 γραμ. δι' ἕκαστον χιλιόγρ. βάρους. Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ
βᾶρος κατὰ μέσον ὄρον τῶν μαθητῶν μας (ἀπὸ 7—12 ἐτῶν=18 χιλιόγρ.—30,)
εὐρίσκομεν ὡς ἀναγκαῖον ποσὸν λευκώματος ἡμερησίως ἀπὸ 36 γρ.—60 καὶ
συνεπῶς τὰ 40 γρ. τοῦ γεύματος τοῦ ἐδεσματολογίου δέον νὰ θεωρηθοῦν ἐπαρ-
κῆ καὶ ἐὰν ἀκόμη δεχθῶμεν, ὅτι ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ γεῦμα τῆς μεσημβρίας
λαμβάνει τὸ πλεῖστον τοῦ ἡμερησίου ποσοῦ τοῦ λευκώματος.

"Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποσὸν τοῦ ζωϊκοῦ λευκώματος ἐφ' ὅσον ἐμπεριέχεται εἰς
18,5 γρ. εἰς τὸ γεῦμα, εὐρίσκομεν τοῦτο ἐν κανονικῇ σχεδὸν ἀναλογίᾳ (50%)
ἔναντι τῶν 40 γρ. τοῦ ὅλου λευκώματος. Ὅπωςδήποτε ἡ ἀύξησης τοῦ ζωϊκοῦ
λευκώματος ἠθέλεν εἶναι εὐκταία, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς βιολογικῆς του
ἀξίας καὶ τῆς σημασίας του συνεπῶς διὰ τὸν ἐν ἐξελίξει παιδικὸν ὄργανισμὸν.

γ') Σχετικῶς μὲ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἀσβεστίου καὶ τῶν βιταμινῶν, ἣν
ἰδιαιτέρως ἐξαίρει ὁ κ. Α., πολυτίμων βεβαίως συστατικῶν διὰ τὴν ὑγείαν καὶ

ανάπτυξιν τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ, δὲν ἔχομεν νὰ προβῶμεν εἰς παρατηρήσεις, δεδομένου ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου μᾶς λείπουν ἀκριβῆ στοιχεῖα ποσοτικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μαθητικὴν ἡλικίαν. Βέβαιον εἶναι ὅπωςδήποτε, ὅτι παρ' ἡμῖν πλήρεις ἀβιταμινώσεις δὲν ἔχουσι παρατηρηθῆ ἐπὶ παιδιῶν, αἵτινες παρατηροῦνται ἀλλαχοῦ, ἰδίως ἐπὶ καταχρήσεως συντετηρημένων λαχανικῶν κλπ. καὶ αἵτινες θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν ἰδιαίτεραν περὶ αὐτῶν μέριμναν ἡμῶν. Συνεπῶς ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχει μᾶλλον θεωρητικὴν σημασίαν ἢ πρακτικὴν.

δ) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν «ἀνωμαλίαν ἐν τῇ διατροφῇ τοῦ παιδιοῦ» ἐκ τῆς χορηγήσεως 60% τῶν θερμίδων διὰ τοῦ ἄρτου, θὰ εἴχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ναι μὲν ἀλλαχοῦ παραδέχονται ὡς λογικὴν μερίδα αὐτοῦ 25 γρ. κατ' ἔτος ἡλικίας, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἡ μερὶς αὕτη πρέπει νὰ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερα λόγῳ τῶν ἐν τῇ διατροφῇ συνηθειῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις εἶναι κατ' ἐξοχὴν «ἄρτοφάγος».

Πρὸς βελτίωσιν ἐν γένει τῶν γευμάτων τοῦ διαιτολογίου τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, προτείνεται ἡ χορήγησις εἰς τοὺς συσσιτοῦντας μαθητὰς τρεῖς τῆς ἐβδομάδος 50 δρ. γάλακτος ἢ 15 δρ. τυροῦ καὶ τρεῖς τῆς ἐβδομάδος, τοῦλάχιστον, φρούτων ἢ ὠμῆς σαλάτας. Βεβαίως ἡ χορήγησις συμπληρωματικῶς τῶν ἀνωτέρω σιτίων εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιοσύστατος Ἐλλ' ἔχομεν τὴν τὴν γνώμην, ὅτι τὰ προτεινόμενα ὡς ἄνω μέτρα ἐν τῇ πράξει εἶναι ἀνέφικτα.

Πρῶτον, διότι δὲν ὑπάρχει γάλα, ἀσχέτως τῶν συνηθειῶν τοῦ Ἑλληνοῦ μὴ εἰθισμένου πρὸς αὐτό, ἀλλ' οὔτε καὶ τυρός, ὥστε νὰ χορηγηθῆ πρὸς τὰς χιλιάδας τῶν συσσιτούντων μαθητῶν, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι εἰς ὀλοκλήρους περιοχὰς δὲν εὐρίσκειται γάλα οὔτε διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀσθενῶν. Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὰ φρούτα (πορτοκάλια κλπ.).

Δεύτερον, διότι ἡ χορήγησις τῶν ἀνωτέρω σιτίων προσκρούει εἰς τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπεβάρυνεν οὐκ ὀλίγον τὰ διατιθέμενα σήμερον διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια λίαν πενιχρὰ οἰκονομικὰ μέσα, Ἐὰν εἰς τὰ διαιτολόγια τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἄλλων χωρῶν περιλαμβάνεται γάλα, κρέας κατ' ἑκάστην καὶ φρούτα, τοῦτο ἐπιτρέπουσι αἱ συνηθειαί των, τὰ οἰκονομικά των μέσα καὶ ἡ πλήρης ἐπάρκεια τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὰ προϊόντα ταῦτα. Διὰ τὴν ἰδικὴν μας χώραν θὰ ἦτο εὐτύχημα εἰς τὸ διαλαμβανόμενον εἰς τὸν Κανονισμὸν γεῦμα καταστῆ δυνατὸν νὰ ἐξασφαλισθῆ εἰς ὅλους τοὺς ὑποσιτιζομένους ἢ ἀσθενικοὺς ἀπόρους μαθητὰς, οὓς δέον νὰ ὑπολογίσωμεν κατὰ μέσον ὄρον εἰς ποσοστὸν 20% ἐπὶ ἐνὸς ἑκατομμ. μαθητῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως. Ἡ οἰκονομικὴ πλευρά, ὡς εὐνόητον, δεσπόζει τοῦ ὅλου προβλήματος τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, διότι ἕκαστον γεῦμα στοιχίζει 5 δρ. κατὰ μέσον ὄρον, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ σχολικοῦ ἔτους δέον νὰ χορηγηθοῦν 150 γεύματα τοῦλάχιστον εἰς ἕκαστον μαθητὴν καὶ δέον νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς 200.000 μαθητὰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην συσσιτίου.

Περαίνων τὴν παροῦσαν μου ἔκθεσιν, Κύριε Πρόεδρε, ὑποβάλλω τὴν παράκλησιν ὅπως ἡ ὑπόθεσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τύχη, λόγῳ τῆς εὐνοήτου σημασίας αὐτῆς διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ἑλληνοπαίδων, ἐκ μέρους τοῦ Ἀνωτάτου Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου τῆς χώρας ὅλης τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ συνδρομῆς. Ἡ ἀρμοδιὰ δὲ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας θὰ ἀπεδέχεται εὐγνωμόνως πᾶσαν σύστασιν ἢ ὑπόδειξιν τοῦ Α.Υ.Σ. καλλιτέρας ρυθμίσεως τοῦ ἐδεσματολογίου τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἐντὸς τοῦ ὡς ἄνω ὀριζομένου οἰκονομικοῦ περιθωρίου δι' ἕκαστον γεῦμα.

Μετὰ τιμῆς

Διευθυντῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς
Δ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Χ. Οικονομική ὀργάνωσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Φορεῖς δαπανῶν.

Περὶ τὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ λειτουργία μαθητικῶν συσσιτίων ἀπαιτοῦν σημαντικὰς δαπάνας, ἀναλόγους βεβαίως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν συσσιτούντων μαθητῶν. Ποῖοι θὰ εἶναι οἱ φορεῖς τῶν δαπανῶν τούτων;

Ἐσημειώθη ἤδη ἐν ἀρχῇ, ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν συμβάλλουν εἰς τὰς δαπάνας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τὰ σχολικὰ ἰδίως ταμεῖα, συνεπικουρούντων καὶ τῶν δήμων, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες μὲ ἀναλόγους ἐπιχορηγήσεις ἐκ μέρους τῶν νομῶν καὶ τῶν ταμείων κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπιχορηγοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ παρὰ τῆς Ἐκπαίδευσως ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους κ.ο.κ. Κατ' ἀρχὴν οἱ δημόσιοι προϋπολογισμοὶ ἢ δὲν συμμετέχουν τῶν δαπανῶν τούτων ἢ μειέχουν κατὰ μικρὰ μόνον ποσοστά, διότι ἔχει ἐπικρατήσῃ ἡ ἀνίληψις, ὅτι τὰ δημόσια ταμεῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναλάβουν ἐξ ὀλοκλήρου τὰ βάρη τῶν δαπανῶν τῆς μαθητικῆς ταύτης ἀντιλήψεως.

Ἄλλ' ἀσχέτως τῆς οἰκονομικῆς συμβολῆς δήμων, κοινοτήτων, ταμείων κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, δημοσίων ταμείων, οἰκονομικῶν ἄλλων ὀργανώσεων καὶ φιλανθρωπικῶν τοιούτων καὶ τῆς συμβολῆς τῆς κοινωνίας ἀκόμη, *τῶν δαπανῶν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων συμμετέχουν ἀπανταχοῦ οἱ συσσιτούντες μαθηταί, καταβάλλοντες τὴν ἀξίαν τῆς χορηγουμένης εἰς αὐτοὺς μερίδος ἢ ποσοστὸν αὐτῆς ὀριζόμενον, πλὴν τῶν ἀπολύτως ἀπόρων συσσιτούντων ἐντελῶς δωρεάν.*

Καὶ ὁ ἡμέτερος Κανονισμὸς μαθητικῶν συσσιτίων καθορίζει εἰς ἄρθρ. 2 τὴν οἰκονομικὴν συμβολὴν τῶν συσσιτούντων μαθητῶν καὶ τὴν δωρεάν συμμετοχὴν τῶν ἐξ αὐτῶν ἀδυνατούντων τελείως νὰ καταβάλουν τὴν καθοριζομένην χρηματικὴν εἰσφορὰν. Τὸ ἄρθρ. 3 ἐν συνεχείᾳ ἐπιτρέπει τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια, ἀποφάσει τῶν Ἐφορευῶν, καὶ μαθητῶν μὴ ἀπόρων ἐπὶ καταβολῇ τοῦ ἀντιτίμου τῆς χορηγουμένης εἰς αὐτοὺς μερίδος εἰς τὸ ἀκέραιον «καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως τὴν τοιαύτην συμμετοχὴν ἠθέλεν ἐπιτρέψει ἢ ἐπάρκεια τῶν πόρων, τοῦ χώρου καὶ οἱ λοιποὶ ὅροι καὶ αἱ συνθῆκαι τοῦ συσσιτίου». Ἐλέχθη δὲ ἤδη, ὅτι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συμμετοχῆς συνηγοροῦν ἠθικοὶ λόγοι καὶ αἱ παιδαγωγικαὶ ἀπόψεις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

Τὰ μαθητικὰ συσσίτια δέον ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως νὰ εἶναι πλήρως ὀργανωμένα. Εὐνόητος δὲ ἡ σημασία τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως. Ἡ διαχείρισις τῶν διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια προοριζομένων χρηματικῶν ποσῶν, τῶν τροφίμων κλπ. δέον νὰ εἶναι ἄψογος, ὁ δὲ ἔλεγχος τῆς τοιαύτης διαχειρίσεως πλήρης πρὸς ἀποτροπὴν ἐνδεχομένων ἀνωμαλιῶν. Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία, ὡς καὶ ὁ Κανονισμὸς μαθητικῶν συσσιτίων καθορίζουν λεπτομερῶς τὰ τῆς διαχειρίσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου, ὡς ἐπίσης τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο ὀργάνων. Παραλείποντες τὴν ἀνάλυσιν τούτων, παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ καὶ εἰς τὰ ὑποδείγματα τῶν ἀπαραιτήτων οἰκονομικῆς φύσεως βιβλίων.

ΧΙ. Τεχνικὴ κλπ. ὀργάνωσις τῶν μαθητικῶν συσσιτίων

Ἐφ' ὅσον ὁ θεσμὸς οὗτος, ὡς ἐκπαιδευτικὸς, δέον νὰ λειτουργῇ ἀναποσπάστως συνδεδεμένος πρὸς τὴν ὅλην σχολικὴν ζωὴν, εὐνόητον ὅτι τὰ μαθητι-

καὶ συσσίτια πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν ἐντὸς τῶν σχολείων. Τὸ ἰδεῶδες δὲ θὰ ἦτο κάθε σχολεῖον νὰ ἔχη τὸ συσσίτιόν του. Καὶ εἰς τοῦτο τείνουν αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι (Γαλλία κλπ.), ἐπιβάλλουσαι ὡς ἀπαραίτητα παραρτήματα τῶν νεοεγειρομένων διδακτηρίων τὸ **μαγειρεῖον** καὶ τὸ **ἐστιατόριον** διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου. Διὰ λόγους ἐν τούτοις οἰκονομικοὺς εἶναι δυνατὸν περισσότερα τοῦ ἐνὸς σχολεῖα νὰ συμμετέχουν συσσιτίου παρασκευαζομένου εἰς κοινὸν μαγειρεῖον, οἱ δὲ συμμετέχοντες αὐτοῦ μαθηταὶ νὰ παρακάθηνται εἴτε εἰς κοινήν αἴθουσαν ἐστιατορίου, εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας τοιαύτας κατὰ σχολεῖα, ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων μέσων. Ἐπίσης διὰ τοὺς ἰδίους λόγους τὸ συσσίτιον δύναται νὰ παρασκευάζεται ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, π.χ. εἰς κεντρικόν τι μαγειρεῖον δήμου κλπ., ἐκ τοῦ ὁποίου κατόπιν νὰ διαμοιράζεται δι' εἰδικῶν δοχεῖων, ἵνα διατηρῆται θερμόν, εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα. Τοῦτο προβλέπει καὶ ὁ ἡμέτερος Κανονισμὸς ὑπὸ τὰς καθοριζόμενας ἐν αὐτῷ προϋποθέσεις.

Πρὸς παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου ἀπαραίτητον βεβαίως εἶναι τὸ **μαγειρεῖον**, τὸ ὁποῖον ἐγκαθίσταται εἰς κατάλληλον χῶρον τοῦ σχολείου ἢ καταλλήλως διασκευασμένον, ἐν ἑλλείψει δὲ τοιούτων καὶ εἰς τὸ ὑπόστεγον ἢ εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ, ἐφοδιαζόμενον μὲ τὰ ἀναγκαῖα σκεύη καὶ τὸ ἄλλο ἀπαραίτητον ὑλικόν. (Κανονισμὸς Μ. Σ. ἄρθρ. 26).

Ὡς αἴθουσα **ἐστιατορίου** χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ τοιαύτη κατάλληλος ἐν τῷ σχολείῳ, ἀπαγορευομένης τῆς ἐστίασεως τῶν μαθητῶν ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν παραδόσεων. Ἐν ἑλλείψει τοιαύτης αἰθούσης χρησιμοποιεῖται ἄλλος χῶρος κατάλληλος ἢ καταλλήλως διασκευαζόμενος (διάδρομος εὐρύς, ὑπόστεγον κλπ.), καιροῦ δὲ ἐπιτρέποντος ἢ ἐστίασις τῶν μαθητῶν δύναται νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου. Ἡ αἴθουσα ἐστιατορίου ἐφοδιάζεται μὲ τὴν ἀπαραίτητον ἐπίπλωσιν καὶ τὰ ἐπιτραπέζια εἶδη, περὶ αὐτῶν δὲ διαλαμβάνει ὁ Κανονισμὸς (ἄρθρ. 23). Τὰ ἐπιτραπέζια εἶδη εἶναι δυνατὸν διὰ λόγους οἰκονομικοὺς νὰ προσκομίζονται καθ' ἐκάστην παρὰ τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ οἴκου των, ὅποτε λαμβάνεται φροντίς ἵνα ταῦτα προσκομίζονται ἀπολύτως καθαρὰ, μολονότι ἡ καθαριότης αὕτη δὲν ἀποκλείει τὸ ἐνδεχόμενον μολύνσεων (π.χ. περίπτωσις τύφου κλπ. εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ συσσιτοῦντος μαθητοῦ) Συνεπῶς τὰ ἐπιτραπέζια εἶδη σκόπιμον εἶναι νὰ τὰ παρέχῃ τὸ συσσίτιον. Ἀπαραίτητος θεωρεῖται καὶ μία μικρὰ **ἀποθήκη** πρὸς διαφύλαξιν τῶν πρὸς παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου καὶ μὴ ὑφισταμένων ἀλλοιώσιν τροφίμων (ἔλαιον, λίπος, ὄσπρια, ὄρουζα, ντομάτα κλπ.).

XII. Λειτουργία μαθητικῶν συσσιτίων

Διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰσχύοντος διαιτολογίου, χρειάζεται εἰδικὸν πρὸς τοῦτο προσωπικὸν (μάγειρος ἢ μαγείρισσα). Δύναται νὰ χρησιμοποιῶνται πρὸς τοῦτο ἐπὶ πλέον ὡς βοηθοὶ αἱ διδασκάλισσαι, ἐπιστάτριαι τῶν σχολείων, μαθήτριάι τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ὡς καὶ ἡ σχολικὴ νοσοκόμος. Ἐπίσης προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των διὰ τὴν παρασκευὴν, διανομὴν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ κατάλληλα ἄτομα. κυρταὶ καὶ δεσποινίδες προσφερόμεναι διὰ τὸ τοιοῦτον ἔργον. Ἐννοεῖται, ὅτι αἱ ἀσχολούμεναι μὲ τὴν παρασκευὴν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων δεόν νὰ ἔχουν ὠρισμένας γνώσεις βρωματολογίας καὶ ἄλλας οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς φύσεως πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἐν

τῆ διατροφῆ τοῦ παιδιοῦ ὑγιεινολογικῶν ἀπαιτήσεων πρὸς τὰς ὑλικὰς καὶ πρακτικὰς ἀνάγκας.

Διὰ τὴν καθαριότητα τῶν μαγειρείων, μαγειρικῶν σκευῶν, αἰθουσῶν ἐστίασεως, ἐπιτραπεζίων εἰδῶν κλπ. χρησιμοποιεῖται ἴδιον προσωπικόν. Βοηθοῦν εἰς τοῦτο μαθηταὶ καὶ μαθήτριά τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἀσκούμεναι οὕτως εἰς ἔργα οἰκοκυρικῆς.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ μορφωτικοῦ χαρακτῆρος τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, οἱ συσσιτοῦντες μαθηταὶ δεόν νὰ καθοδηγῶνται εἰς τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν των πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν, ὡς καὶ τῶν ὀδόντων των. Ἐπίσης δεόν νὰ διδάσκωνται τὸν τρόπον τοῦ ὀρθῶς καὶ ὑγιεινῶς τρώγειν, διαρκῶς ἐπιτηρούμενοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ παρὰ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο, σχολικῆς νοσοκόμου, ἐκπαιδευτικῶν καὶ λοιπῶν ἀτόμων. Οἱ μαθηταὶ καλῶς οὕτω διατρεφόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον καὶ διαπαιδαγωγούμενοι ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς, διηγοῦνται ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν οἶκον των πᾶν ὅ,τι εἶδον καὶ ἐδιδάχθησαν εἰς τὸ σχολεῖον ἀναφορικῶς μὲ τὴν ὑγιεινὴν τῆς διατροφῆς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεχίζεται ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον ἢ κοινωνικὴ ἀποστολὴ τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου. Περισσότερον νὰ λεχθῆ, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ ἐπιβάλλεται παρὰ τοῦ ἐπιτηροῦντος διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἢ τάξις καὶ ἢ εὐπρέπεια.

Διάρκεια τοῦ φαγητοῦ ὀρίζεται τοῦλάχιστον ἡμίσεια ὥρα, τοῦ δὲ πρωῖνου ἄροφῆματος 15', ἀπαγορευομένης πάσης διανοητικῆς ἐργασίας ἐπὶ 1½—2 ὥρας μετὰ τὸ φαγητόν. Διὰ τοὺς παραμένοντας κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰς τὰ σχολεῖα εἶναι χρήσιμος ἰδίᾳ ἐπίβλεψις καὶ ψυχαγωγία

XIII. Καθήκοντα σχολιατρικοῦ προσωπικοῦ

Δεδομένου, ὅτι τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀποτελοῦν, ὡς ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ, τὴν βάσιν τῆς μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, ὁ ῥόλος τοῦ σχολιατρικοῦ προσωπικοῦ εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Ὁ σχολίατρος α) καθορίζει τὰς ὑγιεινολογικὰς ἐνδείξεις τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ συσσίτιον, περὶ τῶν ὁποίων ἐν ἐκτάσει ἐγένετο ἤδη λόγος. β) Καθορίζει τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ, προβαίνων εἰς τὴν λήψιν τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος τῶν συσσιτούντων μαθητῶν κλπ. (ἄρθρ. Κανον. 10) καὶ ἐξετάζει τὴν ἐν γένει ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῶν τυχόν ὑφισταμένων νοσηρῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐπὶ τῶν ἐν γένει λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ των. γ) Παρέχει τὰς βασικὰς κατευθύνσεις πρὸς καθορισμὸν τοῦ διαιτολογίου, παρακολουθῶν καὶ ἐλέγχων τὴν συμμόρφωσιν πρὸς αὐτὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων. Καὶ δ) ἐπιθεωρεῖ, ὅσον τὸ δυνατὸν συχνότερον, τὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ συσσίτια πρὸς ἔλεγχον τῆς λειτουργίας των ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, τῆς ποιότητος τῶν χρησιμοποιουμένων τροφίμων κλπ. καὶ ὑποδεικνύει τὰ ἐκάστοτε κατὰ τὴν γνώμην του ἐπιβαλλόμενα μέτρα.

XIV. Καθήκοντα διδακτικοῦ προσωπικοῦ

Δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία μαθητικοῦ συσσιτίου ἄνευ τῆς συμβολῆς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου, ἄνευ τῆς πλήρους

καὶ ὀλοφύχου συνεργασίας αὐτοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἁρμοδίων παραγόντων. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ νομοθεσία μας καὶ ὁ Κανονισμὸς μαθητικῶν συσσιτίων καλῶς τοποθετοῦν τὸν διδάσκαλον ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σχετικῆς κινήσεως, εἰς τὰς διατάξεις τῶν ὁποίων παραπέμπομεν.

Ὁ διδάσκαλος θὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τοῦ συσσιτίου καὶ θὰ συνεργασθῇ διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν κοινωνικῶν ἐνδείξεων συμμετοχῆς εἰς αὐτό, παρέχων πολυτίμους πληροφορίας, τὰς ὁποίας ὡς ἐκ τοῦ ἔργου του γνωρίζει. Συμμετέχει εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν τροφίμων, ἐπιβλέπει τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου καὶ τὴν διανομὴν αὐτοῦ, ὅπως καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐπρέπειαν μεταξὺ τῶν συσσιτούντων καὶ διδάσκει εἰς αὐτοὺς τὴν ὑγιεινὴν τῆς διατροφῆς.

Ὅπως ἐξαιρετικὴ ἐπίσης θὰ εἶναι ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν δημιουργίαν πόρων πρὸς λειτουργίαν τοῦ συσσιτίου. Διότι, ὡς ἐλέχθη, διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια δὲν ἀρκεῖ ἡ μέριμνα τοῦ Κράτους, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὰς πλουσιωτέρας ἀκόμη χώρας αἱ δαπάναι τῆς λειτουργίας των δὲν ἐπιβαρύνουν τοὺς Κρατικούς προϋπολογισμοὺς εἰμὴ κατὰ τὸ μικρότερον ποσοστὸν. Χρειάζεται ὅθεν καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς Κοινωνίας, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος πρὸ παντὸς θὰ συνεγείρῃ διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Καὶ ἡ Κοινωνία καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Ἑλληνικὴ εἶναι πάντοτε πρόθυμος εἰς ἐνίσχυσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, διότι τίποτε ὄντως δὲν συγκινεῖ περισσότερο τὴν λαϊκὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τῶν παιδιῶν, διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς ὁποίας προσφέρει αὕτη εὐχαρίστως.

Πρόπει ὅμως νὰ σημειωθῇ σχετικῶς, ὅτι διὰ τὴν πραγματοποίησιν πόρων ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἀπαιτεῖται ἐκ μέρους τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου θέλησις, ἐπιμονή, ἐνθουσιασμὸς καὶ πίστις ἐπὶ τὴν ἱερότητα τῆς ἰδέας, ὅπως καὶ σύστημα καὶ μέθοδος ἐργασίας. Διότι τὰ ἐμπόδια καὶ αἱ δυσχέρειαι εἶναι συχναί, ὅπως καὶ αἱ ἀπογοητεύσεις καὶ αἱ πικρίαί εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Καὶ ἡ πεῖρα ἐκ τῆς μέχρι τούδε λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, ὅπως καὶ τὸ γεγονὸς τῆς εἰσφορᾶς πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ Ἕλλην διδάσκαλος δὲν ὑπέστησε καὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς διατροφῆς τῶν ἀδυνάτων καὶ πτωχῶν μαθητῶν του, πάντοτε ἀκατάβλητος δημιουργὸς καὶ ἐργάτης τοῦ καλοῦ.

ΧV. Καθορισμὸς τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο παρατίθεται πρὸς διαφώτισιν ἰδιαιτέρως τῶν σχολιατρῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει τὸ ἀρκετὰ δύσκολον ἔργον τῆς διαλογῆς τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐπὶ τῇ βάσει ὑγιεινολογικῶν κριτηρίων. Καὶ ἐν ἐκ τῶν κριτηρίων τούτων εἶναι καὶ ἡ ἠλαττωμένη θρέψις τοῦ παιδιοῦ. Εἶναι δυνατὴ εἰς τὴν καθημερινὴν πράξιν ἡ ἐξακρίβωσις τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς μίαν πλημμελῆ διατροφήν ;

Διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας (προσχολικὴ ἡλικία, σχολικὴ καὶ ἐφηβικὴ) χρησιμοποιοῦνται τρεῖς τύποι ἐρευνῶν, ἀνταποκρινόμενοι πρὸς διαφόρους ἀνάγκας καὶ σκοπούς.

Ὁ πρῶτος τύπος ἐρεῦνης ἀποβλέπει εἰς πρακτικοὺς σκοπούς, εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν δηλαδὴ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως ἐκτεταμένων ὁμῶδων παιδιῶν ἢ

άπλως εἰς μίαν πρώτην καὶ ταχεῖαν διαλογὴν αὐτῶν.

Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητος ἡ σύνταξις δελτίου περιλαμβάνοντος τὴν ἡλικίαν, φύλον, σωματικὴν παράστασιν, ἀνάστημα καὶ βάρος. Συνιστᾶται ἐπίσης ἡ ἐπανάληψις κατὰ συχνὰ διαστήματα τῶν μετρήσεων ἀναστήματος καὶ βάρους, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀπλὴ κλινικὴ ἐξέτασις ἐκάστου παιδιοῦ, ἰδίᾳ ὅσον ὀφορᾷ τὸ χρῶμα τῶν βλεννογόνων, τὴν στερεότητα καὶ ἐλαστικότητα τοῦ δέρματος, τὴν κατάστασιν τῆς ὀδοντοφυΐας, τοῦ λιπώδους στρώματος καὶ τοῦ μυϊκοῦ συστήματος, ὡς καὶ τὰ πιθανὰ σημεῖα μιᾶς ἀνωμάλου κοπώσεως. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐρεύνης ἀποσκοπεῖ νὰ διαχωρίσῃ τὰ παιδιά, ποὺ φαίνονται ὁμαλὰ ἀπὸ τὰ παρουσιάζοντα θρέψιν ἐλαττωματικὴν, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετασθοῦν κατόπιν ἰατρικῶς, μὲ ἰδιαιτέραν ἔρευναν τῆς διατροφῆς τῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἰατροκοινωνικῆς.

Ἔ **δ** **ε** **υ** **τ** **ε** **ρ** **ο** **ς** **τ** **ύ** **π** **ο** **ς** **ἀ** **φ** **ο** **ρ**ᾶ **ε** **ύ** **ρ** **υ** **τ** **έ** **ρ** **α** **ς**, χαρακτηῆρος περισσότερον ἐπιστημονικοῦ, μικρῶν ὁμάδων παιδιῶν. Σκοπὸς αὐτῶν εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς σημασίας τῶν δεδομένων τῆς πρώτης ἐρεύνης διὰ συμπληρωματικῆς τοιαύτης (ἔρευνα τῆς διατροφῆς τοῦ παιδιοῦ, τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, ἰατρικὴ ἐξέτασις). Θὰ ἠδύναντο νὰ προστεθοῦν καὶ μερικαὶ ἄλλαι ἐξετάσεις σωματομετρικαὶ καὶ βιολογικαὶ (θωρακικὴ διάμετρος, λεκάνης κλπ., μέτρησις αἰμοσφαιρίων, πρωτεΐνης εἰς τὸ αἷμα κλπ.).

Ἔ **τ** **ρ** **ί** **τ** **ο** **ς** **τ** **ύ** **π** **ο** **ς** **ἐ** **ρ** **έ** **υ** **ν** **η** **ς** ἀποσκοπεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν διαταραχῶν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, ὑποβαλλομένου εἰς ἐλαττωματικὴν διατροφήν ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς. Αἱ σχετικαὶ ἔρευναι δέον νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἐκτεταμέναι, περιλαμβάνουσαι σωματομετρήσεις, φυσιολογικὰς τοιαύτας τῆς λειτουργίας τοῦ μυϊκοῦ, ἀναπνευστικοῦ, κυκλοφορικοῦ, πεπτικοῦ, νευρικοῦ καὶ ἐνδοκρινικοῦ συστήματος, μετρήσεις τῶν αἰσθήσεων καὶ ψυχολογικὰς, ὅπως καὶ πλήρη ἰατρικὴν καὶ ψυχιατρικὴν τοιαύτην. Εὐνόητον, ὅτι οἱ δύο τελευταῖοι τύποι ἐρεύνης, εἰδικώτερον δ' ὁ τρίτος δὲν εἶναι χρησιμοποιοῦσιμοι εἰς τὰ σχολεῖα πρὸς ἐκτίμησιν τῆς θρέψεως πλήθους μαθητῶν.

Ὅλοι οἱ ὡς ἄνω τύποι δέον νὰ συμπληρῶνται μὲ ἔρευναν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς τῶν ἐξεταζομένων παιδιῶν καὶ μὲ τὰ δεδομένα τοῦ σχολείου ἐπὶ ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, θὰ εἶναι δὲ πρακτικῶς ὠφέλιμοι ἐφ' ὅσον θὰ εἶναι ἐπαρκῶς ἀκριβεῖς.

Μέθοδοι ἐν χρήσει

πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως.

Τὰ χρησιμοποιούμενα σήμερον κριτήρια πρὸς καθορισμὸν τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως κατατάσσονται εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) εἰς σωματομετρικά, β) κλινικά καὶ γ) φυσιολογικά.

α'). Σωματομετρικὰ κριτήρια. Σκοπὸς τούτων εἶναι νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ ἐπίδρασις τῆς διατροφῆς ἐπὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ σώματος. Τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος εἶναι ἡ βάσις ὄλων τῶν σωματομετρικῶν κριτηρίων, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ φύλον καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐξεταζομένων, ἄνευ τῶν ὁποίων στοιχείων δὲν εἶναι νοητὴ οἰαδήποτε τοιαύτη ἔρευνα.

Τὸ ἀνάστημα εἶναι ἡ πρώτη μέτρησις, ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ, διότι εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν λοιπῶν. Μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῆς εἰς ὕψος ἀναπτύ-

ξεως και μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐὰν αὕτη εἶναι κανονική, ὑπερβολική ἢ ἀνεπαρκής. Μᾶς δεικνύει τὴν ἐνεργητικότητα τῆς αὐξήσεως τῶν χόνδρων τῶν μακρῶν ὀστέων καὶ τῶν σπονδύλων, *δὲν μᾶς παρέχει ὅμως ἀρκετὰς ἐνδείξεις περὶ τῆς θρέψεως*. Οὐχ' ἦττον, αἱ διαταραχαὶ τῆς εἰς ὕψος ἀναπτύξεως δύνανται νὰ συνυπάρχουν μὲ διαταραχὰς τῆς θρέψεως, νὰ ἐπισύρουν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων καὶ νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐξήγησίν των.

Τὸ βᾶρος ἐθεωρήθη ἐπὶ μακρόν, κατὰ τὴν πρώτην ἰδίαν περίοδον τῆς ζωῆς, ὡς παρέχον ἐνδείξεις ἐπαρκεῖς ἐπὶ τῆς κανονικῆς ἢ μὴ ἀναπτύξεως. Τὰ μέσα ὅμως βάρη ἐκάστης ἡλικίας διαφέρουν ἀναλόγως τῶν συγγραφέων. Ἐπὶ μαθητοῦ π.χ. ἡλικίας 10 ἐτῶν ὁ Βέλγος Quetelet εὗρσκει μέσον βᾶρος 27 κ., οἱ Ἴταλοὶ 28 κ. 800 γρ., οἱ Ἀμερικανοὶ 31 κ. 800 γρ., οἱ Γάλλοι 27 κ. 700 γρ., ὁ Nobécourt 25 κ. 100 γρ.. Ἐξαρχόπουλος-Γεδεὼν 26 κ. 330 γρ. καὶ Λαμπαδάριος 25.400. Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων ἀποδεικνύεται πόσον δυσχερὴς εἶναι ὁ καθορισμὸς ἐνὸς ἀληθινοῦ μέσου βάρους. Πάντως τὸ βᾶρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον δὲν παρέχει παρὰ ἀνεπαρκεῖς πληροφορίας καὶ πρέπει νὰ συγκρίνεται πρὸς τὸ ἀνάστημα, ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, καὶ νὰ ὑπολογίζεται ἢ σχέσις τοῦ πρὸς αὐτό. Διότι ἐν μέσον βᾶρος διὰ μίαν ἡλικίαν δύναται νὰ εἶναι ἀνεπαρκὲς ὅταν ὁ μαθητὴς εἶναι ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἀντιθέτως ὑπερβολικὸν ὅταν τὸ ἀνάστημα εἶναι βραχύ. Καὶ ἐπὶ ἀναστήματος ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου τοῦ μέσου τοιούτου τῆς ἡλικίας, πρέπει νὰ συγκρίνεται τὸ βᾶρος μὲ τὸ μέσον βᾶρος μαθητῶν μεγαλυτέρας ἢ μικροτέρας ἡλικίας, τῶν ὁποίων ὁ ἐξεταζόμενος ἔχει τὸ ἀνάστημα. Ἐπὶ παιδιῶν δὲ δύναται νὰ γίνῃ παραδεκτὸν, ὅτι ἀπαιτεῖται διαφορὰ τοῦ μέσου βάρους ἀπὸ τὸ ἀνάστημα κατὰ 15% ἐπὶ πλέον διὰ νὰ γίνῃαι λόγος περὶ παχυσαρκίας καὶ ἐπὶ ἔλαττον περὶ λιποσαρκίας.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄλλοιτε παραδεδεγμένα, ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ βάρους ἀτόμου τινός πρὸς τὰς μέσας ἀξίας τὰς περιλαμβανομένας εἰς ἓνα πίνακα στατιστικῶς καταρτισθέντα, δὲν παρέχονται πληροφορίαι ἀκριβεῖς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν ὑπάρχει κριτήριον ἀντικειμενικόν, ὅτι αἱ μέσαι αὗται ἀξίαι εἶναι «κανονικαί» καὶ δεύτερον διότι δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ποῖα εἶναι τὰ *κανονικὰ ὄρια τῶν ἀτομικῶν διακυμάνσεων πέραξ τῆς μέσης ἀξίας*. Ἄλλοι παροδέχονται ὡς τοιαῦτα + ἢ — 7%, ἄλλοι—10% καὶ + 20%, ἄλλοι δὲ θεωροῦν τὸ περιθώριον τῶν διακυμάνσεων, ὅτι διαφέρει ἀναλόγως τῆς ἡλικίας. Ἄτομον τοῦ ὁποίου τὸ βᾶρος καὶ τὸ ἀνάστημα ἀπομακρύνονται τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου του, ὑπερβαίνοντα σημαντικῶς τὰ ὄρια ταῦτα, δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀσφαλῶς ὡς μὴ κανονικόν. Ἡ ἀνωμαλία ὅμως αὕτη εἶναι τότε λίαν ἐκδηλὸς καὶ ἔχει πολλὰς πιθανότητας νὰ ὀφείλεται εἰς μίαν δυσθρεψίαν λόγῳ νόσου, παρὰ εἰς μίαν πλημμελεῖ διατροφήν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν θὰ πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ ὑποσιτισμοῦ σοβαροῦ βαθμοῦ, εὐκόλως διακρινομένου καὶ διὰ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς.

Ἡ μέτρησις τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ βάρους δύναται νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῶν περιπτώσεων μιᾶς σοβαρᾶς ὀπωσδήποτε ὑποθρεψίας, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἐνδείξεις ἐπὶ τοῦ αἰτίου τῆς καταστάσεως ταύτης, ἐὰν δηλαδὴ αὕτη ὀφείλεται εἰς πάθησιν ἢ εἰς πλημμελεῖ διατροφήν. Πρόκειται λοιπὸν περὶ μεθόδου κοινῆς. Ἐξ ἄλλου μίαν κλίμαξ μέσου κανονικοῦ βάρους καὶ ἀναστήματος, προελθοῦσα ἐκ τῶν δεδομένων τῶν σχετικῶν στατιστικῶν, δὲν παρέχει ἐγγυήσεις. Οὔτε εἶναι δυνατὴ ἢ ἐκλογὴ μιᾶς ἐνιαίας κλίμακος συγκρίσεως, λόγῳ τῶν ἐκδηλῶν ἀνθρωπολογικῶν διαφορῶν, πού ὑπάρχουν. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῆ, ὅτι αἱ στατιστικαὶ τῶν μέσων ὄρων ἀναστήματος καὶ βάρους δὲν δεικνύουν μόνον διαφορὰς κατὰ

χώρας, ἀλλ' ἀκόμη μεταξύ τῶν διαφόρων περιοχῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας, μεταξύ τῶν φυλῶν τῆς αὐτῆς περιοχῆς καὶ τέλος διαφορὰς ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ μετρήσεις διενεργήθησαν. Μεταξύ μαθητῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἔχουν ἀποδειχθῆ διαφοραὶ αἰσθηταὶ τοῦ μέσου βάρους καὶ ἀναστήματος τῆς περιφερείας ἀκόμη.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη, σημασίαν ἔχει ἡ σχέσις τοῦ βάρους καὶ ἀναστήματος. Ἡ σχέση αὕτη καλεῖται ἐν Γαλλίᾳ *δείκτης τοῦ Boncharῆ* καὶ ἐκφράζει, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον τὴν ἀξίαν τοῦ «*ἀνθρωπομετρικοῦ τομέως*», ἥτοι τὸ μέσον βάρος, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐν ὑποδεκάμετρον τοῦ ἀναστήματος αὐτοῦ, τοῦ βάρους ἐκφραζομένου εἰς χιλιόγραμμα καὶ τοῦ ἀναστήματος εἰς ὑποδεκάμετρα. Οἱ Lausier καὶ Liberson συνώψισαν νεωστὶ πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τοῦ τομέως τούτου καὶ τονίζουν, ὅτι ὁ προσδιορισμὸς αὐτοῦ δύναται μὲν νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἰσχύουτος προσώπου τινός, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὅμως νὰ συναγάγωμεν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρόκειται περὶ ὑποσιτισμοῦ. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ὁ δείκτης οὗτος δὲν ἀποτελεῖ εὐαίσθητον κριτήριον. Οὕτω λ. χ. οἱ παχύσαρκοι δύνανται νὰ μὴ ἀπισχναίνουσι παρ' ὄλην τὴν ἡλαττωμένην τροφήν καὶ ἀντιστρόφως οἱ ἰσχυοὶ νὰ μὴ παχαίνουσι παρ' ὄλην τὴν ἀφθόνως προσλαμβανομένην τροφήν. Ἡ πείρα δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ δείκτης οὗτος προσάγει πρᾶγματι τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν αἱ ἀπόλυτοι ἀξίαι τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος. Ἄλλως τε ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη πλανῶν, δεδομένου ὅτι ἐπὶ παιδιῶν μᾶλλον μικροσώμων ὡς πρὸς ὅ,τι ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἡλικίαν των, δύναται νὰ παρατηρηθῆ βάρος σχετικῶς ὑπερβολικόν, ἐνῶ εἰς τὴν ἀντίστροφον περίπτωσιν τὸ βάρος ἐμφανίζεται σχετικῶς πολὺ μικρόν.

Εἰς ἄλλος τρόπος μελέτης τῆς σχέσεως τοῦ βάρους πρὸς τὸ ἀνάστημα συνίσταται εἰς τὴν σύγκρισιν τοῦ βάρους τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν προσώπου πρὸς τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη κατὰ μέσον ὄρον ἀναλόγως τοῦ ἀναστήματός του συμφώνως πρὸς εἰδικοὺς πίνακας. Συγγραφεῖς τινες ἐξέφρασαν τὴν ἐπὶ πλέον ἢ ἐπὶ ἔλαττον παρέκκλισιν τοῦ *πραγματικοῦ* βάρους ἐν σχέσει πρὸς τὸ «*κανονικόν*» μέσον βάρος διὰ τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀνάστημα, τοῦ κανονικοῦ βάρους ἀναγομένου πάντοτε εἰς 100. Ὁ θετικὸς ἢ ἀρνητικὸς οὗτος ἀριθμὸς φέρει τὸ ὄνομα «*ἀριθμὸς τοῦ Van de Heijden*». Πολλοὶ θεωροῦν τὴν μέθοδον ταύτην χρησιμοποίησιμον, ἄλλοι τὴν κατακρίνουσι.

Γενικῶς, οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγειονομολόγων παραδέχονται σήμερον, ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ μέσου βάρους καὶ τοῦ μέσου ἀναστήματος τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ μόνη, ἣτις ἔχει σημασίαν καὶ ὅτι ἐνδείκνυται νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰς σωματικὰς ἐρεῦνας εἰς τὰς δύο ταύτας ἀξίας, ἀπυκλείοντες τὰς πολυπλοκωτέρας μεθόδους. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξακρίβωσις αὕτη δὲν παρουσιάζει πραγματικὸν ἐνδιαφέρον, εἰμὴ ὅταν ἐπαναλαμβάνεται περιοδικῶς καὶ δὴ εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους καὶ ὅταν τὰ δεδομένα ταῦτα συγκρίνωνται πρὸς ἄλλας παρατηρήσεις ἀφορώσας τὰς σχολικὰς ἀποδόσεις, τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς καὶ γενικὰς τινὰς κλινικὰς ἐνδείξεις. Μόνον τότε εἶναι ἱκανὴ νὰ παράσχῃ χρησίμους ἐνδείξεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν τρόπον τῆς διατροφῆς (1).

(1) Ἀναφέρομεν ἐν συντομίᾳ τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν σωματομετρικῶν δεικτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπειραματίσθησαν κατὰ καιροὺς οἱ διάφοροι ὑγειονομολογοί.

α) Δείκτης τοῦ Quetelet, $\frac{\text{βάρος}}{\text{ἀνάστημα}}$ 3 ἢ $\frac{\text{βάρος}}{\text{ἀνάστημα}}$ 2^{1/2}. Ὁ δείκτης οὗτος δὲν χρησιμοποιεῖται πλέον.

β) Κλινικά κριτήρια. Ἡ μεμονωμένη χρησιμοποίησις σωματομετρικῶν κριτηρίων ἀνεγνωρίσθη ἀνεπαρκῆς διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως ἀτόμου τινός ἢ ὁμάδος ἀτόμων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον συνιστᾶται ἀπὸ μακροῦ ἢ συμπλήρωσις τῶν ἐρευνῶν δι' ἀπλῶν κλινικῶν παρατηρήσεων, συνισταμένων εἰς μίαν βραχεῖαν περιγραφὴν τῆς γενικῆς καταστάσεως τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν παιδιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενικῆς ὄψεως τοῦ χρώματος τῶν παρειῶν καὶ τῶν βλεννογόνων, τῆς στά-

β) Δείκτης τοῦ Liwi. $\frac{100 \times \sqrt[3]{B}}{A}$, ἔνθα B=βάρος εἰς χιλγρ. καὶ A=ἀνάστημα εἰς ἑκατοστόμετρα. Καὶ ὁ δείκτης οὗτος ἐγκαταλείπεται βαθμηδόν.

γ) Δείκτης τοῦ Pignet. $A-(B+\pi\theta)$, ἔνθα A=ἀνάστημα εἰς ἑκατοστόμετρα, B=βάρος εἰς χιλιόγραμμα, $\pi\theta$ =θωρακικὴ περίμετρος εἰς ἑκατοστόμετρα. Κατὰ τοὺς Nobécourt καὶ Vitry ἡ ἀξία τοῦ δείκτη τούτου εἶναι ἀμφισβητήσιμος, πάντως οὗτος δὲν παρέχει ἀναγκαίως πιστὴν ἔνδειξιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως.

δ) Δείκτης τοῦ Röhrer. $\frac{B \times 100}{A^3}$. Ὁ δείκτης οὗτος ἐχρησιμοποιήθη πολὺ εἰς τὴν μεταπολεμικὴν Γερμανίαν (Ἀμερικανικὴ ἀποστολὴ ἐρεύνης τῆς διατροφῆς τῶν γερμανοπαίδων), ἐγκατελείφθη ὁμως ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ τῶν πλείστων ὑγιεινολόγων, ὡς ἐκ τῶν πλεονεξῶν, εἰς τὰς ὁποίας συχνότατα ὀδηγεῖ.

ε) Δείκτης τοῦ Manouvrier $\frac{A-A_u}{A_u}$, ἔνθα A=ἀνάστημα ὀρθίου καὶ A_u = ἀνάστημα καθήμενου. Ὁ δείκτης οὗτος δὲν δύναται νὰ μᾶς διαφωτίσῃ ἐπαρκῶς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δείκτην $= \frac{A_u}{A}$, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησεν ὁ Nobel ἐν Βιέννῃ.

στ) Δείκτης «Pelidisi» τοῦ von Pirquet. $\sqrt[3]{\frac{10 B}{A_u}}$, ἔνθα B=βάρος εἰς χιλγρ.

A_u = ἀνάστημα καθήμενου. Ὁ δείκτης οὗτος στηριζόμενος ἐπὶ λίαν θεωρητικῶν σκέψεων, δὲν ἀπέδωκε τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα, ὡς ἐκ τούτου οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιεινολόγων τὸν ἀποκρούουν.

ζ) Δείκτης τῆς ζωτικότητος ἢ σχέσις τῆς θωρακικῆς περιμέτρου πρὸς τὸ ἀνάστημα $\frac{\pi\theta}{A}$: Καὶ ὁ δείκτης οὗτος ὀδηγεῖ συχνότατα εἰς πλάναις.

η) Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὸν δείκτην τοῦ Liefman $\frac{\pi\theta^2}{A}$, καὶ διὰ τὸν δείκτην τοῦ Brugsch $\frac{\pi\theta \times 100}{A}$.

Ἐπίσης δὲν δύναται νὰ μᾶς διαφωτίσῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως ἡ περίμετρος τοῦ καρποῦ (δείκτης τοῦ Flesch), οὔτε ἡ περίμετρος τοῦ κρανίου. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δείκτην τοῦ Tryor (σχέσις τοῦ πλάτους πρὸς τὸ ἀνάστημα ἢ τὸ βάρος τοῦ σώματος). Οἱ πολύπλοκοι δείκται τοῦ Franzen δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐπὶ ὁμαδικῶν ἐρευνῶν, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν εἶναι ἀμφισβητήσιμος. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν δείκτην τοῦ Meloy.

σεως, τῆς μυϊκῆς ἀναπτύξεως, τοῦ πάχους τοῦ ὑποδορείου λιπώδους στρώματος, τῆς ζωηρότητος τοῦ βλέμματος κλπ. Εἰς τὴν διάσκεψιν τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν (Βερολῖνον 1932) ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη μιᾶς τοιαύτης ἐρεύνης καὶ δὴ διὰ χρησιμοποίησεως τοῦ δείκτου «Sacratama» τοῦ V. Pirquet (βλ. κατωτέρω).

Ἡ παραδοχὴ ὅμως ἑνὸς ἀπλοῦ τύπου ἐρειδομένου ἐπὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς γενικῆς καταστάσεως, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀφεθῆ εἰς τοὺς ἰατροὺς ἡ μέριμνα τῆς ἐλευθέρως καὶ ὑποκειμενικῆς ἐκτιμήσεως τῶν στοιχείων πρὸς κατάταξιν ἑνὸς παιδιοῦ εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν κατηγορίαν. Δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἓν παράδειγμα εἰς τὴν χρῆσιν τῆς κλίμακος Dumfermline, ἥτοι τὴν διάκρισιν εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

1) Γενικὴ κατάστασις ἐξαίρετος, 2) καλὴ, 3) χρῆζουσα ἐποπτείας, 4) χρῆζουσα θεραπείας.

Ἄλλοι προτιμοῦν τὴν κατάταξιν εἰς 3 κατηγορίας (καλὴν, ἀμφίβολον, κακὴν). Πάντως ἡ κατάταξις εἶναι ὑποκειμενικὴ, στερουμένη ἀντικειμενικοῦ κριτηρίου.

Ἐπιχειροῦντες τινές, ὡς λ. χ. ὁ Rchiötz, ἐπιμένουν πολὺ ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς χρησιμοποίησεως, πλὴν τῆς προηγουμένης, καὶ μιᾶς δευτέρας κατατάξεως εἰς τρεῖς σωματικοὺς τύπους 1) τύπον λεπτόσωμον, 2) μεσόσωμον καὶ 3) τύπον εὐρύσωμον πυκνόσωμον).

Τὸ κυριώτερον ἐλάττωμα μιᾶς ἀπλῆς κατατάξεως, στηριζομένης ἐπὶ λίαν γενικῶν ἀπόψεων, ἔγκειται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὰ δεδομένα τῶν ἐρευνῶν δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς ἀλληλα. Εἰς τὴν πρᾶξιν παρατηρήθησαν δύο εἰδῶν δυσχέρεια.

1) Πολλοὶ ἐρευνηταί, ἐργασθέντες διαδοχικῶς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμάδα προσώπων, κατέταξαν ταῦτα διαφόρως, διότι ἄλλοι μὲν ὑπῆρξαν περισσότερο αἰσιόδοξοι, ἄλλοι δὲ περισσότερο ἀπαισιόδοξοι εἰς τὰς ἐκτιμήσεις αὐτῶν.

2) Ἐξ ἄλλου τὰ ἀποτελέσματα τοιούτων ἐρευνῶν μοιραίως δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς ἀλληλα καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον. Ἡ γενικὴ κατάστασις ἑνὸς προσώπου δύναται νὰ ἐμφανισθῆ ὡς σχετικῶς ἱκανοποιητικὴ ὅταν ἡ ἐξέτασις γίνεται ἐντὸς ὁμάδος προσώπων λίαν μετρίως γενικῆς καταστάσεως, ἐνῶ θὰ ἐνεφανίζετο ὡς λίαν μετρία ἂν ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ἐντὸς ὁμάδος προσώπων καλῆς ἢ μέσης γενικῆς καταστάσεως. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ τοιαύτη κατάστασις στερεῖται σαφῶν καὶ ἀντικειμενικῶν κριτηρίων καὶ ὡς ἐκ τούτου κατεβλήθησαν προσπάθειαι θεραπείας τοῦ ἐλαττώματος τούτου. (1)

---

(1) Ὁ δείκτης «Sacratama» τοῦ v. Pirquet ἀποτελεῖ μίαν τοιαύτην ἀπόπειραν. Ὁ δείκτης οὗτος ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐξακριβώσιν : 1) τῆς εἰς αἷμα περιεκτικότητος τοῦ δέρματος, 2) τοῦ πάχους τοῦ ὑποδορείου λιπώδους στρώματος, 3) τῆς τάσεως, ὀρθότερον τῆς ἐλαστικότητος τοῦ δέρματος καὶ 4) τῆς καταστάσεως τοῦ μυϊκοῦ συστήματος.

Ἡ ἐκτίμησις τῶν χαρακτήρων τούτων ἐκφράζεται διὰ μιᾶς συνθηματικῆς κλίμακος, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν πέντε φωνηέντων τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου κατατασσομένων κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον :

I=λίαν ἐκσεσημασμένον, E=ἐκσεσημασμένον, A=κανονικὸν (μέσον), O=ἀνεπαρκές καὶ U=λίαν ἀνεπαρκές.

Συνδυάζοντες τὰ φωνήεντα ταῦτα μετὰ τῶν ἀρχικῶν συμφώνων τῶν λέξεων 1) Sanguis, 2) Crassitudo, 3) Turgor καὶ 4) Musculus, ἐπιτυγχάνομεν νὰ ἐκφράσωμεν διὰ μιᾶς μόνον συνθέτου λέξεως τοὺς ἐν λόγῳ διαφόρους χαρακτήρας. Μίαν μέσην κανονικὴν κατάστασιν τοῦ δέρματος, τοῦ ὑποδορείου ἰστοῦ καὶ τοῦ μυϊκοῦ συστήματος καλοῦμεν Sacratama. Τοῦναντίον, Sacretami σημαίνει, ὅτι τὸ δέγμα τοῦ ἀτόμου εἶναι ἀναιμικόν, ὁ ὑποδόρειος ἰστὸς ἀρκετὰ ἐκσεσημασμένος, ἢ ἐλαστικότης τοῦ δέρματος κανονικὴ καὶ

Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς θρέψεως ἐπροτάθη ἐπίσης ὡς καλὸν κριτήριον ἢ μέτρησις τοῦ πάχους τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδορείου λιπώδους ἰστοῦ. Ἡ μέθοδος αὕτη (Konfeld) συνίσταται εἰς τὴν διὰ σφαιρικοῦ διαβήτου καταμέτρησιν τοῦ πάχους πτυχῆς δέρματος (εἰς χιλιοστόμετρα) εἰς διαφόρους χώρας τοῦ σώματος, αἵτινες ἐκλέγονται μετ' ἀκριβείας αἱ αὐταὶ πάντοτε, ἦτοι :

α'. Εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ θώρακος, 2—3 ἐκ. κάτωθεν τῆς μεσότητος τῆς δεξιᾶς κλειδός. β'. Εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῆς κοιλίας, 2—3 ἐκ. δεξιόθεν τοῦ ὀμφαλοῦ. γ'. Εἰς τὴν ράχιν παρὰ τὴν μέσην γραμμὴν, δεξιὰ καὶ ἀντιστοίχως πρὸς τὸ μέσον τοῦ ἔσω χείλους τῆς ὠμοπλάτης. δ'. Εἰς τὸ ὕψος τῶν μαλθακῶν μορίων τῆς παρεῖας (πάχος τοῦ δέρματος τῶν μῆλων).

Αἱ μέσαι κανονικαὶ ἀξίαι τοῦ πάχους τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὑποδαρείου λιπώδους ἰστοῦ εἰς τὰς ἀνωτέρω χώρας ἀναγράφονται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα :

Ἡλικία	Α Ρ Ρ Ε Ν Α				Θ Η Λ Ε Α			
	A	B	Γ	Δ	A	B	Γ	Δ
ἔ τ η								
0—2	10	6.5—9	7.5	10	10	7—10	7.5	10
3—5	9.5	7.5	7	9.5	9.5	8	7	9.5
6—10	8.5	8	6	8	10—11	9—11	6—7	8.5
11—14	8.5	9—10	6.5	7	12—13	12—17	8—9	8

Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μυϊκοῦ συστήματος, ἣτις παρέχει ἐνδείξεις καὶ ἐπὶ τῆς καθόλου θρέψεως, ἐπροτάθη ὡς πρακτικὸν κριτήριον ἢ μέτρησις τῆς περιμέτρου τοῦ δικεφάλου μυός καὶ τῆς γαστροκνημίας. Αἱ μέσαι κανονικαὶ ἀξίαι τῆς ὡς ἄνω μυϊκῆς ἀναπτύξεως παρέχονται εἰς τὸν κάτωθι πίνακα.(1).

τὸ μυϊκὸν σύστημα λίαν ἀνεπτυγμένον. Παρ' ὅλην ὁμως τὴν εὐφυΐαν αὐτῆς, ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο ἀσπαστὴ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν ὑγιεινολόγων. Ὡς ἐκ τούτου μόνον εἰς τὴν Βιέννην ἐχρησιμοποιήθη, ἐξ ἄλλου δὲ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι τόσο πρακτικὴ, ὅσον ἀρχικῶς ἐπιστεύθη.

(1) «Σχολικὴ Ὑγιεινὴ» Λαμπαδαρίου σελ. 184.

Πίναξ μέσης κανονικῆς ἀξίας τῆς μυϊκῆς ἀναπτύξεως παιδίων Βιέννης (κατὰ Konfeld) ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς μαθητὰς Δημ. σχολείων Ἀθηνῶν.

ἩΛΙΚΙΑ	Α Ρ Ρ Ε Ν Α			Θ Η Λ Ε Α		
	Δεξιὸς δικέφαλος		Γαστροκ. Βιέννης	Δεξιὸς δικέφαλος		Γαστροκ. Βιέννης
	Βιέννης	Ἀθηνῶν		Βιέννης	Ἀθηνῶν	
6	168	148	225	162	160	220
7	169	165	230	165	170	230
8	171	170	238	170	172	237
9	173	173	245	176	177	245
10	177	179	250	182	181	255
11	182	186	260	189	189	265
12	187	190	270	196	200	275
13	194	—	278	204	—	285
14	202	—	285	212	—	300

* Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῶν ἀνωτέρω ἀξιῶν γεννῶνται τὰ ζητήματα, εἰς ποῖον μέτρον ξένοι πρὸς τὴν διατροφήν παράγοντες δύνανται νὰ ἐπηρεάζουν τὰς ἀξίας ταύτας ; Ποία εἶναι ἡ ἀκρίβεια τῶν καταμετρήσεων ; Ποῖον εἶναι τὸ περιθώριον τῶν φυσιολογικῶν διακυμάνσεων πέριξ τῶν μέσων τούτων ἀξιῶν ; Ἐρωτήματά εἰς τὰ ὁποῖα δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ δοθῇ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις. Ἐξ ἄλλου εἶναι φανερόν, ὅτι αἱ ἀριθμητικαὶ ἐξακριβώσεις τῆς μέσης κανονικῆς συστάσεως ἰσῶν τινῶν δὲν ἰσχύουν ἀναγκαίως δι' ἄλλας χώρας.

Τέλος, συνεστήθησαν καὶ συμπληρωματικαὶ ἐξετάσεις, τῶν ὁποίων τὰς κυριτέρας ἀναφέρομεν ἐνταῦθα. Ἐν πρώτοις ἐπροτιάθη ἡ ἀπλὴ ἐπισκόπησις τοῦ φάρυγγος, τῶν ἀμυγδαλῶν καὶ τῶν ὠτων, ὡς μέσον δυνάμενον νὰ παράσχη ὑπηρεσίας τινὰς κατὰ τὰς ὁμαδικὰς ἐρεῦνας. Ἐπίσης ἡ ἐξέτασις τῶν ὀδόντων θεωρεῖται ὡς καλὸν κριτήριον τῆς καλῆς ἢ κακῆς διατροφῆς. Τέλος συνιστᾶται τὸ καλούμενον σημεῖον τῆς ράχεως τῶν Knudsen καὶ Schiötz. Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐρευνᾶται, τοῦ ἀτόμου ἔχοντος τοὺς βραχίονας ἐκτεταμένους κατακορύφως πρὸς τὰ ἄνω. Ὑπάρχει πλημμελὴς διατροφή ὅταν ἡ αὐλαξ, τὴν ὁποίαν διαγράφει ἡ σπονδυλικὴ στήλη εἶναι διακεκομμένη ἢ λίαν γωνιώδης. Ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀπλὴ κλινικὴ ἐξέτασις, ἢ δυναμένη νὰ τύχη πρακτικῆς ἐφαρμογῆς ἐπὶ ὁμαδικῶν ἐρευνῶν, δὲν εὑρεν ἀκόμη ἓνα τελείως ἱκανοποιητικὸν τύπον καὶ παρίσταται ἀνάγκη τελειοποιήσεως αὐτῆς.

γ) **Φυσιολογικὰ κριτήρια.**—Ταῦτα δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς εἰδικὰ καὶ εἰς μὴ εἰδικὰ, ἀλλὰ στηριζόμενα ἐπὶ ἐξετάσεων λειτουργιῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐπηρεασθοῦν ἐμμέσως ὑπὸ τῆς διατροφῆς.

α) **Εἰδικὰ φυσιολογικὰ κριτήρια.**—Κατ' ἀρχὴν, ἡ ἀνεπαρκὴς προσαγωγὴ τῶν πλείστων συστατικῶν τῆς τροφῆς εἶναι ἱκανὴ νὰ προκαλέσῃ εἰδικὰς διαταραχάς. Διαταραχαὶ τοῦ εἴδους τούτου εἶναι λ.χ. αἱ διαταραχαὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς

δοστεώσεως τοῦ σκελετοῦ. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ ἀνεπάρκεια τῆς διατροφῆς εἰς ἓν οἰονδήποτε συστατικὸν δύναται, κατ' ἀρχήν, νὰ ἀνιχνευθῇ μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς καταλλήλου εἰδικοῦ κριτηρίου. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν γνώσεων ἡμῶν τοιαῦτα εἰδικὰ κριτήρια πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν πρωϊμῶν σταδίων ἑνὸς ὑποσιτισμοῦ ὑπάρχουν μόνον δι' ὠρισμένας περιπτώσεις ἀφορώσας τὰς βιταμίνας, τὰ ἅλατα καὶ τὰς πρωτεΐνας, ἤτοι τὰς καλουμένας «προστατευτικὰς» οὐσίας τῆς τροφῆς (1).

β) *Μὴ εἰδικὰ φυσιολογικὰ κριτήρια.*—Τοιαῦτα εἶναι ὄλαι αἱ φυσιολογικαὶ μετρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὸ μυϊκόν, ἀναπνευστικόν, κυκλοφορικόν, πεπτικόν, ἔνδοκρινικόν, νευρικόν κλπ. σύστημα (2).

(1) *Λανθάνουσαι ἢ ὑποτυπώδεις ἀβιταμινώσεις.* Εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀβιταμινώσεων διακρίνομεν σήμερον δύο στάδια, τὸ προδρομικόν καὶ τὸ τῆς ἀκμῆς. Ἐνῶ αἱ ἐκσεσημασμένα ἀβιταμινώσεις παρατηροῦνται σήμερον εἰς τινὰς μόνον χώρας, φαίνεται ὅτι καὶ εἰς τὰς χώρας ὅπου αἱ νόσοι αὗται δὲν ἀπαντῶνται πλέον, μία μετρία διαταραχὴ τῆς διατροφῆς δύναται νὰ διατηρήσῃ μίαν ὑποτυπώδη ἀβιταμίνωσιν, ἢ ὁποῖα συνήθως δὲν καταλήγει εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀκμῆς. Ἡ γνῶσις αὕτη τῆς ὑποβιταμίνωσης διεπιστώθη πειραματικῶς ἐπὶ ζώων, διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Mouriquand καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Ἡ μέχρι σήμερον δὲ κτηθεῖσα πείρα ἐπέτρεψε τὴν ἀνίχνευσιν ὑποβιταμίνωσης μόνον ἐπὶ τῶν βιταμινῶν A, D καὶ C, Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὑποβιταμίνωσις A ἀνιχνεύεται κυρίως δι' ὀφθαλμολογικῶν ἐξετάσεων (μέθοδος τοῦ Edmund, μέθοδος διὰ τοῦ φωτομέτρου τῶν Rirch καὶ Hirsfeld, μέθοδος τοῦ Vessely) ἢ διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς βιταμίνης A ἐν τῷ αἵματι. Ἐκ τῶν ὀλίγων μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῶν τῶν μεθόδων τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ἀσφαλῆ συμπεράσματα περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποβιταμίνωσιν C, ἐν σημείον προραχιτισμοῦ ἐπὶ παιδιῶν μικρᾶς ἡλικίας δύναται νὰ παράσχη ἢ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις τοῦ καρποῦ. Πρωϊμότερα ὅμως στάδια φαίνεται νὰ ἀποκαλύπτῃ ὁ προσδιορισμὸς τῶν φωσφατασῶν εἰς τὸ αἷμα. Πάντως ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι δὲν παρέχουν τελείως θετικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς μεθόδους, αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς ὑποβιταμίνωσης D.

Ὑποσιτισμὸς εἰς ἅλατα. Εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν γνώσεων ἡμῶν τὰ κριτήρια τοῦ τοιοῦτου ὑποσιτισμοῦ εἶναι λίαν ἀβέβαια.

Ὑποσιτισμὸς εἰς πρωτεΐνας. Ἡ διεθνὴς διάσκεψις τοῦ 1932 συνέστησε τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀζώτου τῶν οὔρων τοῦ εἰκοσιτετραώρου. Τὸ κριτήριον τοῦτο ἀποτελεῖ, βεβαίως, ἀσφαλῆ ἔνδειξιν τοῦ προσλαμβανομένου ἀζώτου, ἔχει ὅμως τὸ σημαντικὸν ἐλάττωμα, ὅτι ἀπαιτεῖ τὴν ἀκριβῆ συλλογὴν τῶν οὔρων τοῦ εἰκοσιτετραώρου, εἶναι δὲ γνωστὸν πόσον δυσχερὴς εἶναι ἡ ἐπίτευξις τούτου εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ ἐπομένως πόσον δύσκολος ἀποβαίνει ἡ χρῆσις τοῦ τεκμηρίου τούτου ἐπὶ ὁμαδικῶν ἐρευνῶν. Ἄλλοι συνιστοῦν τὸν προσδιορισμὸν τῶν πρωτεϊνῶν τοῦ ὁροῦ τοῦ αἵματος καὶ δὴ τὴν σχέσιν μεταξὺ ὁρολευκωμάτων καὶ ὁροσφαιρινῶν. Παραμένει ὅμως πάντοτε τὸ ζήτημα ἂν διὰ τῶν ἀναλύσεων τούτων δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν πρωϊμως κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν ἓνα ὑποσιτισμὸν εἰς πρωτεΐνας ἐπὶ προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ τροφή δεικνύει μίαν ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴν ἐνεργητικὴν ἀξίαν. Ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἀπαιτοῦνται ἀκόμη πολλὰ ἐρευνᾶναι πρὸς ἐπίτευξιν τούτου.

(2) Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι σχεδὸν ἀνεπισκόπητος. Ὡς ἐκ τούτου θὰ περιορισθῶμεν ἐνταῦθα ν' ἀναφέρωμεν ἓν συντομίᾳ ὀλίγα μόνον ἐκ τῶν κριτηρίων τῆς κατηγορίας ταύτης. Ἀπόμακροῦ εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ ρυθμὸς τοῦ βασικοῦ μεταβολισμοῦ καταπίπτει ἐλαφρῶς ἐπὶ προσώπων ὑποκειμένων ἀπὸ τινος χρόνου εἰς ἓνα ἐκσεσημασμένον ὑποσιτισμὸν. Πα-

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, ὁ Bigword, εἰσηγητῆς τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως εἰς τὸ τμήμα ὑγιεινῆς τῆς Κ.Τ.Ε., περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν ἀρχῇ, καταλήγει εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα : « Αἱ μέθοδοι τῆς ἐξακριβώσεως τῆς καταστάσεως τῆς θρέψεως οὐδέποτε εἶναι ἀπλαῖ προκειμένου νὰ χαρακτηρίσωμεν εἰδικῶς τὴν κατάστασιν ταύτην εἰς τὰς προφανεῖς αὐτῆς σχέσεις πρὸς μίαν πλημμελῆ διατροφήν. Αἱ καθαρῶς σωματομετρικαὶ μέθοδοι, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν δι' ὁμαδικὰς ἐρεῦνας, ἐπιτρέπουν τὴν ἐκτίμησιν τῆς συνολικῆς σωματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου, χωρὶς τοῦτο ν' ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὴν κατάστασιν τῆς θρέψεως. Ἀνθρωπολογικοὶ παράγοντες, ἀφορῶντες τὰς διαφορὰς τοῦ σώματος, ἐπηρεάζουν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὰς παρατηρηθείσας ἀριθμητικὰς ἀξίας. Αἱ μόναι περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀξίαι αὗται δύνανται νὰ ἔχουν ὠφέλειάν τινα διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς θρέψεως, ἐξετέθησαν ἤδη ἀνωτέρω. Αἱ πολυπλοκώτεροι μέθοδοι, αἱ συνιστάμεναι εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν ἀπλῶν σωματομετρικῶν κριτηρίων μὲ κλινικὰ καὶ φυσιολογικὰ τοιαῦτα, δὲν δύνανται σήμερον νὰ χρησιμοποιηθοῦν δι' ὁμαδικὰς ἐρεῦνας, ἐπιτρέπουν ὅμως νὰ ἀφορίσωμεν στενώτερον τὰς περιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνάγκην λεπτομερεστέρας ἐρεῦνης. Αἱ λεπτομερέστεραι ἐρευναι, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν μόνον ἐπὶ σχετικῶς μικροῦ ἀριθμοῦ προσώπων ὑπόσχονται νὰ προαγάγουν εἰς τὸ μέλλον τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν καταστάσεων τοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ἄν σήμερον διατηροῦν ἀκόμη ἓνα πειραματικὸν χαρακτηῖρα, θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ ἐξακριβώσωμεν συγχρόνως τὴν ἀξίαν τῶν σήμερον χρησιμοποιουμένων μεθόδων καὶ τὰς ιδέας ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ εἰς προστατευτικὰς οὐσίας. Θ' ἀποτελέσουν ἐν τῷ μέλλοντι ἓνα ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς ὑγιεινῆς τῆς διατροφῆς, ἄνευ τοῦ ὁποίου αἱ τόσον σημαντικαὶ μελέται τοῦ πειραματισμοῦ ἐπὶ τοῦ ζώου δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μᾶς παράσχουν μίαν ἱκανοποιητικὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς φυσιοπαθολογίας τοῦ ἀνθρώπου ».

Συμπεράσματα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πρὸς διαφώτισιν τῶν σχολιάτρων ἐκτεθέντων, ἔχομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἰς τὴν καθημερινὴν πράξιν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ παρὰ τῆς σχολιατρικῆς ὑπηρεσίας μεθόδων ἐπιπλόκων καὶ ἐργαστηριακῶν διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὑγιεινολογικῶν ἐνδείξεων πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Πρὸς τοῦτο χρειάζεται μέθοδος ἀπλῆ, μὲ εὐκόλα κριτήρια ἐπιτρέποντα τὴν ἐκτίμησιν τῆς θρέψεως τοῦ μαθητοῦ, χωρὶς ὄργανα δαπανηρὰ καὶ μὲ μέσα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ εὔρη αὕτη καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἡ τοιαύτη μέθοδος συνίσταται εἰς μίαν ἐξέτασιν τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτηῖρων τοῦ μαθητοῦ. Ὁ μὲ ἱκανοποιητικὴν θρέψιν μαθητῆς ἔχει τὴν χροιάν τοῦ προσώπου δροσεράν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ζωηροὺς, τὸ δέρμα ἀπαλὸν καὶ ἐλα-

---

ραμένει νὰ διαπιστωθῇ ἂν τὸ γεγονός τοῦτο δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς κριτήριον μᾶς πρωῖμου καταστάσεως ὑποθρεψίας. Ἐκ τῶν προτέρων τοῦτο εἶναι ἐλάχιστα πιθανόν. Πάντως σήμερον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ εἰς πρωτεΐνας ὑποσιτισμὸς πρέπει νὰ εἶναι λίαν ἐκσεσημασμένος διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν βασικὸν μεταβολισμὸν.

Τελειῶς ἀβέβαια εἶναι ἐπίσης τὰ συμπεράσματα ἐκ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ σακχάρου εἰς τὸ αἷμα, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν αίματολογικῶν ἐξετάσεων, πλὴν ἂν πρόκειται περὶ προσώπων διατελούντων εἰς προκεχωρημένον στάδιον ὑποσιτισμοῦ. Τὸ αὐτὸ δύνανται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἀναλύσεις τῶν οὔρων.

στικόν, τὸν ὑποδόρειον λιπώδη ἰστὸν μετρίως ἀνεπτυγμένον, τὸ πρόσωπον, τὸν κορμὸν, τὰ μέλη καλῶς διαπεπλασμένα. Τὸ σύνολον εἶναι ἁρμονικὸν διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ φύλον. Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ γενικοὶ αὐτοὶ χαρακτῆρες παρουσιάζουν ποικιλίας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου, εἰς τὸ πάχος π.χ. καὶ τὴν κατανομήν τοῦ ὑποδορείου λιπώδους ἰστοῦ καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰστῶν καὶ τῶν μυῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς παιδομετρικὰς μεθόδους ἐλέχθη ἤδη, ὅτι δεόν νὰ περιορισθῇ τις εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως αὐτῶν. Τέλος ἡ μέθοδος αὐτὴ περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὀργάνων καὶ συστημάτων τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ μαθητοῦ, ἣτις ἐκτελεῖται συμφώνως πρὸς τοὺς συνήθεις κανόνας τῆς ἰατρικῆς ἐξετάσεως.

Ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῆς ὑπάρχει ἐν σύνολον ἐκδηλώσεων, αἵτινες ἐπιτρέπουν νὰ κρίνωμεν, ὅτι εἰς μαθητῆς ἔχει θρέψιν καλὴν ἢ ἀνεπαρκῆ. Εἰς μαθητῆς π.χ. ἀναστήματος μέσου, ὑψηλοῦ ἢ μικροῦ διὰ τὴν ἡλικίαν του, ἔχει χαρακτῆρας ἀνθρωπομετρικοὺς ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀνάστημά του. Παρουσιάζει τοὺς ἐξωτερικοὺς χαρακτῆρας ὑγείας. Ἡ κλινικὴ ἐξέτασις δὲν ἀνακαλύπτει πάθησιν ἢ λειτουργικὴν διαταραχὴν. Ὅλα ταῦτα ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ θρέψις εἶναι καλὴ.

Εἰς μαθητῆς ἀναστήματος μέσου, ὑψηλοῦ ἢ μικροῦ διὰ τὴν ἡλικίαν του, ἀντιθέτως δὲν ἔχει χαρακτῆρας ἀνθρωπομετρικοὺς ἀναλόγους πρὸς τὸ ἀνάστημά του, δὲν παρουσιάζει ἐξωτερικοὺς χαρακτῆρας ὑγείας, ἢ δὲ κλινικὴ ἐξέτασις ἀνακαλύπτει βλάβας ἢ διαταραχὰς λειτουργικὰς. Ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ θρέψις του εἶναι ἐλαττωματικὴ. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην μία ἐξέτασις πλέον σοβαρά, ἔρευνα ὑπερπληρωματικὰ, ἔρευνα ἰατροκοινωνικὴ περὶ τοῦ παρελθόντος του, τῆς οἰκογενείας του, τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς του, τῆς εἰς τὸ σχολεῖον ἐργασίας του κλπ., θὰ πιστοποιήσουν τὴν διαταραχὴν τῆς θρέψεως καὶ θὰ καθορίσουν τὴν αἰτιολογίαν αὐτῆς.

ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Καὶ διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, ὅπως καὶ διὰ τὴν ἐν γένει σχολικὴν ὑγιεινὴν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν δύο περιόδους ἐξελίξεως, τὴν πρώτην μέχρι τοῦ 1937—1938 καὶ τὴν μετέπειτα δευτέραν τοιαύτην

Ἀπὸ τοῦ 1915 ἡ Διεύθυνσις Σχολικῆς Ὑγιεινῆς ἠγωνίζετο διὰ νὰ τύχουν καὶ εἰς τὸν τόπον μας προσοχῆς αἱ νέαι ἀντιλήψεις τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πνευματικὴ ἀγωγή εἶναι ἀνίσχυρος, ἀλλὰ καὶ ἀκατανόητος ἐπὶ πεινῶντων μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε πρωτίστως νὰ διατραφοῦν. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται προσέκρουον εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον κατανοήσει τὴν σημασίαν τοῦ ζητήματος καὶ εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν οικονομικῶν τοιούτων, ποὺ εἶχον τὴν ἀντίληψιν, ὅτι πᾶσα δαπάνη διὰ τὴν μαθητικὴν γενικῶς ἀντίληψιν καὶ πρόνοιαν ἀπετέλει ἀδικαιολόγητον σπατάλην καὶ ἀσυγχώρητον διασπάθισιν τοῦ δημοσίου χρήματος. Ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι μέχρι τοῦ 1927 δὲν κατωρθώθη νὰ ὀργανωθοῦν μαθητικὰ συσσίτια καὶ εἰς τὴν χώραν μας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἤρξατο ἡ σχετικὴ κίνησις μετ' ἀριθμὸν συμμετασχόντων κατ' ἀρχὰς 525 μαθητῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠῤῥξανεν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, διὰ νὰ ἀνέλθῃ κατὰ τὸ 1932—1933 εἰς 36.000, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὰ πεπραγμένα τῆς ὑπηρεσίας Σχολικῆς Ὑγιεινῆς. Δυστυχῶς, κατὰ τὰ ἐπόμενα τρία σχολικὰ ἔτη ἤρχισεν οὐ-

πος μειούμενος λόγω ἐλαττώσεως τῶν διατεθέντων οἰκονομικῶν μέσων.

Χάριν ὅμως τῆς ἱστορίας τῶν μαθητικῶν μας συσσιτίων πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρετηρήθησαν ἀξιέπαινοί τινες πρωτοβουλίαι ἐκ μέρους ἐνίων ἐκπαιδευτικῶν, οἵτινες ἐπέδειξαν πλήρη κατανόησιν καὶ συναίσθησιν τῆς σημασίας τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου καὶ τῆς ὑποχρεώσεώς των πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ἀναφέρομεν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου (διευθυντῆς Γ. Ζομπανάκις), ἣτις ἐπέτυχεν ἀπὸ τοῦ 1930 τὴν ὁργάνωσιν συσσιτίου διὰ τοὺς σπουδαστάς του, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησε κατὰ τὰ μετέπειτα ἔτη κατὰ τρόπον ἐντελῶς ὑποδειγματικόν. Παραθέτομεν κατωτέρω λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἔκθεσιν τῆς τότε ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Μ. Διδασκαλείου (καθηγητῆς ὑγιεινῆς Δ. Στεφάνου) ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν σπουδαστῶν, ἣτις τὰ μέγιστα συνέβαλεν ὅπως τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας παράσχῃ τὴν ἐνίσχυσίν του διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ συσσιτίου.

Ἀθῆναι τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1940

Π ρ ὶ σ

τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων

(Δ/σιν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς)

Ἐ ν τ α ὕ θ α

» Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν τὰ κατωθι.

Ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὰ καθήκοντα τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Νοσηλευτικῆς εἰς τὸ ἐνταῦθα Μαρασλείον Διδασκαλεῖον, ἰδιαιτέραν μοὶ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν ἢ ἀπὸ σωματικῆς ἐν γένει ἀπόψεως καὶ θρέψεως ὄχι εὐχάριστος κατάστασις τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν αὐτοῦ, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων. Τὰ παιδιὰ εἰς μεγάλην ἀναλογίαν παρουσιάζονται μὲ ὠχρὰν τὴν ὄψιν, ἀναιμικά καὶ μὲ ἡλαττωμένην τὴν θρέψιν. Ἐν τῇ ἐρεῦνῃ τῶν λόγων τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐσχημάτισα τὴν ἀντίληψιν, ὅτι κυρία αἰτία αὐτῆς ἦτο ὁ ἀνεπαρκῆς ἰδιᾶ σιτισμὸς, ἢ πτωχὴ διατροφή τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν οἱ τοῦ ὑποβάλλονται λόγω τῆς ἀνεπαρκείας τῶν οἰκονομικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διαθέτουν. Τὴν ἀντίληψιν ταύτην εἰδικαίωσαν πληροφόρηται, αἱ ὁποῖαι μοὶ ἐδόθησαν ἐκ μέρους τῆς διεύθυνσεως τοῦ Διδασκαλείου καὶ τῶν λοιπῶν καθηγητῶν περὶ τῆς οἰκονομικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν μαθητῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἔκρινα ἀπαραίτητον ὅπως αἱ πληροφόρηται αὗται πιστοποιηθοῦν συμπληρωμέναι διὰ μιᾶς λεπτομεροῦς καὶ μεθοδικῆς ἐρεῦνης. Διότι ἔπρεπε νὰ γνωσθῇ ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ ὁ τρόπος τῆς διαβιώσεως τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν (διατροφή, κατοικία κλπ.) καὶ τὰ διατιθέμενα παρ' αὐτῶν κατὰ μῆνα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρηματικὰ μέσα, διὰ νὰ ἐξαχθοῦν ὀρθὰ συμπεράσματα.

» Ἡ ἐρευνα αὕτη διενηργήθη καὶ τὰ πορίσματά της ἔρχομαι διὰ τῆς παρούσης νὰ γνωρίσω πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον καὶ νὰ προτείνω τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου ληπτέα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὡς ἄνω καταστάσεως μέτρα,

» Εἰς τὸ Μαρασλείον Διδασκαλεῖον φοιτοῦν 210 ἐν ὄλῳ μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι. Οἱ περισσότεροι προέρχονται ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ συνεπῶς παραμένουν καὶ διατρέφονται μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν των. Ἐν τῷ συνόλῳ σχεδὸν ἀνήκουν εἰς οἰκογενείας πτωχάς, οἰκονομικῶς ἀδυνάτους καὶ ἄρα μὴ δυναμένας νὰ διαθέτουν ἐπαρκῆ οἰκονομικὰ μέσα διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τέκνων των.

» Από απόψεως κατοικίας τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἡ ἔρευνα ἀπέδειξεν, ὅτι 110 ἐξ αὐτῶν παραμένουν εἰς ἰδιαιτέρα δωμάτια ἐπ' ἐνοικίῳ, τὸ ὅποιον δέον νὰ ὑπολογισθῆ, κατὰ μέσον ὄρον, εἰς 250 δραχμὰς μηνιαίως. Ταῦτα εἶναι ἀνώγεια εἰς ἀναλογίαν 34⁰/₀, εἰσόγεια 54⁰/₀ καὶ ὑπόγεια 12⁰/₀, τελείως δὲ ἀνήλια 28⁰/₀. Εἰς τὰ ὡς ἄνω δωμάτια παραμένουν συνοικοῦντες μετ' ἄλλων ἀτόμων εἰς ἀναλογίαν 78⁰/₀ (μετ' ἄλλων μαθητῶν 27⁰/₀), μόνοι δὲ 22⁰/₀.

» Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς διατροφῆς διεπιστώθη, ὅτι τὸ διατιθέμενον κατὰ μῆνα παρ' ἐκάστου μαθητοῦ καὶ μαθητρίας χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὰς ὅλας αὐτοῦ ἀνάγκας κυμαίνεται εἰς 900 περίπου δραχ. κατὰ μέσον ὄρον, ἀπὸ τὰς ὁποίας δέον νὰ ἀφαιρέσωμεν 250 δραχ. δι' ἐνοίκιον καὶ 100—150 δραχ. κατὰ μῆνα διὰ τὴν πλύσιν καὶ διὰ τὰ ἄλλα αὐτῶν γενικὰ ἔξοδα. Συνεπῶς ἀπομένει χρηματικὸν ποσὸν μόλις 500—600 δραχ. περίπου κατὰ μῆνα δι' ἔξοδα διατροφῆς καὶ ἄρα ἔν 10 δραχμον περίπου δι' ἐκάστον φαγητόν. Καὶ βεβαίως μόνον οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ ἀρκοῦν διὰ νὰ δώσουν σαφῆ τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῆς διατροφῆς τῶν φοιτῶντων εἰς τὸ Μαράσλειον Διδασκαλεῖον. Ἄλλ' ἡ γενομένη ἔρευνα μᾶς ἔδωκε καὶ ἄλλους χαρακτηριστικούς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀριθμούς. Εἰς ἀναλογίαν π.χ. 80⁰/₀ ἀντὶ προγεύματος χρησιμοποιοῦν τὴν πρῶταν οἱ μαθηταὶ ὀλίγον ξηρὸν ἄρτον, 10—15⁰/₀ λαμβάνουν θρεπτικὸν κάπως πρόγευμα καὶ 5⁰/₀ προσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον νηστικοί. Τὴν μεσημβρίαν 38⁰/₀ γευματίζουν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον φέροντες μεθ' ἑαυτῶν πενιχρόν τι φαγητόν, 7⁰/₀ περιορίζονται εἰς ξηροφαγίαν καὶ ὀλίγοι (15⁰/₀) γευματίζουν εἰς τὰ πέριξ οἰνομαγειρεῖα καὶ μικροεστιατόρια. Εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσω, ὅτι ἡ κυρία αὐτῶν τροφή ἀποτελεῖται ἀπὸ λαδερά. Διὰ νὰ παράσχωμεν δὲ πληρεστέραν τὴν εἰκόνα τῶν συνθηκῶν, ὅφ' ἄς διάγουν πολλοὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Μαράσλειου Διδασκαλείου καὶ ἐξοικονομοῦν τὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ μερικὰ γεγονότα, ἀποτελοῦντα συγκινητικὰς μικρὰς τραγωδίας. Εἰς π.χ. μαθητῆς ἐργάζεται πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ ἄρτου τοῦ τὴν νύκτα εἰς ζυμωτήριον, ἄλλος ὡς ὑπάλληλος ἔδωδιμοπωλείου, δύο εἰς γραφεῖα, τρεῖς εἰς παραδόσεις μαθημάτων, δύο μαθητρίαι εἰς κεντήματα, δύο ὡς πωληταὶ σιγαρέτων καὶ οὕτω καθεξῆς.

» Δὲν εἶναι ἀνάγκη, νομίζω, νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Πᾶν ὅ,τι ἀνέφερα ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπάρχουσαν θλιβερὰν πραγματικότητα, ἣτις παρασκευάζει ἀσφαλῶς ἐρείπια σωματικὰ καὶ ψυχικὰ. Ὁ αὐριανὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοιαύτας στερήσεις διατρεφόμενος καὶ ὑπὸ τόσον σκληρὰς πολλακίς συνθήκας διαβίων, ὡς ἀνωτέρω ἐσημείωσα, ἀναγκαζόμενος εἰς ἐργασίαν τὴν νύκτα ἐξωσχολικὴν, διὰ νὰ παρακολουθῆ τὰ μαθήματά του τὴν ἡμέραν, δὲν δύναται νὰ παρέχῃ ἐγγύησιν, ὅτι θὰ εἶναι εἰς θέσιν αὐριον σωματικῶς ἢ ψυχικῶς νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν μεγάλον αὐτοῦ προορισμόν.

» Τούτων ἔνεκεν καθίσταται ἄμεσος ἡ ἀνάγκη νὰ ἔλθωμεν ἐπίκουροι εἰς τοὺς σπουδαστὰς τοῦ Μαράσλειου Διδασκαλείου. Κατ' ἐμέ, ἐνδείκνυται κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον ἡ παροχὴ εἰς αὐτοὺς ἐκάστην μεσημβρίαν ὑγιεινῆς καὶ ἐπαρκοῦς τροφῆς, διὰ τῆς λειτουργίας εἰς τὸ Διδασκαλεῖον σουσιτίου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ καταστῆ δυνατὸν ὄχι μόνον νὰ στηρίξωμεν τὴν υγείαν των, πραγματικῶς τὴν ζωὴν των, ἀλλὰ καὶ νὰ παράσχωμεν τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ χαρὰν, πράγματα τόσον ἀπαραίτητα διὰ τοὺς σπουδάζοντας αὐτοὺς νέους».

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1930—31 (ὑπουργία Γ. Παπανδρέου) ἀπεστάλη ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀρχάς, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητοῦντο στατιστικαὶ πληροφορίες διὰ τὴν ὁργάνωσιν τῶν μαθητικῶν σουσιτίων

καὶ διετέθη ἡ πρώτη Κρατικὴ πίστωση ἐκ δύο ἑκατομμυρίων δραχμῶν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐψηφίσθη ἐπίσης ὁ Νόμος 5341/32, ὅστις εἰς ἴδιον ἄρθρον προέβλεπεν ὅπως ὠρισμένον ποσὸν διατίθεται κατ' ἔτος ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ, διὰ τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος, ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Αἱ ἐνέργειαι αὗται ἀποτελοῦν τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ὑπὲρ αὐτῶν Κρατικῆς μερίμνης, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀνωτέρω φορολογίας τοῦ καπνοῦ ποσοστὸν (ἐκ δραχ. 1.500.000—2.000.000), διανεμόμενον ἐτησίως εἰς τὰς ἐφορείας τῶν σχολικῶν συσσιτίων, ἐχρησίμευσεν ὡς πυρὴν συγκεντρώσεως σημαντικῶν τοπικῶν πόρων καὶ ὡς βᾶσις ὀργανώσεως τούτων.

Μετὰ διετίαν, κατὰ τὸ 1934, ἐψηφίσθη ὁ Νόμος 6379 (*ὑπουργία Ἰ.Μακροπούλου*) «Περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως», ὅστις εἰς ἄρθρ. 17 προέβλεπε τὴν ὀργάνωσιν ἔργων σχολικῆς ἀντιλήψεως μετὰ γνωμάτευσιν τοῦ Συμβουλίου Σχολικῆς Ἀντιλήψεως (ἰδρυθέντος διὰ τοῦ Ν. 6040/34) καὶ εἰδι κῶς μαθητικῶν συσσιτίων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καθώριζεν ὠρισμένους πόρους. Κατὰ Σεπτέμβριον δὲ τοῦ ἰδίου ἔτους ἐξεδόθη ἡ ὑπ. ἀριθ. 53551/68 ἐγκύκλιος «Περὶ ὀργανώσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων» παρέχουσα ὁδηγίαν περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν κλπ. καὶ διαλαμβάνουσα γενικὰς τινὰς ἀρχὰς ὀργανώσεώς των. Περιττὸν ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ νομοθετικὴ αὕτη μέριμνα δὲν ὑπῆρξεν ἱκανὴ νὰ ἐμπεδώσῃ καὶ προαγάγῃ τὸν θεσμὸν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Τούναντίον, κατὰ τὰ ἐπόμενα σχολικὰ ἔτη (1934—36) ὁ ἀριθμὸς τῶν συσσιτούντων μαθητῶν ἔβαινε συνεχῶς μειούμενος λόγῳ ἀνεπαρκειᾶς πόρων, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1936—37 τὸ Κράτος ἐνεπιστεύθη τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν γενικῶς τῶν συσσιτίων εἰς τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα, τὸ ὁποῖον παρεῖχεν ἐγγυήσεις ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τοῦ δυσκόλου τούτου ἔργου καὶ λόγῳ τῆς ὀργανώσεώς του καὶ λόγῳ τῶν σχετικῶν ἐγκαταστάσεών του εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ μεγάλα Κέντρα τῆς χώρας. Ἐκρίθη λοιπὸν τότε, ὅτι θὰ συνέφερε τὸ αὐτὸ Ἰδρυμα νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὰ συσσίτια τῶν ἀπόρων μαθητῶν, παρέχον τὰς ἀπαιτούμενας μερίδας ἐκ τῶν διὰ τοὺς ἀπόρους πολίτας παρασκευαζομένων τοιούτων, πρὸς ἐπίτευξιν οὕτω καὶ οἰκονομιῶν εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κοινῆς παρασκευῆς συσσιτίου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν συσσιτούντων μαθητῶν, τῶν ὁποίων ὁ ὀργανισμὸς, διανύων τὴν περίοδον τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὑποβαλλόμενος εἰς τὸ σχολεῖον εἰς ἔντονον πνευματικὴν ἐργασίαν, ἔχει περισσοτέραν ἀνάγκην, ἀπὸ ἀπόψεως ἰδία ποιοῦ, ἱκανοποιητικῆς τροφῆς. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν ἀπλῆς φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐκπαιδευτικὸν θεσμὸν ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένον μὲ τὴν ὅλην τοῦ σχολείου ζωὴν.

Ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τούτων ὁρμώμενον τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας ἐπεδίωξε (κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1937) τὴν λειτουργίαν ἰδιαιτέρων μαθητικῶν συσσιτίων παρασκευαζομένων κατὰ σχολεῖα ἢ ομάδας σχολείων. Τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα ἐξ ἄλλου ἐπροθυμοποιήθη νὰ δεχθῇ τὴν λύσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλεν ἡ πλέον συγχρονισμένη καὶ ὀρθῆ ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἀντίληψις εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς μαθητικῆς ἀντιλήψεως. Καὶ ἔκτοτε σύντομος κατεβλήθη προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Δ)σεως Σχολικῆς Ὑγιεινῆς καὶ τῶν ἀρμοδίων ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων διὰ τὴν ταχεῖαν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν συσσιτίων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀστικῶν Κέντρων κατ' ἀρχάς, μὲ βαθμιαίαν ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου καὶ μὲ βᾶσιν ὠρισμένην οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τότε ἐκ μέρους τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος.

Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ συστήματος τῶν ἰδιαιτέρων μαθητικῶν συσσιτίων ἦσαν προφανῆ. Θὰ καθίστατο δι' αὐτοῦ δυνατὴ ἡ ποιοτικὴ βελτίωσις τοῦ συσσιτίου μὲ περισσοτέραν ποικιλίαν διαιτολογίου, δεδομένου ὅτι οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἀντιδρῶν κατὰ τῆς μονοτονίας τοῦ φαγητοῦ. Ἡ ἐπίβλεψις τῆς παρασκευῆς του· θὰ ἦτο πληρεστέρα, διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὴν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων, τῶν μελῶν τῶν σχολικῶν Ἐφορειῶν καὶ ἄλλων ἀτόμων, ἰδίᾳ κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἐκ τῆς περιφερείας τῶν σχολείων στρατολογουμένων. Θὰ ἐδημιουργεῖτο ἄμιλλα μεταξὺ τῶν σχολείων ἢ ὁμάδων σχολείων διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν συσσιτίων μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα, ὡς εἶχεν ἀποδείξει ἡ πείρα.

Θὰ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν εὐπόρων μαθητῶν πρὸς τοὺς ἀπόρους καὶ ἀσθενικοὺς συναδέλφους των διὰ τῆς ὑλικῆς ἐνισχύσεως παρ' αὐτῶν τοῦ συσσιτίου των. Θὰ ἀπέβαινε δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ καὶ εὐπόρων μαθητῶν (κατ' ἀρχὰς τῶν μακρῶν τῶν σχολείων διαμενοντῶν), ἡ ὁποία θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ συσσιτίου καὶ τὴν ἐξάλειψιν ἐκ τῆς ψυχῆς τῶν πτωχῶν μαθητῶν τοῦ συναισθήματος τῆς «κατωτερότητος», τὸ ὁποῖον ἐδημιούργει ἡ συμμετοχὴ των εἰς τὸ συσσίτιον τῶν ἀπόρων πολιτῶν. Εὐνόητος δὲ ἡ τεραστία σημασία τῆς ἐξαλείψεως τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν ἐκ τῆς ψυχῆς τῶν μικρῶν μαθητῶν διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς κοινὸν συσσίτιον εὐπόρων καὶ ἀπόρων τοιούτων, Ἡ συμμετοχὴ ὁμως εὐπόρων παιδιῶν εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια θὰ ἦτο δυνατὴ μόνον, ἐὰν τὸ φαγητὸν ἐμαγειρευέτο καλῶς, ἐὰν ἦτο ἐπαρκὲς καὶ ἐὰν ἐπεκράτει ἄκρα καθαριότης κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ διανομὴν αὐτοῦ. Θὰ διετήρει τὸ μαθητικὸν συσσίτιον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν παιδαγωγικὸν του χαρακτῆρα, θὰ ἀπέβαινε μέσον μορφωτικὸν καὶ ὑγιεινολογικὸν πρωτίστης σημασίας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ, βελτιούμενον καὶ τελειοποιούμενον, ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς, ὡς εἶναι αἱ ἐκδρομαί, αἱ ἐορταὶ κλπ. Θὰ ἐδίδετο τέλος ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκδηλωθοῦν ὑπὲρ τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου αἱ εὐμενεῖς διαθέσεις τῆς Κοινωνίας, ἥτις προθύμως παρέχει τὴν συνδρομὴν τῆς προκειμένου περὶ τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος παιδιοῦ. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀνωτέρω, θὰ ἐτίθετο εἰς κίνησιν καταλλήλως ὁ παράγων ὁ ἐκπαιδευτικὸς καὶ ὁ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, παραμένοντες ἐν ἀδρανεῖα εἰς τὸ κοινὸν συσσίτιον, οἵτινες οὕτω θὰ ἐξησφάλιζον ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ποσὰ λίαν σημαντικὰ διὰ τὴν διατροφήν ὅλων τῶν ἀπόρων μαθητῶν εἰς κάθε περιοχὴν, ὡς ἄλλῶς τε ἐπιστοποιήθη βραδύτερον ἐκ τῶν πραγμάτων.

Τὸ μόνον ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ ἰδιαιτέρου μαθητικοῦ συσσιτίου ἦτο ἡ ἐνδεχομένη ἐπιβάρυνσις αὐτοῦ μὲ περισσότερα ἔξοδα παρασκευῆς (καύσιμος ὕλη, ἄγορὰ μαγειρικῶν σκευῶν, μαγειρῆσαι κλπ.). Ἄλλ' ἡ ἐπιβάρυνσις δὲν ἦτο τοιαύτη, ὡς ἀπεδείχθη, ὥστε χάριν αὐτῆς νὰ παραβλέψη τις τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα πλεονεκτήματα αὐτοῦ.

Τὸ διατυπωθὲν τότε παρὰ τινῶν ἐπιχείρημα τῶν ἐνδεχομένων ἀνωμαλιῶν ἐν τῇ διαχειρίσει χρημάτων ἢ τροφίμων τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἀπετέλει δῆθεν ἐγγύησιν τὸ ἄλλο σύστημα, δὲν εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἀνασκευῆς. Θὰ ἦτο ἀκατανόητος ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, ὡς ταύτην καθορίζει ἡ σχετικὴ νομοθεσία, δὲν ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐπαρκῆ ἐγγύησιν τιμίας διαχειρίσεως καὶ ἀλλοίμονον διὰ τὸν τόπον αὐτὸν ἐὰν δὲν δύναται τὸ Κράτος νὰ ἐμπιστεύεται εἰς τὴν Ἐκπαιδευσίν του τὴν τροφήν τοῦ πτωχοῦ καὶ ἀναξιοπαθοῦντος μαθητοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1937 ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. $\frac{102.366/240}{6-12-37}$

κατωτέρω ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου «περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων» καὶ ἀπεστάλησαν σχετικαὶ ὁδηγίαι πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς καὶ σχολιατρικὰς ἀρχὰς διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν συσσιτίων εἰς τὰ σχολεῖα, ἐπέχουσιν θέσιν προσωρινοῦ κανονισμοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ἐκείνης ἀρχεταὶ ἡ δευτέρα περίοδος τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1937

Ἀριθ. Πρωτ. 102.366
Ἐγκ. 240

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

«Περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας μαθητικῶν συσσιτίων»

Π ρ ὶ ς

Τὰς Ἐκπαιδευτικὰς καὶ Σχολιατρικὰς Ἀρχὰς.

Κοινοποιούμεν ὑμῖν κατωτέρω ὁδηγίας σχετικὰς μὲ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, βάσει τῶν ὁποίων θὰ χωρήσετε εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν ἐν ταῖς σχολεῖαις τῆς ὑμετέρας δικαιοδοσίας, ἐπιφυλασσόμενοι ὅπως προσεχῶς ρυθμίσωμεν ἐν ἰδίῳ Διατάγματι τὸ ὅλον ζήτημα.

Ἐπιθυμοῦμεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νὰ ἐπισιτήσωμεν ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Σχολιατρικῶν Ἀρχῶν ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἐπὶ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει τὸ Ὑπουργεῖον εἰς τὴν ἱκανοποιητικὴν αὐτοῦ λειτουργίαν.

Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀποσκοποῦσι τὴν χορήγησιν τροφῆς, εἴτε δωρεάν, εἴτε ἔναντι μικροῦ τιμήματος, εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ λόβουν τοιαύτην εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα ἐπαρκεῖς, ἀνταποκρινομένης εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς αὐξήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ των καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίας.

Τὴν ἰδρυσιν ὅθεν καὶ λειτουργίαν τούτων ἐπιβάλλουν ἀνάγκαι κοινωνικαί, ὑγιεινολογικαὶ καὶ παιδαγωγικαί.

Τὸ σχολεῖον, ὅλως ἰδιαιτέρα μορφή συμβιώσεως, κέκτηται, ὡς γνωστόν, ἰδίας ὑγιεινολογικῆς συνθήκας καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἰδίων κινδύνων, οἵτινες ἀπαιτοῦν καὶ ἴδια μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισίν των. Τὰ σχολικὰ συσσίτια τάσσονται εἰς τὴν πρώτην γρᾶμμὴν τῶν ἐν λόγῳ μέτρων, θεωρούμενα ὡς τὸ πλέον ἰσχυρὸν ὄπλον τῆς προληπτικῆς περιθάλψεως, ὡς τὸ πλέον θετικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν μέτρον πρὸς προστασίαν τῆς ὑγείας τῶν ἀσθενικῶν καὶ ἐν ὑποσιτισμῷ ἀπόρων μαθητῶν. Ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ὅλης σχολικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, ἀφοῦ ὅλα τὰ ἄλλα ἰδρύματα καὶ παρόμοια ἔργα (μαθητικὰ λατρεῖα, παιδολογικὰ κέντρα, παιδικαὶ ἐξοχαὶ καὶ κατασκηνώσεις, ὑπαίθρια σχολεῖα, πρεβαντόρια κλπ.), δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσουν τὰ ἀναμενόμενα παρ' αὐτῶν ἀποτελέσματα ἄνευ ἐξασφαλίσεως τῆς ἀναγκαιούσης εἰς τὸν μαθητὴν τροφῆς.

Καὶ ἐὰν ἀλλαχοῦ τοιαύτη ἀποδίδεται σημασία εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια, παρ' ἡμῖν

πρέπει να κηρυχθῆ ἀληθῆς σταυροφορία ὑπὲρ αὐτῶν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ὑποσιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν καταστρεπτικῶν αὐτοῦ συνεπειῶν.

Καθ' ἐκάστην ὑμεῖς ἀντιμετωπίζετε τὸ δράμα τῶν μικρῶν ἐκείνων μαθητῶν, οἵτινες προσέρχονται εἰς τὸ σχολεῖον σας νήστες ἢ ἐν ὑποσιτισμῷ λόγῳ ἀπορίας τῶν γονέων τῶν ἢ δυσμενῶν οἰκογενειακῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διαβιοῦν, καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀντὶ ἐνὸς θερμοῦ καὶ θεραπευτικοῦ φαγητοῦ περιορίζονται εἰς τεμάχιον ξηροῦ ἄρτου ἐν τῷ σχολείῳ, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπανέλθουν τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν οἰκίαν των. Πρὸ τοῦ κενοῦ στομάχου τῶν μαθητῶν σας δὲν θὰ ἦτο ἐπιτειραμμένη ἡ ἀδιαφορία, πρὸ τῆς δυστυχίας, ἣν οὗτοι, χωρὶς νὰ εὐθύνωνται, συναντοῦν εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς ζωῆς των.

* Ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους καθαρῶς παιδαγωγικοὺς εἶναι ἀναγκαῖα τὰ μαθητικὰ συσσίτια.

Πεινῶν ἢ ἐν ὑποσιτισμῷ μαθητῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολοιθῆται τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαν σας, δὲν δύναται νὰ εἶναι καλὸς μαθητῆς. Εὐνόητον, ὅτι ἡ ὑποθρεψία αὐτοῦ θὰ ἔχη ὡς συνέπειαν καὶ τὴν μείωσιν τῆς πνευματικῆς του ἀξίας, δεδομένου ὅτι καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ κυττάρου ἀπαιτεῖ τροφήν. Ὅπου ἰδρῦθησαν καὶ ἐλειτούργησαν μαθητικὰ συσσίτια, οἱ συναδελφοί σας διεπίστωσαν τὸ γεγονὸς μιᾶς ἀξιολόγου σωματικῆς καὶ πνευματικῆς βελτιώσεως τῶν συμμετασχόντων εἰς αὐτὰ μαθητῶν.

Ἐπὶ πλέον ὁ θεσμὸς οὗτος, καλῶς λειτουργῶν, θὰ ἀποβῆ εἰς χεῖρας ὑμῶν καὶ μέσον μορφωτικὸν προτίστης σημασίας.

Εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν οἱ μαθηταί, ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπίβλεψίν σας, θὰ συνηθίσουν νὰ λαμβάνουν τὴν τροφήν των κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς ὑγιεινῆς. Θὰ δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ διορθώσετε πλημμελεῖς ἐν τῇ διατροφῇ ἕξεις των, ἀποκτηθεῖσας ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ διὰ τῆς ὀρθῆς διαπαιδαγωγήσεως αὐτῶν θὰ ἐπιδιώξετε καὶ τὴν καθοδήγησιν τῶν γονέων των. Καὶ ὑπάρχει ἀπόλυτος ἡ ἀνάγκη πρὸς τοῦτο, διὰτι εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ ὑποσιτισμὸς τῶν μαθητῶν πλειστάκις ὀφείλεται περισσότερον εἰς τὴν ἀμάθειαν, προλήψεις καὶ κακὰς συνηθείας καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν πτωχείαν. Εἰς τὰ συσσίτια θὰ γνωρίσουν ἀκόμη οἱ μαθηταί τὰς παρεχομένας τροφάς, τὴν θεραπευτικὴν των ἀξίαν, τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς των, ἀποκτῶντες οὕτω τὰς στοιχειώδεις γνώσεις οἰκιακῆς οἰκονομίας, διὰ δὲ τὰς μαθητριάς εἰδικώτερον τὰ συσσίτια δύνανται νὰ ἀποβοῦν σχολεῖα οἰκοκυρικῆς μορφώσεως, πρότυπα διὰ τὴν παρασκευὴν οἰκονομικῶν καὶ ὑγιεινῶν φαγητῶν, δι' ἧς μορφώσεως αἱ αὐριαναὶ μητέρες θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συμβάλουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τῆς διατροφῆς τῶν ἀπόρων τάξεων.

* Ἐπιδιώξαντες, τέλος, ὅπως τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀποβάλουν τὴν μορφήν τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀποβοῦν ἐφεξῆς θεσμὸς ἐκπαιδευτικὸς, ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς, ἀπεβλέψαμεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὰ καὶ εὐπόρων μαθητῶν, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα καὶ οἱ ὄροι τῆς λειτουργίας ἤθελον ἐπιτρέψει τοῦτο, ἀντὶ καταβολῆς παρ' αὐτῶν τῆς ἀξίας τῆς παρεχομένης μερίδος. Εὐνόητος ἡ ἠθικὴ σημασία τούτου.

Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ συσσίτιον τοῦ σχολείου καὶ ἐν κοινῇ τραπέζῃ εὐπόρων καὶ ἀπόρων μαθητῶν ὄχι μόνον δὲν θὰ εὐνόησῃ αἰσθήματα πικρίας καὶ ἀντιθέσεως, τὰ ὅποια δημιουργοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀπόρων τοιούτων ἢ ἀντίληψις τῆς κοινωνικῆς διαφορᾶς των ἀπὸ τοὺς εὐπόρους συναδέλφους των καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἐναντι αὐτῶν «κατωτερότητος», ἀλλὰ θὰ συντελέσῃ διὰ τοῦ χρόνου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συναίσθημάτων ἐγκαρδιότητος καὶ συναδελφότητος, ἀλληλεγγύης καὶ ἰσότητος.

Διὰ τὴν ἰδιαιτέραν εἰς τὰ σχολεῖα παρασκευὴν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων θὰ χρησιμεύσῃ ὡς οἰκονομικὴ βᾶσις ἡ Κρατικὴ ἀρωγὴ διὰ τοῦ Πατριωτικοῦ Ἰδρύματος παρεχομένη. Τὸ Κράτος διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας ἐξεδή-

λωσε τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀπόρου καὶ πάσχοντος πληθυσμοῦ μέριμνάν του κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δύναται ἡ πατρίς μας νὰ παρουσιάζεται ὡς χώρα πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἀντιλήψεων. Μεριμνᾷ ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὴν μαθητικὴν πρόνοιαν, ἣτις ἀποτελεῖ ἐν μέρος τῆς ὅλης τοιαύτης.

Ἄλλὰ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων δὲν ἀρκεῖ ἡ Κρατικὴ ἀρωγή. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συμπληρωθῇ αὕτη ἐκ τοπικῶν πόρων, οὓς θὰ ἐξεύρη ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ δραστηριότης τῶν Ἐφορειῶν τῶν σχολικῶν συσσιτίων καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ βελτίωσις κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν τῆς τροφῆς τῶν συσσιτούντων μαθητῶν. Ἀπαιτεῖται συνεπῶς ἡ συμβολὴ καὶ ἄλλων κοινωνικῶν παραγόντων, οὓς ὑμεῖς θὰ ἐπιστρατεύσετε, ὅπως χρειάζεται καὶ ὀργάνωσις, σύστημα ἐργασίας, θέλησις καὶ ἐνθουσιασμός.

Ἀναγνωρίζω, ὅτι σὰς προσθέτω νέας εὐθύνας καὶ νέα βάρη. Εἶμαι ὁμως βέβαιος, ὅτι ὅλοι θὰ κάμετε καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ καθήκον σας, διότι στηρίζομαι εἰς τὴν ἀνεξάντλητον δυναμικότητα τοῦ ἑλληνος διδασκάλου.

Ἡ Πολιτεία θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν συμβολὴν σας. Ἄλλὰ καὶ σεῖς θὰ ἔχετε τὴν ὑψίστην ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἐκάματε πᾶν τὸ δυνατόν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενικῶν μαθητῶν σας, οἱ ὅποιοι, ἀβοηθήτοι ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς τῶν προστάτας, ἀναμένουν ἀπὸ σᾶς τὴν χαρὰν τῆς ἐπαρκοῦς καὶ καλῆς τροφῆς.

Ὁ Ὑποὐργὸς

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1937—38 κατεβλήθη σύντονος ἡ προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, παρ' ὅλας τὰς μεγάλας ἰδίως οικονομικὰς δυσχερείας, κατὰ τῶν ὁποίων αὕτη ἐν ἀρχῇ ἐπάλαισε.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον σχολικὸν ἔτος 1938—39 ἡ προσπάθεια ἐπανελήφθη μετὰ τῆς αὐτῆς θέρημης ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων παραγόντων ἐκπαιδευτικῶν καὶ σχολιατρικῶν. Εἰς τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ καταχωρήσωμεν τὰς κάτωθι τρεῖς ἐγκυκλίους τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ καὶ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Ἰω. Μεταξᾶ ἀπευθυνθείσας πρὸς τοὺς νομάρχας, δημάρχους, κοινοτάρχας καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἀρχάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται τὸ Κρατικὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς αὐτὰ σημασία.

Π ρ ό ς

τ ο ῦ ς κ. κ. Ν ο μ ά ρ χ α ς

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάργεως τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τῆς νέας σχολικῆς περιόδου, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπιστήσωμεν ὅλως ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῦ χρησιμωτάτου τούτου ἐκπαιδευτικοῦ θεσμοῦ. Παρέλκει νὰ ἐξηγήσωμεν τοὺς ἐπιδιωκομένους διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων σκοποὺς καὶ τὰς ἀνάγκας, αἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς λειτουργίας των. Τονίζομεν μόνον, ὅτι τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐφ' ὅσον ἀποσκοποῦν τὴν προστασίαν τῆς υγείας τῶν ἀσθενικῶν καὶ ἐν ὑποσιτισμῶ ἀπόρων μαθητῶν, πρέπει νὰ τύχουν τῆς θερμοτέρας ὑποστηρίξεως παρ' ὅλων. Διότι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ παραμείνῃ κανεὶς ἀδιάφορος πρὸ τῆς δυστυχίας τῶν μικρῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι νήστεις προσέρχονται εἰς τὰ σχολεῖα λόγῳ τῆς ἀπορίας τῶν γονέων των

ἢ δυσμενῶν ἄλλων οἰκογενειακῶν συνθηκῶν καὶ πρὸ τοῦ σοβαροῦ κινδύνου, ὃν διατρέχει ἡ ὑγεία των ἐκ τοῦ ὑποσιτισμοῦ.

Θὰ παρακαλέσω ὄθεν ὑμᾶς ὅπως τεθῆτε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς σχετικῆς κινήσεως, παρέχοντες εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς καὶ Ἐφορεῖας μαθητικῶν συσσιτίων τῆς περιφερείας σας, τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ μαθητ. συσσιτίων, πᾶσαν ἠθικὴν ἐνίσχυσιν πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ τοπικῶν πόρων διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐξάπλωσιν αὐτῶν παντοῦ ὅπου ἡ ἀνάγκη τὰ ἐπιβάλλει.

Ἡ μαθητικὴ νεολαία εἶναι ἡ ἐλπίς τοῦ Ἔθνους καὶ δι' αὐτὸ δέον νὰ συγκεντρώνη ἀμέριστον τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἀγάπην ὄλων μας, πρωταρχικὸν δὲ καθῆκον ἡ φροντίς νὰ μὴ ὑπάρχουν μαθηταὶ πεινῶντες.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου 1938

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ
Ὑπουργὸς τῶν Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας

Π ρ ὶ ς

τοὺς κ. κ. Δημάρχους καὶ Προέδρους Κοινοτήτων

Οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἀγνοεῖ, ὅτι μεταξὺ τῶν μαθητῶν μας ὑπάρχει ἐν ποσοστὸν, μικρότερον ἢ μεγαλύτερον ἀναλόγως τῆς περιφερείας, τὸ ὅποῖον δὲν τρέφεται ἐπαρκῶς, διότι ὁ πατρικὸς οἶκος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς τὰ παιδιὰ αὐτὰ τὴν ἐπαρκῆ τροφήν διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀύξανου ὀργανισμοῦ των. Ὅλοι ἐπίσης ἐννοεῖτε ποίας ὀλεθρίας συνεπειᾶς θὰ ἔχη εἰς βάρος τῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν αὐτῶν ὁ ὑποσιτισμὸς, εἰς ὃν κατ' ἀνάγκην ὑποβάλλονται, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ.

Τὸ Κράτος ἔκαμε καὶ θὰ κάμῃ τὸ καθῆκον του πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ἐκαμε τὸ ἰδικόν της καὶ ἡ Κοινωνία κατὰ τὸ περυσινὸν ἔτος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς χιλιάδας πτωχῶν καὶ ἀσθενικῶν μαθητῶν ἐξεσφαλίσθη ἡ θερμὴ καὶ ὑγιεινὴ τροφή, τῆς ὁποίας τόσον εἶχον ἀνάγκην. Ἀλλ' ἐπιβάλλεται τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα τῶν μαθητικῶν συσσιτίων νὰ ἐπεκταθοῦν ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη. Ζητοῦμεν λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοὺς Δήμους καὶ Κοινοτήτας νὰ παράσχουν τὴν συνδρομὴν των εἰς τὸ ἔργον αὐτό.

Δὲν θεωροῦμεν δ' ἄσκοπον νὰ σᾶς γνωρίσωμεν, ὅτι οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινοότητες ὅλου τοῦ κόσμου θεωροῦν τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων μεταξὺ τῶν βασικῶν των ὑποχρεώσεων. Δὲν ἀμφιβάλλομεν λοιπὸν, ὅτι καὶ σεῖς θὰ κάμετε τὸ καθῆκον σας πρὸς τὰ πεινασμένα καὶ ἀσθενικὰ παιδιὰ τοῦ τόπου σας.

Π ρ ὶ σ

τοὺς κ. κ. Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν σχολείων
καὶ λοιποὺς εκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς

Ἀπευθυνόμενος πρὸς ὑμᾶς θεωρῶ περιττὸν νὰ σᾶς ὁμιλήσω διὰ τὴν σημασίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν ἀπὸ τε κοινωνικῆς, ὑγιεινολογικῆς καὶ εκπαιδευτικῆς ἀπόψεως.

Περισσότερον παντὸς ἄλλου σεῖς εἶσθε εἰς θέσιν νὰ τοὺς ἐκτιμῆσετε, διότι σεῖς ἀντιμετωπίζετε καθ' ἑκάστην τὸ δράμα τῶν μικρῶν σας μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι προσέρχονται νηστικοὶ ἢ μὲ ἓνα τεμάχιον ξηροῦ ψωμοῦ εἰς τὸ σχολεῖον. Παιδιὰ ὅμως μὲ κενὸν τὸν στόμαχον εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς ἀποδώσουν, ἐκτὸς καὶ τοῦ σοβαροῦ κινδύνου τῆς υἰείας τῶν. Καθῆκον μας λοιπὸν ἱερὸν ἀποτελεῖ ἡ ἐξασφάλις τροφῆς διὰ τοὺς πεινῶντας μαθητὰς.

Τὸ Κράτος κατὰ τὸ περυσινὸν σχολικὸν ἔτος ἐτόνωσε καὶ προήγαγεν, ὡς γνωρίζετε, τὸν θεσμόν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων μὲ τὴν βοήθειαν τὴν ἰδικήν σας καὶ τῆς κοινωνίας, ὥστε πολλαὶ χιλιάδες μαθητῶν νὰ τραφοῦν ἐπαρκῶς. Σᾶς συγχαίρω διὰ τὸ ἔργον αὐτό, τὸ ὁποῖον τόσα καλὰ ἀποτελέσματα ἀπέδωκεν. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως ὄχι μόνον νὰ συνεχισθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκταθῇ, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου, εἰ δυνατόν, τὸν μαθητικὸν ὑποσιτισμόν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ θέλησις καὶ ὁ ἐνθουσιασμός σας θὰ ἐπιστρατεύσῃ ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς παράγοντας τοῦ τόπου σας ὑπὲρ τῆς τροφῆς τῶν ἀπόρων μαθητῶν σας, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν ἀπὸ σᾶς νὰ τοὺς δώσετε αὐτὴν τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἀδυνατοῦν νὰ δώσουν οἱ φυσικοὶ τῶν προστάται.

Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων κίνησις εὗρεν ἐνθουσιώδη ἐνίσχυσιν ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας, τοῦ τύπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος κατὰ τὰ ἐγκαίρια μαθητικῶν συσσιτίων εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐτόνιζεν εἰς ἐμπνευσμένους λόγους του, οἱ «ἡ δυστυχία τοῦ πτωχοῦ καὶ ἀσθενικοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ συγκινῇ πᾶσαν χριστιανικὴν ψυχὴν καὶ ὅτι πάντες οἱ εὐποροῦντες καθῆκον ἔχουν νὰ ἐνισχύσουν τὰ μαθητικὰ συσσίτια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγκη νὰ λειτουργήσουν μέχρι τοῦ τελευταίου ἑλληνικοῦ χωριοῦ». Τὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὑπῆρξαν ἐξόχως ἐπιτυχῆ, συμμετασχόντων τῶν μαθητικῶν συσσιτίων 52.250 ἐν ὅλῳ μαθητῶν.

Ἄλλὰ εἶχε καταδειχθῆ πλεον ἢ ἀνάγκη τῆς ὀριστικῆς ῥυθμίσεως τοῦ προβλήματος τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ εἶχεν ὠριμάσει ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἔδει νὰ ἐξασφαλισθοῦν νομοθετικῶς πόροι σοβαροὶ καὶ σταθεροὶ διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, ὅπου πρὸς τοῦτο ἀνάγκη, ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων αἱ προσπάθειαι δὲν ἦσαν ἀρκεταὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπαιτουμένων μεγάλων δαπανῶν. Οὕτω, μὲ τὴν λῆξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1938—39 εἶδε τὸ φῶς ἡ σχετικὴ περὶ μαθητικῶν συσσιτίων νομοθεσία, τὴν ὁποίαν κατωτέρω καταχωροῦμεν.

Ἡ ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων κίνησις κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1939—40, βάσει τῆς ἀνωτέρω νομοθεσίας, ἤρξατο μὲ ῥαδιοφωνικὰς ὁμιλίαις τῶν μελῶν τῆς

Κεντρικῆς αὐτῶν Ἐπιτροπῆς. Παραθέτομεν μερικὰ ἀποσπάσματα ἐκ σχετικῆς ὁμιλίας, λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντός των, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. κ. Δ. Στεφάνου.

. . . . .

ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΥΠΟΣΙΤΙΣΜΟΣ

Καὶ ἐν πρώτοις, ὑπάρχει εἰς τὸν τόπον μας μαθητικὸς ὑποσιτισμὸς; Ὑπάρχουν μαθηταί, πὸν πηγαίνουν νησιτικοὶ εἰς τὰ σχολεῖα, διότι τὸ σπίτι τους δὲν ἤμπορεῖ νὰ τοὺς θρέψῃ; Περὶ αὐτοῦ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία. Μᾶς τὸ λέγουν οἱ διδάσκαλοί μας, πὸν καθημερινῶς ἀτενίζουν τὸ δράμα τῶν πεινασμένων μαθητῶν τῶν, μᾶς τὸ πιστοποιοῦν οἱ ἰατροί, τὸ ἀντιλαμβάνομεθα ὅλοι μας, διότι τὸ βλέπομεν μὲ τὰ μάτια μας τὰ ἴδια.

Καὶ δὲν εἶναι ὀλίγα τὰ ὑποσιτιζόμενα αὐτὰ παιδιὰ. Ἐὰν ὑπολογίσωμεν εἰς ἓνα ἑκατομῦριον τοὺς μαθητὰς τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως (ἀπὸ 7—12 ἐτῶν), πὸν ὑποχρεωτικῶς φοιτοῦν εἰς τὰ σχολεῖα, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἐν ποσοστὸν 20% περίπου ἐκ τοῦ μαθητικοῦ αὐτοῦ πληθυσμοῦ, μικρότερον ἢ μεγαλύτερον ἀναλόγως τῆς περιφερείας, δὲν τρέφεται καλὰ. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι 200.000 περίπου μαθηταί ἔχουν ἀνάγκην συμπληρωματικῆς τροφῆς, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν τὰς συνεπείας τοῦ ὑποσιτισμοῦ, πὸν ἀντιλαμβάνεσθε πόσον ὀλέθριαι εἶναι προκειμένου περὶ παιδικῶν ὀργανισμῶν. Καὶ ἴδου τὸ πρόβλημα, πὸν μᾶς τίθεται καὶ πὸν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ὅπωςδῆποτε νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ὡς Κράτος καὶ Κοινωνία.

Ἡ ἘΛΠΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Καὶ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, διότι αἱ χιλιάδες αὐταὶ τῶν παιδιῶν εἶναι ἢ νέα γενεά, εἶναι ἢ αὔριον καὶ ἢ ἔλπις τοῦ Ἔθνους μας καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ τὰ ἐγκαταλείψωμεν εἰς τὰς συνεπείας τῆς τύχης των, χωρὶς αὐτὸ νὰ ἔχη βαρυντάτας συνεπείας εἰς βάρος τῆς Φυλῆς μας. Τὰ χρονίως ὑποσιτιζόμενα αὐτὰ παιδιὰ δὲν ἤμποροῦν, καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας, νὰ γίνωνν ὑγιεῖς πολῖται, διότι εἰς κάθε των βῆμα θὰ τὰ παραμονεύουν τὰ γνωστὰ ἐνδημικὰ καὶ ἐπιδημικὰ νοσήματα τοῦ τόπου μας, πὸν τόσον πρόσφορον ἔδαφος εὐρίσκουν εἰς τοὺς ἐξησθενημένους παιδικούς ὀργανισμούς διὰ νὰ ρίξουν ἐκεῖ βαθεῖα καὶ ἀνεξάλειπτα τὰς ρίζας των. Δὲν ἤμποροῦν νὰ γίνωνν οἱ δυνατοὶ πολῖται, ἱκανοὶ νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς κοινῆς Πατρίδος, διότι θὰ εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀπαλλαγέντες ἢ βοηθητικοὶ ὅταν αὔριον θὰ κληθοῦν νὰ τὴν ὑπηρετήσουν,

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικοῦ συμφέροντος δὲν πρέπει νὰ ἀφήσωμεν ἀβοήθητα τὰ παιδιὰ αὐτά, διότι ἢ σκληρὰ ἐγκατάλειψίς των εἰς μίαν δυστυχίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι αὐτὰ ὑπεύθυνα, ἐνδέχεται νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν των αἰσθήματα ἐχθρικὰ πρὸς τὴν Κοινωνίαν, πὸν ἦτο εἰς θέσιν καὶ εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ βοηθήσῃ καὶ ὁμως δὲν τὸ ἔκαμεν, ἐνδέχεται νὰ τὰ ὀδηγήσῃ εἰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας βραδύτερον ἀντικοινωνικὰς. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναλύσω περισσότερον τὰ αἰσθήματα, πὸν ἐμβάλλουν καὶ ἀναπτύσσουν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ἢ ἀθλιότης καὶ ἢ στέρησις καθ' ἣν ἐποχὴν σχηματίζονται εἰς αὐτὴν αἱ πρῶται ἐντυπώσεις περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας. Ὅλοι δὲ γνωρίζο-

μεν, ὅτι πολλαὶ ἀνώμαλοι καὶ διεστραμμέναι φύσεις ἐδημιουργήθησαν ἀκριβῶς ἐκ τῶν κακῶν περὶ Κοινωνίας ἐντυπώσεων, πὺν ἐσχημάτισαν παιδιὰ κατὰ τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν, τὴν ὁποίαν διῆλθον πεινῶντα καὶ ἐξηθλιωμένα. Τοῦναντίον, ὅταν τὸ Κράτος καὶ ἡ Κοινωνία βοηθήσουν καὶ περιθάλψουν τὰ παιδιὰ αὐτὰ καὶ ἀποδείξουν ἐμπράκτως τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἀλληλεγγύην καὶ τὴν φροντίδα ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων ἐξ αὐτῶν, εἶναι φυσικὸν νὰ δημιουργηθοῦν εἰς τὰς παιδικὰς αὐτὰς ψυχὰς αἰσθήματα ἀντίθετα ἀπὸ τὰ ἐκτεθέντα, αἰσθήματα δηλονότι εὐγνωμοσύνης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Κοινωνίαν καὶ τὸ Κράτος, πὺν παρουσιάζονται ὡς ὀντότητες ἐνεργετικαὶ καὶ προστατευτικαί. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοῦτο εἶναι ἀνυπολογίστου ἀξίας δι' ἓνα λαόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐνότης τοῦ ἡ κοινωικὴ καὶ ἐθνικὴ εἶναι ζήτημα ὑπάρξεως. Καὶ ἰδοὺ τὸ συμφέρον τοῦ κοινωικοῦ συνόλου νὰ μὴ παραμείνῃ ἀδιάφορον ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀφοῦ μὲ τὰ μαθητικὰ συσσίτια θὰ προσθέσωμεν ἓνα ἀκόμη ὄπλον ἰσχυρὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους κατὰ τῶν ἀνατρεπτικῶν τάσεων, ἓνα ἀκόμη μέσον στερεοποιήσεως τῆς ψυχικῆς καὶ αἰσθηματικῆς ἐνότητος τῶν διαφόρων τάξεων τοῦ Ἔθνους, δεδομένου ὅτι τὰ παιδιὰ, πὺν θὰ συμμετάσχουν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων θὰ σχηματίσουν ὡς πολῖται τῆς αὔριον τὴν συνείδησιν, ὅτι τὸ Κράτος τὸ σημερινὸν εἶναι δύναμις ἀγαθοποιὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κοινωνία πραγματικὴ μητέρα δι' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς.

ΚΑΙ ΑΛΛΑΧΟΥ

Ὅλοι ἀντιλαμβάνεσθε, ὅτι ὁ μαθητικὸς ὑποσιτισμὸς δὲν εἶναι φαινόμενον ἑλληνικόν. Καὶ εἰς τὰς πλουσιωτέρας ἀκόμη χώρας ὑπάρχουσαν μαθηταὶ πεινασμένοι, πολλοὶ ἔ ὀλίγοι ἀναλόγως, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη καταβάλλουν κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουν, διότι ἔχουν καταλάβει καλὰ τὰς συνεπείας του. Καὶ ἡ ἀντιμετώπισις γίνεται διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, τὰ ὁποῖα ὀργανοῦνται καὶ λειτουργοῦν εἰς τὰ σχολεῖα ὡς θεσμὸς πλέον ἐκπαιδευτικὸς, στενὰ καὶ ἀναπόσπαστα συνδεδεμένος μὲ τὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς συγχρόνου μαθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ προνοίας, δεδομένου ὅτι ἐπὶ πεινασμένων παιδιῶν οἰαδήποτε ἄλλη ἀντίληψις ὄχι μόνον εἶναι περιττὴ, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ εἰρωνείαν. Περιττὸν δὲ νὰ σᾶς πληροφοροῦν, ὅτι τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐνισχύονται παντοῦ μὲ τὴν μεγαλειέταν προθυμίαν ἀπὸ τὰ Κράτη, Δήμους, Κοινοτήτας καὶ Κοινωνίας.

ΤΙ ΕΓΙΝΕΝ ΕΔΩ

Ἄλλ' εἰς τὸ τόπον μας τί ἔχει γίνῃ σχετικῶς ; Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ τὸ μάθετε. Ἀπὸ δεκαετίας ἤρχισε μία κίνησις ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, πρωτοβουλία τῆς Ὑπηρεσίας Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, περιορισμένη ὅμως ἐφ' ὅσον περιορισμένα ἦσαν καὶ τὰ διατιθέμενα τότε μέσα. Κατὰ τὸ 1935—1936 τὴν σχετικὴν πρωτοβουλίαν ἀνέλαβε τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα καὶ συσσίτιον παρείχετο τότε εἰς ἀριθμὸν τινα μαθητῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀπόρων ἐνηλίκων. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κοινῆς παρασκευῆς τοῦ συσσιτίου δὲν ἤμποροῦσε νὰ μᾶς ἱκανοποιήσῃ καὶ διότι ὁ παιδικὸς ὀργανισμὸς ἔχει ἀνάγκην καλλιτέρας τροφῆς κατ' ἀρχὴν ἐπιστημονι-

κὴν ἀπὸ τοῦ Ἰπποκράτους ἰσχύουσαν (τὸ αὐξανόμενον, λέγει ὁ Ἰπποκράτης, πλείστης δεῖται τροφῆς, εἰ δὲ μὴ ἀναλίσκεται, καὶ διότι δὲν ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν βασικὴν ἀρχὴν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὄργανα πρὸς ἄσκησιν φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς, σπουδαιοτάτης μάλιστα μορφωτικῆς ἀξίας εἰς χεῖρας καλῶν διδασκάλων. Τὰ μαθητικά συσσίτια ὁσάκις περιβάλλονται φιλανθρωπικὸν χαρακτῆρα προκαλοῦν ἀντίθετα παιδαγωγικά ἀποτελέσματα τῶν ἐπιδιωκομένων. Προκαλοῦν εἰς τὰς παιδικὰς ψυχὰς τὸ συναίσθημα τῆς μειώσεως τῆς ἀτομικότητός των ἔναντι τῶν ἄλλων, πὸν ἠγνόησεν ἡ τύχη. Καλλιεργοῦν τὸν φθόνον ἢ διδάσκουν καὶ τὴν ἐπαιτείαν ὡς τρόπον βιοπορισμοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως ἢ ἀντίληψις, ὅτι τὸ συσσίτιον εἶναι κάτι συναφὲς μὲ τὴν κοινὴν ἐκπαίδευσιν ἀφίνει ἄθικτον τὴν παιδικὴν διάνοιαν ἀπὸ σκέψεις ὁδηγούσας εἰς κακίας,

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

Ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τούτων κινούμενον τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας, ἀπὸ τοῦ 1937 ἐπεδίωξεν ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν τὰ μαθητικά συσσίτια προσλάβουν τὴν ἐκπαιδευτικὴν των μορφήν. Καὶ ἔκτοτε σύντομος καταβάλλεται προσπάθεια διὰ τὴν ταχεῖαν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν συσσιτίων εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως τῶν ἀστικῶν κέντρων κατ' ἀρχάς, μὲ βαθμιαίαν ἐπέκτασιν καὶ πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου. Τὰ μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα, χάρις εἰς τὴν Κρατικὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ τῆς Κοινωνίας γενικώτερον, ὑπῆρξαν ἱκαναποιητικά, δεδομένου ὅτι εἰς χιλιάδας μαθητῶν ἐδόθη κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἐπαρκὴς καὶ ὑγιεινὴ τροφή. Ἄλλ', ὡς εἶναι εὐτότητον, ὅ,τι ἐπετεύχθη δὲν εἶναι ἀρκετόν. Ἐγινε μόνον ἡ ἀρχή. Ἡ μέχρι τοῦδε πείρα ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἡ προγματικότης, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν ἐν τῇ χώρᾳ μας τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ, κατέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποτελεσματικωτέρας ἀντιμετωπίσεως τοῦ ὅλου προβλήματος.

Καὶ ἦλθε πλέον ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν λύσιν αὐτοῦ. Ἡ νομοθεσία τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ἔθεσε στερεὰ τὰ θεμέλια καὶ ἐξησφάλισε τὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ ἐπὶ νομικῶν βάσεων, μὲ πλήρη ὁργάνωσιν ἀπὸ τοῦ Κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν, μὲ Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπιτελοῦσαν καὶ κατευθύνουσαν τὴν ὅλην ὁργάνωσιν, μὲ Ἐπιτροπὰς κατὰ Νομοὺς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν Νομαρχῶν καὶ κατ' ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας, μὲ Ἐφορείας πρὸς ὁργάνωσιν καὶ διεύθυνσιν τῶν κατὰ σχολεῖα ἢ ὁμάδας σχολείων συσσιτίων καὶ τέλος μὲ πόρους ἐκ τοῦ Κράτους, Δήμων, Κοινοτήτων κλπ., μὲ πόρους ἀπὸ εἰσφορᾶς τῶν εὐπορωτέρων μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκλήθησαν νὰ ἀποδείξουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ αἰσθήματα τῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς ἐν ἀτυχίᾳ συναδέλφους των καὶ τῆς φιλαλληλίας.

Διὰ τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς, πὸν σᾶς περιέγραφα εἰς ὀλίγας γραμμάς, ἡ μέχρι τοῦδε ἐργασία εἰς τὰ μαθητικά συσσίτια, κατ' ἀνάγκην περιορισμένη, προαιρετικὴ, ἀσυστηματοποίητος καὶ μὲ ἀσταθεῖς πόρους, θὰ ἐξελιχθῆ εἰς σταθερὰν κρατικὴν καὶ κοινωνικὴν μέριμναν, ἀνυπολογίστου σημασίας καὶ ἀποτελεσμάτων. Περὶ αὐτοῦ μᾶς ἐγγυᾶται καὶ ἡ θέλησις τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πίστις τῶν μελῶν τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. πρὸς τὴν ἀναληφθεῖσαν προσπάθειαν. Καὶ εἶμαι εὐτυχῆς, διότι μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφράσω

δημοσία αίσθήματα βαθείας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰ μέλη τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν τεραστίαν συμβολὴν των εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, τῶν ὁποίων τὰ ἀποτελέσματα θὰ δικαιολογήσουν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τῶν ἐπελευσομένων γενεῶν.

200 ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΜΑΘΗΤΑΙ

Διὰ τὴν πλήρη ὅμως ἐπιτυχίαν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου δὲν ἀρκεῖ ἡ κρατικὴ μέριμνα καὶ ἡ ἐργασία τῆς Κ. Ε. Δὲν εἶναι εὐχερὲς ἔργον, ὡς εὐκόλως ἐννοεῖτε, ἡ παροχὴ τροφῆς εἰς 200.000 μαθητάς, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ, ἐκτὸς τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ὀργάνωσιν πρὸ παντὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶς παραδεγμένων διὰ τὰ μαθητικά συσσίτια ἀρχῶν, μέθοδον καὶ σύστημα ἐργασίας, προσαρμογὴν πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα καὶ θέλησιν καὶ ἐπιμονὴν ἀκόμη πρὸ τῶν δυσχερειῶν. Θὰ ἀπαιτηθῇ λοιπὸν καὶ ἡ πρόθυμος συμβολὴ ὄλων τῶν κοινωνικῶν παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσαν θέσιν, κατέχει, ὡς εὐνόητον, ὁ διδασκαλικὸς κόσμος, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται τὰ σχολεῖα καὶ οἱ μαθηταί. Ἄλλὰ περὶ αὐτῆς δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφιβάλωμεν, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀπήχησιν, πὸν εὔρεν εἰς τὴν ψυχὴν ὄλων ἡ ὑπόθεσις τῆς τροφῆς τοῦ πιτωχοῦ καὶ τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος παιδιοῦ. Ἄλλως τε οὔτε ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ὑστερεῖ ἄλλων κοινωνιῶν εἰς τοιοῦτης φύσεως αἰσθήματα καὶ ἐκδηλώσεις, οὔτε ὁ Ἕλλην διδάσκαλος εἶναι κατώτερος τῶν συναδέλφων του ἄλλων χωρῶν. Τροῦναντίον μάλιστα, οἱ Ἕλληνες πολῖται καὶ διδάσκαλοι ὑπῆρξαν πάντοτε πρόθυμοι καὶ ἀνεξάντλητοι εἰς ἀγαθοποιὸν δρᾶσιν ὅταν καταλλήλως καὶ δεόντως ὠδηγήθησαν πρὸς αὐτήν.

Ἄς χωρήσωμεν λοιπὸν ὅλοι, κατὰ δύναμιν ἕκαστος, πρὸς τὴν ὠραίαν ἐξόρμησιν κατὰ τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ἄς ἐργασθῶμεν διὰ νὰ ἀπαλλάξωμεν τὸν δρόμον τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, πὸν πληγώνει τὴν τρυφεράν του ὑπαρξιν καὶ ἀφίνει ἵχνη ἀνεξάλειπτα εἰς τὴν ψυχὴν του. Σύνθημα καὶ σκοπὸς ὄλων μας ἄς εἶναι νὰ παραδώσωμεν τὴν ἐθνικὴν σκντάλην εἰς νέαν γενεὰν ὑγιᾶ καὶ ἰσχυράν, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ἐξασφαλίσῃ τὴν νίκην εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν διαιώνισιν τῆς Φυλῆς μας.

ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ὁ τύπος ἐξ ἄλλου ἀφιέρωνε συχνὰ ἐνθουσιώδη καὶ ἐμπνευσμένα ἄρθρα, συμβάλλοντα σπουδαιότατα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς καταλλήλου εὐνοϊκῆς ἀτμοσφαιρας ὑπὲρ τοῦ θεσμοῦ τῶν Μ. Σ. Ἀναδημοσιεύομεν κατωτέρω μερικὰ ὡς λίαν ἐνδιαφέροντα καὶ διαφωτιστικά.

Ο ΠΤΩΧΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ

Τὸ εἶχαμε, ἀπὸ τὰ μαθητικά μας χρόνια συναντήσῃ, γείτονα εἰς τὸ θρανίον, τὸ πτωχὸ παιδάκι. Χλωμόν, ἀπρόσεκτον εἰς τὸ μάθημα, συχνὰ κρεββατωμένο, μὲ τὰ μάτια

μεγάλα, τεντωμένα, διάπλατα ἔμπρὸς εἰς τοῦ κουλουροπώλου τὸ ἰδιότυπον κουτί, νὰ κοιτάξῃ καὶ νὰ... μισῇ : Τὸ σπίτι του, τὰ ἄλλα παιδιά, πὺν διέθεταν τὴν δεκάραν, τὸ πενηντάλεπτον, τὴν δραχμὴν ἀργότερα διὰ τὸ κουλοῦρι καὶ τὸ τυρί. Καὶ ὅταν ἠνδρώθημεν παρηκολουθήσαμεν ἄλλος προσεκτικὰ, ἄλλος ἐπιπολαίως αὐτὸ τὸ πτωχὸ παιδί εἰς τὰς στατιστικὰς τῶν σχολείων, τῶν σχολιάτρων, εἰς τὴν καθημερινὴν πείραν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, εἰς τοὺς θανάτους τοῦ καθημερινοῦ ληξιαρχικοῦ δελτίου νὰ ὑφίσταται τὰς συνεπειὰς τοῦ ὑποσιτισμοῦ, ἑνὸς ὑποσιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἂν βλάβη καὶ κλονίξῃ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας τῆς φυλῆς μας, τὰ βλάπτει καὶ τὰ κλονίζει ἐπειδὴ πλήττει πρῶτα ἀπὸ ὅλους τὸ παιδί.

Ἐνα παιδάκι, πὺν ξεκινᾷ τὸ πρῶτὸ ἀπὸ τὸ σπίτι του νηστικό, πὺν περνᾷ ὅλο τὸ πρῶτὸ νηστικό, πὺν εἶναι ἀμφίβολον ἔὰν θὰ εὔρη ψωμί καὶ ἔληξῃ τὸ μεσημέρι εἰς τὸ σπίτι καὶ πὺν τὸ βράδυ θὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ ἐκνευρισμένον καὶ κλαῖον ἀπὸ τὴν πείνα, μόνον γράμματα δὲν ἤμπορεῖ νὰ μάθῃ. Ποτὲ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀνοίξῃ χαρούμενα τὰ μάτια πρὸς τὸν γαλανὸν οὐρανόν, ποτὲ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀγαπήσῃ τοὺς συμμαθητὰς, τοὺς ὁμοίους του, τὸ σπίτι, τὴν οἰκογένειαν,

Τὸ ψεῦδος, πὺν ἐπλάσθη διὰ τὸ λιτοδίαιτον τῆς φυλῆς μας ἐξατμίζεται εἰς τὰ κρεβάτια τῶν σανατορίων, εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν στατιστικῶν τῆς ἐγκληματικότητος, εἰς τοὺς μαθητικὸς καταλόγους καὶ πρὸ πάντων ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῶν γυμνασιῶν, πὺν ἔχουν νὰ γυμνάσουν σκελετοὺς παιδιῶν καὶ ὄχι σφριγῶσαν νεότητα.

Βεβαίως τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐθνικὰ ζητήματα, πὺν ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ἡ Ἑλλάς καὶ διὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μίαν ἡμέραν νικηφόρος εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσῃ ἐπὶ ἔτη πολλὰ τὴν εἰρηνικὴν καὶ παραγωγικὴν προσπάθειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἀποδυθῆ.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ; Ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφίνωνται τὰ πτωχὰ παιδιά διὰ τῶν σχολείων πειναλέα καὶ ἀπαθλιωμένα. Αὐτὴ ἡ βασικὴ σκέψις ἐνέπνευσε τὴν λύσιν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τῆς ἱματιοθήκης τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν λύσιν ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν μίαν τεραστίαν προσπάθειαν. Προχθὲς εἰς ἄλλην στήλην οἱ ἀναγνώσται εἶδον εἰς γενικὰς γραμμάς τὸν ἀπολογισμὸν τῆς προσποθείας αὐτῆς ὅσον ἀφορᾷ τὰ μαθητικὰ συσσίτια. Σαράντα τρεῖς χιλιάδες μαθηταὶ ἔλαβον συσσίτιον πέρυσι. Καὶ ἐφέτος λαμβάνουν ἐννενηντα τρεῖς χιλιάδες. Οἱ μαθηταὶ ὅμως τῆς χώρας εἶναι 950.000. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ὅλοι πτωχοὶ καὶ τὸ ποσοστὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν ἐντὸς δύο ἐτῶν ἡ διανομὴ συσσιτίου δὲν παρουσιάζεται ἀσήμαντον.

Ἐν τούτοις, εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὴν ὀριστικὴν διὰ τῶν συσσιτίων λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ὑποσιτισμοῦ τῶν πτωχῶν μαθητῶν δὲν διηνύθη ἀκόμη. Εἶναι ὁ δρόμος αὐτὸς μακρὸς. Τὸ γεγονὸς ὅμως, ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 93.000 συσσιτούντων μαθητῶν ἐντὸς δύο μόλις ἐτῶν καὶ τὸ ἕτερον—τὸ κυριώτερον—ὅτι ἡ δημοσία γνώμη ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἔκκλησιν ὅπως παρασχεθῇ βοήθεια οἰκονομικὴ παρὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλούτου εἰς τὴν προσπάθειαν, εἶναι ἐνδείξεις πλέον ἢ ἐνθαρρυντικαὶ περὶ τοῦ ὅτι θὰ φθάσωμεν ταχέως εἰς τὸ τέρμα.

Βεβαίως ἀπαιτοῦνται χρήματα. Πολλὰ χρήματα ἀκόμη. Ἄλλ' εἰς τὸν τόπον μας εὐτυχῶς ὑπάρχουν πολλοὶ εὐποροὶ. Οἱ πλεῖστοι ἤδη προσέφερον τὸν ὀβολὸν των. Μένουν καὶ ἄλλοι, πὺν δὲν τὸ ἔπραξαν καὶ ἐκ τῶν πρώτων πολλοί, πὺν δὲν προσέφερον ἀνάλογα πρὸς τὸν πλοῦτόν των.

Τὸ καθῆκον τοῦ πλούτου εἶναι ὅμως σαφὲς καὶ κατηγορηματικόν. Δευτέρα γνώμη δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Καὶ αὐτὸς ὁ εὐπορῶν γονεὺς ἄς στερηθῇ κάτι ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἀπόλαυσιν τῆς τραπέζης του χάριν τοῦ φαγητοῦ τῶν πτωχῶν μικρῶν συμμαθητῶν τοῦ παιδιοῦ του. Αὔριον, ὅταν ἡ φυλὴ θὰ ἔχῃ ὡς ἀποστολὴν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν

πλουτον τοῦ ἑνὸς καὶ τὴν εὐπορίαν τοῦ ἄλλου, ὁ πλούσιος ἢ εὐπορος μαθητὴς θὰ εὖρη ἱκανόν, πρόθυμον φίλον στρατιώτην εἰς ἔργα εἰρηνικά—καὶ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ τὸ ἀποκλείσῃ;—καὶ εἰς ἔργα πολεμικά τὸν παλαιὸν συμμαθητήν, τὸ πτωχὸ παιδάκι, ποῦ ἐτράφη ὄχι ἀπὸ τὴν γενναιοδωρίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐπιτέλεισιν ἑνὸς καθήκοντος καὶ ἔγινε γερός εἰς τὸ σῶμα καὶ γερός εἰς τὴν ψυχὴν, ἱκανὸς πολίτης καὶ ἀντέχων μαχητής...

Κύριον ἄρθρον «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ» 27 Φεβρουαρίου 1939.

ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

Ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ σταθεροποιήσῃ τὸν θεσμόν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Ἔως σήμερα τὰ μαθητικά συσσίτια ἦταν ἕνας θεσμὸς μὴ νομίμως καθιερωμένος. Δὲν ἀποτελοῦσε δηλαδὴ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἦτο προαιρετικὸς. Ἦμποροῦσε νὰ λειτουργῇ καὶ νὰ μὴ λειτουργῇ. Ἦμποροῦσε νὰ λειτουργῇ εἰς τὸ ἓνα σχολεῖον καὶ νὰ ἀγνοῆται εἰς τὸ ἄλλο. Οἱ πόροι τῶν συσσιτίων ἦσαν ἀκαθόριστοι. Ἐξηρτῶντο ἀπὸ προαιρετικὰς συνδρομάς, ποῦ ἐπίσης ἤμποροῦσαν νὰ δίδονται καὶ τὰ μὴ δίδονται. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ μιᾶς καταστάσεως, ποῦ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε πόσο θὰ διαρκοῦσε καὶ ἂν θὰ διαρκοῦσε. Ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις θὰ μεταβάλλῃ τὰ συσσίτια εἰς νομικὸν θεσμόν, εἰς κατάστασιν μόνιμον δι' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ δι' ὅλα τὰ σχολεῖα, ὅπου εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς θὰ προσφέρεται τὴν μεσημβρίαν θερμὴ καὶ ὑγιεινὴ τροφή.

Τ' ἀνωτέρω εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ χαροποιήσουν τὴν ἐλληνικὴν κοινὴν γνώμην καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς γονεῖς τῶν λαϊκῶν τάξεων. Οἷτοι θὰ γνωρίζουν, ὅτι τὰ παιδιά των, μεταβαίνοντα εἰς τὸ σχολεῖον, δὲν θὰ κινδυνεύουν νὰ παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα ἐλλιπῶς τρεφόμενα.

Πόση εἶναι ἡ κοινωνικὴ καὶ ὑγιεινὴ σημασία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξωμεν. Εἶναι δὲ ἀκριβῶς τὰ μεγάλα αὐτὰ πλεονεκτήματα τοῦ θεσμοῦ, ποῦ παρακινοῦν τὴν κυβέρνησιν νὰ δώσῃ σταθερότητα καὶ μονιμότητα καὶ πανελλήνιον ἔκτασιν εἰς τὰ συσσίτια.

Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅ,τι τόσοι ἰατροὶ καὶ ὑγιεινολόγοι ὑποστηρίζουν, ὅτι ἀνέκαθεν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν μεγάλην τρυπλειονοψηφίαν ὑποσιτίζεται, πολὺ περισσότερον τοῦτο ἀληθεύει διὰ τὰ παιδιά τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τῶν ἀγροτικῶν τάξεων καὶ τῶν ἐργατικῶν εἰς τὰς πόλεις. Καὶ ὅταν ἡ παιδικὴ ἡλικία ὑποσιτίζεται, θὰ δώσῃ πολίτας ἀσθενικούς. Τὸ κακὸν τοῦτο ἀποφεύγεται ἐν σχετικῷ μέτρῳ διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἡ καλὴ διατροφή τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ δίδει εἰς αὐτὰ αἰσθήματα γενναιότερα καὶ τοὺς δημιουργεῖ κοινωνικὰς ἀντιλήψεις περισσότερον ἐξυπηρετικὰς τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ συνεργασίας, ποῦ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα ἰδανικὰ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ ἐλληνικὸς λαὸς δέχεται μὲ ἀληθινὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἀποφάσεως περὶ μεταβολῆς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἰς μόνιμον θεσμόν.

«ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΝΕΑ» 28—5—1938

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

Τὰ μαθητικά συσσίτια μετεβλήθησαν εἰς διαρκῆ θεσμόν, μὲ κεντρικὴν ἐπιτροπὴν

διευθύνουσιν τὴν ὀργάνωσιν των καὶ μὲ πόρους προερχομένους ἐκ τοῦ κράτους, ἐκ τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ ἀπὸ εἰσφορᾶς τῶν εὐπορωτέρων μαθητῶν. Τοιοῦτοτρόπως τὰ μαθητικά συσσίτια, τὰ ὁποῖα ἐλειτούργησαν ἤδη ἐπὶ μερικὰ ἔτη κατὰ τρόπον ἄτακτον καὶ προαιρετικόν, θὰ ἐξυπηρετήσουν τώρα ἀμέσως, ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου σχολικοῦ ἔτους, τοὺς ἀπόρους μαθητὰς ὄλων τῶν σχολείων τῆς χώρας καὶ ὄχι μόνον τῶν πόλεων. Ἡ ἐργασία αὐτή, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη τόσον ἀναγκαία καὶ τόσον γόνιμος εἰς ἀποτελέσματα, παρὰ τὸ περιορισμένον της καὶ ἀσυστημοτοποιήτον τῆς μέχρι τοῦδε ἐφαρμογῆς της, θὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ μέλλον εἰς μίαν σταθερὰν κρατικὴν καὶ κοινωνικὴν μέριμναν. Τὴν ἀναγκαιότητά της δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν ἀμφισβητήσῃ κανεὶς. Ἡ ἀνακίνησις τοῦ προβλήματος τῆς ἐλλειποῦς θρέψεως ὠρισμένων τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, λόγῳ κακῆς διαίτης, ἤρχισεν ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν διαπίστωσιν τοῦ φαινομένου τούτου εἰς τὰ σχολεῖα ἐπὶ τῶν μικρῶν μαθητῶν. Ὅταν ἡ οἰκογένεια στερεῖται διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, εἶναι πολὺ φυσικὸν πρῶτα νὰ ὑποφέρουν τὰ τέκνα της. Τὰ μαθητικά συσσίτια ἀνακουφίζουν ἔτσι τὰ παῖδιά τῶν πτωχῶν ἑλληνικῶν τάξεων καὶ θὰ τοὺς δώσουν φυσικὴν ὑγείαν καὶ ἠθικὴν ἐνίσχυσιν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθοῦν ἰδιαιτέρως τὰ κακὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ αὐριανοῦ ἀνδρός καὶ πολίτου ἢ γυναικός καὶ μητέρας, αἱ συνέπειαι μιᾶς στερημένης νεότητος, οὔτε νὰ ἐξαρθοῦν τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἐμβάλλει καὶ ἀναπτύσσει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ἢ ἀθλιότης καὶ ἡ στέρησις τῶν ἐτῶν, ὅπου σχηματίζονται εἰς αὐτὴν αἱ πρῶται περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας ἐντυπώσεις. Πολλοὶ ἀνήσυχτοι καὶ ἀνώμαλοι φύσεις προῆλθον ἀκριβῶς ἐκ τῆς κακῆς εἰκόνας περὶ τῆς κοινωνίας, τὴν ὁποίαν τὰ πτωχὰ καὶ πεινῶντα παῖδιά ἔλαβον κατὰ τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν. Τὰ μαθητικά συσσίτια, ἀποδεικνύοντα ἐμπράκτως διὰ τῆς συνδρομῆς των τὴν ἀλληλεγγύην τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ καὶ τὴν φροντίδα τοῦ κράτους ὑπὲρ τῶν μᾶλλον ἀνισχύρων ἐκ τῶν μελῶν τούτων, εἶναι φυσικὸν νὰ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ αὐξηθοῦν ἀντικθῆτως εἰς τὴν εὐπλαστον ψυχὴν τῶν παιδιῶν αἰσθήματα ἀντίθετα ἀπὸ τὰ τὰ περιγραφέντα. Καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα θὰ εἶναι εὐγνωμοσύνη καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ πρὸς τὸ κράτος, πού παρίστανται ὡς ὄντότητες εὐεργετικαί, προστατευτικαὶ ἐκείνων πού ἤλθον μὲ ἀνεπαρκῆ οἰκονομικά μέσα εἰς τὴν ζωὴν. Τὸ ἀποτέλεσμα τούτου, δι' ἓνα λαόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἐνότης του ἢ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ εἶναι πρωτίστη ἀνάγκη, θὰ παρουσιασθῇ ἀπὸ τὰ μεγαλιέτερα, πού ἔμποροῦν νὰ ἐπιδιωχθοῦν.

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΗΜΑ» 14—6—39.

ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΣΥΣΣΙΤΙΑ

Μαζὶ μὲ τὴν λῆξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους παύουν καὶ τὰ μαθητικά συσσίτια, ὅπου λειτουργοῦν τοιαῦτα. Ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς φθινοπώρου θὰ ἐπαναρχίση ἡ λειτουργία των, εὐεργετικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀλλὰ θὰ προκινδυνεύσω μίαν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἐσημάτισα παρακολουθήσας τὸ ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης μαθητικὸν συσσίτιον. Θὰ ὑποδείξω δηλονότι νὰ μετατραπῇ ἡ ἀπὸ φιλανθρωπικῆς κατὰ βάσιν ἀρχῆς ἴδρυσις κοί, λειτουργία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἰς κανόνα παιδαγωγικόν. Οἱ ἀσχολούμενοι εἰδικώτερον μὲ τὴν λαογραφίαν δὲν πρέπει νὰ ἀναζητοῦν μόνον εἰς τραγούδια καὶ ἔθιμα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τὴν παράδοσιν. Ὑπάρχουν καὶ γενικώτεραι ἐκδηλώσεις ἐνδεικτικαὶ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος παρ' ὄλην τὴν μεταλλαγὴν τῆς μορφῆς, ἣτις προσεδόθη, λόγῳ τῶν ὄρων τοῦ βίου, εἰς ὅσα ἄλλοτε ἀπετέλουν θεσμόν. Εἰς τὴν Κρήτην ἰδρύθησαν ἀπὸ ἀρχαι-

στατών χρόνων τὰ πρῶτα συσσίτια. Καὶ πάλιν τώρα ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ πρώτου ἴδρου τοῦ αὐτῶν, τοῦ Μίνως, ἀρχίζει ἡ ἀνέγερσις εἰδικῶν οἰκημάτων πρὸς τὸν σκοπὸν. Ὡμίλησα ἤδη περὶ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, προωρισμένον διὰ τὰ παιδιὰ. Δὲν φαίνεται ὁμως νὰ εἶναι ἡ ἴδρυσις τοῦ οἰκήματος καὶ ἡ παροχὴ τῆς τροφῆς ὑπόθεσις μόνον φιλανθρωπίας. Ἐνέχει, καθ' ὃν τρόπον γίνεται, συνέχειαν τῆς προαιωνίου ἕξεως νὰ συσσιτῶσιν οἱ Κρήτες. Τὸ ὠραῖον εἰδικὸν οἶκημα εἶναι τὸ «Ἀνδρεῖον» τῶν ἀρχαίων. Ὁ συγγραφεὺς Δουσιάδας, ἱστορῶν τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀνθοῦντα συσσίτια ἐν Κρήτῃ, δίδει εἰκόνα αὐτῶν πλήρη ἐπὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διὰ κοινῆς εἰσφορᾶς ἐλειτούργουν, μέχρι καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐστιάσεως. Τὴν ἐπιμέλειαν τῶν συσσιτίων εἶχε πάντοτε γυνὴ βοηθουμένη ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσαρας θεράποντας καλουμένους «καλοφόρους». Εἰς τὰ συσσίτια αὐτὰ οἱ τρώγοντες ἐκάθηντο, μόνοι αὐτοὶ ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, δύο δὲ τράπεζαι προωρίζοντο πάντοτε διὰ τοὺς ξένους, γεγονὸς ἐνδεικτικὸν καὶ τῆς σημερινῆς τῶν Κρητῶν φιλοξενίας. Εἰς ὅλους ἐδίδετο, ἐν ἀρχῇ, ἴση μερὶς φαγητοῦ, εἰς δὲ τοὺς παῖδας παρείχετο μόνον κρέας ἡμισείας μερίδος ἀπὸ τὴν διδομένην εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐπὶ ἐκάστης τραπέζης ὑπῆρχεν ἐν ποτήριον οἴνου κεκραμένου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔπινον ὅλοι διαδοχικῶς. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰ συσσιτοῦντα παιδιὰ προσεφέρετο κρατὴρ, ἀλλὰ μόνον οἱ πρεσβύτεροι εἶχον δικαίωμα νὰ πῖουν ὅσον θέλουν. Κατὰ τὰς ἐστιάσεις ἡ προϊσταμένη γυνὴ «φανερῶς ἀφαιροῦσα παρατίθησι τοῖς κατὰ τὸν πόλεμον ἢ κατὰ σύνεσιν δεδοξασμένοις». Καὶ ὁ Στράβων, ἀναφερόμενος εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, βεβαιοῖ ὅτι κατὰ τὰ συσσίτια αὐτὰ ἐπεκράτει πάντοτε εὐθυμία, ἐπηκολούθουν δὲ αὐτὰ ἄσματα καὶ μουσική, ἐν ἀπολύτῳ ὁμως νηφαλιότητι τῶν συσσιτούντων. Ἀπέμεινε δὲ ὁ θεσμὸς ἀδιάφθορος. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἐν Σπάρτῃ τὰ συσσίτια μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μετέπεσαν εἰς συγκεντρώσεις εὐωχίας καὶ ἡδυπαθείας.

Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι τοῦλάχιστον διὰ τὸ Ἡράκλειον θὰ λάβουν τὴν ἀρχαίαν μορφήν τῶν τὰ συσσίτια τῶν μαθητῶν. Ὅλοι μικρὸν κατὰ μικρὸν θὰ παρακάθηνται εἰς κοινὴν τράπεζαν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν διάλειμμα, διδασκόμενοι τὴν ἀλληλεγγύην, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ ἔργον ἐκείνων, οἵτινες μεριμνῶσιν ἵνα ὁ βίος τῶν ἀρχίσῃ ἐν κοινότητι συμφερόντων. Τὰ μαθητικὰ συσσίτια, ὅσάκις περιβάλλονται φιλανθρωπικὸν χαρακτήρα, προκαλοῦν ἀντίθετα παιδαγωγικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιδιωκομένων. Προκαλοῦν εἰς τὰς παιδικὰς ψυχὰς τὸ συναίσθημα μειώσεως τῆς ἀτομικότητός τῶν ἑναντι τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα ἠνύνησεν ἡ τύχη. Καλλιεργοῦν οὕτω τὸν φθόνον ἢ διδάσκουν καὶ τὴν ἐπαιτείαν ὡς χρήσιμον τρόπον βιοπορισμοῦ. Ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀντίληψις, ὅτι καὶ τὸ συσσίτιον εἶναι κάτι συναφές μὲ τὴν κοινὴν ἐκπαιδεύσιν ἀφίνει ἄδικτον τὴν παιδικὴν διάνοιαν ἀπὸ σκέψεις ὀδηγούσας εἰς κακίαν. Ἡ φιλανθρωπία διὰ τὰ συσσίτια ὑπὲρ τῶν πτωχῶν εἶναι ἀνεκτὴ, ὅσάκις, ἐννοεῖται, δὲν χρησιμεύει πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς φυγοπονίας καὶ τῆς ζητιανιᾶς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εὐχερῶς διορθοῦται, ἐὰν κατ' ἐνορίας καταρτισθῶσι κατάλογοι τῶν ὄντως ἀπόρων καὶ τῶν ἀνικάνων νὰ ἐργασθῶσιν ἢ τῶν προσωρινῶς ἀνέργων. Θὰ ἦτοσυμβολὴ ὑπὲρ τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως ἐὰν τὸ Κράτος δώσῃ τὸ παράδειγμα τῆς λειτουργίας συσσιτίων μαθητικῶν ὑπὲρ τῶν ὀλίγων μὲν κατ' ἀνάγκην, δι' ὅλους δὲ καθ' ὑποχρέωσιν. Τὰ «Ἀνδρεῖα» καὶ τὰ εἰδικὰ συσσίτια διὰ κορασίδας, ὡς ἐλειτούργουν πρὸ αἰώνων, θὰ εἶναι συνέχεια παραδόσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ὄφειλον οἱ ἀγωνισταὶ τῆς μεγαλονήσου ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι μικροὶ συνέφαγον δὲν ἀλληλοτρῶγονται ὅταν μεγαλώσουν . . . .

X.

«ΕΘΝΟΣ» Ἰούνιος 1939

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ἄπειραι ἦσαν αἱ ἀνάγκαι αὐταῖ τοῦ παιδιοῦ. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ὁμῶς ἐξεχώριζε μία—τοῦ φαγητοῦ. Διότι ἀπὸ τὰ ἐνενηντα πέντε παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου— εἰς τὸ γυμνάσιον δυστυχῶς φθάνουν τὰ μᾶλλον εὐπορα—τὰ μισὰ τοῦλάχιστον εἶναι ὅλως διόλου ἄπορα ἢ σχεδὸν ἄπορα. Γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης, ὅ ὅποιος ἔχει σήμερα τὸ πρῶτὶ δύο δραχμάς διὰ τὴν ἐφημερίδα, τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι τὸ παιδί τῆς ἀπόρου οἰκογενείας δὲν ἔχει οὔτε δύο δραχμάς διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἓνα κομμάτι τυρί, δυὸ σαρδέλλες, πενήντα δράμια ἐληές νὰ τὰ φάγῃ ὡς «προσφάγι» μὲ τὸ ψωμί του. Διότι μόνον ψωμί κατορθώνει νὰ τοῦ δώσῃ ἢ μητέρα του διὰ τὸ μεσημέρι καὶ διὰ τὸ βράδυ... ἔχει ὁ Θεός.

Αἱ στήλαι τοῦ Τύπου ὄχι μίαν φοράν, πολλές ἔγραψαν διὰ τὴν βαθυτέραν, τὴν ἀνωτέραν, τὴν μᾶλλον οὐσιαστικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ καλὴ διατροφή τοῦ παιδιοῦ, ὄχι διὰ τὸ ἴδιον, ὄχι διὰ τὴν κοινωνικὴν μας εὐπρέπειαν, ὄχι διὰ λόγους κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέλλον τῆς Φυλῆς μας. Ὑποσιτιζόμενον ἢ μᾶλλον μὴ σιτιζόμενον τὸ παιδί, δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ καλὸς ἐργάτης, οὐδέποτε καλὸς στρατιώτης καὶ θὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του εἰς τὴν ἐρχομένην γενεάν τὸν λυμφατισμόν, τὴν διάδοσιν τῶν μικροβίων, τὴν καχεξίαν τῆς φυλῆς ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς ἐκφυλισμόν τοῦ Ἔθνους—διότι πρέπει νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν ὅσον σκληρὰ καὶ ἂν εἶναι— τὸ Ἔθνος μας θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κατιοῦσαν ἐάν δὲν ἐγκαταλείψωμεν τὴν θεωρίαν τοῦ λιτυδιαίτου καὶ ἂν δὲν κατορθώσωμεν μὲ τὴν σκληροτάτην ἐργασίαν, ἔστω, νὰ τραφῶμεν καλύτερα.

Ἡ Κυβέρνησις εὐτυχῶς ἀπεδείχθη, ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῇ, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ κυριώτερον, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ζήτημα. Ἐθεμελιώθη, λοιπόν, τὸ σύστημα τῶν συσιτίων. Καὶ ἐθεμελιώθη ὡς θεσμός, ὡς προγραμματικὴ ἀρχὴ τῆς Παιδείας καὶ ὄχι ὡς φιλανθρωπικὴ ἐκδήλωσις.

Ἦλθε, δηλαδὴ, ἡ Κυβέρνησις καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν πλοῦτον: Ἐχεις τὰ καθήκοντά σου. Δὲν θὰ εἶναι βιώσιμος ἡ εὐτυχία σου ἐν μέσῳ τῆς δυστυχίας τῶν ἄλλων. Θὰ δώσῃς, λοιπόν, καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐκ τοῦ ὑστερήματός σου. Δὲν θὰ δώσῃς δὲ διὰ τὸ ἔλεος, ἀλλὰ διὰ τὸ καθῆκον. Ὁ πλοῦτος ἔδωκε· τὸ δὲ Κράτος, οἱ Δῆμοι καὶ αἱ Κοινότητες ἦλθον ἄρωγοί. Εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ πλοῦτος διὰ τὴν προθυμίαν του. Ἐάν δὲν ἔδιδεν.. Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἄλλο κεφάλαιον. Καὶ εἰς τὸ κάτω-κάτω διατὶ νὰ προσθέσωμεν μίαν ἀκόμη ἀπειλὴν κατὰ τοῦ πλοῦτου εἰς τὰς τόσας ἄλλας, πού ἀδίκως πολλάκις σωρεύονται ἐναντίον του; Ἡ οὐσία εἶναι ὅτι ἔδωκε. Τὸ ἀποτέλεσμα; Ἴδου τί μᾶς λέγει ἡ Στατιστικὴ: Ἔτος πρῶτον τῶν μαθητικῶν συσιτίων, 1938—30: Ἐλαβον μέρος εἰς αὐτὰ 52 250 μαθηταί. Ἔτος δεύτερον, 1939—40: Ἐλαβον μέρος 97.134, ἤτοι τὰ 19,7% τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ μετὰ συσιτίων δημοτικὰ σχολεῖα. Καὶ ἔλαβον τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἑνδεκα ἑκατομμύρια τριακοσίας χιλιάδας μερίδων κατὰ τοὺς ἑννέα μῆνας τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

Νὰ σκεφθῶμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας διὰ τὰ μαθητικὰ συσιτία: Δὲν εἶναι μικρόν. Πρὸ ὀλίγου καιροῦ δὲν ὑπῆρχε τίποτε. Σήμερον ὑπάρχει μία πλήρης ὀργάνωσις, τὰ χρήματα, ἡ θέλησις καὶ περισσότερον ἀπὸ κάθε τι τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μαθητικῶν συσιτίων.

Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἐξετάθη καὶ εἰς ἄλλο κεφάλαιον τῆς προνοίας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς φυλετικῆς μας ὑγείας, διότι πρόνοια διὰ τὸ Παιδί σημαίνει πρόνοια διὰ τὴν Φυλὴν μας. Ἐτέθησαν, λοιπόν, τὰ θεμέλια τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς. Ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχον διατεθῆ μόνον τρία ἐκ. δραχμῶν κατ' ἔτος. Τώρα διατίθενται δι' ἓν μόνον ἔτος δέκα ὀκτώ. Χρειαζέται δὲ νὰ τονισθῇ, ὅτι

σπουδαῖον σημεῖον τῆς προοπαθείας διὰ τὴν σχολικὴν ὑγιεινὴν εἶναι ἢ ἔναρξις ἀντι-τραχωματικοῦ ἀγῶνος εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἢ δημιουργία 57 σχολείων διὰ τὰ τραχωματικά παιδιά. Ἔτσι καὶ ἡ θεραπεία τῶν παρακολουθεῖται καὶ ἡ μετάδοσις τῆς νόσου παρεμποδίζεται.

Τὰ γεγονότα, λοιπόν, ἢ στατιστικῆ, οἱ ἀριθμοὶ ὁμιλοῦν. Εὐγλώττως. Καιρὸς, ἄλλως τε, ἦτο νὰ τοὺς δοθῆ ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος τῶν νὰ μᾶς ἐμψυχώνη, νὰ μᾶς δημιουργῆ πίστιν εἰς τὴν νέαν γενεάν, εἰς τὴν ἀλκὴν τῆς, τὴν ψυχικὴν καὶ τὴν σωματικὴν.

«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 30—7—40

ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ἐπεκράτησε νὰ λέγεται καὶ νὰ γράφεται ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν χώραν μας, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι ἢ πνευματικὴ τροφή τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων. Ἐλησμονεῖτο ἐν τούτοις συχνά, ὅτι διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἓνα παιδί νὰ τραφῆ πνευματικῶς, προαπαιτεῖται νὰ μὴ λιμώττῃ, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ ἐπάρκειαν ὑλικῆς τροφῆς. Καὶ ἦσαν καθ' ὅλην τὴν χώραν πᾶν ἄλλο ἢ ὀλίγαι αἱ χιλιάδες τῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια μετέβαιναν εἰς τὰ σχολεῖα τὸ πρῶτὸ θεονήστικα, ἀτελέστατα τρεφόμενα γενικῶς καὶ δὲν ἦσαν σπάνια αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μαθήματος λιποθυμῖαι τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ ὑποσιτισμοῦ ἐξάντλησιν. Ἡ ἐξάντλησις αὐτὴ ἠνάγκαζεν ἀρκετὰ παιδιὰ, τὰ ὅποια, ἐπὶ πλεόν, δὲν ἦσαν καὶ στοιχειωδῶς ἐνδεδυμένα, νὰ μὴ φοιτοῦν εἰς σχολεῖον, συντηρουμένου τοιοῦτοτρόπως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Τὴν κατάστασιν αὐτὴν τὸ παλαιότερον κράτος δὲν ἐπρόσεξε. Τὴν ἐθεώρει ὡς κάτι φυσικὸν καὶ μοιραῖον, κατάλληλον διὰ νὰ συγκινήσῃ μερικοὺς «φιλανθρώπους», εἰὰν εἶχαν τὴν διάθεσιν νὰ συγκινηθῶν καὶ τὰ μέσα ν' ἀντεπεξέλθουν δι' ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἐναντίον μιᾶς καταστάσεως, πού θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπευθῆ μόνον διὰ κρατικῆς ἐνεργείας. Μερικοὶ διδάσκαλοι, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, εἰς σχολεῖα τῆς πρωτευούσης κατήρτισαν πίνακας στατιστικῶς τῆς διαβαθμίσεως τοῦ σιτισμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν εἰς τὰ σπίτια τῶν. Κάθε πρῶτὸ τοὺς ἠρώτων πῶς ἐπρογευματίσαν πρὶν φθάσουν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τί εἶχον φάγει τὸ βράδυ τῆς προτεραίας καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, πού δὲν εἶχον πάρει τίποτε ἀπολύτως πρὶν κινήσουν διὰ τὸ σχολεῖον ἢ εἶχαν προγευματίσει μὲ μίαν ξηρὰν φέταν ψωμιοῦ—ὅπως καὶ τὸ βράδυ τῆς προτεραίας—ἦτο τραγικῶς μεγάλος. Ὅχι ἀσήμαντος ἦτο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μικρῶν παιδιῶν, πού δὲν ἠμποροῦσαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι δὲν εἶχον ὑποδήματα, ἓνα πανταλονάκι, μίαν ποδιάν. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν τὰ παρελάμβανον ξένοι σχολικαὶ προπαγάνδαι, τοὺς ἔδιδαν ροῦχα καὶ ὑποδήματα, φάρμακα ἐνίοτε ὅταν ἠσθένουν καὶ τὰ ἐνέγραφον εἰς τὰ σχολεῖα τῶν.

Μερικαὶ φιλάνθρωποι ὀργανώσεις συνεκινήθησαν καὶ ἴδρυσαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ μαθητικὰ συσσίτια, τὰ ὅποια ὅμως ἦσαν ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ καὶ δὲν ἦσαν ὀργανωμένα μὲ σύστημα, οὔτε διέθετον τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν συνέχισιν τῆς λειτουργίας τῶν. Καὶ τότε ἐπενέβη τὸ Κράτος. Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἀπέβησαν κρατικὸς θεσμὸς. Καὶ κατὰ τὸ ἄρτι λῆξαν σχολικὸν ἔτος ἑκατὸν περίπου χιλιάδες μαθηταί, δηλαδὴ τὸν ἐν δέκατον περίπου ὅλων τῶν μαθητῶν τῆς χώρας, ἔλαβον ἄνω τῶν 11 ἑκατομμυρίων μερίδων φαγητοῦ ἀπὸ τὰς χιλιάδας τῶν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα λειτουργούντων μαθητικῶν συσσιτίων, διὰ τὰ ὅποια ἔδαπανήθησαν 57 σχεδὸν ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐξ ὧν τὰ 38 προῆλθον ἀπὸ εἰσφορὰς τοῦ Κράτους, τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων καὶ ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴν εἰσφορὰν τῶν μαθητῶν.

Ὁ ἐπαρκὴς ὅμως σιτισμὸς τῶν μαθητῶν δὲν εἶναι τὸ ὅλον τῆς ὑπὲρ αὐτῶν κρατι-

κῆς προνοίας. Πλεῖστα παιδιά τῶν πτωχοτέρων λαϊκῶν τάξεων εὐρέθησαν πάσχοντα ἀπὸ τραχώματα. Ἡ σχολικὴ ὑγιεινὴ διοργανώθη ἐπὶ νέων ἐπιστημονικῶν βάσεων καὶ κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς 18 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Εἰς 110 Κέντρα μαθητικῆς ἀντιλήψεως γ' τάξεως, εἰς 24 β' τάξεως καὶ 2 α' τάξεως εἰδικοὶ ὀφθαλμίατροι, ὠτολαρυγγολόγοι καὶ ὀδοντίατροι θὰ ἐπιλαμβάνονται τῆς θεραπείας τῶν πτωχῶν μαθητῶν. Εἰς τὰ εἰδικὰ 57 τραχωματικά σχολεῖα καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν λειτουργοῦντα ἀντιτραχωματικά ἰατρεῖα φοιτοῦν καὶ θεραπεύονται 8 χιλιάδες μαθηταὶ καὶ διὰ τὸν ἀντιτραχωματικὸν ἀγῶνα καὶ μόνον ἐδαπανήθησαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 4 ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἐπὶ πλέον ὅμως ἐλήφθη εἰδικὴ φροντίς καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν διδασκάλων, καθιερωθείσης μιᾶς περιοδικῆς ἰατρικῆς ἐξετάσεως τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Οἱ φυματικοὶ ἐκ τῶν διδασκάλων λαμβάνουν διετὴ ἀναρρωτικὴν ἄδειαν μετ' ἀποδοχῶν, αἱ δὲ μέλλουσαι ν' ἀποβοῦν μητέρες διδασκάλισσαι τυγχάνουν τετραμήνου διαθεσιμότητος μετ' ἀποδοχῶν.

Οὕτως, ἐπνευσε γενναία πνοὴ κρατικοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ ὑγεία τοῦ μαθητοῦ θεωρεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος πολύτιμος ἐγγύησις τῆς ἀλκῆς τῆς Φυλῆς. Καὶ μαζί μὲ τὴν παρεχομένην εἰς τὰ σχολεῖα πνευματικὴν τρεφὴν, τὸ Κράτος ἐφρόντισε νὰ διατρέφονται καταλλήλως οἱ νέοι μαθηταί, πού θὰ ἀποβοῦν αὐριον οἱ ἐργάται τῆς ἐθνικῆς προόδου.

«ΠΡΩΤΑ» 30—7—40

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ

Ἐπανερχόμεθα λίαν εὐχαρίστος, ἐξ ἀφορμῆς στατιστικῶν τινῶν στοιχείων ἀνακοινωθέντων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς καταβαλλομένης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους προσπαθείας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγείας τοῦ Ἑλληνικοῦ μαθητικοῦ κόσμου, θέματος σημαντικοῦ, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀπησχόλησε τὰς στήλας αὐτάς.

Τὴν σημασίαν τῆς καταβαλλομένης προσπαθείας δύνανται νὰ ἐκτιμήσουν ἐν ὅλῃ τῆ ἐκτάσει μόνον οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ καθηγηταί, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἄλλοτε ἐμπρὸς τῶν τὰ ἰσχνὰ καὶ ἐξηντλημένα ἀπὸ τὸν ὑποσιτισμὸν πρόσωπα τῶν μαθητῶν τῶν, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον συχνὰ παιδάκια νὰ λιποθυμοῦν ἀπὸ τὴν πείναν μέσα εἰς τὸ μάθημα, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν, ὅτι— ἐλλεῖπει ἐπαρκῶν πόρων καὶ πραγματικῆς ὀργανώσεως τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς—κάθε μεταδοτικὴ νόσος, πού θὰ ἐφέρετο ἀπὸ ἓνα παιδάκι εἰς τὴν τάξιν, θὰ ἐμόλυνεν ὀλόκληρον ἴσως τὴν τάξιν. Διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὴν τραγικὴν αὐτὴν πραγματικότητα καὶ δι' ὅσους, πὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας, τὴν διησθάνοντο ἀπλῶς, τὰ 57 ἑκατομμύρια, πού ἐδαπανήθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, τὰ 18 ἑκατομμύρια πού διατίθενται ἐτησίως διὰ τὴν σχολικὴν ὑγιεινήν, τὰ 4 ἑκατομμύρια, πού δαπανῶνται διὰ τὸν ἀντιτραχωματικὸν ἀγῶνα, ἄλλα ἑκατομμύρια, κού χρειάζονται διὰ παιδικὰς ἐξοχάς, μαθητικὰς πολικlinikάς, μαθητικὴν ἱματιοθήκην καὶ ἄλλους παρεμφερεῖς σκοπούς, εἶναι πολύτιμοι, εὐλογημένοι δαπάναι. Κάθε μιὰ ἀπὸ τὰς 11 ἑκατομμύρια μερίδας φαγητοῦ, πού διατίθενται διὰ τὰς 100 χιλιάδας σχεδὸν παιδιῶν ἐτησίως, εἶναι μιὰ συμβολὴ εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς φυλῆς, πρὸς διάσωσιν πολυτίμων φορέων τῆς Ἑλληνικῆς προσπαθείας τοῦ μέλλοντος, εἶναι ἓνας ἀκόμη λίθος εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς αὐριανῆς εὐημερίας καὶ προόδου.

«ΕΣΤΙΑ» 29—7—40

Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1939—40 ;

Ἐλειτούργησαν μαθητικὰ συσσίτια εἰς 2.484 δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐλαβον μέρος εἰς αὐτὰ 97.134 μαθηταὶ ἤτοι 19.7% ἐπὶ 489,949 φοιτῶντων εἰς τὰ ὡς ἄνω σχολεῖα μαθητῶν. Παρεσχέθησαν μερίδες φαγητοῦ μετ' ἄρτου 11.300.091. Ἐδαπανήθη χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων 57.672.352, ἐκ τοῦ ὁποίου δραχμαὶ 37.975.744 προῆλθον ἐκ τῆς εἰσφορᾶς τοῦ Κράτους (εἰσφορὰ 11.300.000), Δήμων καὶ Κοινοτήτων καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς τῶν μαθητῶν, ποσὸν δὲ δραχμῶν 19.696.608 ἐκ διαφόρων τοπικῶν πόρων.

Ἡ δημοσίευσις τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων ἐχαιρετίσθη παρὰ τοῦ Τύπου μὲ ἐνθουσιώδη σχόλια

Δυστυχῶς, ἀπὸ τοῦ σχολ. ἔτους 1940—41 μαθητικὰ συσσίτια ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Νόμου δὲν ἐλειτούργησαν λόγῳ τοῦ πολέμου, ὅστις ἔπληξε καὶ τὴν χώραν ἡμῶν. Ἀνεστάλη οὕτως ἡ ὠραία προσπάθεια κατὰ τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ἀλλὰ τώρα, πὺ ἡ θύελλα τοῦ πολέμου παρῆλθε καὶ ἤρchiσεν ἀποκαθισταμένη ἢ γαλήνη, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ καὶ πάλιν μὲ τὴν ἰδίαν πίστιν καὶ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμόν, διότι πράγματι οὐδεὶς ἀγὼν ἰερώτερος καὶ ἐθνικώτερος αὐτοῦ.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΕΡΙ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

Τοῦ Ἀναγκ. Νόμου «περὶ ὀργανώσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων»

Π ρ ὀ ς

Τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα

Μεγαλειότατε,

Ἡ σημασία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἐξετιμήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δεόντως καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ καὶ πάσα προσπάθεια κατεβλήθη διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν κατὰ τρόπον ἐγγνώμενον τὴν ἱκανοποιητικὴν τῶν λειτουργίαν. Κατενοήθη ὄντως παρὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας γενικώτερον ἢ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς τροφῆς διὰ τὸν ἀσθενικὸν καὶ ὑποσιτιζόμενον ἄπορον μαθητὴν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ λάβῃ οὗτος εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ τὸ καθῆκον πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς, ὅπως καὶ ἔγινεν ἀντιληπτόν, ὅτι τὸ μαθητικὸν συσσίτιον ἀποτελεῖ τὸ θετικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέτρον προστασίας τῆς ὑγείας τοῦ ἔχοντος ἀνάγκην τροφῆς μαθητοῦ καὶ τὴν βάσιν πάσης ὀργανωμένης σχολικῆς ἀντιλήψεως, δεδομένου ὅτι ὑπὲρ τῶν ὁπωςδήποτε ὑποσιτιζομένων μαθητῶν πᾶσα ἄλλη ἐκδήλωσις αὐτῆς ἀποβαίνει περιττὴ καὶ ἀνωφελής. Καὶ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, διὰ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα διετέθησαν παρὰ τοῦ Κράτους καὶ ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας, κατερθώθη κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος ἡ χορήγησις ὑγιεινῆς τροφῆς εἰς 47.000 ἀπόρους μαθητὰς καὶ ἀφ' ἑτέρου κατέστη δυνατὸν διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν τὰ πλεῖστα τῶν μαθητικῶν συσσιτίων νὰ λειτουργήσουν ἐντὸς τῶν σχολείων, διότι ἔδει ταῦτα νὰ ἀποβάλουν τὴν μορφήν τῆς φιλανθρωπίας καὶ νὰ ἀνταποκριθοῦν ὡς ἐκπαιδευτικὸς πλέον θεσμός, συμμετέχων ἀναποσπᾶστως τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς, καὶ εἰς τοὺς κοινωνικοὺς καὶ παιδαγωγικοὺς αὐτῶν σκοπούς.

Ἡ μέχρι τοῦδε ὁμως πείρα ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἡ πραγματικότης παρ' ἡμῖν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν τοῦ μαθητικοῦ ὑποσιτισμοῦ κατέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποτελεσματικωτέρας ἀντιμετώπισεως τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς διατροφῆς τῶν ἀνεπαρκῶς διατρεφομένων ἀπόρων μαθητῶν, ἡτις ἐπιχειρεῖται διὰ τοῦ παρόντος σχεδίου Νόμου καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως ἐν γένει καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς.

Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἠθέλομεν περιορίσει τὸ ποσοστὸν τῶν ὑποσιτιζομένων γενικῶς μαθητῶν μας εἰς 10 ο)ο καὶ μόνον ἐπὶ τῶν τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσεως τοιούτων, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ μεριμνήσωμεν πρὸς ἐξασφάλισιν συμπληρωματικῆς τροφῆς διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἰς 100.000 περίπου μαθητῶν καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ συστηματικὴν παρακολούθησιν τῆς λειτουργίας αὐτῶν, ὥστε νὰ ἀποδώσουν τὰ καλλίτερα δυνατὰ ἀποτελέσματα. Πρὸς

τοῦτο, διὰ τοῦ παρόντος σχεδίου Νόμου συνιστᾶται παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων, ἐξ ἀρμοδίων προσώπων, ἡτις θὰ ἀναλάβῃ τὴν συστηματικὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ τὸ ἔργον γενικῶς τῆς διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἐκ μέρους αὐτοῦ ἐνισχύσεώς των.

Συνιστῶνται ἐπίσης κατὰ Νομοὺς Νομαρχιακαὶ Ἐπιτροποὶ Μαθ. Συσσιτίων καὶ κατ' ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως Ἐπιτροπαί, εἰς ἃς ἀνατίθεται ἡ μέριμνα τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἐν ταῖς περιφερείαις αὐτῶν καὶ τέλος Ἐφορεῖαι μαθητικῶν συσσιτίων εὐδυνόμεναι διὰ τὰ συσσίτια τῶν σχολείων ἢ ὁμάδος τοιοῦτων ἀπὸ κοινοῦ συσσιτούντων.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως στηρίζονται τὸ μαθητικὰ συσσίτια α) ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος, ὡς καὶ σήμερον, τῆς κατ' ἔτος διατιθεμένης παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Κρατικῆς Ὑγιεινῆς χορηγίας ὑπὲρ τῶν ἐν γένει συσσιτίων, β) ἐπὶ τῆς ἐνισχύσεως Δήμων, Κοινοτήτων κλπ. καὶ τῆς ἐλληνικῆς γενικῶς κοινωνίας καὶ γ) ἐπὶ τοῦ προϊόντος ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς ἐκ δρ. 30 κατ' ἔτος, εἰδικῶς ἐπιβαλλομένης ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν ἀπόρων τοιοῦτων. Τὴν εἰσφορὰν ταύτην θεωροῦμεν δικαίαν καὶ ὡς ἐπιβεβλημένον ἀκόμη καθῆκον, διότι πᾶς μαθητὴς ὑποχρεοῦται καὶ ἐκ συναδελφικῆς ἀκόμη ἀλληλεγγύης νὰ ἔλθῃ συνεπίκουρος τοῦ ἀπόρου ἀσθενικοῦ καὶ ὑποσιτιζομένου συναδέλφου του, τὸν ὁποῖον δὲν δύνανται νὰ διαθρέψουν οἱ γονεῖς του.

Τοιοῦτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ παρὸν σχέδιον Νόμον «περὶ ὀργανώσεως μαθητικῶν συσσιτίων», ὅπερ λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ νὰ παρακαλέσωμεν Αὐτὴν ὅπως εὐαρεστουμένη εὐδοκήσῃ νὰ περιβάλῃ τοῦτο διὰ τῆς ἐγκρίσεώς Της.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1939

Ἀναγκαστικὸς Νόμος 1787)1939

(Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 231 Φύλ. Ε. Κ. 9ης Ἰουνίου 1939)

«Περὶ ὀργανώσεως τῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει τοῦ Ἑμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν :

Ἄρθρον 1.— 1. Παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας συνιστᾶται «Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων» ἀποτελουμένη :

1. Ἐκ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ὡς Προέδρου.

2. Ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολικῆς

Ὑγιεινῆς ὡς Γεν. Γραμματέως.

3. Ἐκ τῶν Διοικητῶν τῶν Τραπεζῶν Ἑλλάδος, Ἐθνικῆς καὶ Ἀγροτικῆς.

καὶ 4. Ἐκ πέντε ἄλλων μελῶν διοριζομένων δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας ἐπὶ τριετεί θητεία δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ.

Κωλυομένου τοῦ Διοικητοῦ Τραπεζῆς τινὸς ν' ἀποτελῇ μέλος τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. ὑποδεικνύεται παρὰ τῆς Διοικήσεως τῆς Τραπεζῆς ἀνώτερος ὑπάλληλος αὐτῆς, διοριζόμενος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὡς ἄνω θητεία.

Τῶν ὑπ' ἀριθ. 3 τακτικῶν μελῶν ὁρίζονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας ἀναπληρωταὶ τῇ προτάσει τῶν διοικήσεων τῶν οἰκείων Ὄργανισμῶν.

Τὸν Διευθυντὴν τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ κατὰ νόμον ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδρίασιν ἐκλέγει ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς ὡς ἀντιπρόεδρος.

2. Σκοπὸς τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. εἶναι ἡ ἐνίσχυσις καὶ προαγωγή τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

3. Ἡ μέριμνα τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. δύναται νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ τῶν μαθητικῶν ἐξοχῶν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας.

Ἄρθρον 2. — Ὁ ὡς ἄνω σκοπὸς ἐπιτυγχάνεται :

α) Διὰ τῆς συστηματικῆς παρακολούθησεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

β) Διὰ τῆς διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ τῆς δημιουργίας τῆς ἀναγκαίας εὐνοϊκῆς κινήσεως διὰ τῆς ἠθικῆν καὶ ὑλικῆν ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας ἐνίσχυσίν των, καὶ

γ) διὰ τῆς ἐξευρέσεως οἰκονομικῶν μέσων πέραν τῶν διατιθεμένων ἐκάστοτε παρὰ τοῦ Κράτους τοιούτων πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν.

Ἄρθρον 3. — 1. Τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. ἀσκεῖ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας. Ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐποπτείας ταύτης, τὰ τῆς λειτουργίας τῆς Κ.Ε.Μ.Σ., αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἔργου τῆς, αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς κατωτέρω ὀριζομένας Νομαρχιακὰς Ἐπιτροπὰς, Ἐπιτροπὰς καὶ Ἐφορεῖας Μαθητικῶν Συσσιτίων κανονισθήσονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας.

Ἄρθρον 4. — 1. Εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστου Νομοῦ συνιστᾶται «Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ οἰκείου Νομάρχου καὶ τὴν ἐπίτιμον τοιαύτην τοῦ ἐν τῇ ἔδρᾳ

τοῦ Νομοῦ Μητροπολίτου.

Αἱ εἰς τὰς ἔδρας τῶν Γενικῶν Διοικήσεων Νομαρχιακαὶ Ἐπιτροπαὶ προεδρεύονται παρὰ τῶν οἰκείων Γενικῶν Διοικητῶν.

Ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Νομοῦ Ἀττικοβοιωτίας δὲν συνιστᾶται «Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων», τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῆς ἀσκουμένης παρὰ τῆς ἀρμοδίας Διευθύνσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας.

2. Εἰς τὴν ἔδραν ἐκάστης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως συνιστᾶται «Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ οἰκείου ἐπιθεωρητοῦ καὶ τὴν ἐπίτιμον τοιαύτην τοῦ Μητροπολίτου, ἐφ' ὅσον ἐδρεύει τοιοῦτος ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς ἅς πόλεις ἐδρεύουν πλείονες τοῦ ἐνὸς Ἐπιθεωρηταὶ Δημοτικῶν Σχολείων δύναται νὰ συγκροτῆται μίαν μόνον Ἐπιτροπὴ Μ.Σ.

3. Τὰ μαθητικὰ συσσίτια σχολείων ἢ ὁμάδος τοιούτων διοικοῦνται παρ' Ἐφορειῶν.

4. Ἡ σύνθεσις τῶν ὡς ἄνω Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν, Ἐπιτροπῶν καὶ Ἐφορειῶν, ὁ τρόπος τῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας των, τὸ ἔργον αὐτῶν, ἡ ἐποπτεία καὶ ἡ παρακολούθησις τούτου, αἱ σχέσεις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ τὴν Κ.Ε.Μ.Σ., οἱ πόροι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου των, ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν καὶ ἐλέγχου αὐτῆς καὶ πᾶσα ἄλλη λεπτομέρεια καθορισθήσονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ὁρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας.

5, Ἴδιος κανονισμὸς δημοσιεύμενος εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως θέλει ρυθμίσει τὰ τῆς λειτουργίας ἐν γένει τῶν μαθητικῶν συσσιτίων.

Ἄρθρον 5. — 1. Πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τοῦ παρόντος Νόμου πόροι καθορίζονται οἱ κάτωθι :

α) Ἐκ τοῦ διατιθεμένου παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Κρατικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως ἐκ τοῦ εἰδικοῦ αὐτοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς τὸ Πατριωτικὸν Ἴδρυμα

ὑπὲρ τῶν συσσιτίων ἐν γένει ποσὸν ἐτησίως οὐχὶ μικρότερον τῶν 10.000.000 δραχμῶν. Ἡ ἀνωτέρω χορηγία κατατίθεται εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ εἰς πίστωσιν τοῦ κατωτέρω ἐν ἔδαφίῳ 4 εἰδικοῦ λογαριασμοῦ.

β) Ἐτησία ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ ἐκ δραχμῶν τριάκοντα (30) ἐπιβαλλομένη ἐπὶ ἐκάστου μαθητοῦ τῶν σχολείων Μέσης καὶ Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1939—40.

γ) Εἰσφοραὶ Δήμων, Κοινοτήτων, Ταμείων καὶ Νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου.

καὶ δ) Εἰσφοραὶ ἰδιωτῶν, συνδρομαί, δωρεαί, ἔρανοι ἢ χρηματικὰ ποσὰ προερχόμενα ἐξ ἑορτῶν, συναυλιῶν, παραστάσεων θεατρικῶν ἢ κινηματογραφικῶν καὶ λοιπῶν παρομοίων μέσων. Αἱ ἑορταί, συναυλίαι, παραστάσεις ἢ χοροὶ διδόμενοι ὑπὲρ τοῦ ἄνω σκοποῦ ἀπαλάσσονται παντὸς φόρου ἢ τέλους δημοσίων θεαμάτων.

2. Ἡ ὑποχρεωτικὴ ὡς ἄνω εἰσφορὰ ἐκ δραχμῶν τριάκοντα (30) εἰσπράττεται ὑπὸ τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων παρ' ἐκάστου μαθητοῦ εἰς δύο ἴσας δόσεις, ἐξ ὧν ἡ μία πρώτη εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὴν ἑγγραφὴν αὐτοῦ, ἡ δὲ δευτέρα ἐντὸς τοῦ πρώτου 15θήμερου τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ σχολικοῦ ἔτους.

3. Τῆς ἀνωτέρω ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς ἀπαλλάσσονται ἀποφάσει τῆς οἰκείας Ἐφορείας τοῦ σχολείου προκειμένου περὶ μαθητῶν Στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τοῦ Συλλόγου δὲ τῶν καθηγητῶν προκειμένου περὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως οἱ ἄποροι μαθηταὶ καὶ μέχρι ποσοστοῦ 20% ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως.

4. Τὸ προῖον ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῆς ὡς ἄνω ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν πόρων, ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν διατίθενται εἰδικῶς ὑπὲρ Νομαρχιακῆς τινος Ἐπιτροπῆς, Ἐπιτροπῆς ἢ Ἐφορείας, συγκεντροῦνται καὶ κατατίθενται εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἴδιον

λογαριασμὸν «Λογαριασμὸς Ὑπουργείου Παιδείας, κατάθεσις καὶ διαχειρίσις πόρων μαθητικῶν συσσιτίων».

5. Εἰς τὰ κατὰ τόπους καταστήματα τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἢ Ἐθνικῆς ἢ Ἀγροτικῆς τοιαύτης κατατίθενται παρὰ τῶν Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν ἢ Ἐπιτροπῶν Μ.Σ. καὶ ὑπὸ ἴδιον λογαριασμὸν τὰ ἀποστελλόμενα αὐταῖς ἐκάστοτε ἢ τὰ παρ' αὐτῶν πραγματοποιούμενα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια, ἀναλαμβάνονται δὲ καὶ διατίθενται ταῦτα δι' ἀποφάσεως τῶν ὡς ἄνω Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν ἢ Ἐπιτροπῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν των.

Ἄρθρον 6.—1. Ἡ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Θεησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας Διεύθυνσις Σχολικῆς Ὑγιεινῆς καταρτίζει κατ' ἔτος προϋπολογισμὸν τῶν δαπανῶν ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας μαθητικῶν συσσιτίων, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπολογισμὸν μετὰ τὴν λήξιν ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους, οὗς ὑποβάλλει πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Κ.Ε.Μ.Σ.

2. Ὁ τρόπος τῆς εἰσπράξεως τῆς ἐτησίας ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς τῶν μαθητῶν καὶ τῶν λοιπῶν πόρων τοῦ ἄρθρου 5, τῆς συγκεντρώσεως καὶ καταθέσεως αὐτῶν παρὰ τῆ Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, τὰ τῶν πληρωμῶν εἰς βάρος τοῦ ἀνοιχθησομένου ὡς ἄνω λογαριασμοῦ, τὰ τοῦ τρόπου συντάξεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ εἰδικοῦ τούτου λογαριασμοῦ ὡς καὶ πᾶν ἄλλο θέμα σχέσιν ἔχον μετὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ λογαριασμοῦ τούτου καὶ τὴν ἐν γένει λογιστικὴν ὑπηρεσίαν καὶ πᾶσα ἄλλη λεπτομέρεια, καθορισθήσονται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Θεησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας.

3. Πᾶσα δαπάνη διὰ λογαριασμὸν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων εἰς οὐδεμίαν κράτησιν ὑπὲρ τρίτων καὶ τέλος χαρτοσήμου ὑπόκειται.

4. Πρὸς διεξαγωγὴν τῆς διὰ τοῦ παρόντος Νόμου δημιουργουμένης λογιστικῆς καὶ λοιπῆς συναφοῦς ὑπηρεσίας τοποθετεῖται εἰς τὴν Διεύθυνσιν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς εἰς ὑπάλληλος ἐκ τῆς ὁ-

γανικῆς δυνάμεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας, κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν ἐχόντων πτυχίον Ἐμπορικῆς Σχολῆς ἢ προϋπηρεσίαν ἐν λογιστικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου.

Ἐν ἑλλείψει, διορίζεται τοιοῦτος ἐπιβαθμῶ καὶ μισθῶ γραφέως α' τάξεως ἐφ' ὅσον κέκτηται ἀπολυτήριον Μέσης Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ἐπιβαθμῶ δὲ γραμματέως β' ἐφ' ὅσον κέκτηται πτυχίον τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Ἐμπορικῶν καὶ

Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, προστιθεμένης μιᾶς ἀντιστοίχου θέσεως εἰς τὴν ὀργανικὴν σύνθεσιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου, ὑπαγόμενος δὲ ὡς πρὸς τὴν προαγωγὴν εἰς τὰς γενικὰς διατάξεις περὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς αὐτῆς Ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 7.— Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Α.Ν. ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 4 παρ. 5 τοῦ Ἀν. Ν. 1787]1939 «περὶ ὀργάνωσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων», ὁυθμίζομεν τὰ τῆς λειτουργίας ἐν γένει αὐτῶν διὰ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, ἔχοντος ὡς ἔπεται :

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Σκοπός. Συμμετοχὴ εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια.

Ἄρθρον 1ον.

Σκοπὸς τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου εἶναι ἡ χορήγησις ἐν τῷ σχολείῳ τροφῆς εἰς μαθητάς, δι' οὓς ἤθελε διαπιστωθῆ, ὅτι ἡ χορηγουμένη κατ' οἶκον τοιαύτη δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀυξήσεως τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίας των.

Ἄρθρον 2ον.

Συσσίτιον παρέχεται ἔναντι μικρᾶς χρηματικῆς εἰσφορᾶς καταβαλλομένης παρὰ τοῦ συσσιτοῦντος μαθητοῦ καὶ καθοριζομένης ἐκάστοτε παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Μαθητικῶν Συσσιτίων ἢ καὶ δωρεάν ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἀποδειχθῆ ἡ τελεία ἀδυναμία τοῦ μαθητοῦ πρὸς καταβολὴν αὐτῆς.

Ἄρθρον 3ον.

1. Εἰς τὸ μαθητικὸν συσσίτιον δύνανται νὰ μετέσχουν ἀποφάσει τῆς Ἐφορείας Μαθητικοῦ Συσσιτίου καὶ μαθηταὶ δι' οὓς δὲν συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις τοῦ 1ου ἄρθρου, καταβάλλοντες τὸ ἀντίτιμον τῆς χορηγουμένης αὐτοῖς μερίδος εἰς τὸ ἀκέραιον καὶ ἐφ' ὅσον τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἤθελον ἐπιτρέψει ἢ ἐπάρκεια τῶν πόρων, τοῦ χώρου καὶ οἱ λοιποὶ ὅροι καὶ συνθῆκαι λειτουργίας τοῦ συσσιτίου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην οὐδεμία διάκρισις ἐπιτρέπεται μεταξὺ τῶν ἐπὶ πληρωμῇ, μικρᾷ εἰσφορᾷ καὶ δωρεὰν συσσιτούντων μαθητῶν, ἀπαγορεύεται δ' ἐξ ἄλλου ἢ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον γνωστοποιήσεις τῶν ὀνομάτων τῶν δωρεὰν σιτιζομένων.

2. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς συμμετέχοντας τοῦ συσσιτίου μαθητὰς νὰ συναποκομίζουσιν ἐκ τοῦ οἴκου των οἰαδῆποτε τρόφιμα πρὸς χρησιμοποίησιν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ συσσιτίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ἐνδείξεις συμμετοχῆς εἰς τὸ μαθητικὸν συσσίτιον.

Ἄρθρον 4ον.

1. Πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ μαθητικὸν συσσίτιον ἐκλέγονται οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῇ βάσει κοινωνικῶν καὶ ὑγεινολογικῶν ἐνδείξεων, τὸ δὲ ποσοστὸν τῆς συμμετοχῆς δέον νὰ ὑπολογίζεται μεταξὺ 20%—25% ἐπὶ τῶν φοιτῶντων, μὴ δυνάμενον νὰ ὑπερβῇ τὸ ἀνώτερον τοιοῦτον εἰμὴ ἐπὶ ὅλως ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν (λίαν δυσμενεῖς οἰκονομικαὶ συνθῆκαι μιᾶς περιφερείας, θεομηνίαι κλπ.), τὰς ὁποίας ἐκτιμᾷ ἢ Ἐφορεία Μ. Σ. καὶ μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῆς Ἐπιτροπῆς Μ. Σ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου, πρὸς ἣν ἀναφέρεται ἢ Ἐφορεία.

2. Τὸ ὥς ἄνω ποσοστὸν συμμετοχῆς δὲν ἰσχύει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρώτης μετὰ τὸν πόλεμον πενταετίας, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ὑποσιτισμοῦ, εἰς ὃν ὑπεβλήθησαν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς μαθητικῆς ἡλικίας. Κατὰ τὸ ὥς ἄνω χρονικὸν διάστημα τοῦτο καθορίζεται ἐκάστοτε δι' ἐγκυκλίων τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρον 5ον.

Ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ ποσοστοῦ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ συσσίτιον, ἢ Ἐφορεία δέον νὰ ἔχη πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀνάγκην οἰκονομιῶν ἐν τῇ χρησιμοποίησει χρηματικῶν πόρων προερχομένων ἐκ τοῦ Κράτους, Δήμου, Κοινοτήτος ἢ τῆς ἀγαθοεργοῦ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ τὴν ἀρχὴν, ὅτι τὸ μαθητικὸν συσσίτιον δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς γονεῖς τῆς ὑποχρεώσεως πρὸς διατροφήν τῶν τέκνων των, ὅταν οὗτοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθοῦν ὅπωςδῆποτε εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο.

Ἄρθρον 6ον.

1. Τὰς κοινωνικὰς ἐνδείξεις ἐκτιμᾷ ἢ Ἐφορεία, βοηθουμένη εἰς τοῦτο παρὰ τῆς ἐπισκεπτρίας ἀδελφῆς ἢ σχολικῆς νοσοκόμου, ὅπου τοιαῦται ὑπηρετοῦν. Αὗται ὡς ἐκ τοῦ ἔργου των παρέχουσιν πολυτίμους πληροφορίας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν γονέων καὶ τῶν λοιπῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων πληροφοριῶν δύνανται νὰ βασισθῇ ἢ ἐκλογή τῶν ἐχόντων ἀνάγκην συσσιτίου μαθητῶν.

2. Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀπορίας τῶν μαθητῶν αἱ Ἐφορεῖαι λαμβάνουσιν

ὑπ' ὅσιν καὶ τοὺς συντασσομένους παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν καθορισμοῦ ἀπορίας τῶν πολιτῶν καταλόγους ἢ παρὰ τῶν Κέντρων Κοινωνικῆς Προνοίας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς τοιαύτης ἐρεῦνης ἢ Ἐφορεία συντάσσει πρακτικόν, ἐν ᾧ καταχωρεῖ τὰ ὀνόματα τῶν προκριθέντων πρὸς συμμετοχὴν καὶ ἐκθέτει τοὺς λόγους, δι' οὓς ἐκρίθη ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβεβλημένη ἢ συμμετοχὴ ἐκάστου μαθητοῦ.

Ἄρθρον 7ον.

Κατ' ἀρχὴν προτ μῶνται πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ μαθητικὸν συσσίτιον :

α) Μαθηταὶ τῶν ὁποίων εἰς γονεῖς εἶναι ἀποδεδειγμένως ἄποροι, μὴ ἐπαρκοῦντες εἰς τὴν διατροφήν τῶν τέκνων των.

β) Μαθηταὶ ἄνευ μητρικῆς φροντίδος (μήτηρ ἀσθενοῦσα, ἀποθανοῦσα, ἐργαζομένη ἐκτὸς τοῦ οἴκου κλπ.) ἢ ὑπὸ οἰκογενειακὰς ἐν γένει συνθήκας, αἵτινες δὲν ἐξασφαλίζουν ἱκανοποιητικὴν ἐν τῷ οἴκῳ διατροφήν (πατὴρ ἄεργος, μέθυσος κλπ.).

γ) Μαθηταὶ ἐξ οἰουδήποτε λόγου ἐν ἐκδήλῳ ὑποσιτισμῷ διατελοῦντες, δι' οὓς ἢ χορήγησις συμπληρωματικῆς τροφῆς κρίνεται ἀπαραίτητος.

δ) Μαθηταὶ μακρὰν τοῦ σχολείου διαμένοντες καὶ δι' οὓς καθίσταται ἀδύνατος ἢ εἰς τὸν οἶκον ἐπιστροφή καὶ διατροφή τὴν μεσημβριάν.

Οὗτοι ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἄποροι καταβάλλουν εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ ἀντίτιμον τῆς μερίδος.

Ἄρθρον 8ον.

Τὰς ὑγιεινολογικὰς ἐνδείξεις καθορίζει ὁ σχολίατρος κατόπιν εἰδικῆς πρὸς τοῦτο ἐρεῦνης καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ὑπουργείου. Ἐν ἐλλείψει σχολιάτρον τὸ ἔργον τοῦτο διενεργεῖ ἕτερος κρατικὸς ἰατρός, δημοτικὸς ἢ κοινοτικὸς ἢ καὶ ἰδιώτης προσκαλούμενοι παρὰ τῆς οἰκείας Ἐφορείας.

Ἄρθρον 9ον.

Ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ὑγιεινολογικῶν ἐνδείξεων παρὰ τοῦ ἐξειτάζοντος ἰατροῦ, λαμβάνονται ὑπ' ὅσιν ἢ καθυστέρησις τῆς σωματικῆς διαπλάσεως, ὀραχτισμὸς, ἢ ἀναιμία, ἀδενοπάθεια καὶ πᾶσα κλειστὴ ἐν γένει φυματίωσις, ἀνάρρωσις ἐκ λοιμωδῶν νόσων, ἐκδηλὸς ἐλάττωσις τῆς θρέψεως μετὰ χαλαρώσεως τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὄργανισμοῦ (ἐλάττωσις προσοχῆς, εὐκόλος κόπωσις κλπ.), μεγάλη δυσαναλογία μεταξὺ βάρους καὶ ἀναστήματος καὶ παρόμοιαι ἄλλαι καταστάσεις, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται ἢ ἄμεσος τόνωσις τοῦ ὄργανισμοῦ διὰ τῆς παρεχομένης ἐν τῷ συσσιτίῳ τροφῆς.

Ἄρθρον 10ον.

1. Ὁ σχολικὸς ἰατρός καθορίζει καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συσσιτίου, λαμβάνων ὑπ' ὅσιν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀναστήματος τοῦ συσσιτοῦντος μαθητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ τῶν τυχόν ὑφισταμένων νοσηρῶν ἐκδηλώσεων εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν λειτουργιῶν ἐν γένει τοῦ ὄργανισμοῦ (βελτίωσις ὀρέξεως, ζωηρότης κλπ.).

2. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἐξαμήνου, ὡς καὶ περὶ τὸ τέρας τοῦ σχολικοῦ ἔτους προβαίνει εἰς τὴν λήψιν τοῦ βάρους καὶ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀναστήματος τῶν συσσιτούντων μαθητῶν, ἐξάγων ἐκεῖθεν τὰ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων συμπεράσματα.

3. Ἐν ἐλλείψει σχολιάτρον ἢ καὶ μὴ ἐπαρκοῦντος τούτου, τὰς ἀνωτέρω

μετρήσεις υποχρεούται να διενεργήσῃ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ σχολείου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς καὶ σχετικῶν ὁδηγιῶν παρεχομένων παρὰ τῆς Σχολιατρικῆς Ἑφημερίδας, τὰ δὲ ἀποτελέσματα ὑποβάλλει εἰς τὰς κατὰ τόπους προϊσταμένας Ἐκπαιδευτικὰς καὶ Σχολιατρικὰς Ἀρχάς.

Ἄρθρον 11ον.

Ἐπὶ τῶν τυχόν παραπόνων γονέων διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν τέκνων τῶν ἐκ τοῦ συσσιτίου ἀποφασίζει ἡ Ἐπιτροπὴ Μ. Σ., πρὸς ἣν διαβιβάζονται παρὰ τῆς Ἐφορείας αἱ σχετικαὶ ἀναφοραὶ παραπόνων μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν κρίσιν στοιχείων.

Ἄρθρον 12ον.

Δι' ἀποφάσεων τῶν Ἐφορειῶν δεόντως ἠτιολογημένων ἀποβάλλονται τῶν συσσιτίων μαθηταὶ ὑποπεσόντες εἰς βαρῆα ἠθικὰ παραπτώματα καὶ ἀνεπίδεκτοι βελτιώσεως. Τὰς τοιαύτας ἀποφάσεις ἀναθεωροῦν αἱ Ἐπιτροπαί, εἰς αἷς γνωρίζουν αἱ Ἐφορεῖαι τὰ διαπραχθέντα παραπτώματα καὶ τὰ ληφθέντα πρὸς βελτίωσιν τῶν παρεκτραπέντων μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Μορφή καὶ περιεχόμενον τῶν μιλητικῶν συσσιτίων.

Ἄρθρον 13ον.

Τὸ μαθητικὸν συσσίτιον παρέχεται ὑπὸ μορφήν :

- α) Πρωϊνοῦ ροφήματος μόνον. Τοῦτο δίδεται μετὰ τὸ πέρας τοῦ πρώτου μαθήματος ἢ κατὰ τὸ μέσον τῆς διδασκαλίας (10 π. μ.) τὸ βραδύτερον) εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐπηρεάζεται ἡ ὄρεξις τῶν μαθητῶν διὰ τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας. Ὡς πρωϊνὸν ρόφημα παρέχεται γάλα (75—100 δράμα), ὅπου τοῦτο εἶναι ἐφικτόν, μετ' ὀλίγου ἄρτου, κακάον, ἐλαφρὸν τέϊον μετ' ἄρτου, σοῦπα ἐξ ὀρύζης ἢ φιδὲ ἢ ριζόγαλον, τυρὸς μετ' ἄρτου, μαρμελάδα, φρούτα ἐποχῆς κλπ.
- β) Γεύματος μόνον ἢ ἐν συνδυασμῷ μετὰ πρωϊνοῦ ροφήματος.

Ἄρθρον 14ον.

1. Τὸ συσσίτιον τῆς μεσημβρίας παρασκευάζεται παρὰ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο προσώπων, ὡς κατωτέρω ὀρίζεται, ἐπὶ τῇ βάσει διαιτολογίου συντασσομένου παρὰ τῆς Ἐφορείας καὶ ἰσχύοντος ἐπὶ τρίμηνον. Δέον νὰ προσαρμόζεται ἐκάστοτε πρὸς τὰ διατιθέμενα οἰκονομικὰ μέσα, τὰ ὑπάρχοντα κατὰ περιφέρειαν προϊόντα, ἐποχὴν τοῦ ἔτους κλπ.

2. Τοῦτο ὑποβάλλεται ἐγκαίρως πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Μ. Σ. δυνάμενον καὶ νὰ τροποποιηθῇ παρ' αὐτῆς. Καὶ ἡ Ἐφορεία δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιήσεις τοῦ διαιτολογίου λόγῳ ἐλλείψεως τῶν καθοριζομένων ἐν αὐτῷ τροφίμων ἢ ἐξ οἵασιδῆποτε ἄλλης ἀνάγκης.

Ἄρθρον 15ον.

Τὸ διαιτολόγιον συντάσσεται κατὰ τρόπον ἀσφαλίζοντα φαγητὸν ἐπαρκές, ὑγιεινὸν καὶ ποικίλον, ἀποφευγομένης τῆς μονοτονίας καὶ τῆς χρήσεως πολλῶν καρυκευμάτων ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν φαγητῶν. Καταβάλλεται ἡ δέουσα μερίμνα ὥστε αἱ παρεχόμεναι μερίδες φαγητῶν νὰ εἶναι ἴσου ὄγκου, παρέχουσαι τὰς

ἀναγκαίας θερμίδας εἰς τοὺς μαθητάς, τὸ δὲ φαγητὸν γενικῶς θερμὸν καὶ καθαρὸν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐπιτρέπουν τοῦτο οἱ οἰκονομικοὶ πόροι τοῦ συσσιτίου παρέχεται εἰς τοὺς συσσιτοῦντας ἐπιπροσθέτως καὶ γλύκισμα ἢ φροῦτα τῆς ἐποχῆς.

Ἄρθρον 16ον

Δεδομένου, ὅτι τὰ διὰ τὰ μαθητικὰ συσσίτια τρόφιμα παρέχονται κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν παρὰ τῆς Οὔνρα ἢ τοῦ Κράτους καὶ διατίθενται ὠρισμένα τοιαῦτα εἰς εἶδος καὶ ποσότητα κατὰ μαθητὴν, τὸ διαιτολόγιον καθορίζεται παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἐφοδιασμοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ γνωστοποιεῖται τοῦτο διὰ σχετικῶν ἐγκυκλίων πρὸς τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχὰς καὶ τὰ Κέντρα Διανομῶν τροφίμων. Τὸ τοιοῦτον διαιτολόγιον δύναται νὰ τροποποιηθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ παρὰ τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. ἐφ' ὅσον αὐταὶ θὰ ἠδύναντο νὰ προμηθευθοῦν τρόφιμα ἐκ τῆς ἐλευθέρου ἀγορᾶς ἢ καὶ ἄλλως.

Ἄρθρον 17ον.

Κατωτέρω, ὡς καὶ εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος περὶ μαθητικῶν συσσιτίων, παρέχονται ὁδηγίαι καὶ τύποι διὰ τὴν σύνταξιν ἐκ μέρους τῶν Ἐφορειῶν καὶ Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. διαιτολογίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁργάνωσις μαθητικῶν συσσιτίων

Μαγειρεῖα—Ἐστιατόρια.

Ἄρθρον 18ον.

1. Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ὀργανοῦνται καὶ λειτουργοῦν ἐντὸς τῶν σχολείων, συνδεδεμένα πρὸς τὴν ὅλην σχολικὴν ζωὴν.

2. Πρὸς ἐπίτευξιν οἰκονομιῶν ἐν τῇ παρασκευῇ τοῦ συσσιτίου δύναται περισσότερα τοῦ ἐνὸς σχολεῖα νὰ συμμετέχουν συσσιτίου παρασκευαζομένου ἐν κοινῷ μαγειρεῖῳ, οἱ δὲ συμμετέχοντες μαθηταὶ νὰ παρακάθηνται εἴτε εἰς κοινήν αἴθουσαν ἐστιατορίου, εἴτε εἰς ἰδιαιτέρας τοιαύτας κατὰ σχολεῖα, ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων μέσων. Ἐπὶ τῆς σκοπιμότητος τοῦ κοινῆς συσσιτίου μεταξὺ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων σχολείων τελικῶς ἀποφασίζει ἢ Ἐπιτροπὴ Μ. Σ., λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὑπαρχούσας ἰδιαιτέρας συνθήκας.

Ἄρθρον 19ον.

Ἐξαιρετικῶς τὰ μαθητικὰ συσσίτια δύναται νὰ παρασκευάζονται καὶ ἐκτὸς τῶν σχολείων, εἰς μαγειρεῖα Δήμων, Κοινοτήτων ἢ καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἐφ' ὅσον αἱ σχετικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐξασφαλίζουν τὴν καλὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου καὶ ἡ τοιαύτη ἐν αὐτοῖς παρασκευῇ ἐπιβάλλεται ἐξ οἰκονομικῶν λόγων. Εἰς τοιαύτην ὁμως περίπτωσιν αἱ Ἐφορεῖαι μεριμνοῦν περὶ τῆς ἰδιαιτέρας παρασκευῆς τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου, ἐφ' ὅσον εἰς τὰ ὡς ἄνω μαγειρεῖα παρασκευάζεται καὶ συσσίτιον ἀπόρων πολιτῶν, καὶ περὶ τῆς κανονικῆς διανομῆς αὐτοῦ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἄρθρον 20ον.

1. Πρὸς ἐπίτευξιν οἰκονομιῶν καὶ πρὸς διευκόλυνσιν γενικώτερον τοῦ ἔργου

τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας ἐπιτρέπεται εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἢ παρασκευὴ εἰς τὰ μαγειρεῖα μαθητικῶν συσσιτίων περιορισμένου ἀριθμοῦ μερίδων διὰ τοὺς ἀπόρους πολίτας, κατόπιν σχετικῶν ἀποφάσεων τῶν Ἐπιτροπῶν Μ. Σ., πρὸς ἃς ἀπευθύνονται σχετικαὶ αἰτήσεις Δήμων, Κοινοτήτων κλπ., ἐπὶ καταβολῇ τῆς τιμῆς τῶν μερίδων.

2. Ἀπαγορεύεται ὅμως ἀπολύτως ἡ συνεστίασις μαθητῶν καὶ ἀπόρων ἐνηλίκων.

Ἄρθρον 21ον

Ἐκάστη Ἐφορεία Μ.Σ. (ἄρθρον 18) πρὸς κατασκευὴν κλπ. τοῦ συσσιτίου προβαίνει εἰς τὴν ὁργάνωσιν μαγειρείου καὶ αἰθούσης ἐστιατορίου πρὸς παράθεσιν αὐτοῦ.

Τὸ μαγειρεῖον λειτουργεῖ εἰς τὸ σχετικὸν διαμέρισμα τοῦ διδακτηρίου ἢ ἐγκαθίσταται εἰς κατάλληλον χῶρον τοῦ σχολείου ἢ καταλλήλως δισκευασμένον τοιοῦτον, ἐν ἐλλείψει δὲ καὶ εἰς τὸ ὑπόστεγον ἢ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ δὲν ἀποβαίῃ ὅπωςδήποτε δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ μαγειρείου ἐν τῷ σχολείῳ δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ τοῦτο καὶ εἰς γειτονικὸν κατάλληλον οἶκημα.

Ἄρθρον 22ον

1. Μερίμνη τῶν Ἐφορειῶν Μ.Σ. τὰ μαγειρεῖα ἐφοδιάζονται διὰ τῶν ἀπαιτήτων σκευῶν καὶ ὑλικοῦ ἐν γένει διὰ τὴν λειτουργίαν των. Δι' ἕκαστον μαγειρεῖον χρειάζονται :

α) Εἷς λέβης ἢ καὶ περισσότεροι χάλκινοι τῶν 100 ἢ 200 μερίδων ἕκαστος, (περιμέτρου 0,50, ὕψους 0,40 καὶ πάχους 3 χλ.) πρὸς παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ. Ὡς λέβητες δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ μὴ χάλκινοι τοιοῦτοι (βαρέλια λίπους). Χρήσιμος καὶ εἷς λέβης σιδηροῦς μεγαλυτέρας χωρητικότητος διὰ τὴν θέρμανσιν ὕδατος.

β) δύο μεγάλα κοχλιάρια διανομῆς φαγητοῦ

γ) δύο δοχεῖα διανομῆς φαγητοῦ

δ) δύο μαχαίρια κατάλληλα κοπῆς ἄρτου καὶ ἐν τεμαχισμοῦ κρέατος

ε) δύο κάνιστρα διανομῆς ἄρτου

στ) ἐν ἢ δύο τραπέζια μαγειρείου (1.40 × 0.70)

ζ) δύο δοχεῖα πλύσεως πιάτων

η) ἐν δοχεῖον ἐλαίου χωρητικότητος 100—200 ὀκάδων καὶ 1 ὀκά πρὸς μέτρησιν αὐτοῦ.

θ) δύο δοχεῖα πρὸς διανομὴν ὕδατος εἰς τοὺς συσσιτοῦντας

ι) ἐν δοχεῖον συλλογῆς ἀπορριμάτων, τὸ ὁποῖον δέον νὰ εὑρίσκεται διαρκῶς σκεπασμένον καὶ νὰ ἀερίζεται καθημερινῶς.

ια) ἐν δοχεῖον τοποθετήσεως ἀνθράκων.

ιβ) » » » ἄλατος.

ιγ) πετσέτες διὰ τὸ καθάρισμα πιάτων κλπ. καὶ λοιπὰ εἶδη καθαριότητος

ιδ) ἀπαραίτητος εἶναι καὶ εἷς ζυγὸς διὰ τὴν ζύγισιν τῶν χρησιμοποιουμένων καθ' ἑκάστην τροφίμων πρὸς παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, βάσει τοῦ ἰσχύοντος ἑκάστοτε διαιτολογίου.

Τὸ μαγειρεῖον πρέπει νὰ διαθέτῃ ἀπαραιτήτως νερό, τὸ ὁποῖον ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἀποθηκεύεται εἰς κατάλληλα ντεπόζιτα. Ἀπαραίτητος ἐπίσης ἀποθήκη διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς καυσίμου ὕλης (ξύλων ἢ ἀνθράκων).

2. Εἰς τὸν χῶρον τοῦ μαγειρείου δέον νὰ τηρῆται ἀπόλυτος καθαριότης.

Εἰς ἀπόλυτον καθαριότητα δέον νὰ τηρῶνται ἐπίσης τὰ διάφορα δοχεῖα καὶ οἱ λέβητες, ντεπόζιτα κλπ. Ἀξιοσύστατος εἶναι καὶ ἡ ἀπολύμανσις τῶν πιάτων, ἐντιθεμένων εἰς ἀπολυμαντικὰς διαλύσεις, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Τὸ μαγειρεῖον καὶ ἡ ἀποθήκη τῶν τροφίμων δέον νὰ ἀερίζονται καλῶς.

Ἄρθρον 23ον.

1. Ὡς αἴθουσα ἐστιατορίου χρησιμοποιεῖται ἰδίᾳ τοιαύτη κατάλληλος ἐν τῷ σχολείῳ, ἀπαγορευομένης τῆς ἐστίασεως τῶν μαθητῶν ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν τῶν παραδόσεων. Ἐν ἐλλείψει τοιαύτης αἰθούσης χρησιμοποιεῖται ἄλλος χώρος κατάλληλος ἢ καταλλήλως διασκευαζόμενος (διάδρομος εὐρύς, ὑπόστεγον κλπ.), καιροῦ δὲ ἐπιτρέποντος ἡ ἐστίασις τῶν μαθητῶν δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σχολείου.

2. Ἐν ἐλλείψει οἰουδήποτε ἐκ τῶν ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζομένων χώρων (μονοτάξια, μικρὰ διδακτήρια), κατ' ἀνάγκην ὡς αἴθουσα ἐστιατορίου θέλει χρησιμοποιηθῆ μία τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας. Εἰς τοιαύτην ὅμως περίπτωσιν οἱ συσσιτοῦντες μαθηταὶ μετὰ τὸ φαγητὸν ἀναλαμβάνουν κατὰ σειράν τὴν τακτοποίησιν τῆς αἰθούσης κλπ.

Ἄρθρον 24ον.

1. Αἱ αἴθουσαι ἐστιατορίων ἐφοδιάζονται μερίμνη τῶν Ἐφορειῶν μὲ τὴν ἀπαραίτητον ἐπίπλωσιν καὶ ἐπιτραπέζια εἶδη, τὰ ὅποια δύνανται νὰ προσκομίζουσι καθ' ἑκάστην οἱ μαθηταὶ καὶ ἐκ τοῦ οἴκου των.

2. Ἀπαραίτητα ἔπιπλα καὶ ἐπιτραπέζια εἶδη εἶναι :

α) Τράπεζαι φαγητοῦ (μήκους 2 μ., πλάτους 0.70 καὶ πάχους 2—2¹/₂ ἐκ. μ.), ἀνάλογοι μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν συσσιτούντων μαθητῶν. Ἀξιοσύστατοι διὰ τὴν ἐπίστρωσιν αὐτῶν μουσαμάδες εὐκόλως καθαριζόμενοι.

β) Καθίσματα (πάγκοι μήκους 2 μ., πλάτους 0.30, ὕψους ἀναλόγου καὶ πάχους 2—2¹/₂ ἐκ. μ.), ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν.

γ) Πιάτα βαθειὰ ἄλουμινίου.

δ) Ποτήρια ἐξ ἄλουμινίου.

ε) Κοχλιάρια καὶ περόνια.

στ) ράφια ἢ ντουλάπια τοίχου διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν πιάτων κλπ.

Εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ δέον νὰ ἐξασφαλίζεται ἐπαρκῆς χώρος δι' ἕκαστον συσσιτοῦντα.

3. Ἡ αἴθουσα ἐστιατορίου πρέπει νὰ ἀερίζεται ἐπαρκῶς καὶ νὰ διαθέτῃ ἐπίσης ἐπαρκῆ φωτισμόν. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπαραίτητος ἡ θέρμανσις. Εἰς τὰ παράθυρα τῆς αἰθούσης τοποθετοῦνται μεροντεδάκια, ἐν αὐτῇ δὲ ἀνθοδοχεῖα, κατάλληλοι εἰκόνες κλπ. πρὸς δημιουργίαν εὐχαρίστου περιβάλλοντος καὶ συναισθημάτων εὐχαρίστων.

4. Ἡ ὅλη ἐπίπλωσις τοῦ ἐστιατορίου δέον νὰ τηρῆται καθαρά. Ἐκτὸς τῆς καλῆς παρασκευῆς τοῦ συσσιτίου, πρὸς ἀπόκτησιν καλῶν συνηθειῶν ἐκ μέρους τῶν συσσιτούντων μαθητῶν δέον καὶ νὰ σερβίρεται τοῦτο καταλλήλως καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητον ἐπαρκῆς τοιοῦτον ὑλικόν.

Ἄρθρον 25ον.

1. Ἐκαστον μαθητικὸν συσσίτιον δέον νὰ διαθέτῃ μικρὰν ἀποθήκην, ἔνθα φυλάσσονται τὰ πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ μὴ ὑφιστάμενα ἀλλοίωσιν τρόφιμα

(ἔλαιον, λίπος, ὄσπρια, ντομάτα, ὄρουζα κλπ.) καὶ ἐκ τῆς ὁποίας παραλαμβάνονται καθ' ἑκάστην αἱ χρησιμοποιηθησόμενα ποσότητες, κατὰ τὰ κατωτέρω ὀριζόμενα.

2. Τὸ τρόφιμα (ἄλευρον, ρῦζι, μακαρόνια, λίπος, ντομάτα, κλπ.) δέον νὰ τηρῶνται εἰς κατάλληλα δοχεῖα, κιβώτια, σάκκους κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Δειτουργία μαθητικῶν συσσιτίων. Παρασκευὴ καὶ διανομὴ τοῦ συσσιτίου.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 26ον.

1. Τὸ μαθητικὸν συσσίτιον παρασκευάζεται βάσει τοῦ ἐν ἰσχύϊ διαιτολογίου παρὰ τῶν ἐντεταλμένων τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ. Ὡς τοιοῦτοι χρησιμοποιοῦνται μάγειρος ἢ μαγειρίσσα προσλαμβανόμενοι παρὰ τῆς Ἐφορείας, ἣτις ὀρίζει καὶ τὴν ἀποζημίωσιν αὐτῶν. Ὡς μαγειρίσσα δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ ἡ ἐπιστάτρια τοῦ σχολείου προκειμένου περὶ συσσιτίου μὲ μικρὸν ἀριθμὸν συσσιτούντων ἀντὶ ἐπιδόματος, ἐφ' ὅσον ἤθελε κριθῆ κατάλληλος πρὸς τοῦτο. Αἱ Ἐφορεῖαι Μ. Σ. θέλουν καθορίσει ἰδιαιτέραν περιβολὴν διὰ τὰς μαγειρίσας, ἣν καὶ χορηγοῦν αὐταῖς.

2. Διὰ τὴν καθαριότητα τῶν μαγειρίων, αἰθουσῶν ἐστίασεως, μαγειρικῶν σκευῶν κλπ. προσλαμβάνεται παρὰ τῆς Ἐφορείας καθαρίστρια, δι' ἣν ὀρίζεται παρ' αὐτῆς ἀνάλογος ἀποζημίωσις.

3. Εἰς τὸ ἄνω προσλαμβανόμενον διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου καὶ τὴν καθαριότητα προσωπικὸν χορηγεῖται ἐκτὸς τῆς ἀποζημιώσεως, καὶ φαγητόν.

4. Εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, σερβίρισμα καὶ καθαριότητα ἐν γένει βοηθοῦν μαθηταὶ καὶ μαθήτριά τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν σχολείων, ἰδίᾳ δὲ μαθήτριά ἀσκούμενα οὕτως εἰς ἔργα οἰκοκυρικῆς.

5. Διὰ τὴν καθαριότητα κλπ. ἐργάζονται ἐθελοντικῶς, καλούμενοι πρὸς τοῦτο, καὶ μητέρες συσσιτούντων ἀπόρων μαθητῶν. Εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια δέον ἀπαραιτήτως νὰ χρησιμοποιῆται ἡ ἐθελοντικὴ ἐργασία.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 27ον.

1. Μετὰ τὸ πέρας τῶν πρωϊνῶν μαθημάτων οἱ συσσιτούντες μαθηταὶ προσέρχονται ἐν τάξει, τῇ ἐπιβλέψει τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἐκ περιτροπῆς, εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἐστιατορίου ἢ τὸν προωρισμένον δι' ἐστίασιν χῶρον καὶ ἀφοῦ προηγουμένως πλύνουν καλῶς τὰς χεῖρας των καταλαμβάνουν τὰς προοριζόμενας δι' αὐτοὺς θέσεις.

2. Ἡ πλύσις τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν, ὅπως καὶ τοῦ στόματος δέον νὰ διενεργῆται καὶ διὰ λόγους ὑγιεινῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀποκτησιν τῆς τοιαύτης ὑγιεινῆς συνηθείας.

3. Πρὸ τοῦ φαγητοῦ γίνεται ἡ προσευχὴ καὶ μετὰ γνωστοποιοῦνται εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ ἑκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα σχετικὰ μὲ τὸ συσσίτιον, ὡς καὶ τυχὸν δωρεαὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐκφραζομένης τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν συσσιτούντων πρὸς τοὺς δωρητὰς.

4. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ δέον νὰ βασιλεύῃ ἀτμόσφαιρα ἀγάπης καὶ χαρᾶς.

Ἄρθρον 28ον.

1. Τόσον κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ διανομὴν τοῦ συσσιτίου, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας τῶν Κυρίαι καὶ Δεσποινίδες ἐκ περιτροπῆς, ἐκλεγόμεναι ὡς κατωτέρω ἐκ τῶν προσφερομένων νὰ ὑποβοηθήσουν τὸ τοιοῦτον ἔργον. Ἄνευ τῆς συμβολῆς τούτων, καὶ τῆς ἐνεργουῦ συμμετοχῆς ὅλων τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου, ἡ ἀπόδοσις τούτου δὲν θὰ εἶναι ἱκανοποιητικὴ.

2. Τὰ ἐν τῇ παρ. 1 ἀναφερόμενα στελέχη δέον νὰ συνεργάζονται καὶ νὰ πειθαρχοῦν, προσερχόμενα εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν κατὰ τὴν καθωρισμένην ἐν τῷ προγράμματι τοῦ συσσιτίου ἡμέραν καὶ ὥραν. Ἀπαραίτητος ἡ ἀσκησις τούτων εἰς τὰ τῆς ὀργανώσεως ἐν γένει τοῦ συσσιτίου, παροχῆς καταλλήλου διὰ τοὺς μαθητὰς διαιτολογίου, ἀγορᾶς καταλλήλων τροφίμων, παρασκευῆς τούτων, εἰς τὰ τῆς παρακολουθήσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς παρασκευῆς, διανομῆς κλπ.

3. Εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἀνήκει εἰδικώτερον α) ὁ ἐλέγχος καὶ ἡ ἐπίβλεψις τῶν παρεχομένων εἰς τοὺς συσσιτοῦντας μαθητὰς μερίδων ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπάρκειαν αὐτῶν εἰς θρεπτικὰ οὐσίας, β) ἡ ἐπίβλεψις τῆς καλῆς παρασκευῆς, γ) τῆς διανομῆς εἰς τὴν καθωρισμένην ὥραν, δ) τῆς καθαριότητος τοῦ μαγειρείου καὶ τῆς αἰθούσης ἐστιατορίου, ε) τῆς καθαριότητος πιάτων καὶ λοιποῦ ὑλικοῦ καὶ στ) τῆς καταλλήλου ἀποθηκεύσεως καὶ οἰκονομίας τῶν τροφίμων.

4. Παρὰ τῶν ὡς ἄνω Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῆς σχολικῆς νοσοκόμου, ὅπου τοιαύτη ὑπηρετεῖ, οἱ συσσιτοῦντες μαθηταὶ καθοδηγοῦνται εἰς τὸν τρόπον τοῦ ὀρθῶς καὶ ὑγιεινῶς τρῶγειν. Εἰς τὴν λῆψιν δὲ τῆς τροφῆς παρὰ τῶν μαθητῶν κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς ὑγιεινῆς δέον νὰ καταβάλλεται ἰδιαιτέρα πάντοτε μέριμνα, δεδομένης τῆς σημασίας τῶν ὑγιεινῶν τούτων ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας συνηθειῶν.

5. Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐφορείας Μ. Σ. (διευθυντῆς τοῦ σχολείου) ὀρίζει ἐκ περιτροπῆς τὰς Κυρίας καὶ Δεσποινίδας διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συσσιτίου, ἀναγράφων τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς πίνακα ἀναρτώμενον εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἐστιατορίου καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, ἣτις ἔχει ὀρισθῆ δι' ἐκάστην τούτων ὡς ἡμέρα ὑπηρεσίας, προβαίνων εἰς τὴν ἔγκαιρον ἀντικατάστασιν αὐτῶν εἰς περίπτωσιν ἀσθενείας ἢ κωλύματος.

Ἄρθρον 29ον.

1. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ ἐπιβάλλεται ἡ εὐπρέπεια, οἱ δὲ μαθηταὶ περατώσαντες τὸ φαγητόν τῶν ἀπέρχονται ἡσύχως, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἄλλη τυχόν σειρὰ συσσιτοῦντων, ἐπὶ κοινῆς συνεστιάσεως σχολείων.

2. Διάρκεια τοῦ φαγητοῦ ὀρίζεται ἡμίσεια ὥρα περίπου, τοῦ πρωῖνου δὲ ἄροφῆματος 15'. Πᾶσα διανοητικὴ ἐργασία δέον νὰ διακόπτεται ἐπὶ 1½—2 ὥρας μετὰ τὸ φαγητόν.

3. Διὰ τοὺς παραμένοντας κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰς τὰ σχολεῖα μαθητὰς ὀργανοῦται ἰδίᾳ ἐπίβλεψις καὶ ψυχαγωγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Καθήκοντα μελῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ.

Ἄρθρον 30ον.

Πρόεδρος

Ὁ Πρόεδρος : 1. Μεριμνᾷ ὅπως ἡ Ἐφορεία ἀντιαποκρίνεται εἰς τὰ διαγρα-

φόμενα ὑπὸ τῆς σχετικῆς νομοθεσίας ἔργα καὶ ὑποχρεώσεις. Κατευθύνει τὴν ὅλην λειτουργίαν τοῦ συσσιτίου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος, μεριμνῶν ὅπως τοῦτο ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τοὺς ἐπιδιωκομένους σκοπούς. Πρὸς τοῦτο δὲ διενεργεῖ τακτικὰς ἐπιθεωρήσεις λαμβάνων γνῶσιν τῆς ὅλης σχετικῆς κινήσεως.

2. Συγκαλεῖ συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας συμφώνως πρὸς τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τῆς Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως καὶ ὡσάκις κρίνη τοῦτο ἐπάναγκες.

3. Μεριμνᾷ διὰ τὴν ἔγκαιρον σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τοῦ Μ. Σ. βάσει τῶν σχετικῶν ὑποδειγμάτων καὶ διὰ τὴν ἔγκρισιν τούτων παρὰ τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς Μ. Σ.

4. Ὑπογράφει μετὰ τοῦ γραμματέως τὰς ἐντολὰς πληρωμῆς δαπανῶν ἐπὶ βάσει τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐφορείας καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τηρήσεως τῶν διαχειριστικῶν κλπ. βιβλίων, ἐλέγχων τὰ δικαιολογητικὰ καὶ εὐθυνόμενος μετὰ τοῦ γραμματέως διὰ τὴν νομιμότητα αὐτῶν. Δύναται ἐπὶ ἐπιγούσης περιπτώσεως νὰ προβῇ εἰς δαπάναις μέχρι 50.000 δραχμῶν ἄνευ ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας, ἐγκρινομένης ἐκ τῶν ὑστέρων παρ' αὐτῆς.

5. Ὑπογράφει μετὰ τοῦ ταμίου τὰς διπλοτύπους ἀποδείξεις εἰσπράξεων, ὑπεύθυνος μετ' αὐτοῦ διὰ πᾶσαν παρουσιασθησομένην ἀνωμαλίαν.

6. Ἐλέγχει κατὰ μῆνα τὰς γενομένας εἰς τὸ βιβλίον Ταμείου ἐγγραφὰς εἰσόδων καὶ ἐξόδων, πιστοποιῶν διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν.

7. Θεωρεῖ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς τὸ βιβλίον ἀποθήκης, ἐλέγχων τὰς γενομένας ἐν αὐτῷ ἐγγραφὰς τῶν εἰσαχθέντων τροφίμων ἐκ τῶν σχετικῶν τιμολογίων κλπ., τὰς δὲ ἐξαγωγὰς ἐκ τοῦ προχείρου βιβλίου συσσιτίου.

8. Εὐθύνεται διὰ τυχὸν ἀνωμαλίας ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ συσσιτίου, δι' ἃς καίτοι ἐγκαίρως περιελθούσας εἰς γνῶσιν αὐτοῦ δὲν ἔλαβε τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα.

9. Ἀσκεῖ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἐμμίσθου βοηθητικοῦ καὶ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ τοῦ συσσιτίου, δυνάμενος νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ποινὴν τῆς ἐπιπλήξεως ἢ τοῦ προστίμου μέχρι δραχμῶν 10.000.

10. Διὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν προσωπικὸν ἀναφέρεται εἰς τὴν οἰκείαν ἐκπαιδευτικὴν ἀρχήν.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 3 1 ο ν

Γ ρ α μ μ α τ ε ὺ ς

Ὁ Γραμματεὺς : 1. Τηρεῖ τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐφορείας καὶ διενεργεῖ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτῆς, συνυπογράφων μετὰ τοῦ προέδρου τὰ ἐξερχόμενα ἐγγραφα, ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν βραδύτητα καὶ ἀμέλειαν.

2. Τηρεῖ τὸ βιβλίον πρακτικῶν εὐθυνόμενος διὰ τὴν κανονικὴν καταχώρισιν ἐν αὐτῷ τῶν λαμβανομένων ἀποφάσεων.

3. Διαφωτίζει τὴν Ἐφορείαν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἐνδιαφερόντων τὸ συσσίτιον ζητημάτων, παρέχων τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας καὶ ὑποβοηθῶν εἰς τὴν λήψιν τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν αὐτοῦ.

4. Προβαίνει εἰς τὸν ἐλεγχον τῶν συσσιτούντων μαθητῶν πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνταχθέντος παρὰ τῆς Ἐφορείας εἰδικοῦ μητρώου καὶ φέρει εἰς γνῶσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου τὸ σύνολον τῶν παρόντων καὶ τὴν τυχὸν ἀξιομοίωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρασκευασθησομένων μερίδων.

5. Ἐλέγχει τὸ βιβλίον ἀποθήκης, πιστοποιῶν τὰς ἐν αὐτῇ γενομένας ἐγγραφάς.

6. Βοηθεῖ τὸν ταμίαν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ.

7. Θέτει ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐφορείας τὸ βιβλίον παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ συσσιτίου καὶ πληροφορεῖ αὐτὴν ἐπὶ τῶν ληφθέντων τυχὸν μέτρων.

8. Ὅριζει ἐκ περιτροπῆς τὰς ἐπὶ τοῦ συσσιτίου Κυρίας καὶ Δεσποινίδας, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγράφει εἰς τὸν οἰκεῖον πίνακα, ὡς καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς προσελεύσεώς των. Ὅριζει ἐπίσης τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας τῶν ἀνωτέρων τάξεων, αἵτινες θὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐν γένει λειτουργίαν τοῦ συσσιτίου.

9. Συνεργάζεται μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν αὐτοῦ καὶ

10) Συγκεντρώνει καὶ ἐπεξεργάζεται τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ἐτησίας κινήσεως τοῦ συσσιτίου στοιχεῖα, συμφώνως πρὸς τὸ σχετικὸν ὑπόδειγμα.

Ἄρθρον 32ον.

Ταμίαις.

Ὁ Ταμίαις: 1. Ἔχει τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν τοῦ συσσιτίου, τηρῶν βιβλίον Ταμείου ἢτοι τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ.

2. Εἰσπράττει ἐκάστοτε τὰ διὰ τὸ συσσίτιον προοριζόμενα χρηματικὰ ποσὰ βάσει διπλοτύπων ἀποδείξεων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς λόγφ συμμετοχῆς καθωρισμένας εἰσφορὰς τῶν μαθητῶν καὶ πληρῶνει τὰς δαπάνας ἐντολῇ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως.

3. Ἐκθέτει καθ' ἕκαστον μῆνα εἰς τὴν Ἐφορείαν τὴν ἐν γένει καταστασιν τοῦ Ταμείου.

4. Εὐθύνεται διὰ τὰς ἀδικαιολογήτους πληρωμὰς καὶ διὰ τὰς τοιαύτας παραλείψεις εἰσπράξεων ποσῶν προοριζομένων διὰ τὸ συσσίτιον ἢ ὀφειλομένων.

5. Ἐφ' ὅσον ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς λειτουργίας τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου ὑπάρχει τραπεζικὸν κατάστημα ἢ ταχυδρομικὸν ταμιευτήριον κατατίθενται ἐν αὐτοῖς τὰ διὰ τὸ συσσίτιον προοριζόμενα χρηματικὰ ποσὰ. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τοῦ συσσιτίου ὁ ταμίαις δύναται νὰ ἔχη εἰς χεῖρας τοῦ χρηματικόν τι ποσὸν ὀριζόμενον δι' ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Διδάσκαλος ἐπὶ τοῦ συσσιτίου.

Ἄρθρον 33ον.

Ἐπὶ τοῦ συσσιτίου ὀρίζεται παρὰ τῆς Ἐφορείας εἰς τῶν διδασκάλων τοῦ σχολείου ἢ τῶν σχολείων ἐπὶ κοινοῦ συσσιτίου κατάλληλος διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Δύναται οὗτος νὰ ἀντικατασταθῇ παρ' ἄλλου μετὰ τὴν λῆξιν τῆς περιόδου τοῦ συσσιτίου, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ αὐτῆς διὰ λόγους ὑγείας ἢ καὶ ἄλλους, οὓς ἐκτιμᾷ ἡ Ἐφορεία. Αἱ ὥραι τῆς ἀπασχολήσεώς του θεωροῦνται ὡς ὥραι σχολικῆς ἐργασίας. Εἰς τοῦτον δύναται νὰ χορηγηθῇ ἀποφάσει τῆς Ἐφορείας ἀνάλογος κατὰ μῆνα ἀποζημίωσις.

Ἔργα αὐτοῦ εἶναι τὰ κάτωθι:

1. Παρακολουθεῖ καθ' ἕκαστην τὴν λειτουργίαν τοῦ συσσιτίου διὰ τὴν ἐκ

μέρους τοῦ προσωπικοῦ τήρησιν τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καὶ συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ἐκάστοτε ὁδηγίας.

2. Ἀναφέρεται πρὸς τὴν Ἐφορείαν ὑποδεικνύων τὰς ἐκάστοτε ἑλλείψεις καὶ ἀνάγκας τοῦ συσσιτίου καὶ συνεργάζεται μετὰ τοῦ γραμματέως διὰ τὴν ἄνευ βραδύτητος ἱκανοποίησιν αὐτῶν.

3. Τηρεῖ βιβλίον ἀποθήκης τροφίμων, εἰς ὃ καταχωρεῖ τὴν κατ' εἶδος τροφίμων εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν, τὸ τιμολόγιον κλπ. καὶ τὸ ὅποιον κλείει εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός, ἔχων τὴν εὐθύνην διὰ πᾶσαν ἀνωμαλίαν ἐν τῇ ἀποθήκῃ. Τὸ βιβλίον ἀποθήκης ὑπογράφει ὁ γραμματεὺς μετὰ προηγούμενον ἔλεγχον καὶ τὸ θεωρεῖ ὁ πρόεδρος τῆς Ἐφορείας.

4. Εἰσάγει εἰς αὐτὴν τροφίμα προμηθευόμενος ἐγκαίρως ταῦτα εἴτε κατόπιν προηγούμενου μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ, ὃν διενεργεῖ ἡ Ἐφορεία, εἴτε ἐλευθέρως ἐκ τῆς ἀγορᾶς κατόπιν σχετικῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, εἴτε παραλαμβάνων ταῦτα ἐκ τῆς Ἐπιτροπῆς Μ. Σ. ἢ καὶ ἄλλοθεν. Κατὰ τὴν προμήθειαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς εὐθύνεται διὰ τὴν ποιότητα τῶν τροφίμων, συνοδεύεται δὲ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρὰ τῶν ἐπὶ τοῦ συσσιτίου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων τῆς ἡμέρας.

5. Μεριμνᾷ διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν τροφίμων καὶ τῶν ὑλικῶν ἐν γένει καὶ διὰ τὴν κατάλληλον αὐτῶν τοποθέτησιν, ὥστε ἡ ἐξακριβωσις τῆς ποσότητος καὶ ὁ ἐν γένει ἔλεγχος νὰ εἶναι εὐχερῆς.

6. Παραδίδει καθ' ἐκάστην ἐκ τῆς ἀποθήκης, παρουσία τῶν ἐπὶ τοῦ συσσιτίου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων τῆς ἡμέρας, εἰς τὸν μάγειρον τὰς ἀναγκαίας ποσότητας τροφίμων διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, μετὰ προηγούμενην ζύγισιν βάσει τοῦ ἀκριβοῦς ἀριθμοῦ συσσιτούντων καὶ τοῦ διαιτολογίου.

7. Τηρεῖ τὸ πρόχειρον βιβλίον συσσιτίου μετὰ τῶν ἐκ περιτροπῆς ὀριζομένων ἐπὶ τοῦ συσσιτίου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, εἰς ὃ καταγράφει λεπτομερῶς τὰ χρησιμοποιούμενα καθ' ἐκάστην τροφίμα πρὸς παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, τὴν ἀξίαν αὐτῶν κατὰ μονάδα καὶ ποσότητα καὶ τὴν καθ' ἐκάστην συνολικὴν δαπάνην. Προκειμένου περὶ ὁμάδος σχολείων τὸν ἔλεγχον τοῦ προχείρου βιβλίου συσσιτίου δύναται νὰ διενεργῇ καθ' ἐκάστην ἴδιον μέλος τῆς Ἐφορείας κατόπιν ἀποφάσεως αὐτῆς, ἐναλλασσόμενον εἰς τὸ ἔργον τοῦτο.

8. Εἰς τὴν τήρησιν τῶν ὀριζομένων ὡς ἄνω βιβλίων καὶ τῆς ἐν τῇ ἀποθήκῃ τάξεως βοηθεῖται παρὰ τινος ἐκ τῶν Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων τῆς Ἐφορείας.

9. Εὐθύνεται διὰ πᾶν παρουσιαζόμενον ἔλλειμμα ἢ καὶ πλεόνασμα τροφίμων ἐν τῇ ἀποθήκῃ.

καὶ 10. Ἐπὶ τυχὸν ἀδικαιολογήτου ἀλλοιώσεως τροφίμων ἡ Ἐφορεία καταλογίζει τὰς εὐθύνας, ἐπιβάλλουσα δι' ἀποφάσεώς της ἀναλόγους κυρώσεις.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 34 ο ν.

1. Ἡ προμήθεια τροφίμων ἐκ τῆς ἀγορᾶς γίνεται πάντοτε βάσει τιμολογίου καὶ ἡ πληρωμὴ διενεργεῖται εἴτε παρὰ τοῦ ταμίου τῆς Ἐφορείας εἴτε παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου, εἰς ὃν χορηγεῖται ἀνάλογον χρηματικὸν ποσὸν ἔναντι προσωρινῶν ἀποδείξεων. Ἡ ἀπόδοσις παρ' αὐτοῦ λογαριασμοῦ διενεργεῖται καθ' ἐκάστην.

2. Ἡ παραλαβὴ τυχὸν τροφίμων ἐκ τῶν Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. ἢ καὶ ἄλλοθεν διενεργεῖται μετὰ προηγούμενην ζύγισιν ἔναντι ὑπογραφομένων σχετικῶν ἀποδείξεων. Ὁ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδάσκαλος παραλαμβάνων ταῦτα θὰ τὰ καταχωρίσῃ κατ' εἶδη εἰς τὸ βιβλίον ἀποθήκης, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ τιμολόγια.

Σχολιατρικόν προσωπικόν.

Ἄρθρον 35ον.

Τὸ σχολιατρικόν προσωπικόν, ἐκτὸς τῶν διαγραφομένων ἐν ἄρθροις 8, 9 καὶ 10 ἔργων, ὑποχρεοῦται εἰς συχνὰς ἐπιθεωρήσεις τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ συσσιτίων πρὸς ἔλεγχον ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως αὐτῶν, τῆς ποιότητος ἐν γένει τῶν χρησιμοποιουμένων τροφίμων, ὅπως καὶ τῆς καθαριότητος τῶν μαγειρικῶν σκευῶν, τῶν μαγειρείων καὶ τῶν ἐστιατορίων, ὑποδεικνύει τὰ ἐνδεικνύμενα ἐκάστοτε μέτρα, τὰ ὁποῖα ὑποχρεοῦνται νὰ λάβουν οἱ τε ἐπὶ τῶν συσσιτίων διδάσκαλοι καὶ αἱ Ἐφορεῖαι καὶ ὑποβάλλει σχετικὰς ἐκθέσεις εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς Μ. Σ. καὶ εἰς τὰς προϊσταμένας του σχολιατρικὰς ἀρχάς.

Κυρῖαι καὶ Δεσποινίδες ἐπὶ τῶν συσσιτίων.

Ἄρθρον 36ον.

Αὗται λαμβανόμεναι ἐκ τῶν προσφερομένων εἰς τοιαύτην κοινωφελῆ δρασίαν :

1. Προσέρχονται ἄνευ βραδύτητος εἰς τὰς ἐστίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ κατὰ τὴν καθωρισμένην ὥραν καὶ παρίστανται εἰς τὴν παραλαβὴν παρὰ τῶν μαγείρων τῶν διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου προοριζομένων τροφίμων, ἐλέγχουσαι τὸ βάρος ἢ τὴν ποσότητα ἐν γένει αὐτῶν, βάσει τοῦ προχείρου βιβλίου συσσιτίου, ὡς καὶ τὴν ποιότητα, εὐθυνόμεναι διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἐξ ὀλοκλήρου τούτων εἰς τὸ δι' ὃ προορίζονται συσσίτιον.

2. Προβαίνουν μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν συσσιτίων ἐντεταλμένων διδασκάλων εἰς τὴν προμήθειαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἀναγκαίων τροφίμων, ὑπογράφουσαι τὰ πρόχειρα βιβλία συσσιτίου.

3. Ἐπιβλέπουσιν τὴν καλὴν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν καὶ τὴν καθαριότητα ἐν γένει, καθοδηγοῦσαι ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ὑπεύθυνον προσωπικόν.

4. Ἐπιβλέπουσιν καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν διανομὴν τῶν συσσιτίων, παρακολουθοῦσαι κατόπιν καὶ καθοδηγοῦσαι τοὺς συσσιτοῦντας μαθητὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ φαγητοῦ των.

5. Παρέχουσιν πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τὰς Ἐφορεῖας πρὸς ἐξεύρεσιν τοπικῶν πόρων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν συσσιτίων, καλούμεναι εἰς τὰς πρὸς τοῦτο συνεδριάσεις αὐτῶν.

6. Εἰς ἴδιον βιβλίον καταχωρίζουσιν τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν συσσιτίων, ὧν λαμβάνουσιν ἐκάστοτε γνῶσιν αἱ Ἐφορεῖαι.

7. Ἐν περιπτώσει κωλύματος πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων των κατὰ τὴν καθωρισμένην δι' αὐτὰς ἡμέραν, εἰδοποιοῦν ἐγκαίρως περὶ τούτου τὸν γραμματέα τῆς Ἐφορείας, ὅστις προβαίνει εἰς τὴν ἀντικατάστασίν των.

Διδακτικόν προσωπικόν τῶν σχολείων

Ἄρθρον 37ον.

1. Ἄπαν τὸ διδακτικόν προσωπικόν τῶν σχολείων ἔνθα λειτουργοῦν συσσίτια, εἰς ὃ δὲν ἀνατίθενται ὑπηρεσίαι ἐκ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, ὑποχρεοῦται νὰ ἔρχεται συνεπίκουρον εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν συσσιτίων καὶ νὰ ἐκτελῇ προθύμως πᾶσαν σχετικὴν παραγγελίαν παρεχομένην αὐτῷ παρὰ τῶν γραμματέων τῶν Ἐφορειῶν εἴτε ἐγγράφως εἴτε προφορικῶς.

2. Ἐπὶ τὸ διδασκαλικὸν προσωπικὸν τῶν σχολείων ἔνθα λειτουργοῦν συσσιτία δικαιούται μερίδος,

Μάγειροι καὶ βοηθοὶ μαγείρων

Ἄρθρον 38ον.

Οὗτοι : 1 Παραλαμβάνουν βάσει ἀποδείξεων παρὰ τῶν ἐπὶ τῶν συσσιτίων διδασκάλων τὰ μαγειρικὰ σκευῆ καὶ τὸ ἄλλο σχετικὸν ὑλικὸν τῶν μαγείρων, εὐθυνόμενοι διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν αὐτῶν, ὅπως καὶ διὰ πᾶσαν ἀπώλειαν καὶ ἀδικαιολόγητον φθοράν.

2. Εὐθύνονται ἐπίσης διὰ τὴν ἔγκαιρον καὶ καλὴν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν διανομὴν εἰς ἴσας μερίδας καὶ

3, Συμμορφοῦνται πρὸς τὰς παρεχομένας εἰς αὐτοὺς ἐκάστοτε ὁδηγίας παρὰ τῶν ἐπὶ τῶν συσσιτίων Διδασκάλων καὶ Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων διὰ τὴν καλλιτέραν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν.

Καθαρίστρια

Ἄρθρον 39ον

Ἐπιμελοῦνται τῆς ἐν γένει καθαριότητος σκευῶν, χώρων κλπ. τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, εὐθυνόμεναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔναντι τῶν Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, αἵτινες ἔχουν τὴν ἐπίβλεψιν.

Ἄρθρον 40ον.

1. Τὸ μαθητικὸν συσσίτιον παρασκευάζεται καθ' ἐκάστην πλὴν τῶν Κυριακῶν καὶ ἑορτῶν, καθ' ἃς δὲν λειτουργοῦν τὰ σχολεῖα καὶ καθ' ἃς δὲν δικαιούται τροφῆς καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν συσσιτίων. Ἐξαιρετικῶς καὶ κατόπιν ἐγκρίσεως τῶν Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. δύνανται νὰ λειτουργήσουν μαθητικὰ συσσίτια καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν.

2. Ἡ λειτουργία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων ἄρχεται καθ' ἕκαστον σχολικὸν ἔτος ἀπὸ τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου καὶ λήγει εἰς τὸ τέλος Μαΐου.

Ἄρθρον 41ον

Ἄμα τῇ λήξει τῆς περιόδου λειτουργίας τῶν μαθητικῶν συσσιτίων, ἐκάστη Ἐφορεία Μ. Σ. ὑποχρεοῦται ἄνευ ἀναβολῆς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν οἰκείαν Ἐπιτροπὴν Μ. Σ. συνοπτικὴν ἐκθέσιν περὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τοῦ συσσιτίου, ὡς καὶ τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ ὑποδείγματι στοιχεῖα, ἀπαραίτητα πρὸς κατάρτισιν παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς στατιστικῆς τῆς κινήσεως τῶν εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτῆς περιφέρειαν ὑπαγομένων συσσιτίων. Ἡ Ἐπιτροπὴ Μ. Σ. ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὡς ἄνω στατιστικὴν, ἐπιμελῶς καταρτιζομένην, εἰς τὴν Κ. Ε. Μ. Σ. καὶ τὸ Ὑπουργεῖον (Δ/σιν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς) ἄνευ βραδύτητος, μετ' ἐκθέσεως ἐπὶ τῶν συσσιτίων γενικῶς τῆς περιφέρειας τῆς καὶ περὶ τῶν τυχόν ἐνδεικνυομένων μέτρων διὰ τὴν ἱκανοποιητικωτέραν λειτουργίαν αὐτῶν.

Γενικαὶ ὁδηγίαι

Ἄρθρον 42ον.

1. Ἡ τροφή τοῦ μαθητοῦ δεόν νὰ εἶναι ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἐπαρκής.

πλήρως ανταποκρινομένη εις τὰς ἀνάγκας τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς του, καθ' ἣν ἡ δραστηριότης τῶν ἐναλλαγῶν εἶναι λίαν ἠϋξημένη καὶ καθ' ἣν οὗτος ὑποβάλλεται εἰς σοβαρὰν ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίαν.

2. Νὰ εἶναι ποικίλη, διότι ἡ μονοτονία ἐν τῇ διατροφῇ δημιουργεῖ ἀπεστροφὴν καὶ ἐλάττωσιν τῆς ὀρέξεως.

3. Νὰ παρασκευάζεται καλῶς καὶ μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα ἀρτύματα.

4. Νὰ περιέχη βιταμίνας, ἄλατα καὶ τὰ λοιπὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα διὰ τὸν παιδικὸν ὀργανισμὸν στοιχεῖα. Πρὸς τοῦτο ἐνδείκνυται νὰ χορηγῶνται περισσότερα χορταρικά καὶ φρούτα, ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται ἐφικτόν.

5. Νὰ ἀποφεύγονται αἱ μὴ ἐνδείκνυόμεναι διὰ τὸν παιδικὸν ὀργανισμὸν τροφαί, ὡς τὸ χοιρινὸν κρέας, τὰ προϊόντα τῆς ἀλλαντοποιίας, τὰ θηράματα, ὠρισμένα θαλασσινὰ (γαρίδες, ἄστακοί, καλαμάρια, σουπιές), τὰ ἄωρα φρούτα κ. λ. π.

6. Ἀποκλείονται ἀπολύτως τὸ οἰνόπνευμα καὶ ὁ καφές. Τὸ καλλίτερον ποτὸν διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶναι τὸ νερό, τοῦ ὁποίου πρέπει πάντοτε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ καλὴ ποιότης.

7. Τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας ὀφείλει νὰ ἱκανοποιῇ τὸ ἐν τρίτον τῶν εἰς θερμίδας ἀναγκῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ μαθητοῦ. Αἱ τοιαῦται ἀνάγκαι ὑπολογίζονται εἰς τὸ 24ωρον διὰ παιδιὰ 6—9 ἐτῶν εἰς 2.000 περίπου θερμομονάδας, διὰ δὲ τὰ ἡλικίας 9—12 ἐτῶν εἰς 2.400—2.500. Συνεπῶς τὸ φαγητὸν τῆς μεσημβρίας εἰς τὰ μαθητικὰ συσσίτια δεόν νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς 700—850 θερμίδας. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτου θὰ καθορίζωνται αἱ ἀναγκαῖαι διὰ τὴν παρασκευὴν τῆς μερίδος ποσότητες τροφίμων.

8. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ ζωϊκὰ λευκώματα καὶ τὰ λίπη εἶναι ἀπαραίτητα ἐν τῇ διατροφῇ τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ, δεόν τὰ διαιτολόγια νὰ περιλαμβάνουν κρέας δις τῆς ἑβδομάδος καὶ ἄπαξ ψάρι νωπὸν ἢ συντηρημένον (βακαλάος κλπ.). Κατὰ τὰς τρεῖς ἄλλας ἡμέρας θὰ συμπεριλαμβάνουν ὄσπρια, ζυμαρικά καὶ χορταρικά διάφορα ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς.

9. Τὸ γάλα κατὰ τὸ πρωῖνὸν ῥόφημα χορηγούμενον, εἶναι τροφή μεγάλης ἀξίας διὰ τὰ παιδιὰ.

10. Ὁ τυρὸς καὶ αἱ ἐλαῖαι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας δύνανται νὰ χορηγηθοῦν συμπληρωματικῶς καὶ ἀποτελοῦν τρόφιμα ἀξιοσύστατα.

(Ἀριθμ. Ἀποφ. 99686)

Ἐν Ἀθήναις τῇ Νοεμβρίου 1946

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΒΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΝ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἀριθμ. 99687

«Περὶ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων καὶ Μαθητικῶν Ἐξοχῶν».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 1 (παράγρ. 3) 3, 4, (παρ. 4) καὶ 6 (παρ. 2) τοῦ Α. Ν. 1787/39 «περὶ ὀργανώσεως τῶν Μ. Σ.»

Ἀποφασίζομεν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων (Κ.Ε.Μ.Σ.)

Ἄρθρον 1.

1. Ἡ διὰ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Α. Ν. 1787/39 συσταθεῖσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν «Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Μαθητικῶν Συσσιτίων» συνερχομένη ἅμα τῇ κοινοποιήσει ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν διορισμῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μελῶν ἐκλέγει ἐν ἑξ αὐτῶν ὡς ἀντιπρόεδρος.

Ἡ ἐκλογὴ διενεργεῖται διὰ ψηφοφορίας τῶν παρόντων μελῶν, ἐκλεγείς δὲ θεωρεῖται ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν.

2. Ἡ Κ. Ε. Μ. Σ. συνεδριάζει τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοῦ μηνὸς εἰς ἡμέραν καὶ ὥραν ὀριζομένην ὑπ' αὐτῆς, ἐκτάκτως δὲ τῇ προσκλήσει τοῦ προέδρου αὐτῆς. Εἰς τὰς σχετικὰς προσκλήσεις ἀναγράφονται τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως ἐκάστης συνεδριάσεως.

3. Ἡ Κ. Ε. Μ. Σ. λογίζεται ἐν ἀπαρτίᾳ παρόντος τοῦ ἡμίσεος τῶν μελῶν αὐτῆς, αἱ δὲ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν τῶν παρόντων.

4. Ἡ Κ. Ε. Μ. Σ. συνεδριάζει ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ μεγάρῳ ἢ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας ἢ ἐν ἄλλῳ οἰκίματι ὀριζομένῳ παρ' αὐτῆς, τῶν δὲ συνεδριάσεων τηροῦνται πρακτικὰ μερίμνη τοῦ Γεν. Γραμματέως αὐτῆς.

5. Ἡ Κ. Ε. Μ. Σ. τηρεῖ σφραγίδα, ἧς ἡ παράστασις συμβολίζουσα τὸ ἔργον τῆς καθορίζεται δι' ἀποφάσεώς της.

6. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. μεριμνᾷ καὶ εὐθύνεται διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν καλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν γραφείων αὐτῆς, ἐγκαθισταμένων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, ἣν ἐπιβλέπει καὶ παρακολουθεῖ.

7. Ἡ δ)νσις τοῦ τμήματος Μ. Σ. ἐν τοῖς γραφείοις τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. ἀνατίθεται εἰς ἴδιον ὑπάλληλον τῆς Δ)νσεως Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, ὀριζόμενον δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ, εἰς αὐτὸν δὲ χορηγεῖται δι' ἀποφάσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνάλογος ἀποζημίωσις διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, βαρύνουσα τὸν προϋπολογισμὸν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἐξοχῶν. Τὸν αὐτὸν προϋπο-

λογισμὸν θέλει βαρύνει ἢ πρόσληψις ἰδίου προσωπικοῦ γραφῶν μέχρι τριῶν, μιᾶς δακτυλογράφου καὶ ἑνὸς κλητῆρος.

8. Δι' ἀποφάσεων τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. ὀργανοῦται ἰδία ὑπηρεσία λογιστικῆ, ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων καὶ Ἐξοχῶν, ὡς καὶ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀττικῆς Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. Διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ ὑπάλληλοι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἐντελλομένων Ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου, εἰς αὐτοὺς δὲ παρέχεται ἀνάλογος κατὰ μῆνα ἀπαζημίωσις διὰ τὴν ἐπιπρόσθετον ταύτην ὑπηρεσίαν καθοριζομένη παρὰ τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. καὶ βαρύνουσα τὸν προϋπολογισμὸν αὐτῆς.

Ἔργα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Μ. Σ. καὶ Μ. Ε.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 2.

Πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ προαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. ἢ Κ.Ε.Μ.Σ.:

1. Παρακολουθεῖ συστηματικῶς καὶ ἐλέγχει διὰ τῶν μελῶν τῆς, παρ' αὐτῆς ὀριζομένων καὶ προσφερομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε., διαπιστώνει τὰς παρατηρουμένας τυχὸν ἐλλείψεις ἢ ἀνωμαλίας, συνιστᾷ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διατάξεων τῆς παρουσίας καὶ τῶν ἐιδικῶν κανονισμῶν τῶν ἐν λόγῳ ἰδρυμάτων τὴν συμπλήρωσιν ἢ διόρθωσιν αὐτῶν καὶ ἀναφέρει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ληπτέα μέτρα διὰ τὴν κανονικὴν καὶ ἀποδοτικὴν λειτουργίαν των.

Δι' ἀποφάσεων τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. καθορίζονται εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτῆς αἱ ἀναγκαιοῦσαι διὰ τὰς τοιαύτας ἐπιθεωρήσεις δαπάναι τῶν ὡς ἄνω μελῶν ἐκτὸς ἔδρας.

Κατὰ τὰς πρὸς τοῦτο περιοδείας τὰ μέλη τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. ἐπιθεωροῦν τὰ μαθητικὰ συσσίτια καὶ ἐξοχὰς, ζητοῦν παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. πᾶσαν πληροφορίαν σχετικὴν μὲ τὴν λειτουργίαν τούτων, ἣτις παρέχεται αὐτοῖς μετὰ προθυμίας, λαμβάνουν γνῶσιν τῆς ὅλης κινήσεως αὐτῶν ἐκ τῶν τηρουμένων βιβλίων ἢ καὶ ἄλλων παρεχομένων στοιχείων καὶ ὑποδεικνύουν τὰ μέτρα, ἅτινα κατὰ τὴν κρίσιν των ἠθέλον συμβάλλει εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν των.

2. Αἱ Ἐπιτροπαὶ Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. ἀναφέρονται ἐν σχέσει μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ἐν λόγῳ ἰδρυμάτων ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Κ. Ε. Μ. Σ. καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον (Δ/σιν Σχολ. Ὑγιεινῆς).

3. Ἐκλαίκευει καὶ ἐξαίρει τὴν σημασίαν καὶ τοὺς σκοπούς, ὑγιεινολογικούς, ἐκπαιδευτικούς καὶ κοινωνικούς τῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐγκυκλίων ἢ διαφωτιστικῶν ἐιδικῶν ἐκδόσεων πρὸς τὰ σχολεῖα, Ἐπιτροπὰς καὶ Ἐφορείας, Δημοτικὰς καὶ Κοινοτικὰς Ἀρχὰς καὶ λοιποὺς ἐν τῇ χώρᾳ παράγοντας καὶ διαφωτίζει τὸ κοινὸν διὰ καταλλήλων δημοσιευμάτων εἰς τὸν καθημερινὸν καὶ περιοδικὸν τύπον Ἀθηνῶν καὶ Ἐπαρχιῶν, διαλέξεων, ῥαδιοφωνικῶν ὁμιλιῶν, κινηματογραφικῶν προβολῶν καὶ παρομοίων ἄλλων μέσων.

4. Μεριμνᾷ πρὸς ἐξεύρεσιν οἰκονομικῶν πόρων, πέραν τῶν διατιθεμένων παρὰ τοῦ Κράτους διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν Μ. Σ. καὶ Μ.Ε. καθοδηγοῦσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰς Ἐπιτροπὰς καὶ Ἐφορείας Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. Διοργανώνει πρὸς τοῦτο ἐράνους καὶ διενεργεῖ εἰσφορὰς μεταξὺ τῶν πιστωτικῶν δρυμάτων τῆς χώρας καὶ λοιπῶν οἰκονομικῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν Ὄργανισμῶν,

Δήμων, Κοινοτήτων καὶ τῶν εὐπόρων γενικῶς κοινωνικῶν τάξεων καὶ φέρει τὸ προῖόν τούτων εἰς πίστωσιν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Α.Ν. 1787)39 παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἑλλάδος λογαριασμοῦ, πλὴν τῶν διατιθεμένων ὑπὲρ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. χρηματικῶν ποσῶν, τὰ ὁποῖα κατατίθενται ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰ κατὰ τόπους ὑποκαταστήματα Τραπεζῶν.

Ψηφίζει κατὰ μῆνα Μάρτιον τὸν καταρτιζόμενον, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 6 παρ. 1 τοῦ Α.Ν. 1787)39, προϋπολογισμὸν τῶν Μ. Σ. καὶ Μ.Ε., οὔτινος ἡ χρῆσις ἀρχεται ἀπὸ τῆς 1ης Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31ην Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, καὶ τὸν ὁποῖον ὑποβάλλει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας πρὸς ἔγκρισιν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διενεργοῦνται καὶ αἱ τροποποιήσεις αὐτοῦ.

6. Ἐγκρίνει τὸν συντασσόμενον, ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως, συμφώνως πρὸς τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω διάταξιν τοῦ Α. Ν. 1787)39 ἀπολογισμὸν, τὸν ὁποῖον ὑποβάλλει εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον πρὸς ἔλεγχον.

7. Συνιστᾷ ὑποεπιτροπὴν ἐκ μελῶν αὐτῆς, ἣτις ἀποφασίζει διὰ τὰς ἀπαιτουμένας ἐκάστοτε διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. δαπάνας ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐγκεκριμένου προϋπολογισμοῦ. Αἱ δαπάναι ἐνεργοῦνται διὰ διπλοτύπων ἐντολῶν πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα ὁ εἰδικὸς λογαριασμός, ὑπογραφομένων παρὰ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γεν. γραμματέως τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. βάσει τῶν ἀποφάσεων τῆς ὑποεπιτροπῆς. Ἡ ὑπεύθυνος ἐν γένει διαχειρίσις τῶν ἀναλαμβανομένων ποσῶν ἀνατίθεται εἰς ἴδιον ὑπάλληλον πρὸς τοῦτο προσλαμβανόμενον ἢ εἰς ὑπάλληλον ἀρμοδιότητος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐπὶ ἀναλόγῳ κατὰ μῆνα ἀποζημιώσει διὰ τὴν ἐργασίαν τούτων.

Ἄρθρον 3

1. Δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας συγκροτεῖται Ἐπιτροπὴ 1) ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς, 2) ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, 3) ἐκ τοῦ διευθυντοῦ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, 4) ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως καὶ 5) ἐξ ἑνὸς ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ, τῆς ὁποίας ἔργον θὰ εἶναι:

α) Ἡ μελέτη τῆς ὀργανώσεως τῶν μαθητικῶν ἐξοχῶν καὶ κατασκηνώσεων καὶ ἡ ὑπόδειξις μέτρων διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ.

καὶ β) Ἡ σύνταξις τοῦ Κανονισμοῦ ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τούτου καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ἐν τοῖς γραφείοις τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. συνιστᾶται ἴδιον τμήμα Μαθητικῶν Ἐξοχῶν καὶ Κατασκηνώσεων, τοῦ ὁποίου τὸ προσωπικὸν ὀρίζεται παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ ἐκ τῶν ὑπηρετούντων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ ὑπαλλήλων ἢ ἐκπαιδευτικῶν ἐν γένει. Εἰς τούτους δύναται νὰ παρασχεθῇ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των ταύτην καὶ ἀνάλογος κατὰ μῆνα ἀποζημιώσις ὀριζομένη παρὰ τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. καὶ βαρύνουσα τὸν προϋπολογισμὸν αὐτῆς. Εἰς τὸ τμήμα Μαθητικῶν Ἐξοχῶν δύναται νὰ διατεθῇ προσωπικὸν καὶ ἐκ τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 1 παραγρ. 7 τῆς παρούσης.

Ἄρθρον 4

1. Ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Ὑπηρεσίας Ἐντελλομένων Ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας, ὀριζόμενος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθν. Παιδείας, διενεργεῖ εἰς τὸ τέλος ἐκάστης τριμηνίας τὸν ἔλεγχον τῶν δικαιολογητικῶν ὄλων τῶν διενεργηθειῶν δαπανῶν κατὰ τὴν διάρ-

κειαν αὐτῆς καὶ ὑποβάλλει ἔκθεσιν ἐπὶ τῆς νομιμότητος αὐτῶν εἰς τὴν Κ. Ε. Μ. Σ. καὶ εἰς τὸν ἀσκοῦντα τὴν ἐποπτείαν Ὑπουργόν. Εἰς τὸν ἐν λόγῳ ὑπάλ-
ληλον παρέχεται δι' ἀποφάσεως τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. ἀνάλογος κατὰ μῆνα ἀποζημί-
ωσις.

2. Μετὰ τοῦ ὑποβαλλομένου εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀπολογισμοῦ
(ἄρθρ. 2 παρ. 6) συνυποβάλλονται πρὸς ἔλεγχον καὶ ἅπαντα τὰ δικαιολογητι-
κὰ τῶν γενομένων δαπανῶν.

Ἄρθρον 5.

Πόροι τῆς Κ.Ε.Μ.Σ.

Πόροι τῆς Κ.Ε. Μ.Σ. εἶναι :

- α) Αἱ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους χορηγίαι (ἄρθρ. 5 παρ. 1 τοῦ Α.Ν. 1787/39).
- β) Αἱ εἰσφοραὶ ὀργανώσεων ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν προστασίαν τῆς μα-
θητικῆς ἡλικίας.
- γ) Εἰσφοραὶ Δήμων, Κοινοτήτων, Οἰκονομικῶν καὶ Ἀσφαλιστικῶν Ὀργα-
νισμῶν καὶ Νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ ἰδιωτῶν.
- δ) Χρηματικὰ ποσὰ ἐξ εἰδικῶν ἐορτῶν, συναυλιῶν, θεατρικῶν παραστά-
σεων καὶ λοιπῶν παρομοίων μέσων.

Ἄρθρον 6.

Ἀνωτέραν ἐποπτείαν ἐπὶ τοῦ ἔργου ἐν γένει τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. ἀσκεῖ ὁ Ὑπουρ-
γὸς τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθν. Παιδείας.

Ἄρθρον 7.

1. Οἱ Νομάρχαι ἐνδιαφέρονται καὶ παρακολουθοῦν τὴν ὀργάνωσιν καὶ λει-
τουργίαν τῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῆς παρούσης
καὶ τοὺς εἰδικοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐν λόγῳ ἰδρυμάτων ὑποδεικνύουν τὰς ἐλλεί-
ψεις καὶ ἀνωμαλίας καὶ συνιστοῦν τὴν συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν αὐτῶν, ἀνα-
φερόμενοι σχετικῶς εἰς τὴν Κ.Ε.Μ.Σ. καὶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

2. Παρέχουν πᾶσαν αὐτῶν τὴν συνδρομὴν εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς καὶ Ἐφο-
ρείας τῆς περιφερείας των πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ των. Πρὸς τοῦτο δὲ
προκαλοῦν ἐράνους καὶ εἰσφορὰς μεταξὺ οἰκονομικῶν κλπ. ὀργανισμῶν καὶ τῶν
εὐπόρων γενικῶς πολιτῶν, ὡς καὶ εἰσφορὰς εἰς εἶδη τροφίμων, συνιστοῦν εἰς
τοὺς Δήμους καὶ Κοινοτήτας τὴν ἐγγραφὴν πιστώσεων ὑπὲρ τῶν Μ. Σ. καὶ Μ.Ε.
τῆς περιφερείας των ἢ ἐγγράφουν τοιαύτας εἰς τοὺς σχετικοὺς τούτων προϋπο-
λογισμοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ἐπιτροπαὶ Μαθητικῶν Συσσιτίων καὶ Ἐξοχῶν.

Ἄρθρον 8.

1. Αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 παρ. 2 τοῦ Α.Ν. 1787/39 συνιστώμεναι Ἐπιτροπαὶ
Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν οἰκείων ἐπιθεωρητῶν καὶ τὴν ἐπίτιμον
τοιαύτην τῶν ἐν αὐταῖς ἐδρευόντων Μητροπολιτῶν ἀπαρτίζονται :

- α) Ἐκ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

β) Ἐκ τοῦ ὑγειονομικοῦ ἐπιθεωρητοῦ σχολείων ἢ σχολιάτρου, ὅστις εἶναι καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς.

γ) Ἐκ τοῦ δημάρχου ἢ προέδρου τῆς Κοινότητος ἢ τούτων κωλυομένων ἐξ ἑνὸς μέλους τοῦ Δημοτικοῦ ἢ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου παρ' αὐτῶν ὀριζομένου.

δ) Ἐκ τεσσάρων ἐγκρίτων πολιτῶν κοινωνικῶς δρώντων καὶ

ε) Ἐκ δύο κυριῶν δυναμένων καὶ προσφερομένων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ μαθητικῶν ἐξοχῶν. Δι' ἀποφάσεών των αἱ Ἐπιτροπαὶ δύνανται νὰ αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν κυριῶν κατὰ δύο εἰσέτι, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔργον αὐτῶν.

2. Τὰ ὑπὸ στοιχ. δ' καὶ ε' μέλη διορίζονται παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας μετὰ γνώμην τῶν ὑπὸ στοιχ. α, β καὶ γ μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν, ἐπὶ τριετεί θητεία δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον.

Τὰ ὑπὸ στοιχ. δ' καὶ ε' μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν μὴ προσερχόμενα ἀδικαιολογῆτως εἰς τρεῖς κατὰ συνέχειαν συνεδριάσεις ἢ ἐπιδεικνύοντα ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων των ἢ τοῦ ἀνατιθεμένου αὐτοῖς εἰδικώτερον ἔργου ἀντικαθίστανται κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον κατόπιν αἰτήσεως τῶν Ἐπιτροπῶν. Τὰ ὑπὸ τῶν Δημοτικῶν ἢ Κοινοτικῶν Συμβουλίων ὀριζόμενα μέλη ἀντικαθίστανται παρ' αὐτῶν αἰτήσει τῶν Ἐπιτροπῶν.

3. Ἡ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνεδριάσιν ἐκλέγει ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς ὡς ταμίαν, τὸ εἰδικώτερον περὶ τὸ ἔργον τοῦτο.

4. Ὡς γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς ὀρίζεται παρὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων εἷς τῶν ἐν τῇ ἔδρᾳ αὐτοῦ διδασκάλων, τοῦ ὁποίου ἢ ὑπηρεσία ἐν τῷ σχολεῖῳ ὀνθυμίζεται παρὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἀναλόγως τῆς ἀνατιθεμένης αὐτῷ ὑπηρεσίας. Εἰς τὸν γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς παρέχεται δι' ἀποφάσεώς της ἀνάλογος κατὰ μῆνα ἀποζημίωσις, καταβαλλομένη ἐκ τῶν πόρων αὐτῆς διὰ τὴν ἐπιπρόθεσμον ταύτην ὑπηρεσίαν του. Ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς παρακολουθεῖ τὴν ὅλην ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων καὶ Ἐξοχῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας, κρατεῖ ἐνήμερον τὴν Ἐπιτροπὴν περὶ αὐτῶν, περὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἐκ μέρους τῶν Ἐφορειῶν τῶν διατάξεων τῶν εἰδικῶν κανονισμῶν, τῶν ἐκάστοτε συνιστωμένων μέτρων κλπ.

5. Εἰς ἅς πόλεις ἔδρεύουν πλείονες τοῦ ἐνὸς ἐπιθεωρηταὶ δημοτικῶν σχολείων δύνανται νὰ συγκροτῆται μία μόνον Ἐπιτροπὴ Μ.Σ. καὶ Μ.Ε., ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελε κριθῆ σκόπιμον παρ' αὐτῶν καὶ ἐγκριθῇ παρὰ τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν τῆς Ἐπιτροπῆς προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἐπιθεωρητῶν, τῶν ἄλλων συμμετεχόντων ὡς μελῶν καὶ εὐθυνομένων εἰδικώτερον διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων καὶ Μ. Ἐξοχῶν τῶν περιφερειῶν των.

6. Ἡ Ἐπιτροπὴ Μ.Σ. καὶ Μ. Ε. συνεδριάζει εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπαραιτήτως δις τοῦ μηνὸς καὶ ὁσάκις κρίνη τοῦτο ἐπίαναγκες ὁ πρόεδρος ἢ ἤθελον ζητήσῃ τοῦτο τρία τῶν μελῶν αὐτῆς ἐγγράφως, λαμβάνει δὲ ἀποφάσεις παρισταμένου τοῦλάχιστον τοῦ ἡμίσεος τῶν μελῶν πλέον ἐνός.

Τῶν συζητήσεων κρατοῦνται πρακτικὰ μερίμνη τοῦ γραμματέως, εἰς τὸ βιβλίον δὲ τῶν πρακτικῶν καταχωροῦνται αἱ λαμβανόμεναι ἐκάστοτε ἀποφάσεις. Εἰς τὰς συνεδριάσεις καλεῖται καὶ ὁ κατὰ νόμον ἐπίτιμος πρόεδρος μέ δικαίωμα ψήφου.

7. Προκειμένου περὶ συσσιτίων καὶ ἐξοχῶν τῶν μαθητῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως συγκροτοῦνται εἰς τὰς ἔδρας τῶν Γεν. Ἐπιθεωρητῶν Μέσης Ἐκπαι-

δεύσεως ἴδια Ἐπιτροπαὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν οἰκείων Γεν. Ἐπιθεωρητῶν καὶ μὲ τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τῆς παραγράφου 1 συγκρότησιν, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα δὲ ἐκάστης τούτων ὑπάγονται τὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τῆς οἰκείας ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας. Διὰ τὰ συσσίτια καὶ τὰς ἐξοχὰς τῶν μαθητῶν τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων συγκροεῖται ἐν Ἀθήναις ἴδια Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ οἰκείου Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ. Προκειμένου καὶ περὶ τῶν ἀνωτέρω Ἐπιτροπῶν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ διορισμοῦ ἢ ἀντικαταστάσεως μελῶν ἀσκεῖ τὸ Ὑπουργεῖον.

8. Οἱ Γεν. Ἐπιθεωρηταὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως ἀσκοῦν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. ἐν γένει τῶν σχολείων τῆς περιφερείας των.

Ἄρθρον 9

Ἔργα τῶν Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ἐξοχῶν

1. Μελετοῦν τὴν δυνατότητα τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας συσσιτίων καὶ ἐξοχῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων τῆς περιφερείας των καὶ τῆς ἐξευρέσεως πόρων δυναμένων νὰ καλύπτουν τὰς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένας δαπάνας ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει.

2. Ἐπιμελοῦνται τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα εἰς τοὺς σχετικούς περὶ Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. Κανονισμούς.

3. Παρακολουθοῦν καὶ ἐλέγχουν τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, δικαιούμεναι νὰ ὑποδείξουν τὰ κατὰ τὴν κρίσιν των κατάλληλα πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς μέτρα.

4. Μεριμνοῦν διὰ τὴν πραγματοποίησιν πόρων ἐντὸς τῶν περιφερειῶν των, ἐξαιτούμεναι τὴν πρὸς τοῦτο συνδρομὴν τῶν Νομαρχῶν, Δήμων, Κοινοτήτων κλπ. καὶ ὑποδεικνύουν εἰς τὰς Ἐφορεῖας τῆς δικαιοδοσίας των τὰ κατὰ τὴν γνώμην των πρόσφορα πρὸς τοῦτο μέσα, παρέχουσαι τὴν ἠθικὴν των πρὸς αὐτὰς συνδρομὴν.

5. Τὸ προῖόν τῶν παρ' αὐτῶν πραγματοποιουμένων πόρων, ὡς καὶ τὰς λαμβανομένας ἐκάστοτε παρὰ τῆς Κ.Ε.Μ.Σ. χρηματικὰς ἐνισχύσεις καταθέτουν εἰς τὰ κατὰ τόπους Τραπεζιτικὰ καταστήματα, ἢ διάθεσις δὲ τούτων γίνεται διὰ σχετικῶν ἀποφάσεών των.

6. Δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν μέσων προβαίνουν εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ τῆς περιφερείας των, παρασκευάζοντες καὶ διευκολύνοντες τὴν ἐκ μέρους τῆς Κοινωνίας ἐνίσχυσιν τῶν Μ. Συσσιτίων καὶ Μ. Ἐξοχῶν,

7. Μεριμνοῦν διὰ τὴν προμήθειαν τροφίμων, μαγειρικῶν σκευῶν, ἐπίπλων καὶ λοιπῶν εἰδῶν χρησίμων διὰ τὰ συσσίτια, εἰς ἱκανοποιητικὰς τιμὰς, ὡς καὶ ὕλικου ἀπαραιτήτου διὰ τὰς ἐξοχὰς,

8. Ἐγκρίνουν τὰ διαιτολόγια συσσιτίων καὶ ἐξοχῶν ἐφ' ὅσον ἡ προμήθεια τῶν τροφίμων διενεργεῖται ἐκ τῆς ἀγορᾶς, δυνάμεναι νὰ τροποποιοῦν ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν συμμορφώσεως πρὸς τὰ σχετικὰ ὑποδείγματα τῶν Κανονισμῶν.

9. Ἐγκρίνουν τοὺς ὑποβαλλομένους αὐταῖς προϋπολογισμούς, δικαιούμεναι νὰ ἐπιφέρουν μεταβολὰς, ὡς καὶ τοὺς ἀπολογισμούς τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Ἐξοχῶν.

καὶ 10. Ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

Ἄρθρον 9.

Πόροι Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. Διαχείρισις. Ἐλεγχος αὐτῆς.

1. Αἱ Ἐπιτροπαὶ Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἔργων διαθέτουν ὡς πόρους :

α) Τὸ προϊόν τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς περιφερείας τῶν βάσει τοῦ ἄρθρου 5 παρ. 1 ἔδαφ. β' τοῦ Α. Ν. 1787/39. Προκειμένου περὶ τῶν σχολείων τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας τὸ προϊόν τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς κατατίθεται εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ὀνόματι τῆς Κ. Ε. Μ. Σ.

β) Εἰσφορὰς Δήμων, Κοινοτήτων, Ταμείων, Ὁργανισμῶν καὶ Νομιμῶν ἐν γένει προσώπων.

γ) Εἰσφορὰς ἰδιωτῶν, δωρεὰς καὶ τὰ προερχόμενα ἐξ ἐράνων, χορῶν, συναυλιῶν, ἑορτῶν καὶ λοιπῶν παρομοίων μέσων χρηματικὰ ποσά.

δ) Τὰς ἐκάστοτε χρηματικὰς ἐνισχύσεις ἐκ μέρους τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. ἢ ἄλλων ὁργανώσεων, αἵτινες ἀποσκοποῦν τὴν ἐνίσχυσιν τῆς μαθητικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως.

2. Αἱ Ἐπιτροπαὶ δι' ἀποφάσεών των καθορίζουν τὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἐφορειῶν των χρηματικὰ ποσὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας ἐκάστη ἐξ αὐτῶν παρουσιάζει, τὰ δὲ ποσὰ ταῦτα ἀναλαμβάνομενα ἐκ τῶν Τραπεζῶν, ἔνθα αἱ καταθέσεις, παρὰ τῶν Ταμιῶν ἀποστέλλονται πρὸς τὰς Ἐφορείας.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπαραιτήτων δαπανῶν τῶν Ἐπιτροπῶν ἢ διὰ τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν εἰδικώτερον τῶν μαθητικῶν ἐξοχῶν δύναται νὰ διατεθῇ εἰς αὐτὰς ἐκ μέρους τῶν Ἐφορειῶν ὠρισμένον ποσοστὸν ἐκ τῶν πόρων αὐτῶν.

3. Αἱ Ἐπιτροπαὶ Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. ὑποχρεοῦνται νὰ τηροῦν τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν διαχείρισίν των βιβλία. Ταῦτα, ὡς καὶ ἡ ἐν γένει διαχείρισίς των, ἐλέγχονται παρὰ τῶν ἀσκούντων ἐποπτείαν, συμφώνως πρὸς τὴν παράγρ. 8 τοῦ ἄρθρ. 8 τῆς παρούσης, Γεν. Ἐπιθεωρητῶν Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, παρὰ μελῶν τῆς Κ. Ε. Μ. Σ. πρὸς τοῦτο ὀριζομένων παρ' αὐτῆς, ὡς καὶ παρὰ τῶν κατὰ τόπους οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, εἰς οὓς ἀνατίθεται παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθν. Παιδείας ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος. Αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις ἐλέγχου ὑποβάλλονται εἰς τὸ Ὑπουργεῖον (Δ/νσιν Σχολ. Ὑγιεινῆς) καὶ εἰς τὴν Κ. Ε. Μ. Σ.

4. Κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐκάστου ἔτους αἱ Ἐπιτροπαὶ συντάσσουν τοὺς προϋπολογισμούς των, οὓς ὑποβάλλουν εἰς τὴν Κ. Ε. Μ. Σ. πρὸς ἔγκρισιν, ἐντὸς δύο δὲ μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως συντάσσουν τοὺς ἀπολογισμούς των ἐγκρινομένους ὡς ἀνωτέρω, κατόπιν ἐλέγχου αὐτῶν παρὰ τῆς ἀρμοδίας πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίας τῆς Κ. Ε. Μ. Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἄρθρον 11.

Ἐφορεῖαι Μ. Σ. καὶ Μ. Ε.

Συγκρότησις — λειτουργία

1. Αἱ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 4 παρ. 3 τοῦ Α. Ν. 1787/39 ὀριζόμεναι Ἐφορεῖαι Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. ἔχουν τὴν διοίκησιν καὶ τὴν εὐθύνην τῆς καλῆς αὐτῶν ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας.

2. Ἐφορεῖαι Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. εἶναι αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ Α. Ν. 1297 Ἐφορεῖαι σχολείων. Ἐὰν τοῦ Μ. Σ. ἢ τῆς Μ. Ε. συμμετέχουν πλείονα τοῦ ἑνὸς σχολεῖα, τῆς διοικήσεως αὐτῶν συμμετέχουν πάντα τὰ μέλη τῶν σχολικῶν Ἐφορειῶν τῶν ἐν λόγῳ σχολείων. Εἰς τοιαύτην δὲ περιπτώσιν τῆς Ἐφορείας προεδρεύει ὁ πρεσβύτερος τῶν προέδρων καὶ τούτου ἀπόντος ἢ κωλυομένου ὁ δεύτερος κατὰ σειρὰν ἡλικίας, καθήκοντα ταμίου ἐκτελεῖ ὁ πρεσβύτερος τῶν ταμιῶν, ἀναπληρούμενος ὡς ἀνωτέρω, γραμματέως δὲ ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολεῖου ἔνθα λειτουργεῖ τὸ συσσίτιον, ἀναπληρούμενος ὑπὸ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ του.

3. Αἱ Ἐφορεῖαι Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. δύνανται νὰ προσλάβουν καὶ εὐρύτεραν συγκρότησιν, ὅταν τοπικαὶ συνθῆκαι καὶ λόγοι σκοπιμότητος ἐπιβάλλουν τοῦτο. Πρὸς τοῦτο αὐταὶ ὑποβάλλουν εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς κατάλογον πολιτῶν, κυριῶν καὶ δεσποινίδων ἐκ τῶν δυναμένων καὶ προσφερομένων νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς σκοποὺς τῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. καὶ ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου καταρτίζουν αὐταὶ τὰς Ἐφορείας, ὀρίζουσαι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν των κατὰ τὴν κρίσιν των.

Τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. συμμετέχουν ἀπαραιτήτως οἱ σχολίατροι, ἔὰν δὲν συμμετέχουν τῶν Ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ μέλη Δημοτικῶν καὶ Κοινοτικῶν Συμβουλίων.

4. Αἱ οὕτω συγκροτούμεναι Ἐφορεῖαι συνερχόμεναι ἐκλέγουν τὸν πρόεδρον καὶ τὸν ταμίαν αὐτῶν, ὅπως δύνανται νὰ ἐκλέξουν καὶ ἐπίτιμον πρόεδρον ἄτομον κοινωνικοῦ κύρους, ὅστις ὁσάκις παρίσταται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας προεδρεύει αὐτῆς. Γραμματεὺς εἶναι ὁ ὀριζόμενος ὑπὸ τῆς παρ. 2 τοῦ παρόντος.

5. Ἡ Ἐφορεία συνεδριάζει ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος καὶ λαμβάνει γνῶσιν τῆς κινήσεως τοῦ συσσιτίου ἢ τῆς ἐξοχῆς καὶ ὁσάκις κρίνη τοῦτο ἐπάναγκες ὁ πρόεδρος. Λαμβάνει ἀποφάσεις παρισταμένων πάντων τῶν μελῶν αὐτῆς ἢ τοῦ ἡμίσεος τοῦλάχιστον προκειμένου περὶ τῶν Ἐφορειῶν τοῦ ἔδαφ. 2 τῆς παρ. 2 καὶ τῆς παρ. 3 τοῦ παρόντος. Τῶν συζητήσεων κρατοῦνται πρακτικὰ μερίμνη τοῦ γραμματέως, εἰς τὸ βιβλίον δὲ τῶν πρακτικῶν καταχωρῶνται αἱ λαμβανόμεναι ἐκάστοτε ἀποφάσεις.

6. Αἱ Ἐφορεῖαι Μ. Σ. τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων συγκροτοῦνται ἐκ τριῶν μελῶν διοριζομένων παρὰ τῶν οἰκειῶν Ἐπιθεωρητῶν. Τῆς Ἐφορείας συμμετέχει ὡς γραμματεὺς ὁ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀν. Ν. 2545/40 διευθυντῆς τοῦ ἰδιωτικοῦ σχολεῖου, τὰ δὲ δύο ἄλλα μέλη διορίζονται ὡς ἀνωτέρω ἐκ πίνακος γονέων ἢ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν συντασσομένου παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἰδιωτικοῦ σχολεῖου καὶ περιλαμβάνοντος τριπλάσιον ἀριθμὸν μελῶν.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 11.

Ἔργα τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε.

1. Μεριμνοῦν καὶ εὐθύνονται διὰ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε., ἐφ' ὅσον τῶν τελευταίων τούτων καταστῆ δυνατὴ ἢ παρ' αὐτῶν ὀργάνωσις καὶ λειτουργία.

2. Ἐκλέγουν τοὺς μέλλοντας νὰ μετάσχουν τούτων μαθητὰς βάσει τῶν διατάξεων τῶν σχετικῶν κανονισμῶν.

3. Συντάσσουν τοὺς προϋπολογισμοὺς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ λειτουρ-

γήσουν τὰ συσσίτια καὶ αἱ ἐξοχαί, οὗς ὑποβάλλουν εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς πρὸς ἔγκρισιν.

4. Συντάσσουν τὰ διαιτολόγια συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα διὰ τῶν κανονισμῶν ἢ τῶν σχετικῶν ἐγκυκλίων καὶ ὁδηγιῶν.

5. Προσλαμβάνουν τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ὡς ἄνω ἰδρυμάτων προσωπικόν, οὗτινος καθορίζουν καὶ τὴν ἀποζημίωσιν, ὑποκειμένην εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν Ἐπιτροπῶν.

6. Προμηθεύονται ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ ἀναγκαιοῦντα τρόφιμα καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλο ὑλικόν ἢ παραλαμβάνουν ταῦτα τῇ ὑποδείξει τῶν Ἐπιτροπῶν.

7. Διενεργοῦν εἰσπράξεις καὶ πληρωμὰς ἀφορώσας τὰ Μ. Σ. καὶ τὰς Μ. Ε.

8. Μεριμοῦν πρὸς πραγματοποιήσιν τοπικῶν πόρων.

9. Ἐπὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν λογοδοτοῦν πρὸς τὰς οἰκείας Ἐπιτροπὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὑποβάλλουν καὶ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῆς διαχειρίσεώς των πρὸς ἔλεγχον.

10. Ὑποβάλλουν πρὸς τὰς Ἐπιτροπὰς ὅλα τὰ χρήσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα τῶν Μ.Σ. καὶ Μ.Ε., συμφώνως πρὸς σχετικὸν ὑπόδειγμα.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 13

Πόροι Ἐφορειῶν. Διαχειρίσεις. Ἐλεγχος αὐτῆς.

1. Αἱ Ἐφορεῖαι Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῶν ἔχουσ ὡς πόρους :

α) Τοὺς διαλαμβανομένους ἐν τῷ ἄρθρ. 5 τοῦ Α.Ν. 1787)39 παρ. 1 ὑπὸ στοιχ. γ' καὶ δ'.

β) Τὸ προῖόν τῆς ἡμερησίας εἰσφορᾶς τῶν συσσιτούντων μαθητῶν ἢ τῆς εἰσφορᾶς τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὰς ἐξοχὰς. καὶ γ) Τὰ ἀποστελλόμενα αὐταῖς ἐκάστοτε παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν χρηματικὰ ποσά.

2. Αἱ Ἐφορεῖαι τηροῦν πάντα τὰ ὀριζόμενα ἐν τῷ Κανονισμῷ λογιστικά, διαχειριστικῆς ἐν γένει φύσεως καὶ λοιπὰ βιβλία, ἐπὶ τῇ βίαι τῶν ὁποίων θέλει διενεργῆται ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεώς των.

3. Οὗτος διενεργεῖται παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν (προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ λοιπῶν μελῶν πρὸς τοῦτο ὀριζομένων), ὡς καὶ παρὰ τῶν κατὰ τόπους οικονομικῶν ὑπαλλήλων, εἰς οὗς ἀνατίθεται παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἢ τῶν Ἐπιτροπῶν ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος. Αἱ σχετικαὶ αὐτῶν ἐκθέσεις ὑποβάλλονται εἰς τὰς οἰκείας Ἐπιτροπὰς. Αὗται προβαίνουν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν μελῶν τῶν Ἐφορειῶν, ἅτινα δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των, ἐκτὸς καὶ τῶν τυχόν εὐθυνῶν των διὰ διαχειριστικὰς ἀνωμαλίας. Προκειμένου περὶ τῶν μελῶν τῶν Ἐφορειῶν τοῦ Α.Ν. 1297 ἢ τυχόν ἀντικατάστασις τούτων ζητεῖται παρὰ τοῦ Νομάρχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Τρόπος εἰσπράξεως τῆς ἐτησίας εἰσφορᾶς τῶν μαθητῶν

Συγκέντρωσις καὶ καταθέσεις αὐτῆς.¶

Ἄ ρ θ ρ ο ν 14

1. Ἡ διὰ τοῦ ἄρθρ. 5 (ἐδαφ. 1 παρ. β') τοῦ Α.Ν. 1787)39 ὀριζομένη ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1939—40 ἐτησία ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ ἐκάστου μαθητοῦ τῶν σχολείων δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπὲρ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων καὶ ἐξοχῶν εἰσπράττεται ὑπὸ τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων δημοσίων καὶ

ιδιωτικῶν εἰς δύο ἴσας δόσεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν τοῦ μαθητοῦ, ἡ δὲ δευτέρα ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθήμερου τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ σχολικοῦ ἔτους.

2. Τῆς ὡς ἄνω ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς ἀπαλλάσσονται οἱ ἄποροι ἐκ τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων καὶ μέχρι ποσοστοῦ 20% ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἐκάστου σχολείου. Ἡ ἀπαλλαγὴ διενεργεῖται δι' ἀποφάσεως τῶν Ἐφορευτῶν τῶν σχολείων.

3. Ἡ εἰσπραξις τῆς ὑποχρεωτικῆς εἰσφορᾶς ἐπὶ τῶν δυστροπούντων γονέων ἢ κηδεμόνων ἐνεργεῖται κατὰ τὰς διατάξεις περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 15

1. Ἡ εἰσπραξις διενεργεῖται διὰ διπλοτύπων ἀποδείξεων.

2. Αὗται συνδέονται εἰς βιβλιάρια, ἐκ 50 ἢ 100 διπλοτύπων ἀποδείξεων ἕκαστον, ἐφοδιάζονται δὲ δι' αὐτῶν τὰ σχολεῖα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Θεραπείων καὶ Ἐθν. Παιδείας διὰ τῶν ἀρμοδίων ἐπιθεωρητῶν στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες θεωροῦσιν προηγουμένως ταῦτα διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν καὶ τῆς σφραγίδος τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ στελέχους τῆς τελευταίας διπλοτύπου ἀποδείξεως.

3. Τὰ βιβλιάρια κατανέμονται παρὰ τοῦ Ὑπουργείου εἰς ἰσαρίθμους μὲ τὰς ἐκπαιδευτικὰς περιφερείας Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως σειρὰς καὶ ἀποστέλλεται εἰς ἐκάστην τούτων ἀναλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων αὐτῆς ἀριθμὸς βιβλιαρίων.

4. Οἱ διευθυνταὶ τῶν σχολείων παρέχουν πρὸς τοὺς οἰκείους ἐπιθεωρητὰς βεβαίωσιν τῆς παραλαβῆς τῶν ἀποσταλέντων αὐτοῖς βιβλιαρίων, οὔτοι δὲ τηροῦν πῖνακα ὀνομαστικὸν τῶν ὑπευθύνων παραληπτῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων, σημειοῦντες ἔναντι τοῦ ὀνόματος ἐκάστου αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποσταλέντων βιβλιαρίων τῶν 50 ἢ 100 ἀποδείξεων.

5. Ἐκάστη διπλότυπος ἀπόδειξις εἰσπράξεως τῆς εἰσφορᾶς ἀναγράφει αὐξοῦντα ἀριθμὸν, χρονολογίαν, ὀνοματεπώνυμον τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τὴν τάξιν, εἰς ἣν οὗτος φοιτᾷ. Καὶ ἡ μὲν παραδιδόμενη εἰς τοὺς καταβαλόντας τὴν εἰσφορὰν ἀπόδειξις δέον νὰ φέρῃ τὴν σφραγίδα τοῦ σχολείου ἢ τοῦ ἐντεταλμένου πρὸς τοῦτο ἐκπαιδευτικοῦ, τὸ δὲ στέλεχος τῆς ἀποδείξεως τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γονέως ἢ κηδεμόνος ἢ τοῦ μαθητοῦ.

6. Τὰ τυχόν μὴ χρησιμοποιηθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους βιβλιάρια διπλοτύπων ἀποδείξεων φυλάσσονται διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὸ ἐπόμενον σχολικὸν ἔτος.

7. Ἡ ἀκύρωσις τυχόν διπλοτύπου ἀποδείξεως γίνεται ἐπὶ τε τῆς ἀποδείξεως καὶ τοῦ στελέχους, ἀναγραφομένης καὶ τῆς αἰτίας τῆς ἀκυρώσεως, εἰς τὸ τέλος δὲ ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους συντάσσεται πρᾶξις εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τοῦ στελέχους τῆς ἐκδοθείσης τελευταίας διπλοτύπου ἀποδείξεως εἰσπράξεως, εἰς ἣν σημειοῦνται οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἀκυρωθεισῶν ἀποδείξεων.

8. Ἐκαστον βιβλιάριον ἀποδείξεων δέον νὰ ἐξαντλήται ἐξ ὀλοκλήρου, ἀπαγορευομένης τῆς χρησιμοποίησεως ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐτέρου πρὸ τῆς πλήρους ἐξαντλήσεως τοῦ ἐν χρήσει βιβλιαρίου.

9. Ἐν περιπτώσει μερικῆς χρησιμοποίησεως βιβλιαρίου ἀκυροῦνται πάντα τὰ μὴ χρησιμοποιηθέντα διπλότυπα αὐτῶν, τιθεμένης ἐφ' ἐκάστης ἀποδείξεως καὶ τοῦ στελέχους σφραγίδος μὲ τὰς λέξεις «ἀκυρον» ἢ «διαγράφεται». Ἐπὶ τοῦ

ἀχρηστευθέντος μερικῶς ὡς ἄνω βιβλιαρίου γίνεται προᾶξις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου, δι' ἧς βεβαιοῦται μέχρι ποίου ἀριθμοῦ διπλοτύπου ἔγινε χρῆσις.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 16.

1. Διὰ τὴν εἰσπραξιν καὶ κατάθεσιν τῶν εἰσφορῶν συντάσσεται παρὰ τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων κατάστασις εἰς διπλοῦν, εἰς ἣν καταχωροῦνται τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν εἰσφερόντων μαθητῶν κατὰ τὴν σειρὰν τῶν διπλοτύπων. Ἐναντι τοῦ ὀνόματος ἐκάστου μαθητοῦ σημειοῦται ἡ τάξις, εἰς ἣν οὗτος φοιτᾷ καὶ τὸ ἀναγραφόμενον ἐν τῇ ἀποδείξει ὡς καταβληθὲν χρηματικὸν ποσόν. Ἐν τῇ ἰδίᾳ καταστάσει καταχωροῦνται ἰδιαίτερος τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν ἀπαλλαγέντων τῆς εἰσφορᾶς ἀπόρων μαθητῶν.

2. Τὴν κατάστασιν τῆς προηγουμένης παρ. οἱ προϊστάμενοι τῶν σχολείων ἀποστέλλουν μετὰ τῶν στελεχῶν τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων πρὸς τὰς οἰκείας Ἐπιτροπὰς Μ,Σ. καὶ Μ.Ε., αἵτινες ἀφοῦ ἐξακριβώσουν τὴν ἀκρίβειαν αὐτῆς ἐκ τῶν στελεχῶν τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων, θεωροῦν τὴν κατάστασιν, σημειοῦσαι ἐν τῇ θεωρήσει τοὺς ἀριθμοὺς (ἀπὸ τίνος μέχρι τίνος) τῶν χρησιμοποιηθεισῶν, τῶν τυχόν ἀκυρωθεισῶν καὶ τῶν ἀχρησιμοποίητων ἀποδείξεων.

Ἐκ τῶν θεωρημένων ὡς ἄνω καταστάσεων ἡ μία κρατεῖται διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν παρὰ τοῦ θεωρήσαντος ἐπιθεωρητοῦ, ἡ δ' ἑτέρα μετὰ τῶν στελεχῶν τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων χρησιμεύει ὡς δικαιολογητικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν εἰσπραξιν καὶ κατάθεσιν τῶν εἰσφορῶν, κατατιθεμένη μετὰ πάντων τῶν στοιχείων τῆς διαχειρίσεως καὶ φυλασσομένη ὑπευθύνως εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ σχολείου.

4. Τὰ στελέχη τῶν ἐκδοθεισῶν ἀποδείξεων μετὰ τῶν μὴ χρησιμοποιηθεισῶν καὶ τῶν τυχόν ἀκυρωθεισῶν, κατὰ τὰ ἄνωτέρω, διπλοτύπων ἀποδείξεων ἐκάστου βιβλιαρίου οἱ διευθύνται τῶν σχολείων φυλάττουν ἐπιμελῶς ἐν τῷ ἀρχεῖῳ των καὶ ἐν ἰδιαίτερω φακέλλῳ ἐπὶ μίαν πενταετίαν, εὐθύνόμενοι διὰ πᾶσαν ἀπώλειαν ἢ καταστροφὴν αὐτῶν καὶ ὑποκείμενοι εἰς τοιαύτην περίπτωσιν εἰς πειθαρχικὴν δίωξιν κατὰ τὰς ἰσχυούσας περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως διατάξεις. Ἐν περιπτώσει μεταθέσεως ἢ ἀποσπάσεως αὐτῶν ἢ ὀψωσδήποτε ἀποχωρήσεώς των ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεοῦνται νὰ παραδώσουν τὰ ὡς ἄνω στελέχη καὶ διπλοτύπους ἀποδείξεις, ὡς καὶ τὰ ἀχρησιμοποίητα βιβλιάρια διὰ τακτικοῦ πρωτοκόλλου εἰς τοὺς διαδόχους των, οὗτοι δ' ὑπέχουν τὰς αὐτὰς ὡς ἄνω εὐθύννας διὰ τὴν φύλαξιν.

5. Προκειμένου περὶ τῶν σχολείων τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης τὴν θεώρησιν τῶν καταστάσεων τῆς παρ. 1 τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐνεργεῖ ἡ ὑπηρεσία ἐλέγχου, περὶ ἧς ἡ παρ. 8 τοῦ ἄρθρου 1 τῆς παρούσης διαλαμβάνει.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 17.

1. Τὸ προῖον τῆς εἰσπράξεως τῶν εἰσφορῶν τῶν μαθητῶν οἱ διευθύνται τῶν σχολείων ἐκάστης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας ἀποστέλλουν ἀμελλητί διὰ τραπεζιτικῶν ἢ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν πρὸς τὴν οἰκείαν Ἐπιτροπὴν Μ. Σ. καὶ Μ. Ε. ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαπενθήμερου τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου προκειμένου περὶ τῆς πρώτης δόσεως καὶ ἐντὸς τοῦ δευτέρου δεκαπενθήμερου τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου προκειμένου περὶ τῆς δευτέρας δόσεως, γνωστοποιοῦντες τὴν ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, τῶν ἐξόδων ἀποστολῆς βαρυνόντων τὸ προῖον εἰσφορᾶς ἐκάστου σχολείου.

2. Οἱ διευθύνται τῶν σχολείων τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας τὸ προῖόν τῆς εἰσπράξεως τῶν εἰσφορῶν τῶν μαθητῶν ἀποστέλλουν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὸν κατάστημα τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος εἰς πίστωσιν τοῦ παρ' αὐτῇ κατὰ τὸ ἄρθρον 5 ἔδαφ. 4 τοῦ Α.Ν. 1787/39 εἰδικοῦ λογαριασμοῦ.

Ἄ ρ θ ρ ο ν 18.

1. Αἱ Ἐπιτροπαὶ Μ.Σ. καὶ Μ.Ε. ὑποβάλλουν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας (Δ)νσιν Σχολικῆς Ὑγιεινῆς) εἰς τὸ τέλος ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους ἰδίαν κατάστασιν τῶν ἀποσταλειῶν πρὸς αὐτὰς παρὰ τῶν σχολείων εἰσπράξεων, ἐν ἧ θὰ ἀναγράφονται ἀναλυτικῶς τὰ σχολεῖα, παρ' ὧν εἰσεπράχθη τὸ ἔναντι ἐκάστου τούτων σημειούμενον χρηματικὸν ποσόν, ἢ χρονολογία τῆς ἀποστολῆς καὶ τὸ σχολικὸν ἔτος καθ' ὃ αὕτη ἐγένετο.

2. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τὴν προηγουμένην παραγρ. ὑποβαλλομένων καταστάσεων βεβαιοῦται παρὰ τῆς Δ)νσεως Σχολικῆς Ὑγιεινῆς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν πραγματοποιουμένων κατ' ἔτος εἰσπράξεων ἐξ εἰσφορῶν τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τῶν Μ.Σ. καὶ Μ.Ε.

3. Οἱ Ἐπιθεωρηταὶ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις αὐτῶν ὑποχρεοῦνται ὅπως παρακολουθοῦν τὴν εἴσπραξιν καὶ διαχειρίσιν τῶν εἰσπράξεων εἰσφορῶν, ἐλεγχόμενοι πειθαρχικῶς διὰ πᾶσαν ἀμέλειαν ἢ ὀλιγωρίαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Δεκεμβρίου 1946.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΗΜΟΣ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ

Διὰ τὴν τήρησιν τῶν διαχειριστικῶν καὶ λοιπῶν βιβλίων
παρὰ τῶν Ἐφορειῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων.

Παρέχομεν τὰς κάτωθι ὁδηγίας διὰ τὴν τήρησιν ἐκ μέρους τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. ὠρισμένων βιβλίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατιθεμένων ὑποδειγμάτων, τὰ ὅποια θεωροῦνται ἀπαραίτητα ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν συσσιτίων. Ἡ πρὸς αὐτὰς συμμόρφωσις καὶ κανονικὴ συνεπῶς τήρησις τῶν ἐν λόγῳ βιβλίων θέλει κατὰ πολὺ ὑποβοηθήσει τὴν ὁμαλὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν καὶ θὰ προφυλάξῃ τοὺς ἀρμοδίους ἀπὸ ἐνδεχομένης εὐθύνας.

1) Μητρῶον συσσιτούντων μαθητῶν καὶ προσωπικοῦ.

Ἐν αὐτῷ καταχωροῦνται τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν συμμετεχόντων εἰς τὸ συσσίτιον μαθητῶν κατὰ τάξεις, συμφώνως πρὸς τὸ συνταχθέν παρὰ τῆς Ἐφορείας Μ.Σ. πρακτικὸν συμμετοχῆς (ἄρθρ. 6 Κανονισμοῦ). Ἐν τέλει καταχωροῦνται καὶ τὰ ὀνοματεπώνυμα τοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου (διδασκικοῦ καὶ βοηθητικοῦ), τὸ ὅποιον δικαιούται νὰ συμμετέχῃ τοῦ συσσιτίου. Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐφορείας (διευθυντῆς τοῦ σχολείου) προβαίνει καθ' ἑκάστην εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς παρουσίας τῶν δικαιουμένων συσσιτίου, σημειῶν τοὺς ἀπόντας. Φέρει δὲ εἰς γνῶσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου ἀπὸ τῆς προηγούμενης ἡμέρας, διὰ σχετικοῦ σημειώματος, τὸ σύνολον τῶν παρόντων καὶ τὴν τυχὸν ἀξομείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρασκευασθησομένων κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν μερίδων συσσιτίου (ὄρα ὑπόδειγμα 1).

2) Πρόχειρον βιβλίον μαθητικοῦ συσσιτίου.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχει σπουδαίαν σημασίαν, δεδομένου ὅτι διὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγραφῶν δικαιολογοῦνται ὅλαι αἱ καθ' ἑκάστην πραγματοποιούμεναι δαπάναι. Ἐπιβάλλεται ὅθεν ἡ προσεκτικὴ αὐτοῦ τήρησις. Εἰς τὸ πρόχειρον βιβλίον συσσιτίου θὰ ἀναγράφονται ἅπαντα τὰ χρησιμοποιούμενα καθ' ἑκάστην εἶδη τροφίμων διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου τῆς ἡμέρας, ἀσχέτως ἐὰν ταῦτα παρελήφθησαν ἐκ τῆς ἀποθήκης τροφίμων τοῦ συσσιτίου ἢ ἐγένετο ἡ προμήθειά των ἐκ τῆς ἀγορᾶς. Εἰς τὰς οἰκείας στήλας τοῦ προχείρου βιβλίου (ὄρα ὑπόδειγμα 2) θὰ ἀναγράφονται ἀναλυτικῶς αἱ ποσότητες τροφίμων διὰ τὸν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου ἐκάστης ἡμέρας, αἱ ἀναγκαιοῦσαι δι' ἕκαστον συσσιτούντα καὶ διὰ τὸ σύνολον τῶν συσσιτούντων, ἢ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν ἐφ' ὅσον ἡ προμήθεια ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐμπορίου, κατὰ μονάδα καὶ συνολικῶς καὶ θὰ σημειωθῇ ἐν τέλει ἡ προέλευσις τῶν τροφίμων ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἀποθήκης κλπ. Εἰς τὴν οἰκείαν στήλην τοῦ βιβλίου θὰ ὑπογράφουν οἱ χορηγοῦντες τὰ τρόφιμα (ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἢ ἐκ τῆς ἀποθήκης κλπ.). Εἰς τὸ ἄνω μέρος ἐκάστης σελίδος τοῦ προχείρου βιβλίου θὰ ἀναγράφεται ἡ ἡμερομηνία, τὸ εἶδος τοῦ παρασκευαζομένου φαγητοῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν συσσιτούντων μαθητῶν, διδασκάλων καὶ τοῦ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ. Ἐπίσης ὁ ἀριθμὸς τῶν μερίδων, δι' ἃς τυχὸν καταβάλλεται ὀλόκληρος ἢ ἀξία ἢ μέρος αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν δωρεῶν τοιούτων. Ἐκάστη σελὶς κλείεται καθ' ἑκάστην ἀφοῦ συμπληρωθῶν αἱ ὡς ἄνω στήλαι καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τῶν ἐφορευουσῶν κυριῶν καὶ δεσποινίδων καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου.

ΜΗΤΡΩΟΝ ΣΥΣΣΙΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

ΜΗΝ.....

Αξιόγραφ.	Όνοματεπώνυμον μαθητών	Η Μ Ε Ρ Α Ι																															Παρατηρήσεις	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
1.	ΤΑΞΙΣ Α΄.																																	
2.																																		
3.																																		
4.																																		
5.																																		
	Σύνολον																																	

Έν.....τη.....194.....

Ό Γραμματεὺς

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Συσσιτουίντες μαθηταί .....
 » διδάσκαλοι .....
 » Ὑπηρεσία .....
 Σύνολον μερίδων .....

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 2

Μερίδες ἐπὶ καταβ. ὀλοκλ. ἀξίας .....
 » » » μέρους » .....
 » » » δωρεάν .....
 » Σύνολον .....

ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ

ΕΙΛΟΣ ΦΑΓΗΤΟΥ .....

τῆς..... τοῦ μηνὸς..... 194

Ἀριθμ. ἀριθμ.	Χρησιμοποιο- ηθέντα τρέ- φιμα	Ἀναλογούσα μερὶς εἰς δράμα	Συνολικὴ ποσό- σότης τροφίμων		Τιμὴ μονάδος	Ὀλικὴ ἀξία		Πόθεν ἐγένετο ἢ προμήθεια (ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἐκ τῆς ἀ- ποθήκης τροφίμων κλπ.)	Ἐπιγραφαὶ παρ' ὧν ἐγένετο ἢ προμή- θεια ἢ παραλαβὴ τῶν τροφίμων πρὸς παρασκευὴν).	Παρατηρήσεις
			ὀκάδ.	δράμια		Δραχ.	Λ.			
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										

Ἐν..... τῇ..... 194

Ὁ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδάσκαλος

Αἱ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου Κῆραι καὶ Δίδες

3) Βιβλίον ἀποθήκης τροφίμων μαθητικῶν συσσιτίων

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ.....

ΣΧΟΛΕΙΟΝ.....

BIBLION AΠOΘHKHΣ TP

Eιδος.....

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡμερομηνία εἰσαγωγῆς	Πόθεν ἐγένε- το ἢ προμη- θεῖα (ἐξ ἀ- γορᾶς κλπ.)	Εἰσαχθεῖσα ποσότης		Τιμὴ μονάδος	Ἄξια	Διάφορα ἔξοδα	Συνολικὴ ἄξια
		Ὀκάδες	Δράμια		Δραχμαὶ	Δραχμαὶ	Δραχμαὶ

Ἐθεωρήθη

Ἐν.....τῇ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορείας

Ὁ Γραμ

Εἰς τὸ βιβλίον ἀποθήκης τροφίμων (ὄρα ὑπόδειγμα 3) καταχωροῦνται ὅλα τὰ εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ συσσιτίου εἰσαγόμενα τρόφιμα, καύσιμος ὕλη κλπ. Ἐκαστον εἶδος τροφίμων καταχωρεῖται χωριστὰ εἰς ἰδιαιτέραν μερίδα τοῦ βιβλίου, διατιθεμένου ἀναλόγου ἀριθμοῦ σελίδων, ὅστις ὑπολογίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συχνότητος, μεθ' ἧς θὰ χρησιμοποιηθῇ τοῦτο.

Ἄμα τῇ προμηθείᾳ ἢ παραλαβῇ οἰασδήποτε ποσότητος τροφίμων ἢ καυσίμου ὕλης, αὕτη εἰσάγεται εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ καταχωρεῖται ταυτοχρόνως εἰς τὸ βιβλίον, κατ' εἶδος ὡς ἀνωτέρω, καὶ εἰς τὴν μερίδα τῆς εἰσαγωγῆς. Εἰς τὰς οἰκείας στήλας σημειοῦνται αἱ ἡμερομηνίαι εἰσαγωγῆς, πόθεν ἢ προέλευσις, ἢ εἰσαχθεῖσα ποσότης, ἢ τιμὴ κατὰ μονάδα καὶ συνολικῶς (ἐφ' ὅσον προῆλθεν ἐκ τῆς ἀγορᾶς) βάσει τοῦ τιμολογίου, ὑπολογιζομένων καὶ τῶν ἄλλων τυχόν ἐξόδων (μεταφορᾶς κλπ.). Ἐπὶ νέας προμηθείας τοῦ αὐτοῦ εἴδους συνεχίζεται ἡ καταχώρησις ἐν συνεχείᾳ τῆς προηγουμένης. Εἰς τὴν μερίδα ἐξαγωγῆς καὶ εἰς τὰς οἰκείας στήλας ἀναγράφεται ἀμέσως ἅμα τῇ ἐξαγωγῇ ἐκ τῆς ἀποθήκης

ΦΙΜΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΣΙΤΙΟΥ

ΕΞΑΓΩΓΗ

Ἡμερομηνία ἐξαγωγῆς	Συσσιτοῦντες				Ἀναλογοῦσα μερὶς εἰς δράμια	Ἐξαχθεῖσα ποσότης		Ἐπογραφὰι παραλαβόν- των τὰ τρό- φιμα πρὸς παρασκευὴν	Ἡμερήσιον ὑπόλοιπον	
	Μαθη- ταί	Διδά- σκαλ.	Ἐπι- ρεσία	Σύνο- λον		Ὀκάδες	Δράμ.		Ὀκάδες	Δράμ.

ματεὺς

Ὁ ἐπὶ τοῦ Συσσιτίου Διδάσκαλος

τροφίμων ἢ χρονολογία αὐτῆς, ὁ ἀριθμὸς τῶν συσσιτούντων κατὰ κατηγορίας, μαθητῶν, διδασκάλων κλπ. καὶ συνολικῶς, ἢ ἀναλογοῦσα εἰς δράμια μερὶς εἰς ἕκαστον καὶ ἡ ἐξαχθεῖσα ἐν τῷ συνόλῳ ποσότης, αἱ ὑπογραφὰι τῶν παραλαβόντων, ὡς καὶ τὸ ἡμερήσιον ὑπόλοιπον. Αἱ ἀναγραφὰι αὗται δεόν νὰ συμφωνοῦν ἀπαραιτήτως μετὰ τοῦ προχείρου βιβλίου συσσιτίου. Εἰς τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς τὸ βιβλίον ἀποθήκης κλείεται, μεταφέρεται δὲ τὸ ἀπομένον ὑπόλοιπον τροφίμων κατ' εἶδος εἰς χρῆσιν τοῦ ἐπομένου μηνός, μετὰ θεώρησιν ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο προέδρου τῆς Ἐφορείας, γραμματέως καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ συσσιτίου διδασκάλου.

Αἱ ἐξαγωγὰι ἐκ τῆς ἀποθήκης τροφίμων δεόν νὰ γίνωνται μετ' ἀκριβείας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου τροφίμων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δικαιουμένων συσσιτίου καὶ παρισταμένων καὶ τῆς ἀναλογούσης εἰς ἕκαστον μερίδος εἰς δράμια. Οὔτε ἐλλείμματα, οὔτε πλεονάσματα ἐπιτρέπονται.

4) Βιβλίον Ταμείου.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ _____
ΣΧΟΛΕΙΟΝ _____

B I B Λ Ι Ο Ν

ΕΣΟΔΑ

Χρονολογία είσπραξέως	Ἀριθμὸς διπλοτύπου είσπραξέως	Αἰτιολογία είσπραξέως	ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝ ΠΟΣΟΝ						ΣΥΝΟΛΟΝ	
			Ἐκ κρατι- κῆς ἐνισχύ- σεως	Ἐξ εισφορᾶς Δήμων ἢ Κοινοτήτων	Ἐκ δωρεῶν, ἐράνων, ἐρη- τῶν κλπ.	Ἐκ καταβο- λῆς ἀξίας μερίδων				
			Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.		Δραχμαὶ

Τὸ Βιβλίον Ταμείου (ὄρα ὑπόδειγμα 4) εἶναι βασικῆς σημασίας διὰ τὴν ὁμαλὴν ἀπὸ διαχειριστικῆς ἀπόψεως λειτουργίαν τοῦ συσσιτίου, παρέχον τὴν εἰκόνα τῆς καθ' ὅλου οἰκονομικῆς κινήσεως αὐτοῦ. Δέον ὄθεν μετὰ προσο-
χῆς νὰ καταχωρῶνται εἰς αὐτὸ καὶ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ τε ἔσοδα καὶ ἔξοδα.

Εἰς τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀναγράφονται καθ' ἑκάστην τὰ πραγματοποιη-
θέντα τυχὸν ἔσοδα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διπλοτύπου εἰσπραξέων καὶ τὰ ἔξοδα ἐπὶ
τῇ βάσει τῶν ἐκδοθεισῶν χρηματικῶν ἐντολῶν. Κλείεται τοῦτο εἰς τὸ τέλος
ἑκάστου μηνὸς δι' ἀθροίσεως τῶν πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων
καὶ μεταφέρεται τὸ τυχὸν ὑπόλοιπον ἐσόδων (εἰὰν τὰ ἔσοδα ὑπερβαίνουν τὰ

Τ Α Μ Ε Ι Ο Υ

ΕΞΟΔΑ

Χρονολογία πληρωμῆς	Ἀριθμὸς ἐντάλματος πληρωμῆς	Αἰτιολογία πληρωμῆς	ΠΛΗΡΩΘΕΝ ΠΟΣΟΝ					ΣΥΝΟΛΟΝ	
			Δι' ἀγορᾶν τροφίμων	Δι' ἔξοδα ἐγκαταστάσ.	Δι' ἀμοιβὰς προσωπικοῦ				
			Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.	Δρχ.		Δρχ.
								Δραχμαὶ	

ἔξοδα) εἰς τὴν σελίδα ἐσόδων τοῦ ἐπομένου μηνὸς ὡς ἐνεργητικὸν τοιοῦτον πρὸς ἰσοζύγισιν τοῦ λογαριασμοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μεταφέρεται καὶ τὸ τυχὸν παθητικὸν ὑπόλοιπον εἰς τὴν σελίδα ἐξόδων τοῦ ἐπομένου μηνός. Τὸ κατὰ μῆνα κλείσιμον τοῦ βιβλίου τοῦ Ταμείου θεωρεῖται παρὰ τοῦ προέδρου, γραμματέως καὶ ταμίου τῆς Ἐφορείας καὶ ὁ μηνιαίος ἀπολογισμὸς τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως ἀνακοινοῦται εἰς τὴν Ἐφορείαν, καταχωρούμενος εἰς τὰ πρακτικὰ συνεδριάσεως αὐτοῦ.

5) Βιβλίον διπλοτύπων ἀποδείξεων εισπράξεως ἐσόδων.

Ἐπὶ τῆς κανονικῆς τηρήσεως τούτου ἐφιστᾶται ἡ προσοχή, διότι δι' αὐτοῦ, καθαρῶς διαχειριστικοῦ βιβλίου, πραγματοποιοῦνται ὅλα τὰ ἔσοδα τῆς Ἐφορείας, ἀπαγορευομένης τῆς εισπράξεως τούτων κατ' ἄλλον τρόπον.

Αἱ διπλότυποι ἀποδείξεις εισπράξεων (δι' ἀποιτυπωτικοῦ χάρτου, καρμπόν), θὰ εἶναι συντεταγμέναι ὡς τὸ σχετικὸν ὑπόδειγμα 5, ἀπαγορευομένης τῆς χρησιμοποίησεως ἄλλου τύπου ἀποδείξεων.

Ἀπαγορεύεται ἐπίσης ἡ χρησιμοποίησις ταῦτοχρόνως περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς βιβλίων διπλοτύπων ἀποδείξεων εισπράξεως ὑπὸ τῆς Ἐφορείας. Ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐσόδων τῶν Ἐφορειῶν ἐκ τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων ἐπιχορηγήσεων, ἐκ τῆς εισφορᾶς τῶν συσσιτούντων κλπ., διενεργεῖται διὰ τοῦ βιβλίου διπλοτύπων ἀποδείξεων εισπράξεως, ἀποκοπτομένης ἐκάστοτε ἐκ τοῦ στελέχους αὐτοῦ ἀποδείξεως, ἣτις φέρει αὐξήοντα ἀριθμὸν, χρονολογίαν ἐκδόσεως, τὸ πραγματοποιούμενον ἔσοδον ἀριθμητικῶς καὶ ὀλογράφως καὶ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰσφέροντος, ὅστις πιστοποιεῖ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀναγραφομένων ἐν αὐτῇ. Ἀπασαὶ αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποδείξεις, φέρουσαι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ταμίου, ὡς καὶ τὴν σφραγίδα τῆς Ἐφορείας, ἐπιδίδονται εἰς τοὺς ἐκάστοτε εἰσφέροντας. Τὰ βιβλία διπλοτύπων ἀποδείξεων πρὸ τῆς χρησιμοποίησεώς των δέον νὰ θεωρῶνται παρὰ τῶν προέδρων τῶν Ἐπιτροπῶν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διενεργεῖται καὶ πᾶσα εἰς εἶδος εισφορά, ἣτις ἐκτιμᾶται εἰς χρῆμα, ἀναγραφομένης ἐν τῷ διπλοτύπῳ τῆς ἀξίας αὐτῆς εἰς μετροτά. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην παρίσταται ἀνάγκη ὅπως ἐπέλθῃ ἰσοζύγιον ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἐκδίδεται προηγουμένως ἰσόποσον χρηματικὸν ἔνταλμα ἐπ' ὀνόματι τοῦ δωρητοῦ μὲ τὴν αἰτιολογίαν τοῦ δωρηθέντος εἶδους, τὸ δὲ ἀντίτιμον καταθέτει οὗτος ὡς δωρεάν, ἐκδιδομένης ἰσοπόσου ἀποδείξεως.

Διπλότυπον λανθασμένως συμπληρωθὲν παραμένει ἐπὶ τοῦ στελέχους, συντασσομένης ἐπ' αὐτοῦ πράξεως ἀκυρώσεως. Διπλότυπος ἀπόδειξις ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τοῦ στελέχους αὐτῆς θεωρεῖται ὡς εἰσπραχθεῖσα. Αἱ ἐκδιδόμεναι διπλότυποι ἀποδείξεις φέρουν ἀπαραιτήτως τὰς ὑπογραφὰς τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ταμίου τῆς Ἐφορείας, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν παρ' ἀναπληρωτῶν, πλὴν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας, καταχωρουμένης ἐν τῷ βιβλίῳ πρακτικῶν αὐτῆς.

6) Βιβλίον χρηματικῶν ἐντολῶν

Αἱ χρηματικαὶ ἐντολαὶ ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐφορείας, ὑποχρεωτικαὶ οὔσαι διὰ τὸν ταμίαν ἐφ' ὅσον ἐκπληροῦν τοὺς κατωτέρω ὄρους.

Αὗται δύνανται νὰ ἐκδίδωνται καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου δεκαημέρου, τῶν δαπανῶν, αἵτινες βαρύνουν ἕκαστον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ ἐγκεκριμένου προϋπολογισμοῦ περιλαμβανομένων συγκεντρωτικῶς εἰς ἓν χρηματικὸν ἔνταλμα. Πρὸς τοῦτο συγκεντροῦνται ἅπασαι αἱ ἀποδείξεις τῶν δικαιούχων διὰ τὰς πραγματοποιηθείσας κατὰ τὸ δεκαήμερον δαπάνας, ἐπ' αὐτῶν δὲ ἀπαραιτήτως ἀναγράφεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ δικαιούχου, τὸ εἶδος, ἡ ποσότης καὶ ἡ ἀξία κεχωρισμένως δι' ἕκαστον εἶδος καὶ συνολικῶς ἐν τέλει, ὡς καὶ ἡ χρονολογία τῆς ἐκδόσεως τούτων.

Τὸ στέλεχος ἐκάστου ἐντάλματος συμπληροῦται κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν, ὑπογράφεται δὲ καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐφορείας, τιθεμένης καὶ τῆς σφραγίδος αὐτῆς ἐπὶ τῆς διατρήτου γραμμῆς πρὸ τῆς ἀποκοπῆς τοῦ κυρίου ἐντάλματος. Τὰ ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα φυλάσσονται μετὰ τῶν στελεχῶν των ἐν ἰδίῳ φακέλλῳ, ταξινομούμενα κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν ἐκδόσεώς των.

Ἐπαναλαμβάνεται, ὅτι ἅπασαι αἱ πραγματοποιούμεναι δαπάναι δεόν νὰ δικαιολογῶνται καὶ νὰ ἐλέγχωνται αἱ μὲν τακτικαὶ (προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ διαιτολογίου) ἐκ τῶν ἐγγραφῶν τοῦ προχείρου βιβλίου συσσιτίου, αἱ δὲ ἔκτακτοι δι' ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας, ἧτις ἀπόφασις καταχωρεῖται εἰς τὸ βιβλίον πρακτικῶν αὐτῆς, μνημονευομένου τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῆς εἰς τὸ ἐκδοθὲν ἔνταλμα.

Πᾶσα δαπάνη μὴ δικαιολογούμενη ὡς ἀνωτέρω καταλογίζεται εἰς βᾶρος τοῦ ὑπολόγου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως καὶ εἰς περίπτωσιν ἐξαντλήσεως προϋπολογισθέντος ποσοῦ διὰ τινὰ κατηγορίαν ἐξόδων, δι' ἣν ὑφίσταται ἀπαίτησις, διενεργεῖται μεταφορὰ πιστώσεως ἐξ ἄλλου κεφαλαίου καὶ ἄρθρου, ὅπου προβλέπεται ὅτι θὰ παραμείνῃ ἀδιάθετον ὑπόλοιπον. Οὐδεμία δαπάνη δικαιολογεῖται μὴ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ ἐγκεκριμένου προϋπολογισμοῦ.

Ἐφορεία Μαθητικοῦ Συλλογίου.....

Ἀριθ. ....

Χεῖρσις 194 - 194

ΔΙΠΛΟΤΥΠΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ Δραχ.

Εἰσεπράχθησαν παρὰ τοῦ Ταμίου τῆς Ἐφορείας Μ. Σ. .... αἱ ὡς ἄνω δραχμαὶ

Ἐν ..... τῆ 194

Ὁ Πρόεδρος ..... Ὁ Ταμίος

Εφορεία Μαθητικών Συσσιτίων

ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΝΤΑΛΜΑ

Χρῆσις 194 — 194

Αρ. ἐντολῆς

Όνοματεπώνυμον δικαιούχου

Αἰτία Πληρωμῆς	Πληρωτέον ποσόν		Δικαιολογητικά ἔγγραφα
	Δραχ.	Λ.	

Ό Ταμίας τῆς Εφορείας τοῦ Μ. Σ. θέλει

πληρώσει διὰ τὴν ἄνω αἰτίαν Δραχ.

Ἐν

τῆ

194

Ό Πρόεδρος

Ό Γραμματεὺς

ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΝΤΑΛΜΑ

ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΝΤΑΛΜΑ

Χρῆσις 194 — 194

Αρ. ἐντολῆς

Όνοματεπώνυμον δικαιούχου

Αἰτία Πληρωμῆς	Πληρωτέον ποσόν		Δικαιολογητικά ἔγγραφα
	Δραχ.	Λ.	

Ό Ταμίας τῆς Εφορείας τοῦ Μ. Σ. θέλει

πληρώσει διὰ τὴν ἄνω αἰτίαν Δραχ.

Ἐν

τῆ

194

Ό Πρόεδρος

Ό Γραμματεὺς

7) Ὑπόδειγμα προϋπολογισμοῦ.

Εκπαιδευτικὴ Περιφέρεια .....

Π Ρ Ο Ὑ Π Ο —
Μ α θ η τ ι κ ο ῦ Σ υ σ σ ι τ ί ο υ

Ε Σ Ο Δ Α

Προϋ)σμοῦ		Α Ι Τ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Α	Ποσόν	
Κεφ.	Ἄρθρ.		Δραχμαὶ	Λ.
		<u>Ι. Τ Α Κ Τ Ι Κ Α</u>		
Α΄.	1	Κρατικὴ ἐπιχορήγησις		
	2	Ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ συσσιτούντων		
		<u>ΙΙ. Ε Κ Τ Α Κ Τ Α</u>		
Β΄.	1	Εἰσφοραὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων		
	2	Δωρεαὶ		
	3	Ἐρανοὶ		
	4	Εἰσφοραὶ εἰς εἶδος		
	5	Τόκοι		
Γ΄.	1	Ἀπρόβλεπτα		
Δ΄.	1	Ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως		
		Σύνολον		

Ἐν _____ τῆ 194 .....

Ὁ Πρόεδρος
(ὕπογραφή)

Ὁ Γραμματεὺς
(ὕπογραφή)

Ἐκάστη Ἐφορεία συντάσσει τὸν προϋπολογισμὸν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῆς βάσει τοῦ ἀνωτέρου ὑποδείγματος, καταβαλλομένης παρ' αὐτῆς προσπαθείας ὅπως τὰ σχετικὰ κονδύλια μὴ ἀπέχουν, κατὰ τὸ δυνατόν, τῆς πραγματικότητος.

— Λ Ο Γ Ι Σ Μ Ο Σ

χ ρ ῆ σ ε ω ς 194 — 194

ΕΞΟΔΑ

Προϋ)σμοῦ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ	Ποσόν	
Κεφ.	Ἄρθρ.		Δραχμαὶ	Λ.
		<u>I. ΤΑΚΤΙΚΑ</u>		
Α΄.	1	. . . . .		
		<u>II. ΕΚΤΑΚΤΑ</u>		
Β΄.	1	Ἐξοδα ἐγκαταστάσεως ἐστίας, συντήρησις κλπ.		
	2	Ἄγορὰ σκευῶν καὶ ἐπίπλων ἐστίας καὶ συντήρησις αὐτῶν		
	3	Εἶδη καθαριότητος—μεταφορικὰ		
Γ΄.	1	Μισθοὶ		
	2	Ἐνοίκια — ὕδρευσις—φωτισμὸς		
Δ΄.	1	Γραφικὴ ὑλὴ—βιβλία διαχειρίσεως		
	2	Ἐξοδα κινήσεως		
Ε΄.	1	Ἀπρόβλεπτα		
		Σύνολον		

ὑπολογίζουσα ταῦτα ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρασκευαζομένων μερίδων συσσιτίου καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἀναγκῶν καὶ συνθηκῶν, ὅφ' ἂς τοῦτο λειτουργεῖ.

8) Ὑπόδειγμα ἀπολογισμοῦ

Ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια .....

Α Π Ο Λ Ο —

Διαχειρίσεως μαθ. συσσιτίου

Ε Σ Ο Λ Α

Προῦ)σμοῦ		Α Ι Τ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Α	Ποσὸν	
Κεφ.	Ἄρθρ.		Δραχμαὶ	Λ.
		<u>Ι. Τ Α Κ Τ Ι Κ Α</u>		
Α΄.	1	Ἐπιχορήγησις , ...		
	2	Ὑποχρεωτικὴ εἰσφορὰ συσσιτούντων . . .		
		<u>ΙΙ. Ε Κ Τ Α Κ Τ Α</u>		
Β΄.	1	Εἰσφοραὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων		
	2	Δωρεαὶ		
	3	Ἐρανοὶ		
	4	Εἰσφοραὶ εἰς εἶδος		
	5	Τόκοι		
Γ΄.	1	Ἀπρόβλεπτα		
Δ΄.	1	Ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως		
		Σύνολον		

Ἐν ..... τῇ ..... 194 .....

Ὁ Πρόεδρος
(Ὑπογραφή)

Ὁ Γραμματεὺς
(Ὑπογραφή)

Μὲ τὴν λήξιν τῆς περιόδου, δι' ἣν συνετάχθη ὁ προῦπολογισμὸς, συντάσσεται (ὄρα ὑπόδειγμα 8) ὁ ἀπολογισμὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ ἐξόδων, λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐγγραφῶν τοῦ βιβλίου Ταμείου κατὰ

— Γ Ι Σ Μ Ο Σ

χρησεως 194 — 194

Ε Ε Ο Δ Α

Προϋ)σμοϋ		Α Ι Τ Ι Ο Λ Ο Γ Ι Α	Ποσόν	
Κεφ.	Ἄρθρ.		Δραχμαὶ	Λ.
		<u>Ι. Τ Α Κ Τ Ι Κ Α</u>		
Α΄.	1	Τρόφιμα-καύσιμος ὕλη		
		<u>ΙΙ. Ε Κ Τ Α Κ Τ Α</u>		
Β΄.	1	Ἐξοδα ἐγκαταστάσεως ἐστίας, συντήρησις κλπ.		
	2	Ἄγορά σκευῶν καὶ ἐπίπλων ἐστίας καὶ συντήρησις αὐτῶν		
	3	Εἶδη καθαριότητος—μεταφορικὰ		
Γ΄.	1	Μισθοὶ		
	2	Ἐνοίκια—ὑδρευσις—φωτισμὸς		
Δ΄.	1	Ἐξοδα κινήσεως		
	2	Ἀπρόβλεπτα		
Ε΄.	1	Ἐπόλοιπον ἐνεργητικοῦ		
		Σύνολον		

Τὰ μέλη

(Ἐπογραφαί)

κεφάλαιον καὶ ἄρθρον. Ἐν αὐτῷ δὲ ἀναφέρεται καὶ τὸ τυχὸν ἀπομένον ὑπόλοιπον ἐνεργητικὸν ἢ παθητικόν.

9) Βιβλίον πρακτικῶν Ἐφορείας

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 9

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΑΣ

Θέματα πρὸς συζήτησιν	ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ

Ἐν αὐτῷ καταχωροῦνται αἱ λαμβανόμεναι παρὰ τῆς Ἐφορείας ἀποφάσεις καθ' ἑκάστην αὐτῆς συνεδρίασιν, αἵτινες ἀριθμοῦνται κατ' αὖξοντα ἀριθμόν. Ἐν ἀρχῇ ἑκάστου πρακτικοῦ ἀναφέρεται ἡ χρονολογία τῆς συνεδριάσεως, ὡς καὶ τὰ παραστάντα κατ' αὐτὴν μέλη τῆς Ἐφορείας, ἐν συνεχείᾳ δὲ καταχωροῦνται αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις κεχωρισμένως δι' ἕκαστον θέμα. Εἰς τὰ πρακτικά καταχωροῦνται καὶ αἱ γνῶμαι τῶν διαφωνούντων, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἤθελε ζητηθῆ παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων.

Αἱ ἐγκρίσεις δαπανῶν ἀναγράφονται εἰς τὰ πρακτικά κατὰ σειράν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ ἀριθμητικῶς καὶ ὀλογράφως. Τὰ πρακτικά ὑπογράφονται παρ' ὅλων τῶν παραστάντων εἰς τὴν συνεδρίασιν μελῶν. Ἐπὶ ἐκτάκτου συνεδριάσεως τῆς Ἐφορείας τὰ μέλη αὐτῆς εἰδοποιοῦνται πρὸ τριημέρου τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ὀρισθείσης διὰ τὴν συνεδρίασιν ἡμερομηνίας.

10) [Βιβλίον ὑλικοῦ ἐστίας

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 10

ΒΙΒΛΙΟΝ ΥΛΙΚΟΥ ΕΣΤΙΑΣ

Χρονολογία Εισαγωγῆς	Εἶδος ὑλικοῦ	Τιμὴ κατὰ μονάδα		Συνολικὴ ἄξια		Παρατηρήσεις
		Δραχ.	Λ.	Δραχ.	Λ.	

Ἐν αὐτῷ καταχωρεῖται κατὰ τάξιν ἅπαν τὸ ὑλικὸν τοῦ μαθητικοῦ συσσιτίου (μαγειρικὰ σκεύη, ἐπιπλα κλπ.). Σημειοῦται ἐπίσης ἡ χρονολογία προμηθείας ἐκάστου, τὸ εἰς τεμάχια ποσόν, ἡ ἄξια ἐκάστου καὶ συνολικῶς, ἐν δὲ τῇ στήλῃ τῶν παρατηρήσεων ἡ κατάστασις, εἰς ἣν εὐρίσκονται ταῦτα (καινουργῆ, ἡμιεφθαρμένα, ἐφθαρμένα ἢ ἄχρηστα). Τὰ ἐξ αὐτῶν ἄχρηστα ἀντικαθίστανται, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀπαραίτητα, δι' ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας.

Ἄπαν τὸ ὑλικὸν παραδίδεται παρὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰς τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, (μαγειρικὰ σκεύη κλπ.) ἐπὶ ἀποδείξει, τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπεύθυνον διὰ πᾶσαν ἐξ ἀμελείας ἢ κακῆς χρήσεως φθοράν, καταλογιζομένης τῆς ζημίας δι' ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας εἰς βᾶρος τῶν ὑπαιτίων. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δικαιολογεῖται καὶ πᾶσα ἐκ συνήθους χρήσεως φθορά, μνημονευομένης εἰς τὴν στήλῃν τῶν παρατηρήσεων καὶ ἔναντι τοῦ φθαρέντος ὑλικοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς Ἐφορείας.

11) Βιβλίον παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ συσσιτίου

Τοῦτο εὑρίσκειται ἀνηρημένον ἐν τῇ ἐστίᾳ. Αἱ τυχόν παρατηρήσεις καὶ ὑποδείξεις τῶν Κυριῶν ἐπὶ τοῦ συσσιτίου, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν αὐτοῦ, καταχωροῦνται ἐνυπογράφως. Τούτων λαμβάνει γνῶσιν ἢ Ἐφορεία τῆς ἐστίας, ἣτις ἐπιλαμβάνεται πάραυτα τῆς ἐξετάσεως πάσης τυχόν ὀρθῆς παρατηρήσεως καὶ λαμβάνει τὰ ἐνδεικνυόμενα εἰς ἐκάστην περίπτωσιν μέτρα.

12) Στατιστικὰ στοιχεῖα μαθητικῶν συσσιτίων

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τῶν συσσιτίων, ἐκάστη Ἐφορεία ὑποβάλλει εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Μαθητικῶν Συσσιτίων στατιστικὰ στοιχεῖα συμφώνως μὲ τὸ ὑπόδειγμα 11. Ἐκ τῶν στοιχείων δὲ τούτων ἐκάστη Ἐπιτροπὴ θὰ συντάξῃ τὴν στατιστικὴν κινήσεως τῶν μαθητικῶν συσσιτίων τῆς περιφερείας τῆς, τὴν ὁποίαν θὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν Μαθητικῶν Συσσιτίων.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Σχολείον .....

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

Σχολικόν Έτος .....

Αΐτων ἀριθμός	"Όνομα Σχολείου		Φοιτώντων	Αριθμὸς μαθητῶν	(1) Μορφή παρασχέθεντος συσσιτίου	Χρόνος ἐνάξεως καὶ ἀγέως	Παρασχεθεῖσαι μερίδες	Ἐπι καταβολῇ τῆς αἰτίας τῆς μερίδος	Ἐπι καταβολῇ τῆς ὀρι- σθείσης εἰσφοράς	Δωρεάν	"Εσοδα			Σύνολον ἐσόδων	"Εξόδα			Σύνολον ἐσόδων	Τιμὴ μερίδος (κατὰ μέρος ὄσον)	'Υπόλοιπον εἰς χρέη	'Υπόλοιπον εἰς εἶδη τοφίμων	Παρατηρήσεις		
	Φοιτώντων	Σημειασθέντων τοῦ συσσιτίου	Ποσστὸν ἐπι τῶν φοιτώντων								Εἰσφορά Κρατικῆ	Δήμιον, Κοινότη- τος κλπ.	Εἰσφορά μαθητῶν	Τοπικοὶ πόροι		Ἀγορὰ τοφίμων	Ἐγκαταστάσεις	Ἐπιπλά κλπ.	Ἐνικά ἐξόδα					

Ἐθεωρήθη

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Μ. Σ.

Ἐν ..... τῇ

194

Ὁ Γραμματεὺς

(1) Ἀναγράφεται ἂν παρεσχέθη προῶν ῥόφημα μόνον ἢ φαγητὸν μεσημβρίας ἢ ἐν συνδυασμῷ κλπ.
 (2) Σημειοῦται ἂν παρεσκευάσθη τὸ συσσίτιον ἐντὸς τοῦ σχολείου ἢ εἰς μαγειρεία Δήμου, Κοινότητος, Σωματείου κλπ.

Ὁδηγίαι διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Μαθ. Συσσιτίων

Ἐγκύκλιοι ὑπ' ἀριθ. 80.7555]23-9-46 καὶ 99.712]3-12-46

Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν μαθητικῶν συσσιτίων κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1946—1947 ἐξεδόθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 80755]23-9-46 καὶ 99.712]3-12-46 Ἐγκύκλιοι τοῦ Ὑπουργείου, δι' ὧν παρηγγέλθησαν τὰ κάτωθι ἐν συντομίᾳ :

Α') Ἐκ τῶν δεσμευθέντων διὰ τὴν συμπληρωματικὴν διατροφήν τῶν παιδιῶν τῆς μαθητικῆς ἡλικίας τροφίμων (ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1946 μέχρι τέλους Μαρτίου 1947) ἕκαστος μαθητῆς δικαιούται νὰ λαμβάνῃ κατὰ μῆνα (26 συσσίτια) τὰ κάτωθι τρόφιμα κατ' εἶδος καὶ ποσότητα, ἐφ' ὅσον βεβαίως θὰ ὑπάρχουν ταῦτα εἰς τὰ Διαμερίσματα καὶ Κέντρα Διανομῶν προωθούμενα ἐγκαιρῶς ἐκ τοῦ Κέντρου.

Διὰ τὸ πρωῒνον ρόφημα.

α) Γάλα ἀφυδατωμένον (ἐβαπορὲ) 7 κυτία κατὰ μῆνα ἢ γάλα εἰς σκόνην 260 δράμια.

β) Ζάχαρις 52 δράμια καὶ γλυκόζη 104 δράμια.

γ) Κακάο 65 δράμια.

Διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου τῆς μεσημβρίας.

α) Κρέας μὲ λαχανικὰ ἢ χοιρινὸν μὲ αὐγά ἢ κρέας κονσέρβα 300 δράμια, β) τυρὸς 90 δράμια, γ) ὄσπρια 250 δράμια (φασόλια, φακές, μπιζέλια), δ) σοῦπα 50 δράμια, ε) λίπος 40 δράμια, στ) χυμὸς ντομάτας 140 δράμια ἢ ντομάτα μπελιτὲ 30 δράμια, ζ) μαρμελάδα ἢ πουρὲς μῆλων γλυκὸς 110 δράμια καὶ η) βούτυρον φυσιτικῶν 40 δράμια.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἕκαστος μαθητῆς πρέπει νὰ λαμβάνῃ :

1) Καθ' ἕκαστην ἐν κύπελλον γάλακτος (εἴτε ἐκ γάλακτος ἐβαπορὲ ἢ σκόνης) μετὰ ζακχάρεως, γλυκόζης καὶ κακάου.

2. 10 συσσίτια μηνιαίως ἀπὸ κρέας μὲ χόρτα ἢ χοιρινὸν μὲ αὐγά ἢ κρέας κονσέρβα (ἀναλόγως τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὰ Διαμερίσματα καὶ Κέντρα Διανομῶν ἀποθεμάτων ἐκ τῶν ὡς ἄνω εἰδῶν).

3. 10 συσσίτια ἀπὸ ὄσπρια, παρασκευαζόμενα μὲ ὠρισμένην ποσότητα σούπας, λίπους καὶ ντομάτας.

4. 6 συσσίτια ἀπὸ τυρόν.

5. Ἐπὶ 11 ἡμέρας μηνιαίως μαρμελάδαν ἢ γλυκὸ μῆλων (πουρὲ) καὶ 6. ἐπὶ 10 ἡμέρας κατὰ μῆνα βούτυρον φυσιτικῶν, τὸ ὁποῖον θὰ χορηγῆται μὲ τὴν μαρμελάδαν.

Ἐν ἐλλείψει ὄσπριων θὰ χορηγῶνται τὰ ὑπάρχοντα δέματα τοῦ Ἀμερικανικοῦ Στρατοῦ.

Β') Τὸ γάλα καὶ τὰ λοιπὰ τρόφιμα θὰ παρέχονται παρεσκευασμένα καὶ θὰ λαμβάνονται εἰς τὰ σχολεῖα, ἀπαγορευομένης τῆς διανομῆς αὐτῶν ἀπαρασκευῶν.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 99.712 ἐγκυκλίου (3-12-1946) ἐπαναλαμβάνεται, ὅτι ἀπογορεύεται ἡ διανομὴ εἰς τοὺς μαθητὰς ἀπαρασκευῶν τροφίμων καὶ διότι δὲν συμβιβάζεται αὕτη πρὸς τοὺς ἐπιδιωκομένους διὰ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων

σκοπούς και διότι δι' αὐτῆς διευκολύνεται ἡ διαρροή τῶν τροφίμων πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡ μὴ χρησιμοποίησις ἐν γένει αὐτῶν παρὰ τῶν μαθητῶν, δι' οὗς ἀποκλειστικῶς ταῦτα προορίζονται. Ἡ διανομὴ ἀπαρασκευῶν τροφίμων ἐπιτρέπεται πρῶτον εἰς τὴν περίπτωσιν πλήρους ἀδυναμίας πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν, κατόπιν ὁμως ἐγκρίσεως ἐκ μέρους τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν Μαθητικῶν Συσσιτίων, πρὸς ἃς ἀναφέρονται σχετικῶς αἱ Ἐφορεῖαι, καὶ δεύτερον εἰς τὴν περίπτωσιν κινδύνου διαρπαγῆς τῶν τροφίμων ἐκ μέρους συμμοριῶν, εἰς ἃς περιφερείας ἡ δημοσία τάξις ἔχει διασαλευθῆ.

Γ') Ἐπειδὴ διευτυπώθησαν ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῶν μαθητ. συσσιτίων καὶ συγκεκριμένως, ὅτι ἡ παρασκευὴ καὶ διανομὴ αὐτῶν γίνεται εἰς βάρος τῶν ὠρῶν διδασκαλίας καὶ ὅτι δημιουργοῦνται ἀκόμη καχυποψίαι εἰς βάρος τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν τοιοῦτου εἴδους ἐπικρίσεων παρηγγέλθη ὅπως α) ἡ παρασκευὴ τοῦ συσσιτίου ἐνεργῆται παρ' ἀμειβομένου προσωπικοῦ, βοηθουμένου καὶ παρ' ἐθελοντικοῦ τοιοῦτου (μητέρες μαθητῶν ἐκ περιτροπῆς, κυρίαι καὶ δεσποινίδες προοφερόμεναι πρὸς τοῦτο) καὶ β) ἡ διανομὴ ἐπίσης κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τῶν μεγαλυτέρων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, τῶν ὁποίων ἡ συμμετοχὴ προβλέπεται καὶ παρὰ τοῦ κανονισμοῦ. Διὰ τῆς παρουσίας κατὰ τε τὴν παρασκευὴν καὶ διανομὴν τῶν μητέρων καὶ ἄλλων κυριῶν, ὡς καὶ μαθητῶν καὶ μαθητριῶν θέλουν ἀποφευχθῆ παράπονα καὶ καχυποψίαι. Πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω δέον ὅπως αἱ Ἐφορεῖαι τῶν μαθητικῶν συσσιτίων συγκροτηθοῦν καὶ λειτουργήσουν ὡς ἡ σχετικὴ νομοθεσία ὑποδεικνύει (ὑπουργικὴ ἀπόφασις, κανονισμὸς) παρακολουθοῦνται δ' αὐταὶ ἐν τῇ δράσει αὐτῶν.

Δ) Διὰ τῆς ἀπὸ 19-11-46 τηλεγραφικῆς ἐγκυκλίου ἐτροποποιήθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 80755 ἐγκύκλιος ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποσοστὸν 25% εὐπόρων μαθητῶν μὴ δικαιομένων συσσιτίου καὶ τὸ ποσοστὸν 20% ἀπόρων τοιοῦτων ἀπαλλασσομένων πάσης εἰσφορᾶς. Αἱ Ἐπιτροπαὶ Μ. Σ. καὶ αἱ Ἐφορεῖαι ἀποφασίζουν ἐπ' αὐτῶν κατ' ἐλευθέρην κρίσιν.

Ε) Οἱ συμμετέχοντες τῶν Μ. Σ. μαθηταὶ ὑποχρεοῦνται εἰς χρηματικὴν εἰσφορὰν καθοριζομένην εἰς ἐκάστην ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν παρὰ τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν. Αὕτη δὲν δύταται νὰ εἶναι μικροτέρα τῶν 2600 δραχ. κατὰ μῆνα, ἥτοι 100 δραχ. κατὰ μερίδα συσσιτίου. Τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης εἰσφορᾶς ἔσοδον θέλει διατεθῆ κατὰ 50% ὑπὸ τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. διὰ τὰς ἀπαραιτήτους δαπάνας ὀργανώσεως τῶν συσσιτίων (παρασκευὴ ἐστιῶν, ἀγορὰ μαγειρικῶν σκευῶν κλπ.), ἀγορᾶς συμπληρωματικῶν τροφίμων (κρεμμύδια, ἄλλα λαχανικά, πατάτες, ντομάτες, φρούτα, ἀλάτι κλπ.), ὡς καὶ διὰ δαπάνας μεταφορᾶς τροφίμων, κανσίμου ὕλης, ἀποζημιώσεως μαγείρων, καθαριστριῶν κλπ., 10% δι' ἔξοδα τῶν Ἐπιτροπῶν Μ. Σ. καὶ 40% θὰ κατατίθενται παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν Μ.Σ. καὶ ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν εἰς τὰς Τραπεζὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας κατὰ τὴν προσεχῆ θερινὴν περιόδον μαθητικῶν ἐξοχῶν καὶ κατασκηνώσεων, αἵτινες θεωροῦνται συνέχεια τῶν συσσιτίων.

Προκειμένου περὶ τῶν Ἐφορειῶν Μ. Σ. Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Περιχώρων τὸ διὰ τὰς μαθητικὰς ἐξοχὰς προοριζόμενον ποσοστὸν 40% θὰ κατατίθεται εἰς τὴν Τράπεζαν Ἑλλάδος, ὡς καὶ πρότερον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Μαθητικῶν Συσσιτίων, τηρουμένου παρ' αὐτῆς ἰδίου λογαριασμοῦ τῶν καταθέσεων ἐκάστης Ἐπιτροπῆς.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἐναντίον προλόγου—Τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἀνθρωπότητος	Σελ. 3
Σκοπὸς τῶν μαθητικῶν συσσιτίων. Οἱ ὑπὲρ αὐτῶν ὑγιεινολογικοί, κοινωνικοὶ καὶ παιδαγωγικοὶ λόγοι	» 7
Ἱστορία τοῦ θεσμοῦ τῶν μαθητικῶν συσσιτίων	» 9
Τὰ μαθητικὰ συσσίτια εἶναι ἐκπαιδευτικὸς θεσμὸς	» 14
Συμμετοχὴ εἰς τὰ Μ. Σ. Ἐνδείξεις συμμετοχῆς	» 15
Ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ τρόπου ἐκτιμῆσεως τῆς θρέψεως καὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν, ὡς καὶ κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Μ. Σ.	» 16
Ἐκτασις μαθητ. συσσιτίων, ποσοστὸν συμμετοχῆς	» 20
Μορφή καὶ περιεχόμενον Μ. Σ.	» 23
Διατροφή μαθητοῦ. Διαιτολόγια Μ. Σ.	» 25
Φυσιολογικαὶ βάσεις Μ. Σ.	» 27
Σιτία μαθητικοῦ διαιτολογίου	» 30
Διαιτολόγια Μ. Σ.	» 32
Οἰκονομικὴ ὀργάνωσις Μ. Σ. Φορεῖς δαπανῶν	» 39
Τεχνικὴ ὀργάνωσις, λειτουργία Μ. Σ.	» 40
Καθήκοντα σχολιατρικοῦ προσωπικοῦ, διδακτικοῦ κλπ.	» 41
Καθορισμὸς καταστάσεως θρέψεως—Μέθοδοι ἐν χρήσει	» 42
Τὰ μαθητικὰ συσσίτια ἐν Ἑλλάδι	» 52
Σχόλια καθημερινοῦ Τύπου	» 65
Νομοθεσία περὶ μαθητικῶν συσσιτίων Ἄν. Ν. 1787]37	» 74
Κανονισμὸς Μαθ. Συσσιτίων	» 78
Ἐπιχειρηματικὴ Ἀπόφασις (ὑπ' ἀριθ. 99687) «περὶ ὀργανώσεως κλπ. Μ. Σ. καὶ Μ. Ἐξοχῶν»	» 93
α) Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Μαθ. Συσσιτίων. Συγκρότησις, λειτουργία	» 93
β) Ἐπιτροπὴ Μαθητ. Συσσιτίων καὶ Μαθητ. Ἐξοχῶν. Συγκρότησις, λειτουργία	» 96
γ) Ἔργα Ἐπιτροπῶν, πόροι, διαχειρίσεις, ἔλεγχος	» 98
δ) Ἐφορεῖαι Μαθ. Συσσιτίων καὶ Μαθ. Ἐξοχῶν. Συγκρότησις, λειτουργία	» 99
ε) Ἔργα Ἐφορειῶν, πόροι, διαχειρίσεις, ἔλεγχος	» 100
στ) Εἰσπραξίς, κατάθεσις κλπ. ἐτησίως εἰσφορᾶς μαθητῶν	» 101
Ἐποδείγματα καὶ ὁδηγίαι διὰ τὰ διαχειριστικὰ κλπ. βιβλία τῶν Ἐφορειῶν	» 105
Τελικαὶ ὁδηγίαι (Ἐγκύκλιος ὑπ' ἀριθ. 80.755]23-9-46 καὶ 99.712]3-11-46)	» 125
